জীবন্ত ইন্দু

শ্রীনেন্দ্র শর্মা

জনসাহিত্য প্রকাশনী

ପ୍ରକାଶକ :
ଜନ-ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରକାଶନ
ରଙ୍ଗାମଢର, କଟକ—୧

୨ୟ ସଂସ୍କରଣ : ଡିସେମ୍ବର—୫୭

ଦେଢ଼ ଟଙ୍କା

ମୁଦ୍ରକ :
କୃଷକ ପ୍ରେସ୍
କଟକ—୧

* ୧ *
*

ଦୀର୍ଘ ସାତବର୍ଷର କାହାଣୀ । ଆଜ ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଅଞ୍ଜଳିର ଗାଟି ଗୋଟି ହୋଇ ସବୁ ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଛି । ବିବାହ ପରେ ସ୍ୱାମୀ ସହ ମାତ୍ର ସାତଟି ଦିନର ସାକ୍ଷାତ । ତା'ପରେ ଦୀର୍ଘ ପନ୍ଦରଦିନ ପରେ ଯଉଁ ସାକ୍ଷାତ ଘଟିଲା ତାହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଶାସ୍ୱ । ଚିଠି ଦେଇ ସେ ସ୍ୱାମୀ-ରୁ ଯେଉଁ ଉତ୍ତର ପାଇଥିଲା ସେଇ ତା'ପକ୍ଷରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥରର ସାକ୍ଷାତ ହିଲେ ଚଳେ । କେତେଥର ଯେ ଅଞ୍ଜଳି ସେଇ ଚିଠିଖଣ୍ଡକୁ ପଢ଼ିଚି ତା'ର ମା ନାହିଁ । ସେସବୁ ଆଜି ତା ଆଖିରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଖେଳି ଯାଉଚି । ଇ ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦରଦିନ ପରେ ସ୍ୱାମୀ ତା'ର ପହଞ୍ଚିଲେ ଯାଇଁ ଗାଁରେ । ସେ ନର ସନ୍ଧ୍ୟା, ସେଦିନର ରାତି, ସବୁ ସ୍ୱପ୍ନ ଭଳି ଅଞ୍ଜଳି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ର ଅତୀତ ଭିତରେ ବୁଡ଼ିଗଲା ।

"ଜାଣିଲ ଅଞ୍ଜଳି, ତମର ସେଇ ପହିଲୁ ଚିଠିଟା କି ସୁନ୍ଦର । ସେସବୁ ଥା ତମର ମନେ ଅଛି ? କି'ଣ ଗୋଟାଏ କବିତା ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ତମେ ଲେଖିଥିଲ !"

ଦୁଇଦିନର ମନାନ୍ତର ପରେ ହଠାତ୍ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର କଥା ଶୁଣି ଅଞ୍ଜଳି ମକି ପଡ଼ିଲା । ଗାଁରେ ତାର ଚଳିବାର ଅସୁବିଧା ଯୋଗୁ ବହୁଦିନ ହେଲା ଆସି ସ୍ୱାମୀ ପାଖରେ କଟକରେ ରହୁଛି । ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନ କେବଳ ନୁହେଁ, ସେଥିରେ ଅଳ୍ପର ମୂର୍ଚ୍ଛନା ମଧ୍ୟ ସଞ୍ଚାରିତ ହୁଏ, ସ୍ୱାମୀ ସହ ଦୀର୍ଘକାଳ ରହିବା ଭିତରେ ସେତକ ଅଭିଜ୍ଞତା ଅଞ୍ଜଳିର ହୋଇ ଛି । କିନ୍ତୁ ସେଇ ଅଳ୍ପର ମୂର୍ଚ୍ଛନାଟା ଏତେ ତୀବ୍ର ହୋଇ ମନାନ୍ତରରେ

ପରିଣତ ହେବ ବୋଲି ସେ କେବେହେଲେ କଳ୍ପନା କରି ନଥିଲା ଅତି ସାମାନ୍ୟ କାରଣରୁ କଥାର ଧାରା ଘୂରିଯାଇ ଏତେ ବଡ଼ ଅଶାନ୍ତି ଯେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଯିବ ତାହା ସେ ଭାବି ପାରିନଥିଲା । କଥା ହେବା ଭିତରେ ସେ ରାଗି ଯାଇଥିଲା ବେଶୀ । କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାମୀ ତାକୁ ଆଗେ କଥା କହିବାର ଦେଖି ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଅନାଇ ରହିଲା । ହଁ, କଣ ସେ ପଚାରୁଛନ୍ତି ତାଙ୍କୁ, ପ୍ରଥମ ରାତି କଥା ? କଣ ଲେଖିଥିଲା ସେ ସେଥିରେ ?

"ତୁମର ହୁଏତ ମନେ ନାହିଁ ସେ ସବୁ ଅଞ୍ଜଳି ?"

ସ୍ୱାମୀ ପୁଣିଥରେ ପଚାରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ ଅଞ୍ଜଳି ପୂର୍ବପରି ନିରୁତ୍ତର ରହିଲା । ହଁ, ସ୍ୱାମୀ ତାକୁ ସେଇ ବିବାହ କାଳର ପ୍ରଥମ ରାତି କଥା ପଚାରୁଛନ୍ତି ! ସେଥିରେ ସେ ମଧ୍ୟ ସତେ ଗୋଟିଏ କବିତା ଲେଖିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ପ୍ରଶ୍ନ ଆଜି କାହିଁକି ? କବିତା, ପୁଣି ସେ କବିତାର ଆଜି ଆଉ ପ୍ରୟୋଜନ କଣ ? ବିବାହଟା ଗୋଟା କବିତା, ଆଉ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନ ସେଇ କବିତାର ଅଶେଷ ଛନ୍ଦ ବୋଲି ତାର ସେତେବେଳେ କେତେଥର ଧାରଣା ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଛନ୍ଦ ଆଜି କାହିଁ ? ବର୍ତ୍ତମାନର ଏଇ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନକୁ କଣ ଆଉ କବିତାର ଛନ୍ଦ ବୋଲି କୁହାଯିବ ?

"ଅଞ୍ଜଳି, ତମେ ହୁଏତ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୋ ଉପରେ ରାଗ କରି ରହିଚ । ସେଥିଯୋଗୁ କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରୁନା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଦୋଷ ସ୍ୱୀକାର କରୁଛି । ଆଜିର ଏ ଅଶାନ୍ତି ପାଇଁ ମୁଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟୀ ।"

କହୁ କହୁ ଅଞ୍ଜଳିର ହାତ ଧରି ପକେଇଲା ନିରଞ୍ଜନ । ଚମକି ପଡ଼ିଲା ଅଞ୍ଜଳି । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ସ୍ୱାମୀ ଆଡ଼କୁ ମଧ୍ୟ ଅନେଇ ନଥିଲା । ମୁହଁ ବୁଲେଇ ବସି କଣ ଗୋଟିଏ ବହି ଖେଳେଇବାରେ ଲାଗିଥିଲା । ସେ ବହିଟିକୁ ତା ହାତରୁ ଛଡ଼େଇ ନେଇ ପାଖ ଟେବୁଲ ଉପରେ ରଖି ନିରଞ୍ଜନ ନିଜର କୋଳ ଭିତରକୁ ଟାଣି ନେଲା ଅଞ୍ଜଳିକି ।

"ଜାଣିଲ ଅଞ୍ଜଳି, ଏଇଟା ଜୀବନର ଛନ୍ଦ । ଏଠା ଆ ମି ଦୁଇଟିଯାକ ମିଶି ଜୀବନର ଛନ୍ଦ ତିଆରି ହୋଇଚି । ଏହାକୁ ହୁଏତ କବି ଭାଷାରେ କୁହାଯାଇ ପାରେ ମଧୁ-ଅଧରର ଛନ୍ଦ । ସେଥିରୁ ଆମେ ଆଜି ବା

ପଢ଼ି ପାରିଲେନି, ଏଥିରେ ବିଚିତ୍ରତା ଆଉ କଣ ? ମୋଠାରୁ ତମେ ଯେଉଁ ପ୍ରେମ ପାଉଥିଲ, ତା ହୁଏତ ସୃଷ୍ଟିରେ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ବୋଲି ତମେ ଥରେ ଥରେ ଭାବିଥିବ । କିନ୍ତୁ ସେ ସବୁ ଆଜି ପୋଡ଼ି ପାଉଁଶ ହୋଇ ଯାଇଚି । ବାସ୍ତବିକ୍ ମୁଁ ତମକୁ ଏତେ କଡ଼ା କଥା କହିଲି କେମିତି ଭାବି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗୁଚି । ମତେ ସେଥିପାଇଁ କ୍ଷମା ଦେଇ ପାରିବନି ଅଞ୍ଜଳି ?”

ଏତେ କଥା ପରେ ମଧ୍ୟ ଅଞ୍ଜଳିର ଓଠରେ ପଦେ ହେଲେ ଭାଷା ନାହିଁ । ହଠାତ୍ ତାର ଆଖି କୋଣରୁ ଅଶ୍ରୁ ପଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେତେବେଳକୁ ବଳିଷ୍ଠ ହାତ ଦୁଇଟିରେ ଅଞ୍ଜଳିର ପାତଳ ଦେହଟିକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଟେକି ତୋଳି ଧରିଛି ନିରଞ୍ଜନ । ସତର ବର୍ଷରେ ଅଞ୍ଜଳି ବାହା ହୋଇଥିଲା, ସାତ ବର୍ଷର ବିବାହିତ ଜୀବନ ପରେ ଆଜି ତାକୁ ତେଇଶ ବର୍ଷର ବୟସ ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପ୍ରସବା । ଦେହ ଯଷ୍ଟିର କେତେକ ଅଂଶ ସେଥିଯୋଗୁ ଆହୁରି ପରିପୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠିଛି । କିନ୍ତୁ କ୍ଷୀଣ କଟୀର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏବେ ମଧ୍ୟ ହୋଇନି । ନିରଞ୍ଜନର ହାତ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଅର୍ଦ୍ଧ କୁଣ୍ଡଳ ହୋଇ ରହିଛି ଅଞ୍ଜଳି । ତାର ଆଖି ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା କ୍ଷଣି ନିରଞ୍ଜନ ଅତି ବିବ୍ରତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

‘ତମେ କାନ୍ଦିଲ ଅଞ୍ଜଳି ?’

ଏ ପ୍ରଶ୍ନରେ ଅଞ୍ଜଳି ଆହୁରି କାନ୍ଦିଲା । ନୀରବ ଅଶ୍ରୁ ଓଠରେ କେତୋଟି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଶବ୍ଦ ଫୁଟେଇ ଦେହଟାକୁ ତାର ଦୋହଲାଇ ଦେଲା । ବିମୂଢ଼ ହୋଇ ଅଞ୍ଜଳିକୁ ଆଣି ଖଟ ଉପର ବିଛଣାରେ ଶୋଇ ଦେଇ ନିରଞ୍ଜନ ଠିଆ ହେଲା । କିଛି କ୍ଷଣ ସେ ଅବାକ ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିଲା ଅଞ୍ଜଳିକୁ ।

‘ତମେ ପୁଣି କାନ୍ଦିଲ କାହିଁକି କହିଲ ?’

କର ବୁଲେଇ ତକିଆରେ ମୁହଁ ମାଡ଼ି ଦେଲା ଅଞ୍ଜଳି । ସୁନ୍ଦର ଗୋଟିଏ ଦୃଶ୍ୟ ଫୁଟି ଉଠିଲା ନିରଞ୍ଜନର ଆଖିରେ । କିନ୍ତୁ ତାକୁ ଅନୁଭବ କରିବା ନିରଞ୍ଜନ ପକ୍ଷରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକ ବିଡମ୍ବନା । ଯେଉଁ ନାୟିକାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ତାର ଆଖିରେ, ସେଇ ନାୟିକା ଆଖିରେ ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ

ଅଶ୍ରୁର ଝରଣା । ସେଠାରେ ସ୍ୱାମୀର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟାନୁଭବ ଏକ ପୈଶାଚ ବ୍ୟବସାୟ । ନିରଞ୍ଜନ କେବଳ ନୀରବରେ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲା ।

'ମୋର ଭୁଲ ମୁଁ ସ୍ୱୀକାର କରୁଚି ଅଞ୍ଜଳି, ତମେ ଆଉ କାନ୍ଦନା ।'

ହଠାତ ଭୁଲି ପଡ଼ିଲା ଅଞ୍ଜଳି । ସ୍ୱାମୀର ହାତକୁ ଟାଣି ଧରି ତାକୁ ଖଟ ଉପରେ ବସେଇ ଦେଲା । ତକିଆ ଉପରୁ କୁନ୍ଥ କୁନ୍ଥ କରି ଶୁଣୁଁ ରହିଲା ।

'ଜୀବନର ଛନ୍ଦ ପରି ତମେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରି ବୁଝେଇ ଦେଲ ? ସେଠି କଣ ଅଶ୍ରୁ ନାହିଁ ?'

କଥାଗୁଡ଼ିକରେ ଯେମିତି ଲୁହର ହାତ ବାଜଚ । ସେଥିଯୋଗୁ ସେ ସବୁ ନିରଞ୍ଜନ ପକ୍ଷରେ ଅଧିକ ଉପଭୋଗ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

'ହଁ ଜୀବନ ଛନ୍ଦରେ ଅଶ୍ରୁ ଅଛି ଅଞ୍ଜଳି । କିନ୍ତୁ ତାହା କାମ୍ୟ ନୁହେଁ । ଆମେ କେବଳ ଜୀବନରେ ହସର ଛନ୍ଦ କାମନା କରୁଥିଲେ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ଆଜ ସେଠି ଅଶ୍ରୁର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ଉଠିଚ । ଏ ଛନ୍ଦଟାକୁ ଭୁଲି ଯିବାକୁ ହେବ ଯେଉଁଟାକୁ ନ ଖୋଜିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଆପେ ଆସି ଧରି ଦିଏ, ତାହାର ଆବାହନ ପାଇଁ ଆମ ଭିତରୁ କେହି ହେଲେ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ବିଶେଷତଃ ଦୁନିଆରେ ଅଶ୍ରୁ ଭରପୂର ହୋଇ ରହିଚ । କାନ୍ଦିବାକୁ ବହୁତ ଅଖି ରହିଛି । ଶତକଡ଼ା ଅନେଶତ ଅଧେ ଲୋକଙ୍କ ଆଖିରେ ଅଶ୍ରୁ ଅଶ୍ରୁଟା ସାରା ପୃଥିବୀରେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଲାଭ କରିଚ । ସେଠି ଅଧିକ ଅଶ୍ରୁ ଆଉ ଅନାବଶ୍ୟକ । ତମେ ସବୁ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଯଦି ହସି ପାରିବ କିମ୍ବା ସବୁ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ହର୍ଷମୁଖର କରିବାର ଅବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟି କରିବ ତା ହେଲେ ତମେ ବୈଜୟନ୍ତୀ ଉଡ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତ...'

'ଆଉ ତମେ ?'

'ମୁଁ ? ତମେ ହସିଲେ ମୁଁ ତାଳି ମାରିବ ।'

ଠୋ ଠୋ ହୋଇ ହସି ଉଠିଲା ଅଞ୍ଜଳି ।

*

* ୨ *

*

ସେ ଦିନ ରାତି ପ୍ରାୟ ଦୁଇଟାବେଳକୁ ଅଞ୍ଜଳିର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । କେତେବେଳେ ସେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ତାର ଆଉ ମନେ ନାହିଁ । ଏତିକି ମନେ ଅଛି, ସ୍ୱାମୀ ତାର ସେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୋଇ ନ ଥିଲେ, ଆଉ ସବୁ ଦିନ ଭଳି ସେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସହ ଏକାଠି ଶୋଇ ନ ଥିଲା । ସ୍ୱାମୀ ତାର ଟେବୁଲ ଉପରେ ଆଲୁଅ ଜାଳି କଣ ଖଣ୍ଡେ ବହି ପଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥିଲେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ଯିବାରୁ ଅଞ୍ଜଳି ଦେଖିଲା, ଘର ସାରା ପୂର୍ବ ପରି ସେମିତି ଆଲୁଅ ବିଞ୍ଚାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ସ୍ୱାମୀ ଦୀର୍ଘ ତିନି ଘଣ୍ଟା ତଳର ନିବିଷ୍ଟତା ଧରି ସେହି ଭଳି ବହି ପଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଆଉ କିଛି ନ ଭାବି ଅଞ୍ଜଳି ପାଖକୁ ଘୁଞ୍ଚି ଯାଇ ନିରଞ୍ଜନ ପଢ଼ୁଥିବା ବହି ଖଣ୍ଡିକୁ ବନ୍ଦ କରି ଦେଲା ।

'କାଲି କଣ କିଛି ପରୀକ୍ଷା ଦେବାକୁ ଅଛି ନା କଣ ?'

ନିରଞ୍ଜନ କେବଳ ନୀରବରେ ଥରେ ହସି ଦେଲା । ତାହାର କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ କହିଲା—

'ପରୀକ୍ଷା ନୁହେଁ ଯେ, ତମେ ପଢ଼ୁଥିଲେ ବହିଟାକୁ ମଧ୍ୟ ଛାଡ଼ି ପାରି ନ ଥାନ୍ତି । ଗୋଟା ଚରମ ସୀମାରେ ପହଞ୍ଚିଲା ପୂର୍ବରୁ ତମେ ବହିଟାକୁ ବନ୍ଦ କରି ଦେଲ । ଭାରି ଦୁଷ୍ଟ...'

ଏଥିରେ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ଅଞ୍ଜଳି ସରସ କଣ୍ଠରେ କହିଲା, 'କଣ ସେଇ ଚରମ ସୀମାଟା କହିଲ ? ବିରହ ନା ମିଳନର ଚରମ, ନା ଆଉ କିଛି ଟ୍ରାଜେଡ଼ି ?'

ନିରଞ୍ଜନ ହସି ହସି କହିଲା, 'ମୁଁ ଆଉ ସେ ସୀମାଟା ପାର ହେଲି କୋଉଠି । ଦୀର୍ଘ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷର ବିଚ୍ଛେଦ ପରେ ମିଳନର ସୂତ୍ରପାତ ହୋଇଥିଲା । ତା ପରେ ହଠାତ୍ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା ତମର ଦୁଷ୍ଟାମି । ଭାବିଥିଲି ତମେ ଆହୁରି କିଛି ଅଧିକ ସମୟ ଶୋଇ ପଡ଼ିବ, ଆଉ ତା ଭିତରେ ମୁଁ ସେଇ ଚରମ ସୀମାଟା ପାର ହୋଇଯିବି; କିନ୍ତୁ ତା ଆଉ ହେଲାନି । କିନ୍ତୁ ଚରମର ଆୟୋଜନଟା ଖୁବ୍ ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଚି···'

'ସତେ, କଣ ହୋଇଚି ଟିକେ କହିଲ ?'

'ବାସ୍ତବିକ ଅଞ୍ଜଳି, ଏ ଉପନ୍ୟାସର ନାୟିକା ସରସୀ ଅତି ଦୁର୍ଭାଗିନୀ । ଇଂଲଣ୍ଡରେ ପ୍ରଥମ – ଶ୍ରେଣୀରେ ଏମ୍. ଏ. ପାଶ୍ କରି ସରକାରୀ କଲେଜରେ ଲେକ୍‌ଚରର ହୋଇ ପାରିଚି, କିନ୍ତୁ ଜୀବନରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭ କରି ପାରିନି । ସାଧାରଣତଃ କୁହାଯାଏ, ଅର୍ଥନୈତିକ ପରାଧୀନତା ଯୋଗୁ ନାରୀ ଜୀବନରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭ ନକରି ପୁରୁଷର ଦାସୀ ହୋଇଯାଇଛି; ମାତ୍ର ଏ ସରସୀର ଜୀବନରୁ ତାର କୌଣସି ପ୍ରମାଣ ମିଳୁନି ।'

'ସରସୀ ଅପାର କଣ ହୋଇଛି କହିଲ ?'

'ସରସୀ ଅପା ? କହେ ଏ ଉପନ୍ୟାସର ନାୟିକା ତମର ଅପା ହେଲା କେମିତି ? କଣ ସବୁ ଦୁଃଖିନୀ ନାରୀଯାକ ତମର ଅପା ହୁଅନ୍ତି କି ?'

'ହିଁ ମ, ସିଏ ମୋର ଅପା । ତମେ କଣ ପଢ଼ିଛ ଆଗେ କୁହ । ମୁଁ ପଛେ ସରସୀ ଅପା କଥା କହିବି !'

ନିରଞ୍ଜନ ଏ କଥାରେ ଅତି ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଅନାଇ ରହିଲା ଅଞ୍ଜଳିର ମୁହଁକୁ ।

'କଣ କହୁଚ ଅଞ୍ଜଳି, ତାହେଲେ ଏ ଉପନ୍ୟାସଟା କାଳ୍ପନିକ ନୁହେଁ, ଗୋଟା ଜୀବନ୍ତ ଘଟଣା । ଆଉ ସେ ଘଟଣା ସହ ପୁଣି ତମର ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି ?'

ଅଞ୍ଜଳି ଦରଦମିଶା ସ୍ୱରରେ କହିଲା, 'ତମ କଥାରୁ ତ ମତେ ସେଇପରି ଜଣାଯାଉଛି । ତାପରେ ଆଉ କଣ ଘଟିଲା କହିଲ ?'

'ନା, ତମେ ଆଗେ ତମ ସରସୀ ଅପା କଥା କୁହ । ତମ କଥା ମୋ ପାଖରେ ଅଧିକ ଆଗ୍ରହ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି । କୁହ, କିଏ ସେଇ ସରସୀ ଅପା ?'

'ମୋର ମାଉସୀ ଝିଅ ଭଉଣୀ ନାଁ । ସରସୀ । ସେ ମୋ ଠାରୁ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ବଡ଼ ହେବ । ଖୁବ ପାଠ ମଧ୍ୟ ପଢ଼ିଛି । ବଡ଼ ସୁନ୍ଦରୀ ମଧ୍ୟ ଦିଶେ । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ଅସୁନ୍ଦର ପୁରୁଷ ସାଙ୍ଗରେ ତାର ବା'ଘର ହୋଇଥିଲା । ସେଇ ଅସୁନ୍ଦର ପୁରୁଷ ପୁଣି ତାକୁ ମାଡ଼ ଦିଏ ବୋଲି ମୁଁ ଶୁଣିଥିଲି । ସେ ବହିରେ ସେଇକଥା ସବୁ ଲେଖା ହୋଇଚି ନା…'

ଉଲ୍ଲସିତ ହୋଇ ନିରଞ୍ଜନ କହି ଉଠିଲା, 'ତମ କଥା ବିଲକୁଲ ସତ ଅଞ୍ଜଳି, ଏ ଉପନ୍ୟାସର ନାୟିକା ତମର ସରସୀ ଅପା । କିନ୍ତୁ ସରସୀ ନିଜେ ନିଜେ ଏପରି ପରାଧୀନତା ବରଣ କଲା କାହିଁକି ?'

ଅଞ୍ଜଳି ପ୍ରଶ୍ନ କଲା, 'ଆଉ କିଏ ବା'ହେଇ ନ ଆନ୍ତା ?'

ନିରଞ୍ଜନ ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଯାଇଁ ପ୍ରଶ୍ନ କରି କହିଲା, 'ତମେ କାହିଁକି ବା' ହେଇଚ କହିଲ ଅଞ୍ଜଳି ?'

'ଆଲୋ, ସବୁ ଝିଅ ତ ବା' ହୁଅନ୍ତି । ବାହା ନହୋଇ ଝିଏ ଆଉ କରିବେ କଣ ?…ଆଉ ମୋ କଥା ପଚାରୁଚ, ମୁଁ ବା' ହୋଇଥିଲି…'

ଅଞ୍ଜଳିର ଶେଷ କଥାତକ ଶୁଣି ଅନେଇ ରହିଲା ଉତ୍ସୁକ ଆଖିରେ ନିରଞ୍ଜନ । ଅଞ୍ଜଳି ହସି ଉଠି କହିଲା, 'ମୁଁ କିଛି ଜାଣିନ.. ହେଲେ ତମେ ଜାଣିଥିବ ଯେ…'

ନିରଞ୍ଜନ ହସି ଉଠିଲା । ଅଳ୍ପ ସମୟ ବ୍ୟବଧାନ ପରେ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲା, 'କେବଳ ସେହି ଆଦିମ ପିପାସା ଲାଗି ଅଞ୍ଜଳି ? ଆଉ କିଛି ଲକ୍ଷ୍ୟ ନାହିଁ ?'

ଅଞ୍ଜଳି ନିଃସଙ୍କୋଚରେ କହିଲା, 'ଆଉ କଣ, ଛୁଆପିଲା କରି ସଂସାର ଗଢ଼ିବା…'

'କିନ୍ତୁ ଆମ ଜୀବନରେ ସେ ଆଶା ପ୍ରାୟ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଚି ତମେ ଜାଣ !'

ଚକିତା ହୋଇ ଅନ୍ତଲ କହି ଉଠିଲା, 'ବ୍ୟର୍ଥ ? ମୋଟେ ସାତ ବର୍ଷର ସଂଗ୍ରାମ ଭିତରେ ତମେ ବ୍ୟର୍ଥତା ସଂଗ୍ରହ କରି ବସିଲଣି । ତମ ଭୁଣ୍ଡ ଭରି ଝାସ୍ୱପ...ନା, ତମ ସାଙ୍ଗରେ ମୁଁ ଆଉ କଥା ହେବିନି...'

ନିରଞ୍ଜନ ଟିକେ ଅପ୍ରତିଭ ହେଲା ଅନ୍ତଲର ଏ ଅଭିମାନରେ । କଥା କହୁ କହୁ ନିଜର ଭୁଲ ହୋଇଚି ବୋଲି ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅନୁଭବ କଲା । ତାହାପରେ କଥାର ଗତି ବଦଳେଇ ସେ ପୁଣି କହିଲା—

'ଜାଣିଲ ଅନ୍ତଲ, ଆମେ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ ସରସୀ କଥା, ଆମ ଜୀବନର କଥା ସେଠି ଆସି ପ୍ରକ୍ଷିପ୍ତ ଭାବରେ ପଡ଼ି ଯାଇଚି । ଆମେ ପୁଣି ମୂଳକଥା ପାଖକୁ ଫେରିଯିବା ଚାଲ । କିନ୍ତୁ ତମେ ଯେ ସମ୍ଭୋଗକୁ ସଂଗ୍ରାମର ଆଖ୍ୟା ଦେଲ, ମୁଁ ତାକୁ ସମର୍ଥନ କରି ପାରୁନି...'

ହଠାତ୍ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେଇ ଅନ୍ତଲ କହିଲା, 'ସଂଗ୍ରାମ ନୁହେଁ, ତପସ୍ୟା ବା ସାଧନା କହିବାକୁ ହେବ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତାକୁ ସମ୍ଭୋଗ କହିବିନି...'

'ତା'ହେଲେ ତମର ସରସୀ ଅପା ତପସ୍ୟା କରିବାକୁ ସେହି ଅପୂର୍ବ ପୁରୁଷ ସଙ୍ଗରେ ଆସି ଜୁଟିଛନ୍ତି ?...ଚମତ୍କାର, ଶିକ୍ଷାର ସାଧନାରେ ସିଦ୍ଧିଲାଭ କରି ତମର ଅପା ଯେଉଁ ତପସ୍ୟା ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି ସେଥିରେ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ଭୋଗ କରିବାତ ସ୍ୱାଭାବିକ, ଆମର ସେଥିରେ ଚିନ୍ତା କରିବାର କଣ ଅଛି ?'

'କିନ୍ତୁ ତାର ଏ ତପସ୍ୟାରେ ଯେ ସିଦ୍ଧିଲାଭ ହେଉଚି । ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଝିଅ ହୋଇଚି ତାର ।'

ଅନ୍ତଲର କଥା ଶୁଣି ନିରଞ୍ଜନ ଠୋ ଠୋ ହସି ଉଠିଲା । ହସ ଶେଷରେ ତା ମୁହଁରୁ ହଠାତ୍ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା, 'ଧନ୍ୟରେ ନାରୀ, ପୁରୁଷ ହାତରୁ ମାଡ଼ ଖାଇ ତମେ ପୁଣି ତାକୁ ତପସ୍ୟା କହୁଚ । ସେହି

ପୁରୁଷର ସନ୍ତାନକୁ ଗର୍ଭରେ ଧରି ତମେ ପୁଣି ତାର ବଂଶ ରକ୍ଷା କରି ଦେଇ ଯାଉଚ···? ବିଚିତ୍ର !'

ଆଦର ମିଶା ଅସହିଷ୍ଣୁତା ସହ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲା, 'ଆଉ ଥାଉ ଏତେ ଅର୍ଥ ଆଉ ତମେ କରନା । ସବୁ କଥା ଜାଣି କରି ପୁଣି ଚତୁର ହେଉଚ । ସରସୀ ଅପା ବା' ନ ହେଇ ରହିଥାନ୍ତା କେମିତି ମ ?'

'ଆଉ ତପସ୍ୟା ସାଧନା ଏ ସବୁ କଥା କହୁଁକି କହୁଚ ।' ଏ ମନ୍ତବ୍ୟ ପରେ ନିରଞ୍ଜନ ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କ ପଚାରିଲେ, 'ସରସୀର ସ୍ୱାମୀ କିଏ କରେ ତମେ ଜାଣିଚ ?'

'ନା'

'ସ୍ୱାମୀ ତାର ଜଣେ ଓକିଲ । ଦେଶରେ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ଯେଉଁ ସବୁ ନିୟମ ଆଉ ଆଇନକାନୁନ୍ ଗଢ଼ାଯାଇଛି ତାକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଲଢ଼େଇ କରିବା ଓକିଲମାନଙ୍କର କାମ । ଏହିଭଳି ଜଣେ ଓକିଲ ହେଉଚି ସରସୀର ସ୍ୱାମୀ । ଆଉ ଏହି ଭଳି ସ୍ୱାମୀର ସ୍ତ୍ରୀ ହେଉଚି ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପିକା, ପୁଣି ଏହିଭଳି ସ୍ତ୍ରୀ ତାହାର ସ୍ୱାମୀ ହାତରୁ ପାଏ ନିଷ୍ଠୁର ପ୍ରହାର । ଆଲୁ ତମେ ପୁଣି ତପସ୍ୟା କହିବ ଅଞ୍ଜଳି ? ଆଉ ତମେ ପୁଣି ମୋ ଉପରେ ଅଭିଯୋଗ କରିଚ—ମୁଁ ଜାଣିକରି ଚତୁର ହେଉଚି··ଏଥିରେ ନ ଜାଣିବାର ଆଉ କଣ ଅଛି··· ସେହି ଯୌନ ମିଳନଟାକୁ ତମେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଏକଥା କହିଚ । ମୁଁ ଶିଷ୍ଟତା ରକ୍ଷା କରି ଆଗରୁ କହିଚି 'ଆଦିମ ପିପାସା'; ସେ ଯା' ହେଉ । ସେତିକି ପାଇବା ପାଇଁ କଣ ସରସୀର ଅନ୍ୟ ଗତି ନଥିଲା ?'

ଏକାଥରକେ ନିରଞ୍ଜନ ବହୁତ ଗୁରୁତ୍ୱ କଥା କହି ଅଞ୍ଜଳି ମୁହଁକୁ ଅନେଇ ରହିଲେ । ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ ଠାରୁ ଏସବୁ ଦୁରୁହ ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ ସେ ଉତ୍ତର ପାଇବ ବୋଲି ଆଶା କଲେ । ମାତ୍ର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିରୁତ୍ତର ହେଇ ଅଞ୍ଜଳି ଚାହିଁ ରହିଲା ସ୍ୱାମୀର ମୁହଁକୁ । କି ଉତ୍ତର ସେ ଦେବ ! ସତେ ଏ ବିବାହର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କଣ ? ମାଡ଼, ପ୍ରହାର, ନିର୍ଯାତନ—ଏସବୁ କଣ ଜୀବନର ସୁନ୍ଦର ଏକ ଏକ ଉପାଦାନ ?

କିଛି ସମୟ ପରେ କଥାର ମୋଡ଼ ଘୂରେଇ ନିରଞ୍ଜନ ପୁଣି କହିଲା, "ଯଦି ଆମର ସନ୍ତାନ ନ ହୁଏ ତାହେଲେ କଣ ଆମର ବିବାହ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଚି ବୋଲି ତମେ କହିବ?"

'ଯଦି ଆମର ସନ୍ତାନ ନ ହୁଏ......'

ଅଞ୍ଜଳି ହଠାତ୍ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲା, "ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଚି ସରସୀ ଅପାର ବିବାହ । ଆମର କାହିଁକି ହେବ ? ତମ ଭଳି ସ୍ୱାମୀ··"

ପ୍ରତିବାଦ କରି ସେପରି କହିଲା ନିରଞ୍ଜନ, "ଥାଉ ଥାଉ, ସ୍ୱାମୀର ପ୍ରଂଶସା ଆଉ ତମେ ଗାଅନା, ଏଇ ସ୍ୱାମୀ ଲାଗି ତମେ ଆଜି କାନ୍ଦୁଥିଲ ଯେ ପୁଣି··· ସେଇ ଲୋକଙ୍କୁ ପୁଣି ପ୍ରଶଂସା..."

"ସେଇଟା ମୋର ଭୁଲ, ତମେ ଅଧିକ ଭଲ ପାଇ ମତେ ସେପରି କରି ଦେଇଚ । ନହେଲେ ସରସୀ ଅପାଠାରୁ ମୁଁ କେଉଁ ଗୁଣରେ ବଡ଼ ?

ସେ ପୁଣି ସ୍ୱାମୀ ହାତରୁ ମାଡ ଖାଉଚ...ଆଁ...ସତ କହିଲ, ସରସୀ ଅପା କେତେ କାନ୍ଦୁ ନଥିବ... ଆଉ ସେତେବେଳେ ତା' ଛୁଆଗୁଡ଼ାକ ପୁଣି କେତେ ବିକଳ ହଉ ନଥିବେ...''

ନିରଞ୍ଜନ ଅନେଇ ଦେଖିଲା । ଅଞ୍ଜଳିର ଆଖି ଲୁହ ଛଳ ଛଳ ହୋଇ ଯାଇଚି । ନିଜର ଦୁଃଖ ଭୁଲିଯାଇ ଅନ୍ୟର ଗୁରୁତର ଦୁଃଖର ଚିନ୍ତାରେ ବିଲକୁଲ କାତର ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ଯେମିତି । ସେ ପ୍ରବୋଧନା ଦେଇ କହିଲା, ''ଆଉ ଅଞ୍ଜଳି, ସେଥିପାଇଁ ଯେତେ ଚିନ୍ତା କଲେବି ଆମେ କିଛିଏତ କିଛି କରି ପାରିବାନି । ଏଇଟା ଅନ୍ୟର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆଉ ପାରିବାରିକ ସମସ୍ୟା । ଯେତେ ଭାବିଲେ ବି ଆମେ ସେଥିରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରି ପାରିବାନି । କିନ୍ତୁ...''

ଅଞ୍ଜଳି ସଚକିତ ହୋଇ କହିଲା, ''ଆଉ କଣ ତମେ କହୁଚ ?''

ନିରଞ୍ଜନ ରହି ରହି ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲା, ''ମନଟା ଏସବୁ ସାଧାରଣ ସ୍ତର କଟେଇ, ବଡ଼ ଯୁକ୍ତିବାଦୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଚି...ପୁଣି ସେ ଢଗରେ ନିଜର ଦୁର୍ବଳତା ଅଛି ନା...''

''ଦୁର୍ବଳତା ଆଉ କଣ ?''

''ନା ଅଞ୍ଜଳି, ସେ କିଛି ନୁହେଁ । ମୁଁ କହୁଥିଲି କି, ତମେ ତମ କଥାରେ ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଇଛ ଯେ, ସନ୍ତାନ ଲାଭ ବିବାହର ସାର୍ଥକତା ନୁହେଁ । ବିବାହ କିମ୍ବା ଦୈହିକ ମିଳନର ଆନନ୍ଦ ସାଙ୍ଗରେ ସନ୍ତାନ ଲାଭର ସମ୍ପର୍କ କିଛିଏତ ମୁଖ୍ୟ ନୁହେଁ...''

ଅଞ୍ଜଳି ଚମକି ଉଠି କହିଲା, ''ସତେ, ମୋ କଥାର ଏଇ ଅର୍ଥ ବାହାରିଲା ? ହଁ କିଛିଏତ ବାହାରିଥିବ, ସରସୀ ଅପାର କଥା ମତେ କେମିତି ଅସୁଖୀ କରି ଦେଇଚି । କେତେ ପାଠ ପଢ଼ିଲା, କେତେ ବଡ଼ ଘରକଣି କଲା, ଶେଷକୁ ଏଇସ୍ଥା ହେଲା, ଯେଉଁ ଅସହାୟାବସ୍ଥାରେ କି ସେଇ ଅସହାୟ୍ୟା... ଏଥିରେ ସନ୍ତାନ ଲାଭକୁ ବିବାହର ସାର୍ଥକତା ବୋଲି ମୁଁ ଆଉ କେମିତି କହିବି ?''

"ଇଏ କଣ ? କିଏ ଏମିତି ଚିତ୍କାର କରି କାନ୍ଦୁଚି ?"

ଅଞ୍ଜଳିର ସବୁ ଚିନ୍ତା ଥପ୍ କରି ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ନିରଞ୍ଜନର କଥାରେ ସେ କାନ ଡେରି ଶୁଣିଲା, ସତକୁ ସତ ନାରୀ କଣ୍ଠର କରୁଣ ବିଳାପ ପବନକୁ ମନ୍ଥି ଚଳକି ଭାସି ଆସିବାରେ ଲାଗିଚି । ସେ ଥରି ଥରି କହିଲା, "ଶୁଣିଲଣି, ଆହୁରି କେତେ ଲୋକ କାନ୍ଦିଲେଣି··କିଏ ମରିଗଲାନା କଣ ? କାନ୍ଦଣା ଯେମିତି ସେ ଆର ସାହିରୁ ଭାସି ଆସୁଚି ··ସେ ସାହିରେ କିଏ ବେମାର ପଡ଼ିଥିଲା କି ?"

ନିରଞ୍ଜନ ବିଚଳିତ ହୋଇପଡ଼ି ପାଟି କରି କହିଲା, "ଆରେ··· ଦଧିଆଟା ମରିଗଲା ! ବିଚରା ମାସେ ହେବ ବେମାର ପଡ଼ିଥିଲା....ଆଜି ସକାଳେ ମୁଁ ତାକୁ ଦେଖି ଆସିଥିଲି··· "

"ଦଧିଆ ଯିଏ ଭଲ ବାଜା ବଜାଏ ? ଆମ ଏଠିକି ଯିଏ ଆସି ଥରେ ତବଲା ନା କଣ ବଜାଉ ଥିଲା ?"

"ହଁ···ଅଞ୍ଜଳି, ସେଇ ଦଧିଆ, ଜୀବନର ଛନ୍ଦର ଏକ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବିକାଶ ସଙ୍ଗୀତର ଛନ୍ଦକୁ ଆଙ୍ଗୁଠିର ଟିପ ଛୁଇଁ ଯିଏ ଅଧିକ ରସମୟ କରୁଥିଲା, ସେଇ··· ସେଇ ଦଧିଆ ମରିଗଲା···ତମେ ଥା, ମୁଁ ଆସେ ଅଞ୍ଜଳି—ଦଧିଆ ମୋର ଖରି ସାଙ୍ଗ—ମୁଁ ଏଇକ୍ଷଣି ସଙ୍ଗୀତ ଚର୍ଚ୍ଚା ଛାଡ଼ି ଦେଇଚି ସିନା, ଆଗେ ମୁଁ ସେଥିରେ ପାଗଳ ରହୁଥିଲି । ମୁଁ ଗୀତ ଗାଇଲେ, ଦଧିଆ ବାଜା ବଜାଏ—ଆଉ ଦଧିଆ ତବଲା ନ ଧରିଲେ ମୁଁ ଗୀତ ଗାଉ ନଥିଲି—ତାକୁ ଥରେ ଶେଷ ଦେଖା ଦେଖି ଆସେ—"

"କିନ୍ତୁ ଶୀଘ୍ର ଆସିବ ନା ?" ଅଭିଶପ୍ତ ଭୟମିଶା ସ୍ୱରରେ କହିଲା ଅଞ୍ଜଳି । ତାର ସେ କଥା ଶୁଣି ନିରଞ୍ଜନ ଠୋ ଠୋ ହସି ଉଠିଲା ।

"ମୃତ୍ୟୁର ଏ ଅଭିଯାନ ଭିତରେ ତମେ ପୁଣି ଏକୁଟିଆ ରହିବାକୁ ଡରୁଚ ଅଞ୍ଜଳି ? ହଉ, ହଉ, ମୁଁ ଆର ଘରୁ ନୂଆବୋଉଙ୍କୁ ଡାକି ଦେଇ ଯାଉଚି ।" କହି ନିରଞ୍ଜନ ଚାଲିଗଲା ।

*

* ୩ *

*

ନିରଞ୍ଜନ ନୂଆବୋଉ ବିଧବା । ବୟସ ତିରିଶ ଭିତରେ ହେବ । ଗତ 'ଛ'ମାସ ହେଲା ସେ ଆସି ନିରଞ୍ଜନ ପାଖରେ ରହିଛି । ପ୍ରାୟ ଚାରି ବର୍ଷ ତଳେ ସ୍ୱାମୀ ତାର ମରି ଯାଇଛି ବୋଲି ଶୁଣା ଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ସମ୍ବାଦ ରହସ୍ୟାବୃତ ହୋଇ ରହି ଥିଲେବି ସ୍ୱାମୀ ଆଉ ଫେରି ନାହିଁ । ପୂର୍ବ ବଙ୍ଗଳାର ଦୂର ଚାନ୍ଦପୁରର କଥା । ସେଠି ଜଣ ଗୋଟିଏ ଭଲ ଫାଇଦା ସେ କରୁଥିଲା । ଚାନ୍ଦପୁର ପାକିସ୍ଥାନର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ପ୍ରତିପତ୍ତି ଯୋଗୁ ସେ ସେଠାରେ ଭଲରେ ତିଷ୍ଠି ରହିଥିଲା ବୋଲି ଶୁଣା ଯାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପ୍ରାୟ ଚାରିବର୍ଷ ତଳେ ଦିନେ ଡ଼ାକଯୋଗେ ହଠାତ୍ ତାର ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ବାଦ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ପରେ ସେଠାରୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କେତେକ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରବାସୀ ଫେରିବାରୁ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ତା' ବିଷୟରେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଘଟଣା ଶୁଣା ଯାଇଥିଲା । ସେମାନେ ପ୍ରକାଶ କଲେ ଯେ, ଥରେ ଚାନ୍ଦପୁର ବଜାରରେ ହିନ୍ଦୁ-ମୁସଲମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଗଣ୍ଡଗୋଳ ଲାଗିଲା ଓ ସେଥିରେ ନିରଞ୍ଜନର ଭାଇ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦର ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି ପତ୍ର ଲୁଟ ହୋଇଗଲା । ଘଟଣା ସମୟରେ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ନିଜର ସମସ୍ତ ପ୍ରତିପତ୍ତି ହରାଇ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ବିଷଚକ୍ଷୁରେ ପଡ଼ିଲା ଏବଂ ସେଥିରୁ ନିସ୍ତାର ପାଇବାର ଉପାୟ ନଦେଖି ଶେଷକୁ ନିରୁଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପଥର ଯାତ୍ରୀ ହେଲା । ଆଉ କେହି କେହି କହନ୍ତି ଯେ ମୁସଲମାନମାନେ ତାକୁ ରାତିରେ ହରଣଚାଲ କରିନେଇ ହତ୍ୟା କରିଛନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ଏହି ଶେଷ ଘଟଣାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ସେହିମାନେ ଗାଁକୁ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦର ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ବାଦ

ଦେଇଥିଲେ ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ତାହାର ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟିକ୍ରିୟା ସମ୍ପନ୍ନ କରି ଯାଇଛି ଆଉ ସ୍ତ୍ରୀର ବୈଧବ୍ୟଦଶା ମଧ୍ୟ ଘଟିଛି ।

ଏହିପରି ଏକ ରହସ୍ୟାବୃତ ପରିସ୍ଥିତି ଭିତରେ ବୈଧବ୍ୟଦଶା ଲାଭ କରିଥିବା ନୂଆବୋଉର କଥା ଅନେକ ସମୟରେ ନିରଞ୍ଜନ ପକ୍ଷରେ ଗମ୍ଭୀର ଚିନ୍ତାର ବିଷୟ ହୋଇଛି । କୋଳରେ ତାର ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପୁଅ । ବାପ ମରିବାର ବର୍ଷକ ଆଗରୁ ତାର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ଅଞ୍ଜଳି ମଧ୍ୟ ତାଆରି ଦଶାରେ ବେଳେବେଳେ ଅତିଶୟ ଅଧୀର ହୁଏ । ତାଆର ରୂପ ଯୌବନ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେମିତି ଅବିକୃତ ରହିଛି । ତାକୁ ବିକୃତ ଆଉ ମଳିନ କରିବା ପାଇଁ ଅବଶ୍ୟ ତାହାର ଅଧିକାରଣୀ ପକ୍ଷରୁ ବହୁ ଉଦ୍ୟମ ଚାଲିଛି । କିନ୍ତୁ ମାଂସରେ କି ଜୀବନୀ ଶକ୍ତି ଅଛି କେଜାଣି ସବୁ ଅବହେଳାକୁ ଅଖାତିର କରି ସେ ଯେମିତି ରୂପ ଓ ଯୌବନର ବୈଜୟନ୍ତୀ ଟେକିବାକୁ ବଦ୍ଧ ପରିକର । ବିଧବାର ସେହି କର୍ମାକ୍ଷୀ ଜୀବନ ଭିତରୁ ଅଞ୍ଜଳି ଯେମିତି ଗୋଟିଏ ବିଷୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସାହସ ପାଏ । ତାଆ ତାର ଚାଲି ଯାଉଥିଲାବେଳେ ସେ ପଛରୁ ଅନେଇ ଅନେଇ ଭାବେ—ଅପାଙ୍କୁ ଆସି ତିରିଶ ବର୍ଷ ହେଲାଣି, ଆଉ ପୁଅକୁ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ—ଅର୍ଥାତ୍ ପଚିଶ ବର୍ଷ ତଳେ ଅପାଙ୍କର ପୁଅ ହୋଇଥିଲା.... । ଏହାପରେ ଅଞ୍ଜଳି ଆଉ କିଛି ଭାବି ପାରେନା । ନିଜର ବୈଧବ୍ୟ ବନ୍ଧୁର ତାଆଠାରୁ ସେ ଯେମିତି ସାହସର ପ୍ରେରଣା ପାଇ ଆତ୍ମ-ସନ୍ତୋଷରେ ମସଗୁଲ୍ ହୋଇଉଠେ ।

ତେଣେ ପୁଅ ଏକୁଟିଆ ଶୋଇଚି । ସେଥିଲାଗି ନୂଆବୋଉ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଅଞ୍ଜଳି ପାଖରେ ନରହି ତାକୁ ନିଜର ଶୋଇବା ଘରକୁ ଡ଼ାକି ନେଇଗଲେ ।

ତନୋଟି ଲେଖାଏଁ ବଖରାରେ ଦୁଇଟି ଖଂଜା । ବଖରାଗୁଡ଼ିକୁ ବାଉଳି କରି ଘର ଗଢ଼ା ଗଢ଼ା ଦୁଇଟି ଖଞ୍ଜାର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ତା'ଛଡ଼ା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଖଞ୍ଜା କହିବାର ଆଉ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ । ନିରଞ୍ଜନ ରହୁଥିବା ଖଞ୍ଜାରେ ଅଛି ଖଣ୍ଡିଏ ବୈଠକ ଘର ଓ ଅନ୍ୟ ଖଞ୍ଜାଟିରେ ଖଣ୍ଡିଏ ରୋଷେଇଘର । ରୋଷେଇଘର ଓ ରାଧୁଆ ସ୍ଥାନ ମଝିରେ ଥିବା ଖାଲି

ସ୍ଥାନରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଚାଳ ଗୁହଁଣି କରାଯାଇ ତାକୁ ଗାଈ ଗୁହାଳରେ ପରିଣତ କରାଯାଇଛି । ଅଗଣା ମଝିରେ କୂଅ ।

ରତ୍ନମଣିଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ସେହି ତଳ ଖଞ୍ଜାକୁ ଗଲା ଅଞ୍ଜଳି । ଯିବାବେଳେ ସ୍ୱାମୀ ପଢ଼ୁଥିବା ସେହି ବହିଖଣ୍ଡିକ ସେ ହାତରେ ଧରି ଚାଲିଗଲା । ଦୁଇ ଜାଆଙ୍କ ଭିତରେ କିଛି ସମୟ କଥା ହେବାପରେ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲା, "ଜାଣିଲ ଅପା, ଏ ବହିଟି ମୋର ମାଉସୀ ଝିଅ ଭଉଣୀ ବିଷୟରେ ଲେଖା ହୋଇଚି । ଆଉ ପଢ଼ିଲେ ତମେ ନ କାନ୍ଦି ରହି ପାରିବନି । କେତେ ପାଠ ପଢ଼ିଛି... ବଡ଼ ଚାକିରି କରିଚି....କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାମୀଠାରୁ ସୁଖ ପାଇନି···ଭାରି ହତଭାଗୀ···"

ରତ୍ନମଣି ଜିଜ୍ଞାସୁ ହୋଇ କହିଲା, "କିଏ ସେ ବିଧବା ? ବୟସ କେତେ ?"

ଅଞ୍ଜଳି କଣ୍ଠରେ ଉତ୍ତେଜନା ଧରି କହିଲା, "ନାଇଁମ, ବିଧବା କାହିଁକି ହେବ, ମୋଟେ ଚବିଶ କି ପଚିଶ ହେବ ବୟସ, ସ୍ୱାମୀ ପୁଣି ଗୋଟା ଓକିଲ···ପୋଢ଼ ଯାଉଚି ଓକିଲତି । ଶୁଣୁଚ ଅପା, ଏତେ ବଡ଼ ପାଠପଢ଼ା ସ୍ତ୍ରୀଟାକୁ ସେ ପୁଣି ହାତ ପୂରେଇ ମାଡ଼ ମାରେ···"

ରତ୍ନମଣି ଆଖିରୁ ସେତେବେଳକୁ ଦୁଇ ଧାର ଅଶ୍ରୁ ବହିଗଲାଣି । ସେ ଧୀର କଣ୍ଠରେ ସଂକ୍ଷେପରେ କହିଲା, "ଯା ହେଉ, ସ୍ୱାମୀ ତ ଅଛି........ ସେହି ଢେର......"

"ତମେ କଣ କହୁଚ ଅପା, ଏମିତି ସ୍ୱାମୀ ନ ଥିବା ଆହୁରି ଢେର ଭଲ । ତାର ଛୁଆ ପିଲା ହୋଇନାହାନ୍ତି···ପୁଣି ନିଜେ ଟଙ୍କା ରୋଜଗାର କରୁଚି କୁହନି ଅପା, ସେ ପ୍ରଫେସର ଚାକିରି କରୁଚି, କେତେ ଲୋକଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ତାର କାରବାର । ସେଥିରେ ସେ ଆଉ କାହାରି ସାଙ୍ଗରେ କଥା ଭାଷା ହବନି ! ଏଥିରେ ତ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଟା ତାକୁ ହାତ ପୂରେଇ ମାଡ଼ ମାରୁଚି । ସେ ମରିଗଲେ ଆହୁରି ସରସୀ ଅପା ଢେର ଭଲରେ ରହନ୍ତା ।"

ଅଞ୍ଜଳିର ଏ ଭଳି କଥା ଶୁଣି ରତ୍ନମଣି ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା, "ଅଞ୍ଜୁ ?"

ସ୍ୱରରେ କଣ ଥିଲା କେଜାଣି, ସେଥିରେ ଚମକି ଉଠିଲା ଅଂଜଳି । ସେ ଅଖି ଉଠେଇ ଦେଖିଲା, ତାର ବିଧବା ଜାଆ ରୁକ୍ମଣୀର ଆଖିରେ ଦୁଇଧାର ଅଶ୍ରୁ । ସେ ଆଉ କିଛି କହି ପାରିଲାନି । କେତେବେଳକେ ରୁକ୍ମଣି କହିଲା, "ଯେତେହେଲେ ସ୍ୱାମୀତ ! ସେ ଆପେ ଦିନେ ନିଜ ଭୁଲ ବୁଝି ପାରିବ । ଆଉ..."

ଏହାପରେ ଜାଆ ତାର କଣ କହିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ଅଂଜଳି ବୁଝି ପାରିଲା । ତାର ମନେ ହେଉଥାଏ, ସେ କହନ୍ତା, ଆଉ ସ୍ୱାମୀ ତାର ଭୁଲ ବୁଝି ନ ପାରିଲେ ବି ସ୍ତ୍ରୀ କି କଣ ମାଡ଼ ଖାଇ ଖାଇ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସେ କେବେ ଭୁଲ ବୁଝିବ କିଏ କହିବ, ତାହାର କି ନିଶ୍ଚୟତା ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଏତେ କଥା ଭାବିଲେ ବି ସେ ମୁହଁ ଖୋଲି କିଛି କହିଲାନି । ସେ ବୁଝି ପାରିଲା ବୈଧବ୍ୟ ଦଶାରେ ଅପା ତାର ଯେଉଁ ଦୁଃଖ ଭୋଗୁଛନ୍ତି ତାର ସେହି କଥା ଟିକେ ପଦରେ ତାହା ଅଧିକ ଘାରି ହୋଇ ଉଠିଛି । ହୁଁ ଅପା ଆଉ କିଛି କଥା ପକାନ୍ତେ କି । ସେ କେତେବେଳେ ଯାଇ ଫେରିବେ...

ଏତିକିବେଳେ ପୁଅ କଡ଼ ଲେଉଟେଇ ନିଦରେ ବୋଉର କୋଳ ଖୋଜିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପିଠିରେ ତାର ହାତ ଆପୁଡ଼େଇ ଆପୁଡ଼େଇ ରୁକ୍ମଣି କହିଲା, "ଗୋବିନ୍ଦକୁ ଆସି ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ପୂରିଲା । ଏବର୍ଷ ତାର କାନଫୋଡ଼ା ଆଉ ଖଡ଼ିଛୁଆଁ ହେବାର କଥା । ନିରଂଜନକୁ ତୁ କହିବୁଟିଲୋ ଅଂଜଳି ! ଦିନ ଧରି ଏଥର ଗାଁକୁ ଯାଇ ସେ କାମ ବଢ଼େଇ ଆସିବା । ତାର ଆଉ କିଏ ଅଛି..."

ଏତକ କହିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରୁକ୍ମଣୀର ଆଖିରେ ଅଶ୍ରୁ ଆଉ ବାଧା ମାନିଲାନି । ସେ ପିଲାଟି ପରି ଯେମିତି କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦି ଉଠିଲା । ସେହି କାନ୍ଦିବା ଭିତରେ ସେ କହିବାକୁ ଲାଗିଲା—

"ଗୋବିନ୍ଦ ବର୍ଷକର ହେଲାପରେ ସେ ଥରେ ଆଇଥିଲେ । ପୁଅର କାନଫୋଡ଼ା ଠଉଁ ପାଠ ପଢ଼ାଯାଏ ଦିନେ ଶୋଇ ଶୋଇ କେତେ କଥା

ଗପିଗଲେ । ପୁଣି ପୁଅର ବା'ଘର କେମିତି କରିବେ ସେ କଥାବି କହୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଶେଷକୁ କିଛି ଦେଖିବାକୁ ରହିଲେନି ।"

ଶେଷ କଥାତକ କହି ଅତି ଅଧୀର ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ରତ୍ନମଣି । ଅଞ୍ଜଳି ଏ ଘଟଣାରେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ବିମୂଢ଼ା ହୋଇପଡ଼ିଲା । ସବୁ ଦୋଷ ତା'ର । ସେ ସରସୀ ଅପା କଥା ପକେଇ ଏତେ କଥା ବାହାର କଲା । ସେ ଅତି କଷ୍ଟରେ ସାହସ ବାନ୍ଧି କହିଲା—"ଗୋବିନ୍ଦ ଛଡ଼ା ଆମର ଆଉ କିଏ ଅଛି ଅପା ! ସେ ଆମର ସବୁ । ସିଏ ବି ମତେ ସବୁଦିନେ ସେଇକଥା କହନ୍ତି । ପୁଅର କାନଫୋଡ଼ା ଆଉ ଖଡ଼ିଛୁଆଁ ପେଇଁ ଢେର ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା କଅଣ ହବ ଆମର ଟଙ୍କା । ବାପଙ୍କ ତମର ମାସକୁ ପାଁ ଶ'...ସାତ ଶ' କମଉଛନ୍ତି...ତାଁରେ ପୁଣି ଏତେ ସମ୍ପତ୍ତିବାଡ଼ି...ଗୋବିନ୍ଦ ପେଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚ ହବନି ସେ ସବୁ ଆଉ କ'ଣ ହବ ? ସେସବୁ ଲାଗି କିଛି ଭାବନା ଅପା । ଗୋବିନ୍ଦ ପାଠପଢ଼ାରେ ଯେତେ ଟଙ୍କା ଲାଗିବ ସବୁ ଖର୍ଚ୍ଚ କରାଯିବ ।"

ଏତକ କହି ସାରିଲା ପରେ ଅଞ୍ଜଳିର ପୁଞ୍ଜି ଶେଷ ହୋଇଗଲା । ଲୁହ ପୋଛି ତା ମୁହଁକୁ ଅନେଇ ରହିଲା ରତ୍ନମଣି । ଯେମିତି ଅଞ୍ଜଳି ତାର ଏକା ମା' ପେଟର ଭଉଣୀ । ସେ ଭାବିଲା, ଅଞ୍ଜଳି ଏମିତି ଢେର ଢେର କଥା କୁହନ୍ତାକି, କିଛି ଦୁଃଖ ସେ ଆଉ ଯେମିତି ଅନୁଭବ କରନ୍ତାନି । କିନ୍ତୁ ··· କିନ୍ତୁ···ଅଞ୍ଜଳି ଆଉ କଣ କହିବ....କହି ପାରିବ ଯମପୁରର କଥା... ସେ ମରଚନ୍ଦ୍ର କି ନାହିଁ କହି ପାରିବ...

ଅଞ୍ଜଳି...

ରତ୍ନମଣି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଶୁଣିଲା ତାର ପାଟିରୁ ଅଜାଣତରେ ଏ କଥା ବାହାରି ପଡ଼ୁଛି । ଆଉ ଅଞ୍ଜଳି ଅଶ୍ରୁଳ ଆଖିରେ ତା ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ରହିଛି । ସେ ଆଉ କଣ କହିବ ? କିଛି ଭାବି ପାରିଲାନି ରତ୍ନମଣି । କଥା ଖୋଜି ଖୋଜି କହିଲା—

'ହଁ... ମୁଁ କହୁଥିଲିକି ନିରଞ୍ଜନ କଟକରେ ଖଣ୍ଡେ ଘର କରନ୍ତେନି । ସବୁ ଦିନେ କଣ ଏମିତି ଭଡ଼ା ଘରେ ରହିଥିବ....'

ମନେ ମନେ ନିଜକୁ ଖୁବ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଲା ରତ୍ନମଣି । ସେ ଅନ୍ୟ କ'ଣ କହି ପାରିଥାନ୍ତା!....ଆଉ ମନ୍ଦ କଥାତ କିଛି କହିନ ।

ରତ୍ନମଣି ଯେ ଗୋଟିଏ ସମସ୍ୟାରେ ପଡ଼ି ଏ ସବୁ କହୁଛି ସେ କଥା ଅଞ୍ଜଳି ଆଦୌ ବୁଝି ପାରିଲାନି । ବରଂ ଏ କଥାର ଆଲୋଚନାରେ ଗଢଟା ଦୂର ଯାଇଥିବାରୁ ସେ ଯଥୋପରୋନାସ୍ତି ଖୁସି ହେଲା । ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଯାଇ ସେ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ କହିଲା, 'ଏ ସହରରେ ତମେ ଘର ଭଡ଼ାର କଥିବା କଥା କହୁଚନା ଅପା....ଝଙ୍କ ମାରି କାମ...ଭାରି ଜଂଜାଳ...ଆଉର ପୁଣି ସେଥିକ ବେଳ କାହିଁ...ଆଉ ଜାଣିଛ ଅପା, ଏ ଘରଟା ଆମର ନିଜର ହୋଇ ଗଲଣି । କଣ୍ଟ କବଲା କରି ଘର ମାଲିକ ତମ ଦିଅରଙ୍କଠଉଁ ତିନି ହଜାର ଟଙ୍କା ନେଇ ଥିଲା । ଛ'ମାସ ହେଲା ମିଆଦ ତାର ପୂରି ଗଲାଣି । ଏବେ ଏ ଘର ଖାସ ଆମର ହୋଇଛି...ମାନେ ଏ ଘରର ମାଲିକ ହୋଇଛି ଆମର ଗୋବିନ୍ଦ....'

ଗୋଟିଏ ଫାଙ୍କା କଥା ଭିତରୁ ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ସନ୍ତୋଷ ମିଳିଯିବ ବୋଲି ରତ୍ନମଣି ଆଶା କରି ନ ଥିଲା । ଅପାର ଦୁଃଖ ଭୁଲେଇ ତାକୁ ଭିନ୍ନ ଦିଗକୁ ନେଇ ପାରିଥିବାରୁ ଅଞ୍ଜଳି ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହୋଇଛି ।

ପୁଣି ନୀରବତା ଭଙ୍ଗ କରି କହିଲା ରତ୍ନମଣି, 'ଆଲୋ କିଏ ମଲ୍ଲିକ, ତାକୁ ଦେଖିବାକୁ ଏତେ ରାତିରେ ନିରଞ୍ଜନ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଗଲେ । ଏ ସବୁରେ ତୁ ଟିକେ ତାଙ୍କୁ ଆଟକ କରିବୁ ଲୋ ଅଞ୍ଜୁ, ଏ ସବୁ କି କଥା!...'

ହଁ...ହଁ ...ଠିକ କହିଲ ! ମୁଁ ଆଟକ କରିବି ଅପା.... କିନ୍ତୁ ସେ ଦାଧିଆ ମଇଗଲା ପରି...

ହଠାତ ଭୁଲ ବୁଝି ପାରି ଭାବ ବଦଳେଇ ଦେଇ ଅଞ୍ଜଳି କହିଲା— 'ମୁଁ କଣ ସେ କଥା ଜାଣିଚ ନା ଶୁଣିଚ....ସେଇତ ସବୁ କହୁଥିଲେ, କ୍ଲବରେ ସେ ଭଲ ବାଜା ବଜଉଥିଲା...କହୁଥିଲ ଅପା, ଆମକୁ ସେ ବାଜା ବଜେଇବାକୁ କଣ ମିଳିବ....ଆପେ ଭଲତ ଜଗତ ଭଲ । ହଁ ଅପା, ମୁଁ ଏଥର ତାଙ୍କୁ ଆଟକ କରିବି ।' କହି ଭିତରେ ଭିତରେ ହସି ଉଠିଲା ଅଞ୍ଜଳି ।

*

* ୪ *

*

ଦଧିଆର ଆଉ କେହି ସେମିତି ନଥିଲେ । କେବଳ ଆଠବର୍ଷର ପୁଅଟିଏ ଆଉ ସ୍ତ୍ରୀ । ଚାଳିଶ ବର୍ଷରେ ଦଧିଆର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଗଲା । ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ ଦଧିଆର ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ ପଛରେ ଯେ ଖାଦ୍ୟାଭାବ ପ୍ରଧାନ କାରଣ ତାହା ନିରଞ୍ଜନ ଭଲରୂପେ ବୁଝିପାରିଛି । ପୁଅକୁ ଆଠବର୍ଷ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସାରହୀନ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟଧର ସେ ଚାରିବର୍ଷର ଶିଶୁଭଳି ଦିଶୁଛି । ଯେମିତି ମୁମୂର୍ଷୁ ଲତାର ଗୋଟିଏ କରମା ଫଳ । ସ୍ତ୍ରୀର ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ତଦ୍ରୂପ । ଅଭାବ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ି ଅନେକ ଡେରିରେ ଦଧିଆ ବିବାହ କରିଥିଲା ପ୍ରାୟ ତିରିଶ ବର୍ଷରେ । ସେତେବେଳକୁ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ମୋଟେ ପନ୍ଦରବର୍ଷ । ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଦି' କୋଡ଼ି ଟଙ୍କା ସଂଗ୍ରହ କରି ସହର ତଳି ଅଞ୍ଚଳର ଗୋଟିଏ ଗଣ୍ଡ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକର ଝିଅକୁ ଖରିଦ କରି ଆଣିଥିଲା । ସେହି ଚାଳିଶଟି ଟଙ୍କା ଗଣ୍ଡ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟିର ଭାଗ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ଦେଇଛି । ଗାଁର ଜଣେ ତାଳିବର ଲୋକ ନିଜର ବୁଢ଼ି ଗାଈଟିଏ କଂସେଇକୁ ବିକି ଦେବାକୁ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ପାଞ୍ଚଟି ଟଙ୍କାରେ ଦଧିଆର ଶାଶୁ ବୁଢ଼ୀ ଗୋମାତାର ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରି ସେଥି ସହ ନିଜର ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ରକ୍ଷା କରି ପାରିଛି । ଯତ୍ନ ପାଳନ ଓ ନିୟମିତ ଖାଦ୍ୟ ପାଣିର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଫଳରେ ବୁଢ଼ୀ ଗାଈ କଅଁଳେଇ ଗୋଟିଏ ଅଣ୍ଡିରି ପିଲା ଜନ୍ମ କଲା । ଦୁଧ ଦହି ବିକି ବୁଢ଼ୀ କିଛି କାଳ କଟିଯିବା ପରେ ଅଣ୍ଡିରିଟିକୁ ଉଚ୍ଚ ଦରରେ ବିକି ବୁଢ଼ୀ ଆଜି ଘର ଆଗରେ ଯେଉଁ ଏ ଦୁଧିଆଳୀ ଗାଈ ବାନ୍ଧିଛି । ଅବଶ୍ୟ କଂସେଇ ହାତରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇଥିବା ସେହି ବୁଢ଼ୀ ଗାଈଟି ଆଜି ଆଉ ନାହିଁ । ଦୁଇ ବର୍ଷ

ହେଲା ଯେ ଯମ ହାତରେ ପଡ଼ିଛି । କିନ୍ତୁ ସେହି ଗଡାସୁ ବୁଢ଼ୀ ଗୋମାତାର ପ୍ରସାଦରୁ, ବୁଢ଼ୀର ହାତ ଭଲ ଚେଲନ୍ତିଆ ହୋଇଛି ବୋଲି ଗାଁରେ କଥା ଭାଷା ହୁଅନ୍ତି ।

ଦଧିଆର ଜାତି କଣ ତାହା କେହି ସଠିକ ଜାଣନ୍ତିନ । କିଏ କହେ ମାହାନ, କିଏ କହେ ନାହାକ, କିଏ କହେ ବଇଷ୍ଣମ । ସେଥିଯୋଗୁ ତା'ର ଶବ ସତ୍କାରରେ ବଡ଼ ଅସୁବିଧା ଦେଖାଦେଲା । ତାକୁ ପଞ୍ଚରେ ଦେଇ ମଶାଣିରେ ନେଇ ପକେଇ ଦେବାକୁ ସାହିର ଲୋକେ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲେ । ସେହିପରି ଏକ କରୁଣ ପରିସ୍ଥିତି ଭିତରେ ଦଧିଆର ବିଧବା ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ତାର ଘର ଖଣ୍ଡିକ କେମିତି ହରଧ କରାଯାଇ ପାରିବ କେତେକ ତାହାର ମସୁଧା କରିବାରେ ମଧ୍ୟ ଲାଗିଗଲେ । ନିରଞ୍ଜନ ପହଞ୍ଚିଯିବା ଯୋଗୁ ଅବସ୍ଥା ସମ୍ଭାଳା ପଡ଼ିଗଲା ।

ସେ ଚିତ୍କାର କରି କହି ଉଠିଲା, "ଦଧିଆ କାହାକୁ ଆନନ୍ଦ ନ ଦେଇଛି ? କୋଉ ପଡ଼ାର ଲୋକେ ଦଧିଆ ବାଜାରେ ହାତ ଦେଲେ ତା'ର ତାନମାନରେ ମୁଗ୍ଧ ନ ହୋଇଛନ୍ତି କୁହ ? ସେତେବେଳେ ତାର ଜାତି ଖୋଜୁ ନଥିଲେ କେହି ? ଏଡ଼େବଡ଼ ପ୍ରତିଭାର ପୁଣି ଜାତି ଖୋଜୁଛ ତମେ ? ଆଉ ତା'ର ଶବକୁ ପଞ୍ଚରେ ଦେଇ ମଶାଣିରେ ଫୋପାଡ଼ି ଦବାକୁ ଭାବୁଛ ତମେ ?"

ଶେଷକୁ ଶବ ସତ୍କାର ସବୁ ଖର୍ଚ୍ଚର ଭାର ବହନ କଲା ନିରଂଜନ । ପୁରୁଣା ଲୋକମାନେ ଫୁସ୍ ଫାସ୍ ହେଲେ । ଗଣ୍ଡୀର ଝିଅ ଖଣ୍ଡିକୁ ହାତ କରିବା ପାଇଁ ବାବୁଙ୍କର ଏ ସବୁ ଯୋଗାଡ଼ । ଶେଷରେ ସେମାନଙ୍କର ସେ ଫୁସ୍ ଫାସ୍ ନିରର୍ଥକ ହେଲା । କେତେଜଣ ଯୁବକ ନିରଂଜନ ପାଖରେ ଆସି ଠିଆ ହେଲେ । ଲାଇଟ୍ ଆସିଲା । ବାଜା ମଧ୍ୟ ବାଜିଲା । ଆଡ଼ମ୍ବର ଭିତରେ ବାଦକ ଦଧିଆର ଶବ ପଟୁଆର ଚାଲିଲା, ଆଉ ସତ୍କାର ମଧ୍ୟ ହେଲା ।

ସେତେବେଳକୁ ରାତ୍ର ଆସି ପାହିଗଲାଣି । ରତ୍ନମଣି ଆଉ ଅଂଜଳି ଅଧିକ ଗଳ୍ପ ରଚନାର ଆଉ କିଛି ସୂତ୍ର ନପାଇ ଶେଷକୁ ତନ୍ଦ୍ରାଛନ୍ନ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେଣି । ଏତିକବେଳେ ଦରଜାର କଡ଼ା ଝଡ଼ ଖଡ ସହ ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆରେ ନିରଂଜନର ପାଟି ଶୁଭିଲା । ଉଠିପଡ଼ି କବାଟ ଖୋଲିବାକୁ ଗଲା ରତ୍ନମଣି । ଅଂଜଳି ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଢୋଲଉଚି ।

"ମତେ ଖଣ୍ଡେ ଶୁଖିଲା ଲୁଗା ଦିଅ ନୂଆବୋଉ !"

ନିରଂଜନର କଥା ଶୁଣି ଚମକି ପଡ଼ିଲା ରତ୍ନମଣି । ସେ ଆଖି ଉଠେଇ ଦେଖିଲା—ନିରଂଜନର ଲୁଗାପଟା ସବୁ ଓଦା ସରସର । ଦିଅରକୁ ସେ ଏବେ କ୍ୱଚିତ୍ କିଛି କହେ ! କିନ୍ତୁ ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ସେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା, 'ତମେ କଣ କଲ ନର ? କିଏ ବୋଲୁ କିଏ—ତମେ ତା' ଲାଗି ମଶାଣିକି ମୁଦାର ପୋଡ଼ି ଆସିଲ ନା କ'ଣ ? ଅଂଜୁ ! ଅଂଜୁ ! ଲୋ ଅଂଜୁ....... !"

କହୁ କହୁ ସେ ଘର ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲା । ଫେରି ଆସି ନିରଂଜନ ହାତକୁ ଖଣ୍ଡେ ଗାମୁଛା ପକେଇ ଦେଲା । "ଗାମୁଛା ବଦଳି ଲୁଗାପଟା ପିଣ୍ଡାରେ ପକେଇ ଦେଇ ଆସ—ଧୋବଣୀ ଆସି ନବ—ହବନେଇଁ—ହବନେଇଁ—କେମିତି ତମ ସାଙ୍ଗରେ ଏଠି ଅଣ୍ଡୁ ରହୁଚି କେଜାଣି—ବାର ଅନ୍ୟାଗ୍ରର, ସେଥିରେ ଅଂଜୁକୁ ଦୋଷ ଦଉଚନ୍ତି ଗାଁରେ—"

ସେତେବେଳକୁ ଅଂଜଳି ଆସି ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚି ଗଲାଣି । ତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅପା ମୁହଁରେ ଅଭିଯୋଗର ସ୍ୱର ଶୁଣି ସେ ହସି ହସି ପଚାରିଲା—"କ'ଣ, ଅପା ! ଗାଁରେ ମୋ ଦୋଷ କ'ଣ ଦଉଚନ୍ତି ? ମୁଁ କ'ଣ କଲିକି—"

ନିରଂଜନ ମୁହଁରେ ହସ । ସେ ଯେମିତି ନୂଆବୋଉଙ୍କ କଥାର ରହସ୍ୟ ଧରି ପାରିଲାଣି । ଅଞ୍ଜଳିର ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣି ରତ୍ନମଣି କର୍ମି ଉଠି କହିଲା, "ତୁ ଗୋଟା ଦୁଧଖିଆ ପିଲା—କିଛି ସତିକା ଜାଣିନଉଁ—ସହରରେ ଖାଲି ରୂପଯୌବନ ଖେଳେଇ ବୁଲୁଥା—କୋଠାରେ ଗୋଟା ଜୁଆପିଲା ତ କାହିଁକି ନେଇଁ—ସ୍ୱାମୀଟାକୁ ଟିକେ···"

ଆଉ କଣ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା ରତ୍ନମଣିର କଥା । କାହିଁକି, ହଠାତ୍ ଏମିତି କ'ଣ ହେଲା ତା'ର କେହି ବୁଝିପାରିଲେ ନାହିଁ । ରତ୍ନମଣି ନିଜେ ଭିତରେ ଭାବିଲା, ଅଂଜଳି ସ୍ୱାମୀଙ୍କି ଆକଟ କରୁନେଇଁ ବୋଲି ସେ ତ ତାକୁ କହିବାକୁ ଯାଉଥିଲା ପଦେ କଥା । ସେଥିରେ ଓଲଟି ସେ କାହିଁକି ବଖେଇଗଲା । ଓଃ—ଏଇ ସ୍ୱାମୀ ଶବ୍ଦଟା ତା' ପକ୍ଷରେ ବଡ ସାଂଘାତିକ, ମର୍ମନ୍ତୁଦ । କିଛି ନ କହି ସେମିତି ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲା ରତ୍ନମଣି ।

ହଠାତ୍ ସେଠୁ ଚାଲିଯାଇ ଶେଯରୁ ଗୋବିନ୍ଦକୁ ଧରି ଫେରି ଆସିଲା ଅଂଜଳି । ତାକୁ ଦ'ଅରି ତଳେ ନଚାଇ ଦେଇ କହିଲା, "କାନ୍ଦ୍ରେ ଗୋବିନ୍ଦ କାନ୍ଦ୍—ଏ କୋଠାରେ ପରା ପିଲା କାନ୍ଦୁନେଇଁ ବୋଲି ତୋ ବୋଉ କହୁଛି—ତୁ ନିତି ଏଥର ସକାଳୁ ଉଠି କାନ୍ଦିବୁ—"

ଗାମୁଛା ବଦଳି ଘର ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିଲା ନିରଂଜନ । ଅଂଜଳିର ଏ ଅଭିନୟକୁ ସେ ଖୁବ ଅନୁମୋଦନ କଲା ଯେମିତି ମନେ ମନେ । ଅଳିନ୍ଦରେ ଟିକେ ଠିଆ ହୋଇ ପଡ଼ି ସେ କହିଲା, "ନାଇଁରେ ଗୋବିନ୍ଦ, ସକାଳୁ ଉଠି ତୁ ଖୁବ ହସିବୁ । ତୋ'ର ହସରେ ଆମର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିବ । ବୋଉ ତୋର କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଦେଖିନ୍ନ—ତୁ ପୁଣି କାନ୍ଦିବୁ କାଇଁକି — ସତେ ନୂଆବୋଉ, ଗୋବିନ୍ଦ ବିଲ୍‌କୁଲ୍ ତମରି ଚେହେରା ନେଇଚି ।"

କହି କହି ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲା ନିରଂଜନ ।

ରତ୍ନମଣିର ଦେହ ସାରା ଲାଜରେ ଲାଲ୍ ହୋଇଗଲା ଯେମିତି । ସବୁ ଅଙ୍ଗକୁ ଘେରେଇ ଗୋଟା ଶିହରଣ ଖେଳିଗଲା । ଲଣ୍ଠନର କନକ ଆଲୁଅରେ ଝଟକି ଉଠୁଚି ରତ୍ନମଣିର ରୂପ । ତାକୁ ଏକ ଆଖିରେ ଅନେଇ ରହିଲା ଅଂଜଳି । ଗୋବିନ୍ଦକୁ କୋଳକୁ ଟେକି ନେଇ କହିଲା, "ତୋର ବୋଉ ଭଲ ନା ଝିଅ୍ ଭଲ, କହିଲୁ ? ସକାଳୁ ସତ କହିବୁ !"

ଗୋବିନ୍ଦ ହସି ହସି କହିଲା, "ତୁ ।"

ଏତେବେଳକେ କ୍ଷୀଣ ହସଟିଏ ହସି ରତ୍ନମଣି ଚାଲିଗଲା ତଳ ଖଂଜାକୁ ।

*
* ॐ *
*

ରାତିବେଳେ ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ନିରଂଜନ କେତେ କଥା ଭାବୁଥାଏ । ପ୍ରଥମେ ଚାକିରି ଜୀବନ କଥା ତା'ର ମନେ ପଡ଼ିଲା । ଗୋଟିଏ ସରକାରୀ ଅଫିସ୍‌ରେ କିରାଣୀ ଚାକିରି ସେ କରୁଥିଲା । ଷାଠିଏ ଟଙ୍କା ଦରମା । ଦୀର୍ଘ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ହେଲା ସେଇ କିରାଣୀ ଚାକିରି ସେ ଛାଡ଼ି ଦେଇଛି । ଏଇ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଭିତରେ ତାର ନିଜର ଅବସ୍ଥା ଯଥେଷ୍ଟ ବଦଳି ଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଚାକିରି ଅବସ୍ଥାର କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇନି । ଆଜି ଶହ ଶହ ଲୋକ ସେହିଭଳି ଷାଠିଏ ଟଙ୍କାର ଖଣ୍ଡେ ଚାକିରିକି ସତୃଷ୍ଣ ଆଖିରେ ଅନେଇ ରହିଛନ୍ତି । ବଜାରର ସଦର ରାସ୍ତା ଉପରେ ତାର ନିଜର ଖଣ୍ଡେ ଅଫିସ ଅଛି । ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇବା ପରେ ଭାରତ ଭୂମିରେ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଯୁଗ ପାଦ ସ୍ପର୍ଶ କରୁଛି । ସେଥିଯୋଗୁ କଳକବ୍‌ଜା ବିକିବାର ଏଜେନ୍‌ସି ନେଇ ନିରଂଜନ ଏହା ଭିତରେ ନିଜର ଭାଗ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିପାରିଛି ।

କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ବ୍ୟବସାୟରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଜମାଇବା ପରେ ବଜାରରେ ଅଫିସ ଖଣ୍ଡେ ଖୋଲିବା, ସେହି ସମୟର କଥା ତାର ବେଶି ମନେ ପଡ଼ିଯାଉଚି । ଅଫିସର କିରାଣୀ ଓ ଚପରାଶିର ଦରମା ଆଉ ଅଫିସ ଘରପାଇଁ ଭଡ଼ା ସବୁ କମ୍ପାନୀ ପକ୍ଷରୁ ମିଳିବ । ସେ କେବଳ ନିଜର ସୁବିଧା ଓ ଦାୟିତ୍ୱରେ ସେ ସବୁର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିନେବ । ଘର ଠିକ ହେଲା । ବଢ଼େଇକି ବରାଦ ଦେଇ ଅଫିସ ପାଇଁ ଆସବାବ ପତ୍ର ତିଆରି ହୋଇଗଲା । ବାକି ରହିଲା କିରାଣୀ ଓ ଚପରାଶିର ନିଯୁକ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ସେ ବଡ଼ ଭୁଲ୍ କରି ବସିଲା । ତାର ପ୍ରଧାନ ଭୁଲ ହେଲା ଯେ, ଏ ଦୁଇଟି କାମ ପାଇଁ ଖବରକାଗଜରେ ସେ ବିଜ୍ଞାପନ ପ୍ରକାଶ କରିଦେଲା ।

ନିରଞ୍ଜନର ଆଜି ମନେ ପଡ଼ୁଛି, କିରାଣୀ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇଁ ତିନିଶହ ଦରଖାସ୍ତ ଆସିଥିଲା । ଏହି କିରାଣୀ ନିଯୁକ୍ତି ଲାଗି ଦରମା ରଖିଥିଲା ଅଶି । ଚପରାଶି ପାଇଁ ପଚିଶ । ଏସବୁ ଟଙ୍କା ଯୋଗାଇବେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଶିଳ୍ପ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ହୁଏତ କଟକ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ସହରରେ ଏଥିପାଇଁ ସେମାନେ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଧିକ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଥିବେ । ସେଥିରେ ସେ କମ୍ପାନୀକୁ ପୋଷିବା ପାଇଁ କମ୍ ଟଙ୍କା ଦେଇ କିରାଣୀ ଆଉ ଚପରାସୀର ଜୀବନ ମାରିବ କାହିଁକି ? ସେତେବେଳେ ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ କଥା ତାର ମନେ ପଡ଼ିଥିଲା । ବନ୍ଧୁଟି ତାକୁ କହିଥିଲେ ତାଙ୍କ ନିଜ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର କାହାଣୀ... ଗୋଟିଏ ଷ୍ଟେଟ ଖବର କାଗଜ ଅଫିସରେ ସେ ସାମ୍ବାଦିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଜଣେ ମାରୁଆଡ଼ି ଧନପତି ଘଟଣାକ୍ରମେ ସେହି ଖବର କାଗଜର ମାଲିକ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଆଉ ଘଟଣାକ୍ରମେ ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ଯୁବକ ସେହି ଖବର କାଗଜର ହେଲେ ସମ୍ପାଦକ । ମାରୁଆଡ଼ି ଧନପତିଙ୍କ ଯେଉଁ ଆଖ୍ୟା ଦିଆଯାଉ ପଛକେ, ସେ ବିଚରା ସାମ୍ବାଦିକ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇଁ ସର୍ବନିମ୍ନ ଦରମା ପଚସ୍ତରି ଟଙ୍କା ରଖିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସଭା ମଞ୍ଚ ଉପରେ ଯେଉଁ ଯୁବକ ନିଜକୁ ନେତା ବୋଲି ଆଖ୍ୟାତ କରି ବେତନ ବୃଦ୍ଧି ଓ ଶ୍ରମିକ ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ଗଳା ଫଟେଇ ଭାଷଣ ଦେଇଥାନ୍ତି, ସେ ପୁଣି ନିଜକୁ ତୈଳାକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ହଠାତ୍ ମୁଖା ବଦଳେଇ ଦେଇ ବସିଲେ...... ଅଜ୍ଞା, ପଚିଶ ଟଙ୍କାରେ ଢେର ସାମ୍ବାଦିକ ମିଳିବେ । ମାରୁଆଡ଼ି ଧନପତି ଚାହିଁଲେ ଯୁବକ ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ମୁହଁକୁ । ଭାରତସାରା ତାଙ୍କର ଅନେକ ଅଫିସ, ଅନେକ ଶିଳ୍ପ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଅଛି । ଏତେ ଶସ୍ତାରେ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକ, ପୁଣି ସାମ୍ବାଦିକ ମିଳିବା କଥା କେଉଁଠି ଶୁଣି ନାହାନ୍ତି । ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁଲେ ଯୁବକର ମୁହଁକୁ ।

"ହଁ... ହଁ... ଓଡ଼ିଆ ଲୋକ୍ ମିଲଜାୟେଗା । କଟକ୍‌ମେ ତୋ ଲେକା କିସ୍ମାଭି ବହୁତ୍ କମ୍ ହୈ ।"

ଉଚିତ ଯୁକ୍ତି । କିନ୍ତୁ କଣ କରିବେ ସେ । ନିଜର ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ସମର୍ଥନ କରିବା ଲାଗି କିଛି ଯୁକ୍ତି ତ ପୁଣି ଦେବେ ।

ହଁ...ବନ୍ଧୁଟି ପୁଣି କହୁଥିଲେ, ଏତେ ଚେଷ୍ଟା ପରେ ମଧ୍ୟ ସେ ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ଆସନ ସୁଦୃଢ଼ ହେଲାନି । ସେ ବିଦାୟ ନେବା ପରେ ସମ୍ପାଦକ ମଣ୍ଡଳୀର ସାମ୍ବାଦିକମାନଙ୍କୁ ମାଲିକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ ପାଇଁ ଟିକିଏ ସୁବିଧା ମିଳିଲା । ବହୁ କଷ୍ଟରେ ମୂଳ ଦରମା ପଚିଶ ହୋଇ ପାରିଲା । କିନ୍ତୁ ସେଥିପାଇଁ ପଶ୍ଚାତ୍ ବଗ୍ୟରର ସୁବିଧା ରଖାଗଲା ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ଦିନଠାରୁ ନୂଆ ମୂଳ ଦରମା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଗଲା, କେବଳ ସେହି ଦିନଠାରୁ ସେମାନେ ତାହା ପାଇବାକୁ ହକଦାର ହୋଇପାରିଲେ ।

ପ୍ରଥମେ ସେହି ବନ୍ଧୁଟିକୁ ଆଣି ଅଫିସ କାମରେ ନିଯୁକ୍ତ କରିବବୋଲି ନିରଂଜନ ସ୍ଥିର କରିଥିଲା । ସେ ଯୋଗ ଦେଲେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଅଣି ସ୍ଥଳେ ଶହେଟଙ୍କା ଦରମା କରି ଦେବ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ନିରଂଜନ ଭାବିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବନ୍ଧୁଟି ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ ଆସିଲେ ନି । ସାମ୍ବାଦିକତା ଭିତରେ ସାହିତ୍ୟ-ସାଧନା ହୋଇ ପାରିବ ବୋଲି ସେ ଇଚ୍ଛାପ୍ରକାଶ କଲେ । ଏ କଥାରେ ନିରଂଜନ ଯତ୍ପରୋନାସ୍ତି ଚେଷ୍ଟା କରି ଥରେ ହସି ଦେଇଥିଲା ମାତ୍ର । ଦୁଃଖର କଥା ସେ ପଚିଶ ଟଙ୍କିଆ ସାମ୍ବାଦିକତାରେ ଚାଲୁଥିବା ମାରୁଆଡ଼ି ମାଲିକାନାର ସମ୍ବାଦପତ୍ର ଏବେ ଆଉ ନାହିଁ । ବହୁଦିନୁ ତାର ସମାଧି ହୋଇ ଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ସେହି ସାମ୍ବାଦିକ ଓ ସାହିତ୍ୟ-ସାଧକ ବନ୍ଧୁଟିକୁ ନିରଂଜନ ଏବେ ମଧ୍ୟ କଟକର ରାସ୍ତାରେ ଦେଖେ । ବଗଲରେ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଯାକି ସେ ସେତେବେଳେ ପ୍ରକାଶକଙ୍କ ଦ୍ୱାରକୁ ଛୁଟିଆସେ । ତାଲିପକା ଜାମାରେ ବୋତାମ ନାହିଁ । ଗୋଡ଼ ଚଟିର ଛିଣ୍ଡା ଫିତା ନାଲି ଧୂଳିର ସ୍ୱାଧୀନତାକୁ ଯେମିତି ସ୍ୱାଗତ କରୁଛି ।

...ସାହିତ୍ୟ-ସାଧକ !

ଏ ଦେଶର ସାହିତ୍ୟ-ସାଧକ...! ପଛରୁ ଅନେଇ ଅନେଇ ନିରଂଜନ ବେଳେ ବେଳେ ଭାବିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇପଡ଼େ । ଆଜି ତା' ସାଙ୍ଗରେ ଜୁଟି ଯାଇଛି ଦଧିଆର କଥା । ଏ ଦେଶର ସଙ୍ଗୀତ କଳାର ସାଧକ ଖାଦ୍ୟାଭାବରେ ସେ ଆଜି ମୃତ । ଗତ ରାତିରେ ସେ ତାହାର ଶବ ସତ୍କାର କରି ଆସିଛି ।

ହାତରେ ପାନ ଦି'ଖଣ୍ଡ ଧରି ଏହି ସମୟରେ ଗୋବିନ୍ଦ ଘର ଭିତରକୁ ଠୁକୁ ଠୁକୁ ହୋଇ ପଶି ଆସିଲା । ପୁଅକୁ ଦେଖି ଆନନ୍ଦରେ ଉଲ୍ଲସି ଉଠି ଆଗ କଥା ସବୁ ଭୁଲିଗଲା ନିରଞ୍ଜନ । ତଳୁ ଟେକି ନେଇ ତାକୁ ନିଜର ଛାତି ଉପରେ ବସେଇ ଦେଲା । ସେ ଆଁ କଲାରୁ ତା ପାଟିରେ ଖଣ୍ଡେ ପାନ ପୂରେଇ ଦେଲା ଗୋବିନ୍ଦ । ତାପରେ କିଛି କ୍ଷଣ ଧରି ଗୋବିନ୍ଦକୁ ନିର୍ନିମେଷ ଆଖିରେ ଚାହିଁ ରହିଲା ନିରଂଜନ । ତାର ଭାଇଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ସନ୍ତାନ । ବଂଶର ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର । ତାର ପିତାଙ୍କର ବଂଶ ରକ୍ଷା କରିବ ଏହି ଗୋବିନ୍ଦ । କିଛି କ୍ଷଣ ପରେ ଯେମିତି ଶିଶୁ ଗୋବିନ୍ଦ ଭିତରେ ତାର ଭାଇଙ୍କର ରୂପ ଫୁଟି ଉଠିଲା । ଗୋବିନ୍ଦ ସତେ କଣ ତା ମା'ର ଚେହେରା ଆଣିଚି ନା ତାର ଭାଇଙ୍କର ? ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଇ ଗୋବିନ୍ଦର ମୁହଁରେ ତା ମାଆର ସତ୍ତା କାହିଁ ? ସନାତନ ସେ ଠିକ ତାର ମା'ର ଚେହେରା ଆଣିଲା ଭଳି ଦିଶୁଥିଲା ? ତେବେ...ଏଇକ୍ଷଣି ସେ ଚେହେରା କାହିଁ ? ସେ କଣ ତା ହେଲେ ମିଛ କହି ଭାଇଜରର ସୃଷ୍ଟି କଲା ସେତେବେଳେ ?

ନିଜ ଭିତରେ ଏମିତି କେତେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା ନିରଂଜନ । କିଛି କୂଳ କିନାରା ପାଇଲାନି । କେବଳ ଆଖି ଆଗରେ ସେ ଗୋବିନ୍ଦକୁ ଦେଖିଲା... ଆଉ ତା ଭିତରେ ଦେଖିଲା କେଉଁ ସୁଦୂର ଭୂଇଁରେ ଏକାନ୍ତ ନିରାଶ୍ରୟ ଭାବରେ ନିହତ ହୋଇଥିବା ତାର ଅଗ୍ରଜଙ୍କର ରୂପ । ଭାଇ...ତମର ସ୍ତ୍ରୀ ଅଛି, ପୁଅ ଅଛି, ଭାଇ ଅଛି, ଆଉ ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ବଂଶ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ତମର ଅନ୍ତିମ କାଳରେ ତମ ପାଖରେ କେହି ଠିଆ ହେଲେନି...କାହାରି ମୁହଁ ଦେଖିଲନି ତମେ....ତମକୁ କଣ ସେମାନେ ଟିକି ଟିକି ହାଣି ଦେଲେ... କେତେ ଆକୁଳ ହୋଇ ସେତେବେଳେ ତମେ ଆମକୁ ସବୁ ଖୋଜିଥିବ....

ନିରଂଜନର ସକଳ ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ ଥରି ଉଠିଲା । ଭିତରେ ଗର୍ଜି ଉଠିଲା ଚରମ ନିରାଶ୍ରୟତାର ଚିତ୍କାର । ଆଖିକୋଣରୁ ଦୁଇଧାର ଅଶ୍ରୁ ବହି ଗଲା । ସେଥିରେ ଗୋବିନ୍ଦର ରୂପ କ୍ରମେ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠିଲା । କିନ୍ତୁ ଗୋବିନ୍ଦର ସତ୍ତା ତା ମନଭିତର ଅତି ଦୃଢ଼ ହୋଇ ରହିଛି ! ...ଏଇ ଗୋବିନ୍ଦର ନାଁ ତ ତମର ସେତେବେଳେ ମନେ ପଡ଼ିଥିବ....ନାମହିଁ ବ୍ରହ୍ମ... ଗୋବିନ୍ଦର ନାଁ ଡାକିଲେ ଅଛନ୍ତି ଭଗବାନ; କାହିଁ...କେହିତ ଶୁଣିଲେ ନି ଆଉ...

ଭାବି ଭାବି ନିରଂଜନର ମୁଣ୍ଡଟା ଗରମ ହୋଇଗଲା ଯେମିତି । ଭୁଲ ...ଭୁଲ...ସବୁ ଭୁଲ । ଭଗବାନ ଅଛନ୍ତି କି ନା ସନ୍ଦେହ । ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ ହଣାକଟାରେ କେତେ ନିରାଶ୍ରୟ ଶିଶୁ ମଧ୍ୟ ନିହତ ହେଲେ । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ କଣ ପାପ କରିଥିଲେ । ଆଉ ଯେଉଁମାନେ ଏ ଜଘନ୍ୟ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ଭିଆଇଲେ ସେମାନେତ ଆନନ୍ଦରେ ବଞ୍ଚି ପାରୁଛନ୍ତି....

କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ଆଉ କିଛି ଭାବି ପାରିଲାନି ନିରଂଜନ । ସେହି ଅଶରୀରୀ ସତ୍ତା ବିରୁଦ୍ଧରେ ତା ଭିତରେ ନିଷ୍ଠୁର କ୍ରୋଧ ଯେମିତି ପୁଂଜିଭୂତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ମନେ କଲା, ଭଗବାନଙ୍କ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଅପେକ୍ଷା ନାସ୍ତିତ୍ୱରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବା ଆହୁରି ଅଧିକ ଶ୍ରେୟ । ସେଥିରେ ଆଶ୍ୱସ୍ତି ଅଛି । ମଣିଷର ଶକ୍ତିର ସୀମା ଉପରେ ଦୃଢ଼ ପ୍ରତ୍ୟୟ ଜନ୍ମିବା ଭିତରେ ଯେଉଁ ଆଶ୍ୱସ୍ତି ତାହା ଅନ୍ୟ କେଉଁଥିରୁ ମିଳି ପାରିବନି... । ଅନ୍ତରରେ ତାର କିଏ ଯେମିତି ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ଚିତ୍କାର କରି କହି ଉଠିଲା ସବୁ ମିଥ୍ୟା ।

ଯେଉଁଦିନ ହିରଣାକ୍ଷର ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ବାଦ ପାଇଲା ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ, ସେ ହୁଏତ ଏମିତି ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଥିଲା ସ୍ରଷ୍ଟାଙ୍କୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରି । କିନ୍ତୁ ଅମିତ ଶକ୍ତିସମ୍ପନ୍ନ ହିରଣ୍ୟକଶିପୁ ଆଉ କଲକବ୍ଜା କମ୍ପାନୀର ଏଜେଣ୍ଟ ନିରଞ୍ଜନ ଭିତରେ ଆକାଶ ପାତାଳ ପ୍ରଭେଦ । ସ୍ରଷ୍ଟାର ମୁହାଁମୁହିଁ ଛିଡ଼ା ହେବାର ତାର ଶକ୍ତି କାହିଁ ? ଗୋବିନ୍ଦକୁ ସ୍ମୃତିରୁ ହଟେଇ 'ଧର ମାରବରେ

ଉଠି ଚାଲିଗଲା ଆଗର କାନ୍ଥ ପାଖକୁ । ସେଠି କୌଣସି ବଡ଼ କମ୍ପାନୀର ଗୋଟା କ୍ୟାଲେଣ୍ଡର ଟଙ୍ଗା ହୋଇଛି । କ୍ୟାଲେଣ୍ଡର ଦେହରେ ଚକ୍ରଧାରୀ ଏକ ବିଷ୍ଣୁ ମୂର୍ତ୍ତିର ଛବି ।

ସେହି ଛବିଟିକୁ ଭଲ କରି ତାନେ ନିରୀକ୍ଷଣ କଲା ନିରଞ୍ଜନ । ତାପରେ କ୍ୟାଲେଣ୍ଡରକୁ ଗୋଟେଇ ଆଣି ଧରିଲା ହାତରେ । ଖେଳନାର ସାମଗ୍ରୀ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଗୋବିନ୍ଦ ହାତ ବଢ଼େଇଲା ସେଖଣ୍ଡିକୁ ନେବାପାଇଁ । କ୍ୟାଲେଣ୍ଡରଟି ତାକୁ ନୀରବରେ ଦେଇଦେଲା ନିରଞ୍ଜନ । କାଖରୁ ଖସିପଡ଼ି ଠୁକୁ ଠୁକୁ ହୋଇ ଘରୁ ବାହାରିଗଲା ଗୋବିନ୍ଦ ।

ପଛରୁ ଚାହିଁ ରହିଲା ନିରଞ୍ଜନ ଗୋବିନ୍ଦକୁ । ଭାଇଙ୍କର ପୁଅ···ଏ ବଂଶର ଏକମାତ୍ର ରକ୍ଷକ ଏଇ ପିଲାଟି । କେବଳ ବର୍ଷିରହୁ ।

* ୭ *

ଅଞ୍ଜଳି ଓ ରତ୍ନମଣି ଗପ କରି କରି ବସି ସିଲେଇ କରୁଥାନ୍ତି । କଣ ଗୋଟିଏ ସିଲେଇ ରତ୍ନମଣି ବତେଇ ଦେଉଥାଏ ଅଞ୍ଜଳିକି । ଦୁଇଜଣ ଯାକ ତଥାକଥିତ ଖାନ୍‌ଦାନ ଘରୁ ଆସିଛନ୍ତି । ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ବୁନିଆଦି ଘରର ଝିଅ । ହାତରେ କ୍ୟାଲେଣ୍ଡର ଖଣ୍ଡିକୁ ଧରି ଗୋବିନ୍ଦ 'ଠାକୁର ଠାକୁର' କହି ସେଠାରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲା । କ୍ୟାଲେଣ୍ଡର ଖଣ୍ଡିକୁ ଦେଖି ଚମକି ଉଠିଲା ଅଞ୍ଜଳି, "ଆରେ ରଖିଦେଇଆ, ରଖି ଦେଇଆ, ଦାଦା ଗାଳି ଦେବେ··· । ଗୋବିନ୍ଦ ତତେ ମୁଁ ଗୋଟା ଭଲ ଛବିଦେବି, ଯା···ତାକୁ ରଖି ଦେଇଆ···"

ରତ୍ନମଣି ଅନେଇଲା ଗୋବିନ୍ଦକୁ । ସତେତ ହାତରେ ତାର ନିରଞ୍ଜନଙ୍କ ଘରର ସେହି ସୁନ୍ଦର ଛବିଟି । ଟିକି ଟିକି ହୋଇ ଚିରିଯିବା ଛଡ଼ା ଗୋବିନ୍ଦ ହାତରେ ସେ ସୁନ୍ଦର ଛବିର ପରିଣତି ଆଉ କଣ ହେବ । ତାକୁ କେମିତି ପାଇଲା ଇଏ । ନିରଞ୍ଜନତ ନିଶ୍ଚେ ରାଗିବେ··· । ହାତର ସିଲେଇ ରଖିଦେଇ ଝଟ ଝଟ ଉଠି ପଡ଼ିଲା ରତ୍ନମଣି ।

କିନ୍ତୁ ଏ ସବୁରେ ଗୋବିନ୍ଦର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଲାନି । ମୁହଁରେ ତାର ନିର୍ବିକାର ଆନନ୍ଦର ହସ ସେମିତି ଲାଗି ରହିଚି । ସେ ହସି ହସି କହିଲା, ଦାଦାତ ମତେ ଆଣି ଦେଲେ । କହିଲେ ଯା ଖେଳିବୁ···

ଆଖିକି ତାଳୁ ଉପରକୁ ଟେକି ଦେଇ ଚାହିଁ ରହିଲା ଅଞ୍ଜଳି । ତାର ଆରାଧନାର ଛବି ଏଇଟି ··ସେ ମଧ୍ୟ ସେ କଥା ଜାଣନ୍ତି । ଆଉ ସେ ନ ଦେଇଥିଲେ ଏତେ ଉପରକୁ ପିଲାଟାର ହାତ ପାଉଥାନ୍ତା କେମିତି ?

ହଠି ପଡ଼ିଲା ଅଞ୍ଜଳି । ତର୍ ତର୍ କରି ଗ୍ଲୁଲିଗଲା ଆର ଖଣ୍ଡାକୁ । ଘର ଭିତରେ ନିରଞ୍ଜନ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଲୁଚି । ଭିତରେ ସେପରି ସଂଗ୍ରାମଶୀଳ ମନୋଭାବ । ଗୁଡ଼ ଉପରେ ଦୁଇ ହାତ ଛନ୍ଦା ହୋଇଚି । ଯେମିତି କାହା ସାଙ୍ଗରେ ମୁକାବିଲା କରି ନେଉଚି ସଏ ।

"କାହୁରୁ ଏ ଛବିଟା କିଣି ହେଲା ?"

ଅଞ୍ଜଳିର ଉପସ୍ଥିତିକି ନିରଞ୍ଜନ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ନଥିଲା । କ୍ଷିଣିକେ ଅପ୍ରତିଭ ହୋଇ ସେ ଗ୍ଲୁହିଁଦେଲା ଅଂଜଳିକି । ତାପରେ ପୁଣି ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଏଥିରେ ଅଂଜଳି ଯଥେଷ୍ଟ ଅପମାନିତ ମନେ କଲା । ସ୍ୱାମୀର ଏପରି ପରିବର୍ତ୍ତନର ହେତୁ ସେ କିଛି ଅନୁମାନ କରି ପାରିଲାନି । ଆଖି ପଛରେ ତାର ଲୁହ ଜମି ଉଠିବାର ଉପକ୍ରମ ହେଲାଣି । ମୁହଁ ଅନ ଅନ କରି ସେ ପୁଣି ପ୍ରଶ୍ନ କଲା—

"ତମେ ତାଙ୍କୁ ଗୋବିନ୍ଦକୁ ଦେଇ ଦେଇଛ ?"

ଏଥର ଉତ୍ତର ଦେଇ ନିରଂଜନ ଏକ ନିଶ୍ୱାସରେ କହିଗଲା, "ଏଠି ଛବି ନଥିଲା, ଗୋଟା କ୍ୟାଲେଣ୍ଡର ଥିଲା । ଗୋଟା ଲୁହା ଲକଡ଼ କମ୍ପାନିର କ୍ୟାଲେଣ୍ଡରରେ ଚନ୍ଦଧାଡ଼ି ଗୋଟା ନେଲିଆ ଲୋକର ଛବି ।"

"ତମେ କଣ କହୁଚ ?"

"ମୁଁ ଠିକ୍ କହୁଚି ଅଂଜଳି ! ଗୋଟା ଲୁହାଲକଡ଼ କମ୍ପାନିର କି ଅଧିକାର ଅଛି ଏପରି ଛବି ତିଆରି କରିବାରେ ?"

ଅଂଜଳି ଖୁବ୍ ଅସହଷ୍ଣୁ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ତା ଅପେକ୍ଷା ନିରଂଜନର ଏପରି ଆକସ୍ମିକ ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ସେ ଅତ୍ୟଧିକ ବିସ୍ମିତ ହେଲା । ଅବଶେଷରେ ବୀଣାର ସବୁ ତାର ଗୁଡ଼ାକ ଯେମିତି ଛିଡ଼ିଗଲା, ସେ ସେହିଭଳି ସ୍ୱରରେ ଚିତ୍କାର କରି କହିଲା —

"ସେ ଛବିକି ମୁଁ କେତେ ଭଲପାଏ ତମେତ ଜାଣ ?"

ହସି ଉଠିଲା ନିରଂଜନ ।

"ତମର ଭଲ ପାଇବାର ମୁଁ କିଛି ଅମର୍ଯ୍ୟାଦା କରିନି ଅଂଜଳି । ଆମର ସବୁ ସ୍ୱପ୍ନ ଆନନ୍ଦର ପାତ୍ର ଗୋବିନ୍ଦକୁ ମୁଁ ତମର ଭଲ ପାଇବା ସମର୍ପି ଦେଇଚି । ଯେଉଁ ଅଶରୀରୀ ଠାକୁର ହାତରେ ଗୋବିନ୍ଦର ବାପା ଗୋଟିଏ ଖେଳନା ଭଳି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇଯାଇଚି, ସେହି ଅଶରୀରୀ ଠାକୁର ଆଜି ଗୋବିନ୍ଦ ହାତରେ ହୋଇଚି ଖେଳନା ।"

ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲାନି ଅଂଜଳି । ଗୋଟିଏ ଅସହାୟ ଶିଶୁ ଭଳି ଭେଁ କରି କାନ୍ଦି ଉଠିଲା । ନିରଂଜନ ନିରୁପାୟ ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିଲା ତା ମୁହଁକୁ ।

"ଆଉ ତମେ କଣ କଲନା, ବାପ ଛେଉଣ୍ଡ ସେଇ ଗୋଟିଏ ବୋଲି ପିଲା ମୁଣ୍ଡରେ ସବୁ ଯାକ ଅନ୍ୟାୟ ଲଦି ଦେଲ ।"

ଏତିକି କହି ସାରି ଆହୁରି ଜୋରରେ କାନ୍ଦିବାକୁ ଲାଗିଲା ଅଜଂଳି । ଆଉ କିଛି ଉପାୟ ନ ପାଇ ନିରଂଜନ ସେହି ପୁରୁଣା କଥା ପଦକ କହିଲା, 'ତମେ କାନ୍ଦିଲ ଅଜଂଳି !'

'ସେଥିପାଇଁ ଏତେ ଯୋଗାଡ଼ କରି ପୁଣି ମତେ ଏକଥା ପଚାରୁଚ । ଖାଏବେଳ ଯାକ ଶୋଇ ଶୋଇ ତମେ କଣ ମୋର ଅଶାନ୍ତି ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ଖାଲି ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲ ।'

ଅତି ନିର୍ମମ ପ୍ରଶ୍ନ । ନିରଂଜନ ଅନୁଭବ କଲା, ତା ମୁଣ୍ଡରେ ବଜ୍ର ଖସି ପଡ଼ିଥିଲେବି ସେ ଏତେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କିମ୍ବା ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । ପଦେ ହେଲେ କଥା ନ କହି ନିରଂଜନ ବାହାରି ଗଲା ପଦାକୁ । ଯାଇ ତଳ ଖଂଜାରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଦେଖିଲା ମା ପାଖରେ ବସି କେତୋଟି ଟଗର ଫୁଲ ଆଣି ଥୋଇଚି ସେହି ଛବି ଉପରେ ଗୋବିନ୍ଦ । ଆଉ ଖେଳନାର ଛୋଟ ଛୋଟ ଗିନି ହାତେ ଧରି ତା ଆଗରେ ବଜାଉଚି । ପୁଣି ନୂଆବୋଉ ସିଲେଇ କରୁଚନ୍ତି ଗୋଟିଏ ଆଣ୍ଠୁଆ ଗୋପାଳର ଛବି ।

ନିରଂଜନକୁ କେହି ଦେଖି ନାହାନ୍ତି । ମାଆ ଆଉ ପୁଅ ଉଭୟେ ନିଜ ନିଜ କାମରେ ନିବିଷ୍ଟ । ସ୍ୱାମୀ ଆଉ ପିତାର ମୃତ୍ୟୁ ଲାଗି ସେମାନେ କେହି

ଭଗବାନଙ୍କୁ ଅଭିପ୍ରୁକ୍ତ କରୁ ନାହାନ୍ତି । କହିବାକୁ ଗଲେ, ମୃତ୍ୟୁ ହାତରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ସେମାନେ ଡାକନ୍ତି ସେହି ଭଗବାନଙ୍କୁ ଯେମିତି ଆରାଧନା କରୁଛନ୍ତି । ଅଦ୍ଭୁତ ଆସ୍ତିକ ଦୁନିଆରେ ନିରଂଜନର ହେତୁବାଦ ନାସ୍ତିକତା ନଶ୍ୱର ଖବରେ ପରାଜିତ ହୋଇପଡ଼ିଲା ଯେମିତି । ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ ନିଜର ଅସ୍ତିତ୍ୱର କୌଣସି ସୂଚନା ନ ଦେଇ ଫେରି ଆସିଲା ପୂର୍ବ ସ୍ଥାନକୁ ।

ସେ ଫେରି ଆସି ଦେଖିଲା, ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ରହିଛି ଅଂଜଳି । ହାତରେ ଗୋଟିଏ ସିଲେଇର ଫ୍ରେମ୍ ଧରି ହୋଇଛି । ସିଲେଇରେ ଲେଖା ହୋଇଛି "ଓଁ ତତ୍‌ସତ୍ ।" ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ପ୍ରଦୀପର ଅଙ୍କନ ।

"ତା ହେଲେ ମୁଁ ଏଠି ଏକା ।"

ନିଜର ସ୍ୱରରେ ନିଜେ ଚମକି ପଡ଼ିଲା ଆଜି ନିରଂଜନ । ସେ ମନେକଲା, ସେ ଆଜି କିଛି ବିଦ୍ରୋହ କରନ୍ତା । ସତ୍ୟ ନାମରେ ଢ଼ୁକ୍‌ସିକ୍ତି ଅସତ୍ୟର ଯେଉଁ ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଚାଲିଛି ତାକୁ ପୋଡ଼ି ଜାଳି ଧ୍ୱଂସ କରି ଦିଅନ୍ତା ।

ଭାବନା ଭିତରେ ଗୋଟା ଚୌକି ଟାଣି ନିରଂଜନ ବସି ପଡ଼ିଲା । ପ୍ରାପ୍ତ ତରୁଣ ମନିଟ ତଳର ଅଂଜଳି ଏବେ ବଦଳି ଯାଇଛି । ତାର ସ୍ୱାମୀ ଦେବତା ନୁହେଁ, ଯେମିତି ଦୈତ୍ୟ । ତାକୁ ନ ଅନେଇ ସେ ଅନେଇ ରହିଛି ଚାଲକୁ । ବାହାର ଦୃଷ୍ଟିକି ଅନୁଧାବନ କରି ନିରଂଜନ ମନରେ ଦୁଷ୍ଟ କଳ୍ପନା ଖେଳିସିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଚାଲରେ ନିଆଁ ଲାଗି ଯାଆନ୍ତା ଏଇକ୍ଷଣି ... ଜିଭ କାମୁଡ଼ି ପକେଇଲା ନିରଂଜନ । ଚୌକିଟାକୁ ଖଟ ପାଖକୁ ଟାଣି ନେଇ ବନା ବାକ୍ୟରେ ଗ୍ରହିଲେ ଅରେ ଅଂଜଳିକ । ଅଂଜଳିର ଦୃଷ୍ଟିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ନାହିଁ । କୌଣସି ଦ୍ୱିଧା ନ କରି ଢଳି ପଡ଼ିଲା ସେ ଅଂଜଳିର ଛାତି ଉପରେ । ସେହିପରି ଅବସ୍ଥାରେ ତାର ପାଟିରୁ ପଦେ କଥା ଶୁଭିଲା— "ତମେ ଆଜି ଜାଣିଛ ଅଂଜଳି !"

୭

କିଛି ଦିନ ଗତ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଏହା ଭିତରେ ନିରଂଜନ କଟକରେ ନଥିଲା । କେତେକ ଜାଗାରେ 'ଓପନ୍ ଡ୍ରେଲଭର' ପାଇଁ ଦାୟି ଥିବାରୁ ସେ ସବୁ କାମ ଶେଷ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ନିରଂଜନ କଟକ ବାହାରକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲା । ତା ସତ୍ତ୍ୱେ କେତେକ କଳ କବ୍ଜା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜଣେ ଦୁ'ଜଣ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଆପତ୍ତି ମଧ୍ୟ ହୋଇଛି । ସେ ସବୁ ଅସୁବିଧା ଦୂର କରିଦେବା ପାଇଁ ନିରଂଜନ କମ୍ପାନୀକୁ ଜଣେଇ ଦେଇଛି । କମ୍ପାନୀ ପକ୍ଷରୁ ମିସ୍ତ୍ରୀ ଆସିଲେ ନିରଂଜନକୁ ପୁଣି ବାହାରକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

କଟକ ଫେରିବା ପରେ ଘରେ ପହଞ୍ଚି ହଠାତ୍ ଦାଣ୍ଡ ଦ୍ୱାର ମୁହଁରେ ଆଖି ତାର ଅଟକି ଗଲା । ଦରଜାର ଦୁଇ ପାଖରେ 'ମୀନ ମିଥୁନ'ର ଚିତ୍ର । ଉପର ବନ୍ଧ ଉପରକୁ ନବଗ୍ରହଙ୍କ ଛବି । ସେ ସବୁ କଟକର ଚିତ୍ରକାର ସାହର କାଗଜର ହାତର ଅଙ୍କା । ଭଲ, ଭଲ, କୋଣାର୍କର ନବଗ୍ରହ ଫଳକ ପୃଥିବୀର ଶିଳ୍ପକଳା କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଛି । ବୌଦ୍ଧ ଯୁଗରେ ଧର୍ମକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ଭାରତରେ ଯେଉଁ ଶିଳ୍ପ-କଳାର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଘଟିଥିଲା ସେ ସମ୍ବାଦ ମଧ୍ୟ ନିରଂଜନ କିଛି କିଛି ରଖିଛି । କିନ୍ତୁ ଯେ କୌଣସି ଚିତ୍ର ହେଉ ତାହା କଳାପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଉଚିତ ।

ଦ୍ୱାର ବନ୍ଧ ଉପରେ ନବଗ୍ରହ ଚିତ୍ର ଦେଖି ସେ ଏତିକି କେବଳ ଭାବିଲା । ସେଥିରେ ନିଜକୁ ଅଧିକ ଆଉ ସନ୍ଦେହ ମିଶାଇବାକୁ ନାହିଁ ।

ତାପରେ ଅଫିସକୁ ଯାଇ କାଗଜ ପତ୍ର ଦେଖି ଆସିବା ପରେ ତା ଭିତରେ ଅନୁଶୋଚନା ଦେଖା ଦେଲା । ଏହା ଭିତରେ ସେ ଦଧିଆ ଘର କଥା ମୋଟେ ଭାବିନି । କୋଣସିମତେ ଶୁଧ ହେଇ ପଢ଼ିବାକୁ ସେ ମୋଟେ ଦଶଟି ଟଙ୍କା ଦେଇଥିଲା । ପନ୍ଦର ଦିନ ଗତ ହୋଇ ଗଲାଣି । ସତେ ସେମାନେ ଚଳୁଛନ୍ତି କେମିତି । ଅଫିସରୁ ଫେରି ସିଧା ସଳଖେ ସେ ଯାଇ ଦଧିଆ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲା ।

ଏଇ ଘରତ ! ଏ କଣ ! ଆଗରେ ବନ୍ଧା ଗାଈ ! କଏ ଏଇ ବୁଢ଼ୀ ? ଏ ଢଲକଧାରୀ ମହାରାଜ ପୁଣି କଏ ?

"ଆରେ ନଧି, ନଧି, ଆରେ ନଧି ଅଛୁ ?"

ତେଲ ଜୁକୁ ଜୁକୁ ବାଢ଼ରେ ବୁଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡେ ନେଳୀ କନ୍ତା ପିନ୍ଧିଛି । ନିରଂଜନର ଏ ଜିଜ୍ଞାସାରେ ସେ ଅତିଷ୍ଠ ହୋଇ କହି ଉଠିଲା—

'ମଲା, ଆମେ ତ ଏଠି ବସିଚୁ । କଣ କଥା କହୁନା, ଆଉ ନଧି ନଧି ହଉଚ କାହିଁକି ?'

ବୁଢୀର ଏ ସ୍ୱରରେ ଅର୍ଥନୈତିକ ଝଙ୍କାର ରହିଛି । ନିରଂଜନ ମଧ୍ଯ ସେ କଥା ଅନୁଭବ କରି ପାରିଲା । ହୁଏତ କେହି ଗରାଖ ଆସି ମାଉସୀଙ୍କ ରୂପରେ ଦଧିଆର କୁଡ଼ିଆ ଖଣ୍ଡିକୁ ଗ୍ରାସ କରିବାକୁ ଉପକ୍ରମ କଲେଣି । ସେ ସବୁର ରହସ୍ୟ ଭେଦ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ବୁଢ଼ୀର କଥାକୁ ନିର୍ବିକାରରେ ହଜମ କରିନେଲା ନିରଂଜନ ।

କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ ଘର ଭିତରୁ ନାରୀ କଣ୍ଠର ଅନର୍ଥ-ନୈତିକ ଝଙ୍କାର ଭାସି ଆସିଲା ।

"ରୁ କାହାକୁ କଣ କହୁଚୁ ମା ! ନଧିଆ, ରେ ନଧିଆ, ବାବୁ ଆଇଚନ୍ତି, ମସିଣା ନେଇ ପକେଇ ଦବୁ ପିଣ୍ଡାରେ । ବସିବାକୁ କ' ଆଉ କହିବୁ ମା ଦଣ୍ଡବତ ହଉଚ..."

ନିରଂଜନ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହେଲା, ଏମାନେ ତା ହେଲେ ଭଲରେ ଅଛନ୍ତି । ଏ ବୁଢ଼ୀ ତା ହେଲେ ଦଧିଆର ଶାଶୁ । ଭଲ ଶାଶୁଟିଏତ ! ବୁଢ଼ୀର ଅଂଟି କରଣ୍ଟରେ ପଇସାବି କିଛି ଅଛି । ଭଲ, ଭଲ ।

ବୁଢ଼ୀ ଟିକେ କାଭିଲ ହୋଇଗଲା । ମସିଣା ବିଛେଇ ଦେଇ ଦଧି ନିରଞ୍ଜନକୁ ନମସ୍କାର କରୁ କରୁ ଭୂଇଁରେ ତାର ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇ ହେଇଗଲା । ତାକୁ ଉଠେଇ କୋଳକୁ ଟାଣିନେଲା ନିରଞ୍ଜନ । ମା'ର ଦଣ୍ଡବତ କଥା ଦଧିକୁ ଆଉ କହିବାକୁ ହେଲାନି । ମା' ନିଜେ ସେ କାମଟା ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ ସାରି ଦେଇଥିଲା । ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ପଡ଼ିଲା ନିରଞ୍ଜନ ।

ଦଧିର ପିଠି ଆପୁଡ଼େଇ ଆପୁଡ଼େଇ ନିରଞ୍ଜନ କହିଲା—'ବାପାର ବାଜା ଫାଜା ସବୁ ରଖିଚନା । ରଖିଥିବ, ଯତ୍ନକରି ରଖିଥିବ । ତୁ ଦିନେ ବାପା ଭଳି ବଡ଼ ବାଏକ ହବୁ । ବୁଝିଲୁ ?'

ଦଧି ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ ସମ୍ମତି ଜଣେଇଲା ।

ଏକା ବଇଁଶୀଗୁଡ଼ାକ ନାଇଁ । ବାପା ବେଳେବେଳେ ବଜଉଥିଲା ରାତିରେ । ମତେ ଶୁଣି ଶୁଣି ନିଦ ଲାଗି ଯାଉଥିଲା···ମୁଁ ଶୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲି । ସେଗୁଡ଼ାକ କ'ଣ ଆଉ ଅଛି...ମା' ତାକୁ ସେଦିନ ଜାଳି ଦେଲା ପରା........

'ଦଧିଆ ବଇଁଶୀ·ବଜଉଥିଲା ?'

'ହଁ ବାବୁ ।'

'ଆଉ ମା' କାହିଁକି ପୋଡ଼ି ଦେଲା ?'

କହିଲା—"ଘର ଅଳିଆ ହଉଚି । ସେଦିନ ବି ଟୋପାଗୁ ଚୁଲି ଜଳିଲା ନେଇଁ...ଦୋକାନରେ ଖାଲି କଣ୍ଢା କାଠ ବିକୁଚନ୍ତି...ତମେ ଏତେ ଆଡ଼େ ଯାଉଚ...ତାଙ୍କ ଲାଗି କିଛି କରୁନା ବାବୁ !"

ଦଧିର ଏ କଥାରେ ସମସ୍ତେ ହସି ଉଠିଲେ । କିନ୍ତୁ ପିଲାଟିର କହିବା ଭଙ୍ଗୀ ଓ ନିଃସଙ୍କୋଚତା ଦେଖି ନିରଞ୍ଜନ ଖୁବ ଖୁସିହେଲା । ଚେଷ୍ଟାକଲେ ଆକୁ ମଣିଷ କରାଯାଇ ପାରିବ ।

ନିରଞ୍ଜନ କହିଲା—"ସେ ତ ଯା ହେଉଚି ହେଉଚି । ମା'କୁ କହିବୁ ଦାନା ଦେବାକୁ ଯେମିତି ଭୁଲି ନ ଯାଏ ।"

"ତା ଆଗୁଁଠି ଭୁଲି ଦେବିନି । ତାକୁ ମୁଁ ପା' ଦେଲେବେଳେ ବସି ହଳଉଚି ବାବୁ..."

ନିରଞ୍ଜନ ହସି ହସି କହିଲା—"ବାପ୍‌କା ବେଟା । ଆରେ ନଧି ! ଆଜି କ'ଣ ଖାଇଚୁ ?"

ନଧି ଖୁସି ହୋଇ କହିଲା—"ଆଉ କିଛି ଅସୁବିଧା ହଉନି ବାବୁ । ହେଇ, ଇଏ ମୋ ଆଈ । ସେ ଅସି ଆମ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଚି । ଆଉ ସେ ଦ'ଟା ଗାଈ ଆଣିଚି...ହେଇ ପା' ବନ୍ଧା ହେଇଛନ୍ତି ବାବୁ...ମୁଁ ଏଥର ଦୁଧ ଖାଉଚି...ଦୁଧ ତ ଦୁଧ...ଶଳା ଗାଈ ଦ'ଟା କେତେ ଗୋବର ହଗୁଛନ୍ତି ବାବୁ...ଆମେ ତ ଘସି କରି କେତେ ବିକିଲୁଣି...ନାଇଁ ବାବୁ ସେ ଦୋକାନିକି ତମେ କିଛି କହିବନି...ଭାରି ବଦମାସ...ଆମେ କ'ଣ ଆଉ ଜାଳ କିଣୁଚୁ ଯେ...ତାଠୁଁ କଞ୍ଚା କାଠ ଆଣୁଚୁ...ଅଃ...ଗାଈ ଦ'ଟାକୁ ଆଈ ଯଦି ଆଗରୁ ଆଣିଥାନ୍ତା, ମା ଆଉ ସେ ଦଇଁଶୀଗୁଡ଼ା ଜାଳି ଦେଇ ନଥାନ୍ତା!...

ଲତାର କରମା କଷିଫଳ ପରି ଦିଶୁଥିବା ନଧିଆ ଦିନେ ଏତେ କଥା କହିବ ବୋଲି ନିରଞ୍ଜନ ଆଶା କରି ନଥିଲା । ଦଧିଆ ପରେ ସେ ହୁଏତ ଅକାଳରେ ହଠାତ୍ ଦିନେ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିବ ବୋଲି ସେ ଆଶଙ୍କା କରି ରହିଥିଲା । କିନ୍ତୁ କେଞ୍ଚୁଆ ପିଲାଟି ଭିତରେ ଆଜି ଅପୂର୍ବ ଜୀବନୀ ଶକ୍ତି ଦେଖି ସେ ଖୁବ ବିସ୍ମିତ ହେଲା । ନିରଞ୍ଜନ ଆହ୍ଲାଦ ଭରା କଣ୍ଠରେ କହିଲା—"ସାବାସ ତୁ ଯେ ବାପର ନାଁ ରଖିବୁ..."

"ମୁଁ ନିଶ୍ଚେ ରଖିବି ବାବୁ । ତମେ ଆମ ପଛରେ ଠିଆ ହେଇଚ, ଆଈ ଆଇଚି, ଆମର ଆଉ କି ଡର ।" କିଛିକ୍ଷଣ ରହି ନଧିଆ ପୁଣି କହିଲା—"ଆଉ ଆମ ସାଙ୍ଗବେ ସବୁ ନଟେଇଛନ୍ତି, ଏ ଘର ବିକି ଦେଇ

ପାଇଁ ଆଉ ଘରେ ରୁହ । ଆମେ ତାଙ୍କ କଟକ ସହର ଛାଡ଼ିବୁ ବାବୁ.... ଏଇ ହରିବୋଲିଆ ବୁଢ଼ା ତ ମା'କୁ ବେଶି ଶିଖଉଚି ।”

“ହେ ଧରମ ! ଆରେ ତୁ ଏତେ କଥା କହୁ ଜାଣିଲୁଣି ନଧିଆ । ହଇହେ!, ତମ ଭଲ ପାଇଁ ଆମେ ଏଠିକି ଆସିବା କଥା...କେଣେ ଭଦର୍‌ଲୋକ ବସିଛନ୍ତି...ତୁ ଓଲଟି ମୋ ଦହରେ ବାଟିଆ ନଗେଇ ଦଉଚୁ...”

କହୁ କହୁ ଉଠି ପଡ଼ି ଲୁଗାରୁ ଧୂଳି ଝାଡ଼ିଲା ହରିବୋଲିଆ ବୁଢ଼ା । ଏଇ ନାଁଟା ତାକୁ ସାହିର ପିଲାମାନେ ଦେଇଛନ୍ତି । ହାତରେ ଗିନି ହଲେ ବଜେଇ ‘ହରିବୋଲ’ ‘ହରିବୋଲ’ କହୁ ଭିକ୍ଷା କରୁଥିଲା ଆଗେ । କପାଳରେ ପ୍ରଶସ୍ତ ହରିମନ୍ଦର ଚିତା । ପଛରେ ଚୁଟି ବାଳ କେରାକରେ ତେଲ ଚକଣା ଗୋଟିଏ ଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଚି । ପୁଅ ଏବେ ତାର ପାରି ଗଲାଣି । କଚେରି ଆଉ ବଜାରରେ ବୁଲି ନାନା ଜାତିର ମଲମ ଆଉ ଉକୁଣି ମାରି ଔଷଧ ବିକ୍ରି କରେ । ବୁଢ଼ା ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ ବଦଳେଇ ଦେଇଚି । ଏବେ ଚୋରାରେ ଗଞ୍ଜେଇ ଅଫିମ ବିକ୍ରି କରି ବେଶ ଟଙ୍କା ପଇସା କମେଇ ପାରୁଛି । କଣ୍ଟ୍ରୋଲ ବଜାରରେ ମଧ୍ୟ ଭିକ୍ଷାବୃତ୍ତି ସାଙ୍ଗରେ ଆଉ କନ୍ଥ ଚୋରା ଫାଇଦା କମେଇ ବସିଥିଲା । ଏବେ ଚୋଶ ଆଉ ଚୋରା ଭିତରେହିଁ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ଆଗମନଟା ଅଧିକ ସହଜ ହେଉଚି । ସେଥିଯୋଗୁ ହରିବୋଲିଆ ବୁଢ଼ା ଆଜି ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ବରପୁତ୍ର ରୂପେ ପରିଚିତ ହେବାକୁ ବସିଚି । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ବୁଢ଼ାର ପଦାଙ୍କ ଅନୁସରଣ ନକରି କଳ୍ପିତ ନ୍ୟାୟ ଆଉ ସତ୍‌ପଥର ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି ସେମାନେ ଆଜି ଲକ୍ଷ୍ମୀଛଡ଼ା ଦଳର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ସେଥିଯୋଗୁ ସମାଜରେ ହରିବୋଲିଆ ବୁଢ଼ାର କାର୍ଯ୍ୟ ଉଦ୍‌ଯୋଗରେ ଗଣ୍ୟ ହୋଇଯାଉଛି । ଏହାପରେ ସେ ହୁଏତ ‘ପୁରୁଷ ସିଂହ’ ରୂପେ ଆଖ୍ୟାତ ହେବ । କାରଣ, ଆମର ଋଷି ବାକ୍ୟ ଅଛି ‘ଉଦ୍‌ଯୋଗୀନାଂ ପୁରୁଷସିଂହ ।’ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ହରିବୋଲିଆ ବୁଢ଼ାକୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ପଦଛାୟା ତଳେ ଦୃଢ଼ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇଚି ତାକୁ ଅର୍ଥନୈତିକ ସମାଜରେ ଉଦ୍‌ଯୋଗ ବୋଲି ଅସ୍ୱୀକାର କରାଯିବାର ଆଶଙ୍କା କାହିଁ ?

ହରବୋ'ଲିଆ ବୁଢ଼ାର ଉକ୍ତିରେ ନିରଞ୍ଜନ ଆଦୌ ବିସ୍ମିତ ହେଲେନି ! ଓଲଟି ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରି ବୁଢ଼ାକୁ ବସିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କଲା । ନିଧିଆର ଆଈ ବୁଢ଼ୀ ସେତେବେଳକୁ ଆଉ ପଦେହେଲେ କଥା କହୁନି । ନିରଞ୍ଜନର ଅଯାଚିତ ଉଦାରତାର କାହାଣୀ ସେ ନିଜର ଝିଅଠାରୁ କିଛି ଶୁଣିଥିଲା । ସେହି ସଦାଶୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସେ ନିଜ ବ୍ୟବହାରରେ ଅବମାନନା କରିଛି ତାହା ବୁଝି ପାଇଲା ପରେ ବୁଢ଼ୀର ମନ ଖୁବ ଦବି ଯାଇଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ତାହାର କ୍ଷତିପୂରଣ କରିବାର ସୁବିଧା ପାଇଲା ଯେମିତି । କଥାରେ ନିଜ ଚେଷ୍ଟାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରକାଶ କରି ସେ କହିଲା···'ଜଇଁ ମୋର କେତେ ନାଁ କରିଥିଲା । ଏଇ ଦୁଆରେ କେତେ କେତେ ଲୋକ ପାଦ ପଡ଼ିଚି ମୋ ଜଇଁ ଲାଗି । ଆଜି ବାବୁ ତ ପୁଣି ଆସି ବସିଚନ୍ତି··· ଯେତେବେଳେ ଏ ଘର ଝିଅକୁ ମୋ ପୁଅ ବିକିବ···ମୁଁ ଆଉ ମୋ ଘରଦୁଆର ବିକି ଦେଇ ଆସି ଏଇଠି ମୋ ପୁଅ ପାଖରେ···କି କଥା କହୁଚ··ଇଏ କଟକ ସହର···ଏଠି ମାଟି ବିକିଲେ ପଇସା···ଆଳୁ ଗୁଣ୍ଡୁ ଦେଇ ଗାଁକୁ ଯାଇ କିଣ ମୋ ନାତି ଗୋରୁ ଚରେଇବ···'

ନିରଞ୍ଜନ କେବଳ ଶୁଣୁଥାଏ, ଆଉ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥାଏ ବୁଢ଼ୀର କଥା କହିବାର ଛଟକ । କେତେ ଘାଟରେ ପାଣି ପିଇ ପିଇ ବୁଢ଼ୀର ଓଠ ଯେମିତି ଦୋରସ୍ତ ହେଇ ଯାଇଚି । କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ କଥା କାଟି ହରିବୋଲିଆ ବୁଢ଼ା କହି ବସିଲା—

'ତମେ ଏଠି ବୁଝୁନ, ଏଠୁ ଛିଅ ବିକି ଯାଇ ଗାଁରେ ବୁଝ, ସେଥିରେ ମୋର ଯାଏ ଆସେ କେତେହୋ । ଆଉ ତମେ ଯେଉଁ ଗାଈ ଚରେଇବା କଥା କହିଲ ନା ସମୁଧୁଣୀ, ସେ କଥା ଢେର ଢେର ଲୋକଙ୍କ ପିଲା କରୁଚନ୍ତି । ତମେ ଦୁଧ ଦହି ଘିଅ ଲହୁଣୀ ଛେନା ଆଦି କରି ସକାଳ ଦରବ ବିକିବ, ଆଉ ନିଜେବି ମନେ କଲେ ଖାଇ ପିଇବ ସେଥିରୁ, ଏବେ ହାତରେ ଗାଈ ଚରେଇବା କଣ ନାକିସ୍ କଥା ।···ଆଉ ନିଧିଆ ତ ଉଠିଲା ପିଠି ପିଠି ଯାହା କଲା ଆମେ ଦେଖିଚୁ...କାଇଁ...ଦିନେ ଗଞ୍ଜେଇ କି ଅଫିମ ଦଅଣାରେ ମୋ ଠଉଁ କିଣିବାରତ ମୁଁ ଦେଖି ନେଇଁ···'

ହଠାତ୍ ମୁହଁ ଟେକି ଅନେଇଲା ନିରଞ୍ଜନ ତା' ଆଡ଼କୁ । ବୁଢ଼ା ଚୁପ ଚାପି ନେଲା ।....

"ନାଇଁ ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ କହୁଥିଲି କି ସଙ୍ଗତ କରିବା ଲୋକ ଟିକେ ମନ ...ସ୍ ଜିନିଷ ଖାଇବା ଭଲ । ଆଉ ସେ ମହୁମଣ୍ଡିଆବଜାର ଅବକାରୀ ଦୋକାନ ପାଖରେ ମୋ ଘର କିନା....ବାବୁ, ମୁଁ ବି ଖାସା ସଙ୍ଗତ କରୁଥିଲି ଆଗେ....ଆପଣ ସେ ଧୂଆଁ ବଜାର ଛକରେ ମୋ ପୁଅକୁ ଆଗେ ଦେଖି ନଥିବେ କି ! ଟୋକାଟା ବିଗିଡ଼ି ଗଲା...ଏବେ ଯାଇ କଚଣ୍ଟରେ ...ଇଲମ ବକୁଚି । ଆପଣ ଶୁଣିଥିବ ନେଇଁକି ବାବୁ, ହାରମାନ ବଜେଇ ...ବକେଲ ଗୀତ ଯୋଉ ବଢିଆ ଗାଉଥିଲା..."

ବୁଢ଼ାର କଥା ଶୁଣିବାକୁ ନିରଞ୍ଜନର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଆଉ କୁଲେଇଲା ନାହିଁ । ସେ ଉଠିବାର ଉପକ୍ରମ କରୁଚି ଏତିକିବେଳେ ବୁଢ଼ା ପୁଣି କହି ଉଠିଲା—

"କିନ୍ତୁ ଟୋକାକୁ ଆକଟ କରି ଦିଅ ବାବୁ...ଖର ମୁହଁ ଖୋର ହେଇ ଯାଉଚି । ହଇହୋ ସମୁନ୍ଧୁଣି, ଏ ଘର ବିକିବା କଥା ମୁଁ ତମକୁ କିଛୁ କହୁଚି...ଖଣ୍ଡି ନୋକୁଟା ପଗ ନିଜେ ମତେ ଡ଼କେଇ ଥିଲା....ଆରେ ନଧିଆ, ମୁଁ ଛୁଡ଼ା ହେଇ ନ ଥିଲେ ସେଦିନ ତୋ ବାପ ମଡ଼ା ଉଠି ଆଆନ୍ତା...."

ନଧିଆ ବଡ଼ ପାଟିରେ ହୋ ହୋ ହସି ଉଠି କହିଲା, 'ହରିବୋଲ ।'

ନିରଞ୍ଜନ ମଧ୍ୟ ନ ହସି ରହି ପାରିଲା ନି । ସେଦିନ ରାତିରେ ଏ ବୁଢ଼ା ଏଠି ଥିଲା ? ଭଲକରି ଥରେ ଅନେଇଲା ସେ ବୁଢ଼ା ମୁହଁକୁ । ଗୋଟା ଦୋ'ସିଆଁ ମାଠ ଡାଙ୍ଗି ହେଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଖଦର ଗୁଡ଼େଇ ଏଇ ବୋଧେ ସେଦିନ ବସିଥିଲା । ନିରଞ୍ଜନର ମନେ ପଡ଼ିଲା । ଏଇ ବୁଢ଼ା ଦଧିଆର ଜାତି କଥା ଉଠେଇ ଶବକୁ ପଞ୍ଚରେ ଦେଇ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ଆସିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ କରୁଥିଲା ।

ତାହାପରେ ନିରଞ୍ଜନ ପଚାରିଲା, 'ତମେ ସେଦିନ ଦଧିଆର ଜାତି କଥା ଉଠାଉଥିଲ ନା ?'

'ଅଜ୍ଞା, ଠିକ କହିଚନ୍ତି ଅଜ୍ଞା, ମୁଁ ସେ କଥା ନ ହଟେଇ ଥିଲେ, ବଧିଆ ଭଲିଆ ଲୋକ ଆପଣଙ୍କ ହାତରୁ ନିଆଁ ପାଇଥାନ୍ତା !'

'ଆଉ ମୁଁ ନ ଥିଲେ ତମେ କଷ୍ଟେ ବାହାରିଥାନ୍ତ...ନୁହେଁ ?'

ବୁଢ଼ା ଦମ୍ ଟେକି ନେଲା । କିଛି କହିବା ପାଇଁ ଆଉ କିଛି ଉପାୟ ଖୋଜିଲା ଯେମିତି । ନିରଞ୍ଜନ ଉଠି ପଡ଼ିଲା ଘରକୁ ଫେରିବା ପାଇଁ । ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି ପ୍ରଧାନଙ୍କର ଖାସ୍ ସରକାର ବଧିଆ । ନିରଞ୍ଜନଠାରୁ ସେ ଜଣ ପଇଁ ଖୁବ୍ କୌଶଳରେ ହାତକୁ ମୁଠା କରି ନେଲା । ବୁଢ଼ୀ ଏତେବେଳକେ ପାଟି କରି କହିଲା, 'ଆରେ ବଧି, ବାବୁ ଏତେବେଳ ବସିଲେ ଘରୁ ପାନ ଦିଖଣ୍ଡ ଆଣି ଦେଲୁ ନେଇଁ !'

ହରବୋଲିଆ ବୁଢା ଛଡ଼ା ଏ କଥା ଆଉ ଯେମିତି କାହା କାନରେ ବାଜିଲାନି । ଶେଷକୁ ଶୁଣେଇ ଶୁଣେଇ ସେ ନିରଞ୍ଜନକୁ କହିଲା, 'କଣ ଆଜ୍ଞା, ବଧିଆ ମା ପେଇଁ ପାନ ଖର୍ଚ୍ଚା ଦେଲେକି ?'

ନିରଞ୍ଜନର ମୁହଁ ଲାଲ ପଡ଼ିଗଲା । ଲେଞ୍ଜ ଧରିଲା ନାଗ ପରି ଫାଁ କରି ଉଠିଲା ବଧିଆ । ପାଟିରୁ ପାନପିକ ଥୁକ ପକେଇ ଦେଇ ଗାଈ ପିଠିରୁ ଜୋର୍‌ରେ ତାଆଁ ସଟାଏ ମାରିଲା ବୁଢ଼ୀ । ଅଧ ଘଣ୍ଟା ଲେଖି ଏଇ ବୁଢ଼ା ।

* ୮ *

ରାତି କେତେବେଳୁ ପାହି ଗଲାଣି । କିନ୍ତୁ ଅନେକ ବେଳଯାଏ ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ସେଦିନ କଣ ଭାବୁଥାଏ ନିରଞ୍ଜନ । ତାର ଭାବନା ଭିତରେ କାନରେ ମୃଦୁ ଗୁଞ୍ଜନ ଆସି ଲାଗିଲା । ସେହି ଗୁଞ୍ଜନ ଭିତରେ ସେ ଶୁଣିଲା ଭାସି ଆସୁଛି ନବଗ୍ରହ ସ୍ତୋତ୍ର । କିଏ ଗାଉଛି ?

କାନରେ ତାର କ୍ରମେ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଶୁଭିଲା ..

ଜବା କୁସୁମ ସଙ୍କାଶଂ କାଶ୍ୟପେୟଂ ମାଂ ଦ୍ୟୁତିଂ
ଧ୍ୱାନ୍ତାରିଂ ସର୍ବ ପାପଘ୍ନଂ ପ୍ରଣତୋସ୍ମି ଦିବାକର...

ଅନେକ ଦିନ ତଳେ ସେ ପଢ଼ିଥିଲା, କବି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଥରେ ବିଲାତ ଯାଉଥିଲାବେଳେ ଜାହାଜରେ ଏହିଭଳି ସ୍ତୋତ୍ର ଗାଇ ଉଦୟ ସୂର୍ଯ୍ୟର ବନ୍ଦନା କରି ବିଦେଶୀ ଜଳଯାତ୍ରୀଙ୍କ ଭିତରେ ହିନ୍ଦୁ ସଭ୍ୟତାର ମହିମା କୀର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ । ଆଉ ସେହି ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ତାରୁଣ୍ୟର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖି ସବୁଜ ଓ ଅବୁଝ ନବୀନମାନଙ୍କୁ ଆହ୍ୱାନ କରି 'ଆଧମରାଦେର ଘା ମେରେ ତୁଇ ବାଁଚା' ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆଜି ଏଠି ଅର୍ଦ୍ଧମୃତ ହୋଇ ରହିଛି କିଏ । ଉଦୟ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଅଭିନନ୍ଦନ ଭିତରେ ଆଜି କାହାର ଜାଗୃତି ଏଠି ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିଛି...।

ନିରଞ୍ଜନର ଚିନ୍ତାକୁ ବ୍ୟାହତ କରି ପୁଣି ଭାସି ଆସିଲା ସ୍ତୋତ୍ର । କ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ର, ମଙ୍ଗଳ, ବୁଧ, ବୃହସ୍ପତି, ଭୃଗୁ, ଶନିଶ୍ଚର ମହାଗ୍ରହ ଏବଂ ତା ସାଙ୍ଗରେ ଦ୍ୱିଖଣ୍ଡିତ ଗ୍ରହ ରାହୁ ଓ କେତୁର ମଧ୍ୟ ଆବାହନ ହୋଇଗଲା ।

ତାର ମନେ ପଡ଼ିଲା, ତାର ବାପା ଏହି ଭଲ ସ୍ତୋତ୍ର ଗାଉଥିବାର ସେ ପିଲାଦିନେ ବାରମ୍ବାର ଶୁଣିଛି । କିନ୍ତୁ ତାର ବାପା କିମ୍ବା ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ କେହି ଏ ମର୍ତ୍ତ୍ୟମଣ୍ଡଳରେ ଆଜି ନାହାନ୍ତି । ତେବେ ଆଜି ତାର ଘରେ ସେହି ପ୍ରାଚୀ ହିନ୍ଦୁ ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଛି କିଏ ? ନୂଆବୋଉ ? ନା... ଏ ସ୍ୱରରେ ନବୀନ ବୟସର ସ୍ପର୍ଶ ଲାଗିଛି...ତେବେ କିଏ ତାର ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ ଅଞ୍ଜଳି ? ଅଞ୍ଜଳି, କାହିଁକି ତମର ପାଗଲାମି...ଏ ସ୍ତୋତ୍ର ଗାଇ ତମେ ଜୀବନର କି ଛନ୍ଦ ଉଦ୍ଧାର କରି ପାରିବ ? ହଉ, ଗାଅ, ଗାଅ, ମୁଁ ମନ ଦେଇ ତାକୁ ଶୁଣେ...ଆଉ, ତମ ହୃଦୟରେ ସେଥିରେ ହୁଏତ ସନ୍ତୋଷ ଆସିବ ।

ଏହିପରି ଭାବନା ଭିତରେ ନିରଞ୍ଜନ ପୁଣି କାନ ଡେରି ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ରହିଲା । ନବଗ୍ରହ ସ୍ତୋତ୍ର ପରେ ପବନରେ ପୁଣି ସ୍ୱର ଲହରୀ ଭାସି ଆସିଲା...

ଭବାନି ଭବାନି ଭବାନୀତି ବାଣୀ ଉଦାରା ମୁଦାରା ସଦା ଯଃ ଜପନ୍ତି
ନରୋଗଂ ନଶୋକଂ ନ ଦୁଃଖଂ...

ସୁନ୍ଦର ! କି ପରିଷ୍କାର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଗାଉଛି ପୁଣି ଅଞ୍ଜଳି ଏଇ ସ୍ତୋତ୍ରଗୁଡ଼ାକ ! ଏତ ଦିନକର ଆୟାସ ନୁହେଁ । ନିଶ୍ଚୟ କେତେଦିନର ପ୍ରୟାସ ପରେ ଅଞ୍ଜଳି ଏ ଆବୃତ୍ତି ସବୁ ଆୟତ୍ତ କରି ପାରିଛି । ତାର ଘର ଖଣ୍ଡିକ ଏବେ ଯେମିତି ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହିନ୍ଦୁ ସଂସ୍କୃତିରେ ଭରି ଉଠିଛି । ନିରଞ୍ଜନ ମନେ ମନେ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କଲା ସେଥିପାଇଁ । ଏହା ଭିତରେ ଘରର ଆଉ ସବୁ ଯେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଛି ତାର ସେସବୁ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ମନେ ପଡ଼ିଲା । ମନେ ପଡ଼ିଲା ଦ୍ୱାର ମୁହଁରେ 'ମୀନ ମିଥୁନ' ଆଉ ନବଗ୍ରହ ଚିତ୍ରର କଥା । ତୁଳସୀ ଚଉରାଟା ଏହା ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଆକାର ବଢ଼େଇ ଦେଇ ସାରିଛି । ଘରର ଅଗଣା, ଅଳିନ୍ଦ ଏପରିକି ଛୋଟ ଉଦ୍ୟାନ ଖଣ୍ଡିକ ମଧ୍ୟ ପରିଷ୍କାର ପରିଚ୍ଛନ୍ନ । ଯେପରିକି କାହାରି ଆଗମନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସମସ୍ତ ପରିସ୍ଥିତିଟା ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । କିଏ ଅଉ ଆସିବ ? ଆସିଛି ଗୋବିନ୍ଦ,

ସେହି କ'ଣ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ ! ଗଛର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶାଖାରେ କ'ଣ ଫଳ ନ ଧରିଲେ ହେବନି ! ତେବେ ତାକୁ ଗୋପନ ରଖି ଅଞ୍ଜଳିର ଏ ଆୟୋଜନ କାହିଁକି ? ପୁଣି ଦିନ ରାତି ଗୋବିନ୍ଦ ପଛରେ ଏତେ ନିବିଡ଼ ହେଇ ଲାଗି ରହିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମଧ୍ୟ କଣ ? ··ସେ କଣ ଅଞ୍ଜଳିର ଏଇ ସୌଭାଗ୍ୟ ଲାଭ ଚାହେଁନା···ସେଥିଲାଗି କଣ ଏଇ ଗୋପନତା ··

ଆଗରୁ କାନ୍ଥରେ ନିରଞ୍ଜନର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା । ପୁଣି କଣ ସେଠି ଟଙ୍ଗା ହେଇଚି...ସେଦିନ ସେ ସେଇଠୁ ସେଇ ଚକ୍ରଧାରୀ ନେଳିଆ ଲୋକର ଚିତ୍ର ଥିବା ଲୁହା ଲକଡ଼ କାମ୍ପାନୀର କ୍ୟାଲେଣ୍ଡରଟା କାଢ଼ି ଦେଇଥିଲା । ତାକୁ ନେଇ ଗୋବିନ୍ଦ ଚିରି ନ ଦେଇ ଓଲଟି ପୂଜା କରୁଥିବା ସେଦିନର ଦୃଶ୍ୟ ତାର ମନେ ପଡ଼ିଲା । ପୁଣି ସେଠି ଆସି କଣ ଟଙ୍ଗାହେଲା । ତା' ଉପରେ ପୁଣି ଖଣ୍ଡେ ପାଟ କନା ଢଙ୍କା ହେଇଚି କାହିଁକି···କଣ ତାହେଲେ ସିଏ...

ଉଠି ପଡ଼ିଲା ନିରଞ୍ଜନ । ରହସ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘାଟନ ପାଇଁ ମନରେ ଉତ୍ସୁକତା ଧରି ସେ କାନ୍ଥ ପାଖକୁ ଯିବାକୁ ବସିଚି ଏହି ସମୟରେ ଘର ଭିତରକୁ ଅଞ୍ଜଳି ପଶି ଆସିଲା । ନିରଞ୍ଜନର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅଞ୍ଜଳିର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନାହିଁ । ସେ କାନ୍ଥ ପାଖକୁ ଯାଇ ପାଟକନା ଖଣ୍ଡିକ ଟେକି ଦେଇ ହାତରେ ବନ୍ଧି ଆଣିଥିବା ଧୂପଧୂନାରେ ନିରାଜନା କରିବାରେ ଲାଗି ଗଲା ।

ନିରଞ୍ଜନ ପକ୍ଷରେ ଯାହା ରହସ୍ୟାବୃତ ଥିଲା, ତାହାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଞ୍ଜଳି ନିଜ ହାତରେ ଉନ୍ମୋଚନ କରି ଦେଇଚି । ନିରଞ୍ଜନ ଦେଖିଲା, ସେହି କ୍ୟାଲେଣ୍ଡରର ଛବିଟା । ଏହା ଭିତରେ ଦାମିକା ସୁନେଲି ଫ୍ରେମରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ଆସି ଖୁବ ମୂଲ୍ୟବାନ ହେଇ ଉଠିଛି ।

ଅଞ୍ଜଳିର ହାବଭାବ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ନିରଞ୍ଜନ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖଟ ଧାରରେ ବସି ରହିଚି । ଠାକୁରଙ୍କ ପାଖରେ ବନ୍ଦାପନା କରି ସାରି ପ୍ରସନ୍ନ ହୃଦୟରେ ନିରଞ୍ଜନ ଆଗରେ ଧୂପଧୂନା ବୁଲେଇ ନେଲା ଅଞ୍ଜଳି ।

ସେଥିରେ ନିରଞ୍ଜନର ଅନ୍ତରରେ ଯେମିତି ସୁବାସ ଭରି ହୋଇଗଲା । ସେ ଖୁସି ହୋଇ କହି ଉଠିଲା, 'ତମର ନିଷ୍ଠା ଓ କର୍ମ ନିପୁଣତାରେ ମୁଁ ବିଭୋର ହୋଇଯାଇଚି ଅଞ୍ଜଳି । ତମକୁ ଧରି ପକେଇବାକୁ ମୋ.ର ଇଚ୍ଛା ହଉଚି, ତମର ପବିତ୍ରତା ମାରି ହୋଇ ଯିବନି ତ ?'

ଅଞ୍ଜଳି ଥକା ହୋଇ ଚାହିଁଲା ନିରଞ୍ଜନକୁ । ବାସ୍ତବିକ ସ୍ୱାମୀର ମୁହଁ ତାର ଆନନ୍ଦରେ ଭରି ଯାଇଚି । ତେବେ କଣ ଏ ତପସ୍ୟା ତାର ସାର୍ଥକ ହୋଇଚି !!

ସେ ହସି ହସି ଆନନ୍ଦରେ ବିଭୋର ହୋଇ କହିଲା, 'ପବିତ୍ରତା କାହିଁ, ତମର ହୃଦୟର ସ୍ପର୍ଶ ପାଇବା ଲାଗି ଏ ଖାଲି ଆୟୋଜନ ମାତ୍ର । ତମର ସ୍ପର୍ଶ ପାଇଲେ ଯାଇ ଏ ସବୁ ପବିତ୍ର ହେବ...'

'ତମେ କଣ କହୁଚ ଅଞ୍ଜଳି, ଏ ସବୁ କଣ ସତ ? ମୋର ଧାରଣା ଯେ ଜୀବନରେ ଯେଉଁ ଛନ୍ଦ ଆମେ ତିଆରି କରୁଥିଲେ ତାକୁ ମୁଁ ଓଲଟ ପାଲଟ କରି ଦେଇଛି....ଆଉ ସେଥିଯୋଗୁ ତମେ ଚାଲି ଯାଉଚ ଦୂରକୁ... ହୁଏତ ତମର ଏଇ ନୈଷ୍ଠିକତା ଭିତରେ ମୋର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ ଭୟ କରେ...'

ଅଞ୍ଜଳି ସ୍ତମ୍ଭୀତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ତାକୁ ଭୟ କରନ୍ତି ତାର ସ୍ୱାମୀ ? ଆଉ ଏଣେ କି ସାଧନା ସିଏ ବସି କରୁଚି । ହାତରୁ ତାର ଦୀପ ଓ ଧୂପଦାନୀ ଖସି ପଡ଼ିଲା । ଧୀରେ ଧୀରେ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା ସେ ନିରଞ୍ଜନ ପାଖକୁ ।

'ମୁଁ କିଛି ଅନ୍ୟାୟ କରୁଚି ବୋଲି ତମର ଧାରଣା ହୋଇଚି ତା ହେଲେ...'

'ଏ କି ପ୍ରଶ୍ନ ତମେ କଲ ଅଞ୍ଜଳି ?' ଅଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ କହିଲା ନିରଞ୍ଜନ । ତାପରେ ହାତ ବଢ଼େଇ ଅଞ୍ଜଳିକି ଟାଣି ନେଲା ଖୁବ ପାଖକୁ ।

ଖରାବେଳେ ଗୋବିନ୍ଦକୁ ନାନା କାହାଣୀ କହି ବାଁରେଇ ବାଁରେଇ ଅଞ୍ଜଳି ଶୋଇ ପକେଇଲା । ତାପରେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଆସି ପହଂଚିଲା ନିରଞ୍ଜନ ପାଖରେ । ରୁକ୍ମଣି ଖରାବେଳେ ବେଶି ଶୁଏନା । ଷ୍ଟୋଭକୁ ରଙ୍ଗ କରି କଣ ଗୋଟିଏ ଶିଳ୍ପ ରଚନା କରିବାର ଆୟୋଜନ କରୁଥାଏ । ତାର ଏପରି ପ୍ରଚେଷ୍ଟାରେ ଅଞ୍ଜଳିର ଆଗ୍ରହ ମଧ୍ୟ ବିଶେଷ ଭାବରେ ରହିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଅଞ୍ଜଳିର ମନ ଆଜି କେମିତି ଖାପଛଡ଼ା ଧରିଛି । ସେହି ଖାପଛଡ଼ା ଭାବ ଭିତରେ ଅଞ୍ଜଳି ଯେ ଆନନ୍ଦର ଶିହରଣରେ ବେପଥୁମତୀ ହୋଇ ଉଠୁଛି ସେ କଥା ରୁକ୍ମଣି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି ଓ ସେ ମଧ୍ୟ ସେଥିଲାଗି ଯେମିତି ତୃପ୍ତି ଅନୁଭବ କରୁଛି । ଗତ କେତେଦିନର ଘଟଣାରେ ସେ ଯେପରି ନିଜକୁ ଅପରାଧିନୀ ବିଚାରୁଥିଲା । ତାହାର କପାଳ ପୋଡ଼ି ଯାଇଛି । ସେହି ପୋଡ଼ା କପାଳର ହାଓ୍ୱା ବାଜି ଆଉ କାହାର ଯେମିତି ଅନିଷ୍ଟ ନ ଘଟୁ ତାହା ସେ ଅନ୍ତର ସହ କାମନା କରେ । ଭଗବାନ କରନ୍ତୁ, ଅଞ୍ଜଳି କୋଳରେ ପିଲାଟିଏ ଧରୁ — ଏ କଥା ସେ କାୟମନୋବାକ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଅଭିଳାଷ କରେ ।

ଅଞ୍ଜଳି ଆଉ ଖଞ୍ଜାକୁ ଚାଲିଯିବାବେଳେ ଥରେ ଥରେ ପଛକୁ ବୁଲି ପଡ଼ି ଚାହୁଁଥାଏ । କଣ ହେଲା କେଜାଣି ଥରେ ସେ ଅଧବାଟରୁ ଫେରି ଆସି ଗୋବିନ୍ଦ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ଗୋବିନ୍ଦ ବିଲ୍‌କୁଲ୍ ଶୋଇ ପଡ଼ିଛି । ତାକୁ ଭଲ କରି ନିରୀକ୍ଷଣ କରିନେବା ପରେ ବ୍ଲେଟ ପେଟରା ଖଣ୍ଡିକ ଫିଟେଇ ପାନ ଭାଙ୍ଗି ବସିଲା । ଏ ସବୁ କଥା ରୁକ୍ମଣିକି ଭଲ ଲାଗୁ ନ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସେ କିଛି ନ କହି ନିଜ କାମରେ ନିବିଷ୍ଟ ରହିଥାଏ । ଶେଷକୁ ଦିଖଣ୍ଡ ପାନ ରୁକ୍ମଣି ପାଖରେ ଥୋଇ ହାତରେ ଆଉ ଦିଖଣ୍ଡ ଧରି ଚାଲିଗଲା । ଖଞ୍ଜା ପାର ହୋଇଯିବା ଆଗରୁ ପୂର୍ବ ଅଭ୍ୟାସ ତାର ଯେମିତି ପୁଣି ଥରେ ମନେ ପଡ଼ିଗଲା । ଫେରି ଚାହିଁଲା ସେ ପଛକୁ । ତାର ଏ ଢଙ୍ଗ ଦେଖି ରୁକ୍ମଣି ସାବଧାନ ହୋଇ ତାକୁ ପଛରୁ ଚାହିଁ ରହିଛି । ହଠାତ ଦୁଇଜାଆଙ୍କର ଆଖି ଏକ ହୋଇଗଲା । ଫିକ୍ କରି ହସି ଦେଲା ଅଞ୍ଜଳି । କିନ୍ତୁ କିଛି ନ ଜାଣିଲାପରି ରୁକ୍ମଣି ନିଜ କାମରେ ମନ ଦେଲା । କ୍ରମେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା ଅଞ୍ଜଳି ।

୯

କ୍ରମେ ନିରଞ୍ଜନର ଛୋଟ ଘର ଖଣ୍ଡିକରେ ନାନା ପରିବର୍ତ୍ତନର ସୂତ୍ରପାତ୍ର ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେଥିପାଇଁ କାହାର ଉଦ୍ୟମ ନ ଥାଇ ଯେପରି ଏକ ସ୍ୱୟଂଚାଳିତ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ସେ ସବୁର ସଂଘଟନ ହୋଇ ଯାଉଛି । ନିଜର 'ଆଗ୍ନୋଷ୍ଟିକ୍' ଭାବ ଦୂର ହୋଇଛି କି ନା ନିରଞ୍ଜନ ତା ଆଉ ଭାବିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିନି । କିନ୍ତୁ ଘର ଖଣ୍ଡିକୁ ଏକ ବିଷ୍ଣୁଧାମ କରି ଗଢ଼ିବାରେ ସେ ଯେମିତି ପ୍ରବଳ ଉତ୍ସାହ ଅନୁଭବ କରୁଛି । ଏହା ଭିତରେ ବଜାରରୁ ସେ କେତେ ଦେବଦେବୀଙ୍କର ଛବି କିଣି ଆଣି ଘରଟିକୁ ସୁସଜ୍ଜିତ କରିଛି । କେବେ ବାହାରକୁ ଗଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ସବୁଠାରୁ କେତେକ ଛବି ସଂଗ୍ରହ କରି ଆଣିଛି । ଆଉ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କଥା, ବହୁ ଦିନରୁ ସେ ଯେଉଁ ସଙ୍ଗୀତ ସାଧନାକୁ ବିଦାୟ ଦେଇଥିଲା, ତାହାର ଏବେ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଲାଭ ହୋଇଛି । ନୂଆ ହାରମୋନିୟମ ଖଣ୍ଡେ କିଣି ଆଣି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ସେ ସଙ୍ଗୀତ ଚର୍ଚ୍ଚା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଛି । ସେହି ସଙ୍ଗୀତ ଚର୍ଚ୍ଚା ଭିତରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ଓ ଭଜନର ଆଧିକ୍ୟ ବେଶି । ଦିନେ ଦିନେ ଅଷ୍ଟଳଠାରୁ ବହି ମାଗି 'ନବଗ୍ରହସ୍ତୋତ୍ର'କୁ ସେ ସୁରସଂଯୋଗରେ ଗାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ଥରେ ଥରେ ସେ ନିଧିଆକୁ ଯାଇ ଡାକି ଆଣେ । ତା ପାଇଁ ହଳେ ଛୋଟ ଛୋଟ ବାୟାଁ ତବଲା ମଧ୍ୟ ସେ ଖରିଦ କରିଛି । ବାଦ୍ୟକ ଦଧିଆର ପୁଅ ନିଧିଆ, ନିରଞ୍ଜନର ବିଶ୍ୱାସ ସେ ଦିନେ ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ ବାଦକ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଅପୋଗଣ୍ଡ ନିଧିଆ ପ୍ରତିଭାର କୌଣସି କଳ୍ପନା କରି ପାରେନା । ନିରଞ୍ଜନ ଗୀତ ଗାଇଲେ ସେ ଆବୋଲ ତାବୋଲ ଭାବରେ ତବଲା ପିଟେ ।

ଦିନେ ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟା ଗଡ଼ି ଅଧିକ ରାତି ହୋଇଯାଏ, କିନ୍ତୁ ନିରଞ୍ଜନର ସଙ୍ଗୀତ ସାଧନା ବନ୍ଦ ହୁଏନା । ଗୋବିନ୍ଦ ଆସି ବେଳେବେଳେ ସେଠି ବସିଯାଏ, ଆଉ ଭଜନ ମଧ୍ୟ ଗାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରେ । ତା କଣ୍ଠରେ ଭଜନ ଶୁଣି ଅଞ୍ଜଳି ଆଉ ରୁକ୍ମଣୀ ଯେମିତି ଅତି ସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରନ୍ତି । ଗୋବିନ୍ଦ ଭଜନ ଗାଇଲେ ନିଧିଆ ଭଲ କରି ତବଲା ପିଟିବାରେ ଲାଗିଯାଏ ।

କିନ୍ତୁ ନିରଞ୍ଜନ ମୁହଁରେ ସେତେବେଳେ ଅଦ୍ଭୁତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖାଦିଏ । ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା କରି ନିରଞ୍ଜନ ତାକୁ ଭୁଲିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରେ, ମାତ୍ର ପାରେନା । ଭଗବାନ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଯାହାର କ୍ଷତି କରିଛନ୍ତି, ସେହି ପୁଣି ଗାଉଚି ତାଙ୍କର ପ୍ରଶସ୍ତି ? ନିରଞ୍ଜନର ପୁଣି ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ କଥା । ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟ କହିଛନ୍ତି, କେହି ଗୋଟିଏ ଗାଲରେ ଥାପଡ଼ ମାରିଲେ ତାକୁ ଆର ଗାଲଟି ଦେଖେଇଦେବ । ଏଇ ଗୋବିନ୍ଦ ଆଉ କଣ ସେଇ ଦୀକ୍ଷା ନେଇଚି । ଭାବି ଭାବି ବ୍ୟଥିତ ହୋଇପଡ଼େ ନିରଞ୍ଜନ, ହାରମୋନିୟମ ଉପରୁ ହାତ ତାର ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । କଣ୍ଠ ବେସୁରା ହୋଇ ଉଠେ । ଖାଲି ନିଧିଆର ତବଲା ପିଟାଟା ଉତ୍କଟ ହୋଇ ଶୁଭେ ।

ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ବୈଠକଖାନା ଭିତରକୁ ଅଞ୍ଜଳି ପଶି ଆସି କହିଲା, 'ଗୋବିନ୍ଦରେ ! ଆଜି ଖରାବେଳେ ଯୋଉ ଗୀତଟା ଶିଖେଇଥିଲି ଗାଇଲୁ·····ସେଇ......ଅନୁସରିତ, ପ୍ରଭୁ କାଳଯାକ ଗଲି ସରିତ...'

ହଠାତ୍ ନିରଞ୍ଜନ ପାଟି କରି ଉଠିଲା, "ଭଗବାନଙ୍କର ସ୍ତୁତି କରିବାକୁ ଯାଇ ଗୋଟିଏ ନିଷ୍ପାପ ପିଲା ମୁହଁରେ ତାଙ୍କରି ନିନ୍ଦା ରଟାନା ଅଞ୍ଜଳି ! ଅନନ୍ତ କାଳର ସୃଷ୍ଟି ଭିତରେ ଭଗବାନ ଗୋଟାଏ ମିରିଗ, ଗୋଟିଏ ହାତୀ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଭରତିଆ ଚଢ଼େଇକି ଉଦ୍ଧାର କରିଛନ୍ତି ବୋଲି କହିବା ତାଙ୍କର ନିନ୍ଦା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ନୁହେଁ......ଗୋବିନ୍ଦର ବାପା କଣ ତାଙ୍କୁ ଡାକି ନ ଥିଲା......"

ଏକ ନିଃଶ୍ୱାସରେ ଏତିକି କହି ଦେଇ ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଚମକି ଉଠିଲା ନିରଞ୍ଜନ । ଏଇ ଭଣ୍ଡାମୀ ଭିତରେ ଯଦି ଅଞ୍ଜଳି ସନ୍ତୋଷ ପାଉଥିବ ?

କିନ୍ତୁ ନିରଞ୍ଜନ ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଦେଖିଲା ଅଞ୍ଜଳି ତା କଥାରେ ଖୁବ୍ ଖୁସି ହୋଇଛି ଯେମିତି । ନିରଞ୍ଜନ ଆହୁରି ଶୁଣିଲା, ଅଞ୍ଜଳି ତାଙ୍କୁ ହସି ହସି କହୁଛି······

"ତମ କଥା ଖୁବ୍ ଠିକ୍·······କିନ୍ତୁ ଗୀତର ସେଇ ପହିଲି ଧାଡ଼ିଟା ମତେ ଖୁବ ଭଲ ଲାଗେ····ଅଉ ଦୁଃଖର କଥାଯେ, ସେଇ ଗୋଟିକ ଧାଡ଼ିର ଠିକ୍ ଲାଗି ବାକି ଭୁଲ ଧାଡ଼ିଗୁଡ଼ାକୁ ମଧ୍ୟ ଆମକୁ ଗାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ···"

ନିରଞ୍ଜନର ସେହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଯେମିତି ଜନ୍ମାନ୍ତର ଘଟିଲା । ସେ ବିସ୍ମୟ ଓ ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହୋଇ ଅନେଇ ରହିଲା ଅଞ୍ଜଳି ମୁହଁକୁ । ଏତିକି ଯଥେଷ୍ଟ । ଆଉ କିଛି ଯୁକ୍ତି ଭିତରକୁ ଅଞ୍ଜଳିକୁ ଟାଣିବା ଅବ୍ୟାପାର ହେବ । ନିରଞ୍ଜନ ଉତ୍ଫୁଲ୍ଲ ହୋଇ ଉଦାସ କଣ୍ଠରେ ଗାଇବାକୁ ଲାଗିଲା···

ଅନୁସରିତ ·····
ପ୍ରଭୁ କାଲଯାକ ଗଲା ସରିତ···

ଅଞ୍ଜଳିର ଆଖି ଅଶ୍ରୁସଜଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ମଣିଷର ଏତେ ଆକୁଳ କ୍ରନ୍ଦନ ସତେ କଏ ଶୁଣେ ! ନା, କେବଳ ନିଜର ବ୍ୟଥାକୁ ମହିମାମୟ କରିବାକୁ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ମଣିଷ ଏମିତି ପାଗଳ ହୋଇ ଗାଉଛି··

ପାଞ୍ଚାଳି କି ଦୁଃଶାସନ ଘଞ୍ଚାଳିଲା
କୋଟି ବସ୍ତ୍ର ଥିଲ ଦେଇଛ······

ଅଞ୍ଜଳିର ଭାବନାକୁ ଛିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କରି ନିରଞ୍ଜନର କଣ୍ଠ ସ୍ୱର ପୁଣି ଗର୍ଜି ଉଠିଲା । ନା···ଏ ଅର୍ଥରେ ତା ଭାବନାର କୌଣସି ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ନାହିଁ··· ଆବଶ୍ୟକତା ବି ନାହିଁ · ବାସ୍ତବିକ ଏ ସବୁ ଗାଇବାକୁ କହି ତାର ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ସେ ଦୁଃଖ ଦେଉଛି····। ଭାବି ଭାବି ସେ ପାଟି କରି ଉଠି କହିଲା, 'ଏଭଳି ଗୀତ ଗାଇବାକୁ ମୁଁ ତମକୁ ଆଉ କହିବିନି······ଏ ସତ୍ୟଦ୍ରଷ୍ଟାର କଥା ନୁହେଁ···ଗୋଟା କାହାଣୀ ଉପରେ ଭଗବାନଙ୍କ ମହାମହିମାର କଳ୍ପନା···

'କିନ୍ତୁ ଉପାୟ ?'

ଅଞ୍ଜଳି ଶୁଣିଲା, ଏ ନିରଞ୍ଜନର ପ୍ରଶ୍ନ । ସେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲା ସେମିତି । ଗୋବିନ୍ଦକୁ ତଳୁ ଉଠେଇ ନେଇ ସେ କୋଳରେ କାଖେଇ ଧରିଲା । ଆଖିରେ ତାର ସଜଳତା । ଏ ଘଟଣାକୁ ଭଲ ଭାବରେ ବୁଝି ପାରିଲା ନିରଞ୍ଜନ । ଗୋବିନ୍ଦ କଣ ପୁଅ ନୁହେଁ ? ତେବେ......

*
* ୧୦ *
*

ଏହିପରି ଆହୁରି କେତେଦିନ ବିତିଗଲା । ନିରଂଜନ ସେହିପରି ଅଛି । ବ୍ୟବସାୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏଣିକି ଖୁବ୍ ମନ ଦେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ସଂଗୀତ ଚର୍ଚ୍ଚା ତାର ଅବାରିତ ଗତିରେ ଚାଲିଛି । ନିଧିଆ କ୍ରମେ ବାଜା ବଜେଇବାରେ ଉନ୍ନତି କରୁଛି ବୋଲି ମଧ୍ୟ ତାର ଧାରଣା ହେଉଛି । ମଝିରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଧରି ସେ ଗାଁକୁ ଯାଇ ସାତଦିନ କଟେଇ ଦେଇ ଆସିଛି । ଗୋବିନ୍ଦର କାନ ଫୋଡ଼ା ଓ ଖଡ଼ିଛୁଆଁ ପାଇଁ କଟକର ଜଣେ ଜ୍ୟୋତିରିହୂ ଦିନ ଧରି ଦେଇଥିଲେ । ସେ ଅନୁସାରେ ଗାଁକୁ ଯାଇ ସେ ସବୁ ସଂପନ୍ନ କରି ଆସିଛି । ଗାଁରେ ଦାଦା, ବଡ଼ବାପା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ କୁଟୁମ୍ବଙ୍କୁ ମିଶାଇ ଏକ ବିରାଟ ପରିବାର ଭିତରେ ସାତଟି ଦିନ ସେମାନଙ୍କର ବଡ଼ ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ ମଧ୍ୟରେ କଟି ଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ରତ୍ନମଣି ଗାଁରେ ଆନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ ପାଇଁ ବିଶେଷ ଉତ୍ସାହ ପାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାର ବୈଧବ୍ୟ ଦଶା ଯେମିତି ଅତି ଉତ୍କଟ ଭାବରେ ସେ ଅନୁଭବ କଲା । କାନ ଫୋଡ଼ା ଦିନ ଉତ୍ସବର ବାଜଣା ଭିତରେ ଗୋବିନ୍ଦ ଯେତେବେଳେ ତା'ଠାରୁ ଅଙ୍ଗୁଳି ଧରି ପୂଜା ପୀଠ ଉପରକୁ ଗଲା ସେତେବେଳେ ସେ ଆହୁରି ଅଧୀର ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ପୁଅକୁ ବିଦାୟ ଦେଇ ସେ ଯେମିତି ଅଶ୍ରୁ ସାଗରରେ ବୁଡ଼ିଗଲା । ଆଜି ଥାଆନ୍ତେ କି ଗୋବିନ୍ଦର ବାପା ! କ୍ରମେ ରତ୍ନମଣିର କଣ୍ଠ ବାଷ୍ପରୁଦ୍ଧ ଭିତରେ ଦରଜ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଘରର ଗୋଟିଏ ଆଲମାରିରେ ଖଣ୍ଡେ ବଡ଼ ଧରଣର ଦର୍ପଣ ଜଡ଼ିଛି କରିଥିଲେ ତାର ସ୍ୱାମୀ । ରତ୍ନମଣିର ପ୍ରତିଛବି ସେଥିରେ କେତେବେଳେ ଫୁଟି ଉଠିଛି ସେ ଜାଣିନି । ସମସ୍ତେ ପୁଅର କାନ ଫୋଡ଼ା ଦେଖିବାକୁ ଯାଇ

ଦାଣ୍ଡରେ । କେବେ ଗ୍ରୀଭରେ କେବେ ଚମକି ପଡ଼ିଲା ରତ୍ନମଣି । ଦର୍ପଣ ଭିତରେ ତାର ବିବସ୍ତ୍ର ଦେହର ଛବି । ଦେହର ସେଇ ଚମ୍ପାଫୁଲିଆ ରଙ୍ଗ ଏବେବି ସତେଜ ରହିଛି । ଦେହରେ ତାର କି ମାଂସ ଇଏ !

କେତେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତି ପାଇଁ ସବୁ ଭୁଲିଗଲା ରତ୍ନମଣି । ଚାହିଁ ରହିଲା କେବଳ ନିଜକୁ ଦର୍ପଣ ଭିତରେ । ନିଜ ଉପରୁ କିଏ ଯେମିତି ଆଖି ଫେରେଇ ପାରୁନି । ଦେହ ତଳର ଚମପୂଲାକ କି ସଫା....ମାଂସ ପୁଣି ରୁନ୍ଧି ହୋଇ ରହିଛି ସେଇ ଲୁଗା ତଳେ । ତାଙ୍କର ସେ ଦିନର ଭୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଆଜିବି ଅବିକୃତ ରହିଛି...ଆଉ ସେ କେବଳ ନାହାଁନ୍ତି !

ରତ୍ନମଣିର ଇଚ୍ଛା ହେଲା ଗୋଟା ଚିତ୍କାର କରି ସେ ଏଇ ସୃଷ୍ଟିଟାକୁ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ କରି ଦିଅନ୍ତା । ନିଜକୁ ଟିକିଟିକି କରି ମିଶେଇ ଦିଅନ୍ତା ଏଇ ମାଟିରେ । ଉତ୍ତେଜନା ଓ ବିକ୍ଷୋଭର ଅନ୍ତଷ୍ଟତା ଭିତରେ ସେ ଅସହାୟ ଭାବରେ ବସି ପଡ଼ିଲା ତଳେ । ମୁଣ୍ଡଟାକୁ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଭୂଇଁରେ ପିଟି ଦେବାକୁ ତାର ଇଚ୍ଛା ହେଲା । ଆଗରେ ଯେମିତି ଗୋବିନ୍ଦ ଆସି ଠିଆ ହୋଇଗଲା । ହାତରେ ଆଶୀଷ-ଅଞ୍ଜଳି, ଦେହରେ ପାଟଲୁଗା ଆଉ ଚାଦର । ହଳଦି ଲଗେଇ ଗାଧେଇଛି । କପାଳରେ ବଡ଼ ସାଆନ୍ତଙ୍କ ଝିଅ ସେବତୀ ନାଇ ଦେଇଛି ଚନ୍ଦନ ପାଟିର ଚିତା । ଦୂଅ....ଦାପର ଗୋଟିକ ଯାକ ବିଗ୍ରହ ଧରି ଆସିଛି ଏଇ ଗୋବିନ୍ଦ । ଆଖି ପୋଛିଦେଲା ରତ୍ନମଣି । ତାର ଏ ନିଜର ଦେହ କିଛି ନୁହେଁ । ମନରେ ତାର ଭୂତ ପଶି ଯାଇଛି । ତାର ସର୍ବସ୍ୱ ଏଇ ଗୋବିନ୍ଦ ..ସ୍ୱାମୀ ତାର ରହିଛନ୍ତି ତାର ଭିତରେ । ଆଉ ନିରଞ୍ଜନ କହୁଥିଲେ ଗୋବିନ୍ଦ ବିଲ୍‌କୁଲ୍ ତା ବୋଉର ଚେହେରା ଆଣିଛି । ପ୍ରକୃତରେ ଏ ଦେହ ତାର କିଛି ନୁହେଁ । ଅସଲ ଦେହ ତାର ଯାଇ ଗୋବିନ୍ଦ ଭିତରେ ।

ଆଗରେ ପୁରୁଣା ଦିନର ସେଇ ପଲଙ୍କଟା । ଏତେ ଅସ୍ୱୀକୃତି ପରେ ଆଖି ତାର ଓଟାରି ହୋଇଗଲା ସେଠିକି । ଯେମିତି ଏ ଘରେ ଭାନୁମତୀର ନାଟ । ଉଠି ପଳେଇଗଲା ରତ୍ନମଣି ସେ ଘରୁ । ନା...ଏ ଘରର ରହି

ହବନ । ସମସ୍ତେ ବାଣ୍ଡରେ, ଗ୍ଭଲିଗଲ୍ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରକୁ । ହୋଇଚ ମାହାପାତ୍ର ଘର ବଡ଼ ବୋହୂ ଆସିଛି...ଏକା ବର୍ଷରେ ସେମାନଙ୍କର ବା'ଘର ହୋଇଥିଲା । ହାତରେ କାଚ ତାର ଦାଉ ଦାଉ ହଉଚ । ନାଲି ପୋହଳା ଭିତରେ ଗୋଟା ଗୋଟା ସୁନାର ରୁଦ୍ରାକ୍ଷ ମାଳ ହୋଇ ମଣି ବନ୍ଧରେ ତା'ର ବନ୍ଧା ହୋଇଚ । ସୀମନ୍ତ ଆଉ କପାଳରେ ସିନ୍ଦୂର । ଅନେ···କେତେ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଚ ସେ ମୁଣ୍ଡରେ ।

ନା, ସେଠିକି ଯାଇ ହବନ । ଏଠିବି ଭ୍ରନୂମତୀର ନାହିଁ । ମାହାପାତ୍ର ଘର ବୋହୂ ଭିତରେ ବି ଗୋବନ୍ଦର ବାପା ! ନା, ଏ ଗାଁରେ ରହି ହବନ । କୁଆଡ଼େ ଗଲ୍ ଅନ୍ତଲ । ୯୯ଟ କଟକ ଫେରି ଯିବାକୁ ହେବ । ଖୁବ୍ ଭଲ ଲାଗେ ସେଠି । ଅନ୍ତଲ ଯେମିତି ସେଠି ଆଶ୍ରମ ତିଆରି କରିଚ । ନା, ଭଲ ନୁହେଁ । ଅନ୍ତଲର ସେଥିରେ ଲାଭ କଣ । ଅନ୍ତଲ ଏଇଠି ରହୁ...ହେଲେ ବାଦବୁଦିଆ ଭିତରେ...ନା, କଟକ ଫେରିଯିବା ସମସ୍ତେ... । ଭାବି ଭାବି ଘର ଭିତରକୁ ଫେରିଗଲା ରତ୍ନମଣି ।

ଫେରୁ ଫେରୁ ଅଗଣା ଭିତରେ ଅନ୍ତଲକୁ ରତ୍ନମଣି ଭେଟିଲା । ସକାଳ ନ'ଟା ବେଳ । ଉଷ୍ମ ମଥାନ ଡେଇଁ ଦୁଆରେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଖସି ଆସୁଚ । ସେହି ଖରାର ଧାସ ଅନ୍ତଲର ଗୋରା ଚମ ଉପରେ ମାଖି ହୋଇ ଯାଇଚ । ଅନ୍ତଲ ଭିତରେ ଯେମିତି ପୁଣି ଅଜଣା ପୁଲକ ଖେଳି ବୁଲୁଚ । ତାର ଆଭାସ ଫୁଟିଚ ଅନ୍ତଲର ଓଠରେ । ତାକୁ ଅନେଇ ଅନେଇ ଖୁବ୍ ପାଖକୁ ଚାଲି ଆସିଲା ରତ୍ନମଣି ।

"କୋଉଠି ଗାଲ ମାଡ଼ ଖାଇ ପଡ଼ିଥିଲୁ କି ?"

ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ଦେଲା ପରେ ପରେ ରତ୍ନମଣିର ଭୁଲ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ନା, ଗାଲରେ ମାଡ଼ ହୋଇଥିବାର ଦାଗ ନାହିଁ...ଚମର ରଙ୍ଗ ଆପେ ବଦଳି ଯାଇଚ । କିନ୍ତୁ ରତ୍ନମଣିର ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣି ଅନ୍ତଲ ନିଜ ଗାଲକୁ ହାତରେ ଅଣ୍ଡାଳି ନେଲା ।

ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ହସି ଦେଇ କହିଲା, "ଓଃ, ଆଲୋ ଉଣ୍ଡାକୁଚୁ କଣ... ଆର୍ଶିରେ ଦେଖିବୁ ଯା ।" କହି ସେ ପୁଣି ଥରେ ହସି ଦେଇ ଟାଣି ଟାଣି ଅଞ୍ଜଳିକୁ ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଗଲା । ଭାରି ଲାଜ ଲାଗିଲା ଅଞ୍ଜଳିକୁ । 'ଅପା' କଣ ଯା' ଭାବୁଚନ୍ତି ସତ ! ଦେହରେ ତାର ସତରେ କଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉଚି ! ଅନ୍ତର ଭିତରେ ତା'ର ଆହ୍ଲାଦର ଶିହରଣ ଖେଳିଗଲା ଯେମିତି ।

ଏବେ ବ୍ୟବସାୟ କାମରେ ନିରଞ୍ଜନ ଖୁବ୍ ମାତି ଯାଇଚି । ଯେମିତି ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ତା'ର ଆହୁରି ଟଙ୍କା କମେଇବା ଦରକାର, ଏଇଭଳି ଗୋଟିଏ ସଚେତନତା ତା ଭିତରେ ଜାଗି ଉଠିଛି । ସେ ଭଲ ଭାବରେ ହିସାବ କରି ଦେଖିଚି ତା'ର ମାସିକ ଆୟ ଏଣିକି ଆଠଶହ ଟଙ୍କାରୁ କମ୍ ହେଉନି । ଏହା ଭିତରେ ତିନୋଟି କମ୍ପାନୀର ସେ କମିଶନ ଏଜେଣ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଚି । ବେଶି ଉଦ୍ୟୋଗ ନ କରି ସେମିତି ଅଫିସ ଜମେଇ ବସିଲେବି ସେଥିଯୋଗୁ ଖୁସିରେ ପ୍ରାୟ ପାଁଶ ଟଙ୍କା ସେ ପାଇ ପାରିବ । ଏ ସବୁ ଭାବି ଏ ଯନ୍ତ୍ର-ଯୁଗପ୍ରତି ହୃଦୟରୁ ତାର ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣେଇ ବସେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏ ଯୁଗର ଅସୂମାରମ୍ଭ ମାତ୍ର । କେଜାଣି ଆହୁରି କେତେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଦିବସ ତା ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଚି । ଭାବି ଭାବି ନିରଞ୍ଜନ ନିଜ ଭିତରେ ବିଭୋର ହୋଇ ଉଠେ । ତାର ନିଜର ସନ୍ତାନ ହୁଏତ ନିକଟ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏ ପୃଥିବୀର ଆଲୋକ ଦେଖିପାରେ...ଆହୁରି ଗୋବିନ୍ଦ, ତାକୁ ଖୁବ ବଡ଼ ମଣିଷ କରିବାକୁ ହେବ ...ତାକୁ ବିଦେଶ ପଠେଇ ବଡ ଇଞ୍ଜିନିୟରଟାଏ କରି ଗଢ଼ିବାକୁ ହେବ···

କ୍ରମେ ତାର କଳ୍ପନା-ଚକ୍ଷୁରେ ଭାସି ଉଠେ ଚିତ୍ର—ବିଲାତ କି ଆମେରିକାରୁ ଗୋବିନ୍ଦ ମସ୍ତବଡ଼ ଇଞ୍ଜିନିୟର ହୋଇ ଫେରିଚି—ନା—ନା ଆମେରିକା ନୁହେଁ, ବିଲାତ ନୁହେଁ—ଋଷିଆ ସାଙ୍ଗରେ ଭାରତର ସମ୍ପର୍କ ଘନିଷ୍ଠ ହେଉଚି—ସେଠି ମଧ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ର-ଦାନବ ଆଜି ସାରା ପୃଥିବୀକୁ ହାକରି ଦେଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଚି—ଗୋବିନ୍ଦ ଯିବ ଋଷିଆ—ଆଜି ଜୀବନର ନୂଆବାର୍ତ୍ତା

ସେଠି ସେ ପାଇ ପାରିବ । ହଁ, ଗୋବିନ୍ଦ ଫେରିବ ବଡ଼ ଇଞ୍ଜିନିଅର ହୋଇ ଲୁଷିଆନ୍ତୁ । ପଛରେ ତାର ଛୁଆ ହୋଇଥିବେ ଅଞ୍ଜଳିର ପିଲା—କେତେ ପିଲା···ଏକ·· ଦୁଇ···ତିନ୍··· । ଆଉ ଗଣି ପାରିଲାନି ନିରଞ୍ଜନ । ହଁ ସେତିକି ସେତିକି, ଅଂଜଳିର ହେବେ ତିନୋଟି ପିଲା । ଦୁଇଟି ପୁଅ, ଆଉ ଗୋଟିଏ ସୁନାଲକ୍ଷ୍ମୀ ଝିଅ । ଢେର—

ନିରଂଜନର ସଂସ୍କାରଶୀଳ ମନ ଉପରେ ବ୍ୟବସାୟୀ ହିସାବର ପ୍ରଲେପ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଲାଗିଛି । ଏହାପରେ ସେ ଫେରି ଆସିଲା ଦୋରସ୍ତି ହିସାବ କିତାବ ଭିତରକୁ । ବୟସ ତାର ଏଇକ୍ଷଣି ପଇଁତ୍ରିଶ ବର୍ଷ ହେବ । ଆଉ ପଚିଶ ବର୍ଷ । ହଁ ସେଇ ପଚିଶ ବର୍ଷଯାଏ ହେବ । ଷାଠିଏରୁ ଅଧିକ ବର୍ଷ ବଞ୍ଚିବ ବୋଲି ସେ ଯେମିତି ଭାବିବାକୁ ସାହସ ପାଇ ପାରିଲାନି । ତେବେ ବାପା ତାର ମରିଥିଲେ ଚଉଷଠି ବର୍ଷରେ । ଗୁଡ଼୍, ବାକି ଚାରି ବର୍ଷଟା ହୁଏତ ବିଗ୍ରଷ୍ଟ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଭିତରେ ଯିବ । ତା ହେଲେ ସେତେବେଳକୁ ଅଞ୍ଜଳିକି ହୋଇଥିବ କେତେ ? ଏବେ ତାକୁ ତେଇଶ, ପୁଣି ଆଉ ପଚିଶ—ମୋଟେ ଅଠଚାଳିଶ—ନା ନା, ସେ ଆଉ କିଛି ଅଧିକ କାଳ ବଞ୍ଚି ରହିବା ଉଚିତ୍—ହଁ ହଁ, ଅଂଜଳି ପୂଜା ପାଠ କରୁଛି...ତା'ର ଈଶ୍ୱର ଭକ୍ତି—

ଉଚ୍ଚହାସ୍ୟ କରି ଉଠିଲା ସେ ନିଜେ । ଆଉ ନିଜେ ଚମକି ପଡ଼ିଲା ସେ ସେଥିରେ । ତାର ହିସାବ କିତାବ ଉପରେ ସଂସ୍କାରଶୀଳ ମନର ପାଞ୍ଝଣ ବାଜିଲା ଯେମିତି । ସବୁ ଭାବନା ଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଇ ସେ କମ୍ପାନୀର ଚିଠି ପଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପାଖ ମାରୁଆଡ଼ି ଦୋକାନରେ କିଏ ରେଡ଼ିଓ ଖୋଲି ଦେଇଛି । ତାର୍-ଯନ୍ତ୍ର କି କଣ୍ଠର ସ୍ୱର ନାହିଁ । ଖାଲି ବାଂଶୀର ଚୁଟି ଆଉ ତବଲାର ଟଙ୍କାରେ ତାଳ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଚାଲିଛି । ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ବଜାଉଛନ୍ତି କିଏ । ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ତାର ନିଧିଆର କଥା । ସେନେ ଏମିତି ବଜେଇବ ନିଧିଆ । ତା ଆଖିରେ ନିଧିଆ ଆସି ଯେମିତି ଛିଡ଼ାହେଲା । ଏହା ଭିତରେ ଚେହେରାରେ ତାର ଢେର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି । ଆଉ ଗାଈ ଆଣିଛି । ଏବେ ଦୁଧ

ଦହିଟିକେ ଖାଇବାକୁ ପାଉଚ ନଥିଆ । ଖାଦ୍ୟାଭାବରୁ ଦିନେ ଦଧିଆ ମରି ଗଲା । ଖୁବ ଖୁବ ଅଫିସ କାଗଜ ଉପରୁ ଆଖି ଉଠେଇ ସେ ଅନେଇଲା ବାହାରକୁ । ଡାକ ଉଠିଲା ବଡ ପାଟିରେ···

ଧନଞ୍ଜୟ...ଧନଞ୍ଜୟ...

ଆଗର ପିଚ ରାସ୍ତା ଉପରେ ଚାଲି ଯାଉଚି ନିରଞ୍ଜନର ସେହି ସାହିତ୍ୟ-ସାଧକ ବନ୍ଧୁ । ନିରଞ୍ଜନର କଥା ଶୁଣୁଥିଲେ ବି ତାକୁ ଯେମିତି ସେ ଶୁଣିବାକୁ ଚାହେଁନା । ଧନଂଜୟ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଚାଲିଲା । ବାହାରକୁ ଚାଲିଆସି ନିରଂଜନ ପୁଣି ଡାକ ଛାଡ଼ିଲା । ନିରଂଜନ ଜାଣେ ସହର ଭିତରେ ଏଡ଼େ ବଡ ପାଟିରେ ଡାକିବା ମସ୍ତବଡ ଅଭଦ୍ରତା । କିନ୍ତୁ ଉପାୟ ନାହିଁ । ଚପରାସି କୁଆଡ଼େ କାମରେ ଯାଇଚି । ଆଉ ଏଇ ଧନଂଜୟକୁ ତାର ଯେମିତି ଆଜି ଦରକାର ।

ଅବଶେଷରେ ଧନଂଜୟ ଫେରିଲା । ଗୋଟା ଦୀର୍ଘ ନମସ୍କାର କଲା ତାକୁ ନିରଂଜନ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରି । ଧନଂଜୟର ବେଶଭୂଷାରେ ସେହିପରି ଉଦାସୀନତା ଓ ଦୈନ୍ୟ । ନିରଂଜନ ଦେହରେ ଫିନ୍ ଫିନ୍ ରେଶମ କନାର ପଞ୍ଜାବୀ । ଗଳାରେ ସୁନା ବୋତାମ । ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ଦୁଇ ତିନୋଟି ପଥର ବସା ସୁନା ମୁଦି ଚକ୍ ଚକ୍ ହେଉଚି । ଏଥିରେ ବଡ଼ ଲଜ୍ଜିତ ହେଲା ନିରଂଜନ । କଥା ଭାଷା ଭିତରେ ହାତର ମୁଦିଗୁଡ଼ାକୁ ଖୋଲି ପକେଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା ।

'ତୋର ପିଲାପିଲି କଣରେ ?'

ଧନଂଜୟ ଟିକେ ହସିଦେଲା । ନିରଂଜନ ତାକୁ ଏ ପ୍ରଶ୍ନ କରୁଚି କାହିଁକି । ନିରଂଜନର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲା ସେ । ବାଳଗୁଡ଼ାକର ପରିପାଟୀ ଅତି ସୁନ୍ଦର, ପୋଷାକ ପରିଚ୍ଛଦ ସବୁ ସୁନ୍ଦର, ଯେମିତି ସିନେମାର ବେଶ ଘରୁ ସେ ବାହାରି ଆସିଚି । ନିଜ ମୁଣ୍ଡରେ ଧନଂଜୟ ଥରେ ହାତ ମାରିଦେଲା । ଅଲରା ବଲରା ବାଳ । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲା, "ଆଗେ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କଥାଟା ସିନା ପଚାରିବା ଦରକାର ।"

ଏହାପରେ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଆଲୋଚନା ଭିତରେ କ୍ରମେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ଯେ ଧନଂଜୟ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିବାହ କରିନି । ନର୍ମଦା ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଝିଅ ସାଙ୍ଗରେ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବ ଟିକେ ଆଗେଇ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେଠିକରେ ତାହା ସମାପ୍ତ ହୋଇଛି । ଅନ୍ତର ମିଳନ ପୂର୍ବରୁ ବାହାରର ମିଳନ ପାଇଁ ଧନଂଜୟ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରି ପାରିଲାନି । ଅପେକ୍ଷା ପରେ ଅପେକ୍ଷା, କିନ୍ତୁ ଅନନ୍ତକାଳର ଅପେକ୍ଷା ନାରୀ ପକ୍ଷରେ ଅକାମ୍ୟ । ସେଠି ଜୁଆରର ଭଙ୍ଗା ଖୁବ କ୍ଷିପ୍ର । ଜୁଆର ଭଙ୍ଗାର ଫେଣ୍ଡାଣ ମିଶାଣ ଭିତରେ ଆଉ କାହାର ନର୍ମଦାସ୍ୱୀନା ହୋଇ ଚାଲିଗଲା ନର୍ମଦା । କିଂରୁ ଧନଂଜୟର ସାହିତ୍ୟ-ସାଧନାରେ ସେଥିଯୋଗୁଁ ଗୋଟିଏ ଚେଉ ଉଠିଥିଲା । ତାହାର ସଦ୍-ବ୍ୟବହାର କରିଛି ସେ କବିତା ଗାଇ ।

"ହଁ...ଆଉ ଆଜ ଏ ଯାତ୍ରା କୁଆଡ଼େ ?"

ଧନଂଜୟ ତରବର ହୋଇ ଉତ୍ତର ଦେଲା, "କବି ପଦ୍ମଚରଣ ମରି ଯାଇଛନ୍ତି, ତୁ ଜାଣିନୁ ?"

"ହଁ, କଣ ହେଲା ? ସେ କବି ବୋଲି ଆଉ କଣ ମରିବେନି ?"

"କିଂରୁ ବଡ ଦୁଃଖରେ ମଲେ !"

ଧନଂଜୟର ଏ କଥା ଶୁଣି ତାକୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିଲା ନିରଞ୍ଜନ । ଆଉ ଏ ସାହିତ୍ୟ ସାଧକ ବଚରାଟି କଣ ସୁଖରେ ଅଛି ବୋଲି ଚିନ୍ତାକଲା କରୁଛି ।

ନିରଞ୍ଜନ ଭାବ ବଦଳେଇ ସମବେଦନା ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲା—'ହଁ ବଡ ଦୁଃଖରେ ମଲେ । ତାଙ୍କ ଶୋକ ସଭା କରିବା ପାଇଁ କାଗଜରେ ତୁ ଯୋଉ ନୋଟିସ ଦେଇଛୁ, ମୁଁ ଦେଖିଛି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଦୁଃଖ ଦୂର କରିବାକୁ ତମେ ସବୁ ଆଗରୁ କଣ କରିଥିଲ । ସାହିତ୍ୟିକ ଭିତରୁ ଯେ କେତେ ଜଣ ଅର୍ଥ ଅର୍ଜି ପାରିଛନ୍ତି ସେମାନେ କିଛି ହେଲେ କରିଛନ୍ତି ।'

ଏପାଇଁ ଧନଞ୍ଜୟର କିଛି ଉତ୍ତର ନ ଥିଲା । ସାହିତ୍ୟିକ ପୁଣି ସାହିତ୍ୟିକର-ଦୁଃଖ ଦୂର କରିବେ କଣ ? ସରକାର ଆଉ ପୁଞ୍ଜିପତିମାନଙ୍କ ଉପରେ

ସେମାନଙ୍କର ଅଭିଯୋଗ...ଆଉ ଏ ଦରଖାସ୍ତ ସେ କେବେ ଶୁଣିବନି । ହୁଁ....ଆମ ଭିତରୁ କେତେ ଜଣତ ଆଜି ବେଶ ଧନ କମେଇଚନ୍ତି...ହୁଁ ହୁଁ ...ସେମାନେ ନିଶ୍ଚେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିବେ...ସେ କଥା କଣ ଆଉ ସେମାନେ ଅଶିଷ୍ଟ ହେଇ ପ୍ରକାଶ କରିଥାନ୍ତେ । ଉତ୍ସାହିତ ହେଇ ଧନଞ୍ଜୟ କହିଲା, 'ତୁ କୋଉଠୁ ଜାଣିବୁ ସେ କଥା ।'

ନିରଂଜନ ଟିକେ ତାଚ୍ଛଲ୍ୟର ହସ ହସି ଦେଲା । ଯେଉଁ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସହ ସେ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ସଂପୃକ୍ତ ସେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପକ୍ଷରୁ ଦିଆ ଯାଇଥିବା ସାହାଯ୍ୟର ଗ୍ରହୀତାମାନଙ୍କ ତାଲିକା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତା ପାଖରେ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ତାକୁ ଧନଂଜୟକୁ ଦେଖେଇବାକୁ ସେ ଆଉ ଉଚିତ ମନେ କଲାନି ।

କିଛି ସମୟ କଥାଭାଷାରେ ସେ ଧନଂଜୟକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ନିଜ ଘରକୁ ନେଇଗଲା । ନିରଂଜନର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୈଠକଖାନାଟି ଧନଂଜୟକୁ ଖୁବ ଭଲ ଲାଗିଲା । କାନ୍ଥରେ ଦେବ ଦେବୀଙ୍କ ଛବି ଦେଖି ସେ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁହଁରେ କିଛି ପ୍ରକାଶ କଲାନି । ନିରଂଜନ ଆଜି ଭାଗ୍ୟବାନ ହେଇଚି...ତାର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମାଲୋଚନା କରିବା ପାଇଁ ଧନଂଜୟ ସାହସ ସଂଗ୍ରହ କରି ପାରିଲାନି । ହୁଏତ ତାର କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମର୍ଥନ କରିବାକୁ ହେବ । ଏଁ .... ସମର୍ଥନ ? ଧନଂଜୟର ମନରେ ବିଦ୍ରୋହ ଉଁକି ମାରିଲା । ... ମାରୁଆଡ଼ି ପଟିରେ ଢେର ଭାଗ୍ୟବାନ ଅଛନ୍ତି ... ତାଙ୍କୁ କିଏ...

"ଗୋବିନ୍ଦ, ହେଇ ଇଏ ତୋର ମାଷ୍ଟ୍ରେ । ତତେ ଏଥର ନିତି ପାଠ ପଢ଼େଇବେ । ତାଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କର ।"

ନିଜର ଭାବନା ବ୍ୟାହତ ହେବା ଭିତରେ ଅନ୍ୟର ଭାବନାର ଧକାରେ ଧନଂଜୟ ଚହଲି ଉଠିଲା । ତାର ଆଖି ପଡ଼ିଲା ଗୋବିନ୍ଦ ଉପରେ । କାନରେ ସୁନା ଫାଶିଆ, ଗୋଲ୍ ଗୁଲୁ ଗୁଲୁ ସୁନ୍ଦର ପିଲାଟିଏ । ମୁଣ୍ଡର କଳା ଘୁମର କୁଞ୍ଚୁକୁଞ୍ଚିଆ ବାଳ ଝୁଲ୍ ଝୁଲ୍ ହେଉଚି । ଅନେଇ ଅନେଇ ତାକୁ ପ୍ରତିନମସ୍କାର କଲା ଧନଂଜୟ ।

ନିରଂଜନର କଥା ପୁଣି ଧନଂଜୟ ଶୁଣିବାକୁ ପାଇଲା, "ମୋର କଥା ତୁ କେବେ ରଖିନୁ ଧନଂଜୟ, ସେତେବେଳେ ରାଜି ହୋଇଥିଲେ ତୁ ଆଜି ଦେଢ଼ ଶ' ଟଙ୍କା ପାଉଥାନ୍ତୁ । ଆଉ ତୁ କି ଅବସ୍ଥାରେ ଚଳୁ ମୁଁ ଜାଣିଚି ··· ତୁ ଯୋଉ ଘରେ ରହୁଚୁ ମୁଁ ତାକୁ ମଧ ଦେଖିଚି । ଗୋବିନ୍ଦକୁ ପାଠ ପଢ଼ାଇବା ଭାର ତୋତେ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ ।"

ମନେ ମନେ ଧନଞ୍ଜୟ ଭାବିଲା, କଣ କହୁଚି ଏ ନିରଞ୍ଜନ, ଗୋଟା ଲୁହା ଲକଡ଼ କମ୍ପାନୀର ଏଜେଣ୍ଟ··ସେ ମତେ କିଛି ଟଙ୍କା ଦେଇ କିଣି ନେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ କରୁଚି ? ଦେଶରେ ସାହିତ୍ୟ ସାଧନାର ଆଦର୍ଶ ତା ହେଲେ କଣ ରହିବ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶ ପାଇଁ ସରକାର ମଧ ପାଣ୍ଠି ଖଞ୍ଜି ଦେଲେଣି । ଆଉ କଣ ଅସୁବିଧା ରହିବ । କିନ୍ତୁ ଏଇ ପିଲାଟି...ନିରଞ୍ଜନ କଣ କହିଲା ତା ନାଁ...ଗୋବିନ୍ଦ, ହଁ··· ଭଲ ପିଲାଟି...ତାକୁ ପାଠ ପଢ଼େଇଲେ ଆନନ୍ଦ ଲାଗି ପାରେ··ସିଏ ବି ହୋଇଥିଲେ ତାର ମଧ ଏଡ଼େ ପୁଅଟିଏ ହୁଅନ୍ତାଣି···

ଧନଞ୍ଜୟ ନୀରବ ରହିଲା ।

*
* ୧୧ *
*

ଏହା ଭିତରେ ଅନେକ ଦିନ ଗତ ହୋଇଯାଇଛି । ନିଧିଆର ବୟସ ଏହା ଭିତରେ ଦଶବର୍ଷ ପୂରି ଗଲାଣି । ତାର ପୂର୍ବର ଚେହେରା ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ବଦଳି ଯାଇଛି । ପ୍ରାୟ ବର୍ଷେ ହେଲା ଗୋଟିଏ ସଙ୍ଗୀତ ଶିକ୍ଷା ଅନୁଷ୍ଠାନରେ ନିରଞ୍ଜନ ତାକୁ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଦେଇଥିଲା । ସେହି ଶିକ୍ଷା ଭିତରେ ନିଧିଆ ସତକୁ ସତ ନିରଞ୍ଜନର ଆକାଂକ୍ଷାକୁ ସଫଳ କରି ପ୍ରତିଭାର ପରିଚୟ ଦେଇଛି । ତଥାପି ସେ ଶିଶୁ । କିନ୍ତୁ ତା' ଭିତରେ ନିଧିଆର ଆବିର୍ଭାବ ଘଟୁଚି ବୋଲି ନିରଞ୍ଜନର ବିଶ୍ୱାସ ହେଉଛି । ନିଧିଆର ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା ଆଉ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା ଏକ ତାଳରେ କିନ୍ତୁ ଗତି କରି ପାରିନି । ପାଠ ଦିଗରେ ନିଧିଆ ନିପଟ ମୂର୍ଖ ଥିଲା, ସେଥିଯୋଗୁ ନିରଞ୍ଜନ ବେଳେବେଳେ ଭାବେ, ନିଧିଆ ପାଠ ଦିଗରେ ହୁଏତ ଉଧେଇ ପାରିବନି । ସଂସ୍କୃତି ଅଭାବରୁ ସେଥିପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ନିଧିଆ ଭିତରେ ଅରୁଚି ଦେଖା ଦେଉଛି । ହଉ ହଉ, ସେତିକି ଢେର, ଟିକିଏ ଲେଖି ପଢ଼ି ଜାଣିଚି ନିଧିଆ...ଢେର...ରସିଦରେ ଦସ୍ତଖତ ଦେଇ ଟଙ୍କା ଆଣି ପାରିବ । ତାର ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ ରେଡ଼ିଓରେ ସେଇ ତବଲାବାଦକର କଥା; ସେଠି ଯେମିତି ନିଧିଆ ଦିନେ ବସିବ...ଆଉ ରେଡ଼ିଓ ଭାଉଚର୍‌ରେ ଦସ୍ତଖତ ଦେଇ ଟଙ୍କା ରୋଜଗାର କରିବ । ଯେମିତି ଭାବିବା ଭିତରେ ନିରଞ୍ଜନ ଯଥେଷ୍ଟ ଆଶ୍ୱସ୍ତି ପାଏ । ଗୋଟିଏ ଅବଜ୍ଞ ପିଲା ମଣିଷ ହେବା ଭିତରେ ପ୍ରତିଭାର ଉଜ୍ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ଘଟିବ ଆଉ ଏକ ଜୀବନ୍ତ ସ୍ମାରକ ରହିଯିବ ନିଧିଆର ।

ନିଜର ଉନ୍ନତିରେ ମଧ୍ୟ ନିରଂଜନ ଅତୁର ଆଶାନ୍ୱିତ ହେଉଛି । ବର୍ଷକରୁ କିଛି ଅଧିକ ହେବ ଅଫିସର ସୁଅଟିଏ ହେଉଛି । ଯେମିତି

ପୃଥିବୀରେ ପରମ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଘଟଣା ଭିତରୁ ତାହା ଗୋଟିଏ । ନିରଞ୍ଜନର ସେ କଥା ଆଜି ଟିକେ ଦେହସହା ହୋଇ ଗଲାଣି । କିନ୍ତୁ ଏବେ ମଧ୍ୟ ପୁଅକୁ ଅନେଇ ସେ ଯଥେଷ୍ଟ ବିସ୍ମୟାବିଷ୍ଟ ହୋଇ ରହେ । ଅଂଜଳି ନିଜ କୋଳରେ ପୁଅକୁ ଧରିଥିଲା ବେଳେ ସେ ଥରେ ଥରେ ଆଖି ଫେରେଇ ପାରେନା । କୋଉଠି ଥିଲା ଏଇ ଛୁଆ....ସେ କିଛି ଭାବି ପାରେନା...ଗୋବିନ୍ଦକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ନିରୀକ୍ଷଣ କଲେ ମଧ୍ୟ ତାର ସେ ଭ୍ରାନ୍ତି ଦୂର ହୁଏନା । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟତା ଯେମିତି ସବୁଆସି ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଛି ଅଂଜଳିର ଏଇ କୋଳର ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଶିଶୁଟି ଦେହରେ ।

ବାଟଘାଟରେ କେତେ ଶିଶୁ ନିରଂଜନ ଦେଖିଛି । ଛୁଆ କାଖେଇ କେତେ ଅନାଥିଙ୍କୁ ଭିକ ମାଗୁଥିବା ମଧ୍ୟ ସେ ଦେଖିଛି । ସେ ଦିନ କାଠଯୋଡ଼ି କୂଳରେ ସୁନ୍ଦର ସଦ୍ୟଜାତ ପୁଅଟିକୁ ତାର ମା ହୁଏତ ମାରିପକେଇ ଦେଇଥିଲା । ସକାଳେ ନଈକୂଳେ ବୁଲିବାବେଳେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ନିରଂଜନ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଦେଖିଛି । ହୁଏତ ସେଇଟି ଅବୈଧ ସନ୍ତାନ, ଆଉ ସେଥିଯୋଗୁଁ ତାର ଜୀବନର ପରିଣତି ଏପରି ଶୋଚନୀୟ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସେହି ଅବୈଧ ସନ୍ତାନର ଜନ୍ମରେ ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ଜିସ୍ପାର ଠୁଳୀଭୂତ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟତା ରହିଛି । ନିରଂଜନ ସେସବୁ କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ମରଣ କରି ପାରେନା । ମାରୁଆଡ଼ିପଟିର ଶହ ଶହ ଟଙ୍କା ଗଣା ଆଉ ନିଜ ହାତର ଦଶଟି ଟଙ୍କା ଭିତରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି । ନିରଂଜନର ଏଇ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନୁଭୂତିରୁ ତାହା ଯେମିତି ସହଜରେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଯାଏ । ବେଳେବେଳେ ଅଫିସର ବ୍ୟବସାୟୀ କାମରେ ତାର ମନ ଲାଗେନା । ଘରକୁ ପଳେଇଆସି ପୁଅକୁ ଟିକେ କୋଳରେ ଧରି ପକାଏ । ଗେଲ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା, କିନ୍ତୁ ଅନାଡ଼ି ହାତରେ ସେଥିପାଇଁ ସେ ସାହସ ଯେମିତି ପାଏନା । ପୁଣି ନେଇ ଝୁଲାରେ ଶୋଇ ଦିଏ । ଅଂଜଳି ଶିଶୁକୁ କୋଳରେ ଧରିଥିଲା ବେଳେ ସେ ଯେମିତି ଖୁବ ସାହସ ପାଏ । ଆନନ୍ଦରେ ମନ ତାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ । ତାକୁ ନିର୍ନିମେଷ ଆଖିରେ ଅନେଇବାର ଦେଖି ଅଂଜଳି ହସି ଦେଇ

କୁହେ—"ଆଖି ଡମରୁ ଘୋଳେଇ ହୁହନ ! ନୂଆ ନୂଆ ସିନା, ଆଉ ବର୍ଷକ୍କୁ ମନ ଛାଡ଼ି ଯିବଯେ...."

ପଛକଥା ପଦକ କହି ଅଂଜଳି ଅତିମାତ୍ରାରେ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଭୁଲିପଡ଼ି ପଛକୁ ଅନେଇଲା ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି । ନିରଂଜନ ଜାଣେ, ଅଂଜଳି ପୁଣି ଅନ୍ତଃସତ୍ତ୍ୱା ହୋଇଛି । ଆଉ ବର୍ଷକୁ ସେ ପୁଣି ଆଉ ଏକ ସନ୍ତାନର ଜନନୀ ହେବ । ଜୀବନର ଛନ୍ଦରେ ସୃଷ୍ଟିର ଛନ୍ଦ କ୍ରମେ ପ୍ରଗାଢ଼ ହୋଇ ମିଶିବାକୁ ଯାଉଛି । ଆଉ ସେ ଛନ୍ଦକୁ ସେ ଆଗରୁ ଗଣନା କରୁଛି ନିଜ କଳ୍ପନା ଭିତରେ । ହସି ହସି ସେ ଅଂଜଳିର କାନ ପାଖରେ କହିଲା, "ବେଶି ଫୁଲ ଫୁଟିଲେ ଗଛ ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବ ଆହୁରି ।"

ଦୂରରେ ରତ୍ନମଣିର ପାଦଶବ୍ଦ ଶୁଭିଲା । ଉଠିଯାଇ ବଇଠଣାରେ ପଡ଼ି ଖଣ୍ଡେ ବହି ଖୋଲେଇଲା ନିରଂଜନ । ରତ୍ନମଣି ଘରେ ପହଞ୍ଚି ଅଂଜଳି କୋଳରୁ ପୁଅକୁ ନେଇ ଗେଲ କରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ବହୁ ଚେଷ୍ଟା ସତ୍ତ୍ୱେ ଧନଂଜୟଙ୍କୁ କିନ୍ତୁ ନିରଂଜନ ବାଗକୁ ଆଣି ପାରିନି । ଦି ବର୍ଷ ତଳର କଥା, ବନ୍ଧୁର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରି ଧନଂଜୟ କିଛି ଦିନ ଗୋବିନ୍ଦକୁ ପାଠ ପଢ଼େଇବାକୁ ଆସିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପାରିଲାନି, ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଚାଲିଗଲା । ବିଶେଷ କଥା ଗୋବିନ୍ଦକୁ ଅ ଆ କ ଖ ପଢ଼େଇବା ପାଇଁ ତାର ସୃଜନକାମୀ ମନ ଭିତରେ ତିଳେହେଲେ ପ୍ରେରଣା ପାଇଲାନି । ଦୈନ୍ୟର କଷାଘାତ ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଏ ଦିଗରେ ଅନୁବର୍ତ୍ତୀ କରିବାରେ ବିଫଳ ହେଲା । ନିରଂଜନକୁ ସେ ନିଃସଙ୍କୋଚରେ କହିଦେଲା, "ଗୋବିନ୍ଦ ଅକ୍ଷର ଚିହ୍ନି କିଛି ପାଠ ପଢ଼ିଯାଉ, କିଛିଦିନପରେ ମୁଁ ତାକୁ ଆସି ଶିକ୍ଷାଦେବି ।"

ସାହିତ୍ୟ-ସାଧକ ବନ୍ଧୁକୁ ଆଉ କିଛି କହି ପାରିଲାନି ନିରଂଜନ । ଗୋବିନ୍ଦ ପାଇଁ ତାକୁ ଜଣ ମାଷ୍ଟର ମିଳିବେନି...ହୁଏତ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କାରୁ କମ୍‌ରେ ମଧ୍ୟ ମିଳିବେ । ସେ ମନେ ମନେ ଭାବିଲା, କିନ୍ତୁ ଏତିକ କାମପାଇଁ ତାକୁ ପଚିଶ ଟଙ୍କାରୁ କମ ଦେଇ ନ ଆନ୍ତା...ହଁ, ଧନଂଜୟର ସାହିତ୍ୟ-

ସାଧନା ଦିନେ ଏ ଜାତିର ଗୌରବ ବୃଦ୍ଧି କରି ପାରେ । ମାତ୍ର ପଚ୍ଚିଶଟି ଟଙ୍କା ଦେଇ ସେ ସେହି ଜାତୀୟ ଶକ୍ତିର ଅପଚୟ କରିବ କାହିଁକି ? ସେ ବିନା ବାକ୍ୟରେ ଅପସରି ଗଲା ଧନଂଜୟଙ୍କ ବାଟରୁ ।

ସେ ସବୁ ଦୁଇ ବର୍ଷ ତଳର ଘଟଣା । ଗୋବିନ୍ଦ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ମାଷ୍ଟର ରହିଛି । ଗୋବିନ୍ଦକୁ ଏହା ଭିତରେ ଆଠ ବର୍ଷ ହେଲାଣି । ପାଠ ପଢ଼ା ତାର ଆଗେଇ ଚାଲିଛି । ଧନଂଜୟର କଥା ଆଉ ନିରଂଜନର ପ୍ରାୟ ମନେ ନାହିଁ । ଏହା ଭିତରେ ସେ ତାକୁ ଦେଖିନି କି ତାର ଖବର ମଧ୍ୟ ରଖିନି । କେବଳ ଦିନକ ତଳେ ହଠାତ୍ ଧୂମକେତୁ ଭଳି ସେ ଆସି ନିରଂଜନ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଗଲା । କାମର ଜଂଜାଳ ମଧ୍ୟରେ ବୁଡ଼ି ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଧନଂଜୟକୁ ଭଲଭାବରେ ଥରେ ଅନାଇଲା । ଅଫିସର ଗୋଟିଏ ଚୌକିରେ ଆପେ ବସି ପଡ଼ିଲା ଧନଂଜୟ । ଗୋଡରେ ଛିଣ୍ଡାଚଟି ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ପିଚ୍ ରାସ୍ତାକୁ ଉଠିବା ପୂର୍ବରୁ ଗଲି ରାସ୍ତାରେ ବୁଲି ବୁଲି ପାଦରେ ଲାଲି ଧୂଳି ବହଳ ହୋଇ ଜମି ରହିଛି । ଜାମା ଖଣ୍ଡିକର ଅବସ୍ଥା ଆହୁରି ଶୋଚନୀୟ । ଗାଲରେ ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ଦିନ ହେବ ଖୁର ବାଜିନି । ବାଳଗୁଡ଼ା ବିଲକୁଲ୍ ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ । ତାକୁ ଦେଖି କେମିତି ଭିତରେ ଭୟ କରିଗଲା ନିରଂଜନ । ମୁଣ୍ଡର ଉପର ବିଜୁଳି ପଙ୍ଖାର ଗତି ବଢ଼େଇ ରେଗୁଲେଟର ଘୂରେଇ ଦେଲା ଚପରାଶି ।

ସେଦିନ ମାସର ପ୍ରଥମ ସପ୍ତାହର ଗୋଟିଏ ଦିନ । କିରାଣୀ ଓ ଚପରାସୀର ଦରମା ଦେବାପାଇଁ ନିରଂଜନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଛି । ଏହା ଭିତରେ କାମ ପଡ଼ିବା ଫଳରେ ଆଉ ଜଣେ କିରାଣୀ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଛି । ପୂର୍ବ କିରାଣୀଟି ଅଧୁନାସୃଷ୍ଟି ହେତୁ୍ କିରାଣୀ ପଦକୁ ଉନ୍ନୀତ ହୋଇଛି । ଆଗେ ତଳଆଡ଼ୁ ଦରମା ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ନିରଂଜନ ଆରମ୍ଭ କଲା । ବାବୁ ହାତରୁ ନେଇ ଚପରାଶି ଆଠଖଣ୍ଡି ଦଶଟଙ୍କିଆ ନୋଟ ଗଣିଲା ।

ଧନଂଜୟ ସ୍ଥିର ଆଖିରେ ଚାହିଁଛି । ହୁଁ ଆଠଖଣ୍ଡି ଅର୍ଥ ନୂଆ ଦଶଟଙ୍କିଆ ନୋଟ୍ । ଏଇ ଚପରାସିଟି ଏତିକି ଟଙ୍କା ପାଉଛି ମାସକୁ । ସେ ଆଉ କିଛି ଚିନ୍ତା କରି ପାରିଲାନି । ଗତ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଭିତରେ ତାର

ସାହିତ୍ୟ-ସାଧନାର ସ୍ମୃତି ସ୍ତମ୍ଭ ରଚନା କରି ମୋଟେ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ବହି ପ୍ରକାଶ ପାଇଚି । କିନ୍ତୁ ଅଗ୍ନି ଘରେ ଶୂନ୍ୟ । କେତେଥର ସେ ପ୍ରକାଶକ ଦ୍ୱାରକୁ ଟଙ୍କା ପାଇବାକୁ ଦୌଡ଼ିଛି ତା ଧନଂଜୟ ଆଉ ମନେ ରଖି ପାରିନି । ଆଶାରେ ମଣିଷ ବଞ୍ଚେ, ତାହାକୁ ସାର୍ଥକ କରିଚି ଧନଂଜୟ ନିଜ ଜୀବନରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଗୋଟିଏ ମେସ୍‌ରେ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଂଜିଚି । କିନ୍ତୁ ସେଠି ତା ପାଇଁ ଆହାରର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନ ଥାଏ । କେତେବେଳେ ସେ କେଉଁ ଦୋକାନରେ କି ହୋଟେଲରେ ବସି-ଖାଏ ତା କେହି ଦେଖିଛି ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହି ପାରିବନି । କିନ୍ତୁ ସେ ନ ଖାଇ ବସିଚି ବୋଲି କହିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଚୁର ଅତିଶୟୋକ୍ତି ହେବ । ହୁଏତ ଅନଶନରେ ସେ ମହାତ୍ମା-ଗାନ୍ଧିଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବଳିଯାଇଛି ବୋଲି ସାହିତ୍ୟ-ସାଧକ ସହି ସେ ଆଉ ଏକ ବିରାଟ ବିଶେଷଣର ଅଧିକାରୀ ହେଇ ବସିବ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ସେ ତାହାର ଅଧିକାରୀ ନୁହେଁ । ସେ କିଛି ଖାଏ । ମାତ୍ର କଣ କେତେବେଳେ ଖାଏ, ସେ କଥା ନିଜେ ମଧ୍ୟ ସେ କହିପାରିବ କିନା ସନ୍ଦେହ ।

କିରାଣି ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଦରମା ହିସାବ କରି ଅଢ଼େଇଶହରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଟଙ୍କା ଚପରାସୀ ହାତକୁ ବଢ଼େଇ ଦେଲା ନିରଂଜନ । ଦରମା ଖାତା ଓ ଟଙ୍କାତକ ଧରି ଆର କୋଠରୀକି ଚାଲିଗଲା ଚପରାସୀ । କିଛି ସମୟ ପରେ ଆଗର ଟେବୁଲ ଉପରେ ଦୁଇ ଗ୍ଲାସ ସରବତ ଆଣି ଚପରାସି ଥୋଇଦେଲା । ନିରଂଜନ ଗୋଟିଏ ଗ୍ଲାସ ଧରିଲା । ଆର ଗ୍ଲାସଟି ଉଠେଇବାପାଇଁ ଆଖିରେ ଇଙ୍ଗିତ ଦେଲା ବନ୍ଧୁକୁ । ନିରଂଜନ ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ସୁନା ମୁଦିର ଦାମିକା ପଥର ଗୁଡ଼ା ଝକ୍‌ଝକ୍ କରୁଛି । ମୁଦିର ସଂଖ୍ୟା ଅହୁରି ବଢ଼ି ଯାଇଚି ଏହା ଭିତରେ । ସବୁ ଗୁଡ଼ିକରେ ପଥରର ଝଲକ ।

ଧନଂଜୟ ଭାବିଲା, ଏଥିରୁ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ମୁଦି ହେଲେ ସେ ହୁଏତ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଶନ ସଂସ୍ଥା ଛିଡ଼ା କରି ଦେଇ ପାରନ୍ତା । ଦୁରାଶା ମାତ୍ର । ଭାବନା ଭିତରେ ସେ ସରବତ ଗ୍ଲାସକ ଏକ ନିଃଶ୍ୱାସରେ ଶେଷ କରିଦେଲା । ଚୂର୍ଣ୍ଣୀଭୂତ ବରଫ ଖଣ୍ଡରେ ସେ ଟିକେ ଦନ୍ତ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଭୁଲିଗଲା ।

ଆଉ କଣ...ହଁ ସେ କଣ ଆଜି 'କହିବାକୁ ଆସିଥିଲି ନିରଞ୍ଜନକୁ ! କିନ୍ତୁ ନିରଞ୍ଜନ ଏପରି ନୀରବ କାହିଁକି ! ଖୁବ ଖୁବ ପିନ୍ଧା କାନରେ ମୁହଁ ପୋଛୁ ଟିକେ ହସ ଟାଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା ନିରଞ୍ଜନ ।

'ମୁଁ ଗୋବିନ୍ଦକୁ କାଲି ଠଉଁ ପାଠ ପଢ଼େଇବାକୁ ଯିବି ନିରଂଜନ !'

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭାବିତ ପ୍ରସ୍ତାବ । ଦୀର୍ଘ ଦୁଇବର୍ଷ ପରେ ମଧ୍ୟ ଧନଂଜୟ ତାହେଲେ ପାଦେ ହେବ ଆଗକୁ ଯାଇନି ? ହୃଦୟରେ ତାର ଦୟାର ଉଦ୍ରେକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ନିରଜଂନ ତାହାକୁ ମୁହଁରେ ସ୍ୱୀକାର କରି ପାରିଲାନି । ତାର କଣ୍ଠସ୍ୱର ଗମ୍ଭୀର ହେଇ ଶୁଣାଗଲା —

'ଦୁ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଗୋବିନ୍ଦ ଢେ଼ର ଆଗେଇ ଯାଇଚି । ଜଣେ ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍ ତାକୁ ପଢ଼ଉଛନ୍ତି । ତୋ'ଠାରୁ ଶିକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ତାର ଆଉ ଦରକାର ହବନି ..'

ଏତେ ଦୁଃଖ ଭିତରେ ତା ପାଇଁ ଆହୁରି ଦୁଃଖ ଲେଗ ଥିଲା ବୋଲି ଧନଞ୍ଜୟ କଳ୍ପନା କରିନଥିଲା । ଆଉରିଓଳି ପାଇଁ ଆହାରର ସଂସ୍ଥାନ ନାହିଁ, ଆହୁରି କେତେଓଳି ଲାଗି ମଧ୍ୟ ସଂସ୍ଥାନ କରିବାର କୌଣସି ସମ୍ଭାବନା ନାହିଁ । ତଥାପି ଏ ଦୁଃଖ ଧନଞ୍ଜୟ ପକ୍ଷରେ ଅତି ଅସହ୍ୟ ହେଇ ପଡ଼ିଲା । ଯେମିତି ବଜ୍ରାଘାତରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗୁଳ୍ମ ଗୋଟିଏ ଜଳି ଗଲା । ନିଜର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଅନୁଭବ କରି ପାରିଲାନି ଧନଞ୍ଜୟ । ସେ ଏଠୁ ଉଠିବ କେମିତି, କେତେବେଳକେ ସେ ତାହାହିଁ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେତେବେଳକୁ ନିରଂଜନ ଦମି ସିଗାରେଟ୍ ଟାଣୁଚି । ଏହି ଦାରବୁଲା ସାହିତ୍ୟ ସାଧକଠାରୁ ସେ ଯେଉଁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ ପାଇଥିଲା ଆଜି ସିଗାରେଟ୍‌ର ଧୂଆଁରେ ସେ ଯେମିତି ତାର ବିଜୟ ଘୋଷଣା କରୁଚି । ଧୂଆଁର କୁଣ୍ଡଳୀ ଗୁଡ଼ାକ ପଙ୍ଖାର ପବନରେ ପିଟିହେଇ ବାହାରକୁ ଖସି ଖସି ଯାଉଚି ।

ଧନଂଜୟ ଉଠିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ଧୂଆଁର କୁଣ୍ଡଳୀଗୁଡ଼ାକ ଗୋଟାଏ ଆସ୍ତରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିଚି । ନିରଂଜନର ମୁହଁ ତାକୁ ଦେଖାଯାଉନି ଯେମିତି । ବନ୍ଧୁକୁ ଆଘାତ ଦେଲା ପରେ ନିରଂଜନ ମଧ୍ୟ ଜୋରରେ ଧୂଆଁ ଗୁଡ଼ି ତାର ଭିତରେ ଆତ୍ମଗୋପନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା ।

*
* ୧୨ *
*

ଧନଞ୍ଜୟ ଚାଲିଗଲା ପରେ ନିରଞ୍ଜନ ଭିତରେ ଆତ୍ମଗ୍ଲାନିର ଧୂଆଁ ଭରି ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆମ ଦେଶର ସାହିତ୍ୟ-ସାଧକଙ୍କ ପ୍ରତୀକ ଏଇ ଧନଂଜୟ । ଅଭୁକ୍ତ କିମ୍ବା ଅର୍ଦ୍ଧଭୁକ୍ତ, ଛିନ୍ନବାସ—ଯେମିତି ସର୍ବହରା ଶ୍ରେଣୀର ଏକ ଜାଗ୍ରତ ପ୍ରତିନିଧି । ଶେଷରେ ତାହାକୁ ମଧ୍ୟ ଅତି ଅବହେଳା ସହ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କଲା ନିରଂଜନ । ପୁଣି ଧନଂଜୟ ତାର ବନ୍ଧୁ । ସ୍ୱଭା- ଭାବ ନିରଂଜନ କ୍ଷୋଭ ଓ ଆତ୍ମବଞ୍ଚନାରେ ମ୍ରିୟମାଣ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଧନଂଜୟକୁ କଣ ପାଇହେବନି ବର୍ତ୍ତମାନ ? ପ୍ରାୟ ଦଶମିନିଟ ହେବ ସେ ଏଠୁ ଯାଇଛି...ଗଲାବେଳେ ତା ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ପାରିନି ନିରଂଜନ...ଓଃ ସିଗାରେଟର ଧୂଆଁ ଗୁଡ଼ାକ କି ଦୁଷ୍ଟ...ଆତ୍ମପ୍ରବଞ୍ଚନାର ଏଇ ଚାବୁକଟା ଆପଣାଛାଏଁ ଉଙ୍କି ମାରି ଉଠିଲା ନିରଂଜନର ମନ ଭିତରେ । ଯେମିତି ମଣିଷର ଜୀବନଟା କେବଳ ବିସାଦରେ ପରିଣତ ହୋଇଗଲାଣି । ତଳେ ହୃଦସ୍ତ ଗୋଡ଼ଟାକୁ ବାଡ଼େଇ ଦେଇ ପ୍ରବଞ୍ଚନାକୁ ପଦାଘାତ କରି ହଠାତ ଉଠିପଡ଼ି ନିରଂଜନ ଛିଡ଼ା ହେଲା । ହଁ ରାସ୍ତାରେ ଯାଉଥିବ ଧନଂଜୟ... ତାକୁ ଧରି ହେବ ନିଶ୍ଚୟ...

ଅଫିସରେ ନିଜର କାମ ବନ୍ଦ କରି ଦେଇ ନିରଂଜନ ରାସ୍ତାକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । ତାହାର ନିଜ କାମ ପାଇଁ କାହାକୁ କୈଫିୟତ ଦେବାର କିଛି ନାହିଁ । କିରାଣୀ ଓ ଚପରାସି ନିରଂଜନର ଗତି ବିଧିରେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଅବଶ୍ୟ ଚାହିଁ ରହିଲେ, କିନ୍ତୁ କୌଣସି ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇବାକୁ ସେମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ନାହିଁ । ପକ୍ଷମାନଙ୍କର ଟଙ୍କା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଫିସରେ

ପହଞ୍ଚି ନାହିଁ । ଦୁଇତିନି ଦିନ ଭିତରେ କଲ କବ୍‌ଜାର ପାର୍ସଲ ନ ମୁକୁଳାଇଲେ ଡ଼ିମୋରେଜ୍ ପଡ଼ିଯିବ । ଅଫିସର କାର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ କିରାଣୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ସେତିକି ନିରଂଜନ ସହ ପରାମର୍ଶ କରିବାର ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଏପରି ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ଚାଲିଯିବ ବୋଲି କେହି ଚିନ୍ତା କରି ନ ଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନ ଦେଖି ଦ୍ୱିପ୍ରହରବେଳେ ଚପରାସି ହାତରେ ସେ ସବୁ କାଗଜ ପତ୍ର ବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ପଠାଇ ଦେବାକୁ ହେଡ଼ କିରାଣୀ ଠିକ୍ କରି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ରହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା ।

ବାଲୁବଜାର ଛକ ଉପରେ ପହଞ୍ଚି ନିରଂଜନ ନିଜର ଗନ୍ତବ୍ୟ ଆଉ ସ୍ଥିର କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିବ ଧନଞ୍ଜୟ । ହଁ, ଆଗରେ ଦୁଇ ଚାରିଟା ବହି ଦୋକାନ ଅଦୂରେ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ କେଉଁ ଦୋକାନ ଧନଂଜୟର ବହି ଛାପିଚି ସେ କଥା ନିରଂଜନ ଜାଣେନା । ଆଜି ଏଇ ସକାଳ ଓଳି ତାକୁ କୋଉ ଦୋକାନୀ ପୁଣି ଟଙ୍କା ଦବ—ଧନଂଜୟ ହୁଏତ କାଲିଠଉଁ କିଛି ଖାଇନି—ଚାରି ଟଙ୍କାରେ ଖୁବ୍ ଦରକାର—ସେଥିପାଇଁ କୋଉ ଦୋକାନକୁ ସେ ହେଲେ ଛୁଟି ଯାଇଥିବ— । ପକେଟରେ ହାତ ମାରିଲା ନିରଂଜନ, ମନିବ୍ୟାଗଟା ଅଛି । ସେ ପୁଣି ଆଗକୁ ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

"କୁଆଡ଼େ ଏମିତି ଧାଇଁଚନ୍ତି ନିରଂଜନ ବାବୁ ?"

କିଏ ? ନିରଂଜନ ମୁହଁ ବୁଲେଇ ଅନେଇଲା । ସେ ଦେଖିଲା, ଭଲ କରି ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଇ ଗୋଟା ବହି ଦୋକାନ ସେ ଅତିକ୍ରମ କରି ଚାଲି ଯାଉଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଏ ଦୋକାନ ଭିତରୁ ତାକୁ ଡାକିଲା କିଏ ?

ଫେରିପଡ଼ି ନିରଂଜନ ଦୋକାନ ଆଡ଼କୁ ଆସିଲା । ଦୋକାନରୁ ବାହାରି ଆସି ଜଣେ ତରୁଣୀନାରୀ ତାକୁ ନମସ୍କାର କରି କହିଲା, "ମତେ ଚିହ୍ନିପାରୁ ନାହାନ୍ତି, ମୋ ନା ସରସୀ, ସେଇ ଅନେକ ଦିନ ତଳେ ଥରେ ଟ୍ରେନ୍‌ରେ ଦେଖା ହେଇଥିଲା—"

ହଁ ହଁ ସତେତ ! ନିରଂଜନର ସ୍ମୃତି କୋଷରେ ଆଘାତ ଆସିଲା ।
"ନମସ୍କାର—ନମସ୍କାର—ହଁ ଆପଣ ଭୋଉ ଗୋଟିଏ କଲେଜର ସାସ୍କୃତିକ

ସପ୍ତାହରେ ଭାଷଣ ଦେବାକୁ ଯାଉଥିଲେ—ଆଉ ମୁଁ ଯାଉଥିଲି ଗୋଟା ଧାନକୁଟା କଳ ଡେଲିଭରି ଦେବାକୁ—ବୋଧହୁଏ ଦୁଇଟି ଷ୍ଟେସନ ଆମେ ଏକାଠି ଯାଉଥିଲେ—,

"ହଁ—ଅପଣଙ୍କର ଠିକ୍ ମନେ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କୁ ମୁଁ ମୋର ଠିକଣାଟା ଦେଇଥିଲି—କାହିଁ ଅପଣତ ଥରେ ହେଲେ ଆସିଲେନି କି ଅଂଜଳିଙ୍କ ମଧ୍ୟ ଥରେ ଆଣିଲେନି !",

ପ୍ରାୟ ଏକବର୍ଷ ତଳର କଥା । ନିରଂଜନ ଏ ଦିଗରେ ପ୍ରକୃତରେ କିଛି କରିନ । ଯେପରି ଏଥିପାଇଁ କିଛି ହେଲେ ସେ କରିବାକୁ ଚାହିଁ ନଥିଲା । ଅଂଜଳିକି ସେ ଏସବୁ କଥା ମଧ୍ୟ କିଛି କହିନ । ଅନେକ ଦିନ ତଳେ ସେ ଖଣ୍ଡିଏ ଉପନ୍ୟାସ ପଢ଼ିଥିଲା ସରସୀ ନାମ୍ନୀ ଜଣେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତା ତରୁଣୀ ବିଷୟରେ । ଅଂଜଳିର ତଥ୍ୟ ଅନୁଯାୟୀ ସେ ତାହାର ମାଉସୀ ଝିଅ ଭଉଣୀ । କିନ୍ତୁ ସେ ବିଷୟରେ କୌଣସି ସତ୍ୟତା ନିରଂଜନ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରିନ । ସେହି ସନ୍ଦେହ ଦୋଳାରେ ଝୁଲି ନିରଂଜନ ପୁଣି ଏ ଦିଗରେ ଆଗେଇ ଯିବାକୁ ଉତ୍ସାହିତ ହେଇ ପାରିନ । ଯାହାର ସ୍ୱାମୀ ବୃଥା ସନ୍ଦେହର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହେଇ ନାନା ଅପକର୍ମ କରିପାରେ, ସେଠିକି ପାଦ ପକେଇବାକୁ ପ୍ରକୃତରେ ନିରଂଜନ ସାହସ ପାଇ ପାରିନ । ପୃଥିବୀରେ ଚିରଦିନ ଏହିପରି ଭଲ ମନ୍ଦର ସଂଗ୍ରାମ ଲାଗି ରହିଥିବ । ସରସୀ ନିଜର ସଂସାର ଆଉ ଭାଗ୍ୟ ଧରି ରହିଥାଉ, ସେଠି ପୁଣି ସେ ନିମିତ୍ତ ହେବାକୁ ଯିବ କାହିଁକି ।

ସରସୀ ପାଖରେ କ୍ଷମାଭିକ୍ଷା କରି ନିରଂଜନ କହିଲା, "କାମର ଚାପରେ ମୁଁ ସବୁ ଭୁଲି ଯାଇଛି । ଏଥିରେ ଆଉ କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ ।" ଏତିକି ଅତି ବିନୟ ସହକାରେ କହି ବହି ଦୋକାନର ବେଞ୍ଚ ଉପରେ ନିରଂଜନ ଟିକେ ବସି ପଡ଼ିଲା । ବଜାର ଉପରେ ସରସୀ ମଧ୍ୟ ଏ ବିଷୟରେ ଆଉ କିଛି କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକଲାନି । ସରସୀର କେତୋଟି ବହି ଏ ଦୋକାନ ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ଦୁଇଖଣ୍ଡି ସେଥିରୁ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ମନୋନୀତ ହେଇ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ବିକି ହେଉଛି । ସେଥିଯୋଗୁ ଦୋକାନରେ ସରସୀର ଖୁବ୍ ଖାତିର । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ନିରଂଜନର ଆଖି ପଡ଼ିଲା ଖଣ୍ଡିଏ ବହି ଉପରେ । ଗ୍ରନ୍ଥକାର ରୂପେ ଧନଂଜୟର ନାଁ ସେଥିରେ ଛପା ହେଇଛି । ନିରଂଜନ ଦେଖିଲା ଖଣ୍ଡିଏ କବିତା ବହି, ଅଦ୍ଭୁତ ଭାବନାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ତାର ବନ୍ଧୁ ଧନଂଜୟ ସେ ସବୁ ଲେଖିଛି । ବହି ଖଣ୍ଡିକ କିଣିନେଲା ନିରଂଜନ ।

"ଏ ଲେଖକଙ୍କର ଆଉ କିଛି ବହି ଅଛି ?"

ଆଗରେ ଚଉକି ମାଡ଼ି ବସିଥିବା ମୁଖ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟୀଟି ଉତ୍ତର ଦେଇ କହିଲେ, "ନା, ପ୍ରକାଶ ପାଇନି । ପ୍ରାୟ ଦଶମିନିଟ ଆଗରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ତାଙ୍କର ପାଇଛୁ ।"

ସରସୀ ହଠାତ୍ କହି ଉଠିଲା, "ଖୁବ୍ ଶସ୍ତାରେ ।"

ନିରଞ୍ଜନ ଚମକି ଉଠିଲା । ନିଶ୍ଚୟ ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଧନଞ୍ଜୟ ଏ କାଣ୍ଡ କରି ଚାଲି ଯାଇଛି ! ଆଉ କିଛି କଥାଭାଷା କରି ନିରଞ୍ଜନ ଜାଣି ପାରିଲା, ମାତ୍ର ଦଶଟି ଟଙ୍କାରେ ଧନଞ୍ଜୟ ସେ ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟି ଦେଇ ଚାଲି ଯାଇଚି । କିନ୍ତୁ ଏଥିପାଇଁ ସେ ନିଜେ ଦାୟୀ । ପୂର୍ବର ଆତ୍ମଗ୍ଳାନିରେ ପୁଣି ଘାରି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ନିରଞ୍ଜନ । ଦୋକାନରୁ ଉଠି ପଡ଼ି ନିରଞ୍ଜନ ପୁଣି ଆଗକୁ ଚାଲିଲା । ସରସୀ ମଧ୍ୟ ଠିଆ ହେଲା ଆସି ରାସ୍ତାରେ । ସେ ମଧ୍ୟ ଆଗକୁ ଚାଲିଲା । ନିରଞ୍ଜନ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଅନେଇଲା ପଛକୁ । ହଁ, ସରସୀ ଚାଲୁଛି ତା ପଛରେ ।

କିଏ ଏଇ ସରସୀ ? ଉପନ୍ୟାସର ନାୟିକା, ନା କଲେଜର ଅଧ୍ୟାପିକା, ନା ଅଞ୍ଚଳର ମାଉସୀଙ୍କିଅ ଭଉଣୀ । ସତେ ରହସ୍ୟମୟୀ ଏଇ ନାରୀ...କାହିଁକି ଚାଲୁଚି ତା ପଛରେ ଏଇ ରାସ୍ତାରେ । ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିଲା ନିରଞ୍ଜନର ମନରେ ।

ଧନଞ୍ଜୟ ଆଜି ଆଉ ମରିଯିବନି କେବେଁ । ନିତାନ୍ତ ପକ୍ଷରେ ଦଶଟଙ୍କା ତା ହାତରେ ଅଛି । ବୃଥାରେ ଏ ରାସ୍ତାରେ ଘୂରି ଲାଭ ନାହିଁ । ପାଖର ଜୋତା ଦୋକାନକୁ ଉଠିଗଲା ନିରଞ୍ଜନ । ହଁ, ହେଲେ ସ୍ୟାଣ୍ଡେଲ ନେବାକୁ ଅଞ୍ଜଳି କୋଉଦିନୁ କହିଥିଲା । ଗୋବିନ୍ଦ ପାଇଁ ବି ହଳେ ଯୋତା ନେବାକୁ ହେବ ।

ଆରେ ସୁନ୍ଦର ସ୍ୟାଣ୍ଡେଲ ! ଅନେଇ ଅନେଇ ଦୋକାନ ଭିତରକୁ ପଶିଗଲା ସରସୀ ମଧ୍ୟ ।

ଦୁଇଜଣ ବଶିଷ୍ଟ ଗ୍ରାହକଙ୍କୁ ଦେଖି ଦୋକାନୀ ସ୍ୱିଚ୍ ଟିପି ପଙ୍ଖା ଘୁରେଇ ଦେଲା । ପବନର ଉହଁସା ଭିତରେ ସରସୀର ପଣତଣ୍ଟା ଖସି ଯାଇ ପିଟି ହୋଇଗଲା ନିରଞ୍ଜନର ଦେହରେ । ଯେମିତି ଦେହରେ ତାର ସାପ କାମୁଡ଼ା ଲାଗିଗଲା । ଚହଁକି ଉଠି ନିରଞ୍ଜନ ପଛକୁ ବୁଲି ଦେଖିଲା, ସରସୀ ଆସି ଠିଆ ହୋଇଛି ହାତରେ ଭ୍ୟାନିଟି ବ୍ୟାଗ୍‌ଟା ଯାକି, ପଣତ ଖସି ଯାଇଛି ପବନରେ । ବସ୍ତ୍ରର ଆବରଣରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଆକାଶୀ ନୀଳରଙ୍ଗର ପାତଳା ବ୍ଲାଉଜ ତଳେ ଧଳା ବଡ଼ିଶ୍‌ର ସଗ୍ର ଫୁଟି ଦିଶୁଛି । ତା ତଳର ରୁନ୍ଧିତ ମାଂସର ଉଚ୍ଚତାରେ ଆଖି ଠୋକର ଖାଇ ଯାଉଛି ।

"ମୋର ହେଲେ ଯୋତା ନବାର କଥା । ଆପଣଙ୍କ ଗୋଡ଼ର ମାପରେ ନେଲେ ବୋଧେ ହୋଇଯିବ ନିରଞ୍ଜନ ବାବୁ···।" ପଣତଣ୍ଟା ଗୋଟେଇ ନେଇ ନେଇ ଏତକ କହିଲା ସରସୀ ।

ଆରେ ସତେତ···ଅନ୍ତଲାର ସ୍ୟାଣ୍ଡେଲ ପାଇଁ ମାପ କାହିଁ । ଦୋକାନର ଗୋଟିଏ ଚଉକିରେ ବସି ପଡ଼ି ହରସୀର ପାଦକୁ ଅନେଇଲା ନିରଞ୍ଜନ । କିନ୍ତୁ ସରସୀ ପ୍ରକୃତରେ କଣ ଯୋତା କିଣିବ । ହୁଏତ ତାର ସ୍ୱାମୀ ପାଇଁ କିଣିବ । ଏଇ ସରସୀ କଣ ସେଇ ଉପନ୍ୟାସର ନାୟିକା । ଖବୁ ଖବୁ ଅଖି ତାର ଯାଇ ସରସୀ ମୁହଁରେ ଲାଗିଗଲା । ସରସୀର ଅଖି ହଲେ ସୁନ୍ଦର ଦାମିକା ଯୋ ତା ଖୋଜିବାରେ ଲାଗିଛି ।

ଦେଖି ଦେଖି ହଲେ ସୁନ୍ଦର ଜୋତା ପସନ୍ଦ କଲା ସରସୀ । ତାହାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଦୋକାନୀ ଯୋତା ଯୋଡ଼ାକ କାଚ ଆଲମାରି ଭିତରୁ ବାହାର କରି ଆଣି ଟେବୁଲ ଉପରେ ଥୋଇଲା । ସରସୀର ଅନୁରୋଧରେ ନିରଂଜନ ଯୋତାରେ ଗୋଡ଼ ପୂରେଇ ମାପ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଯୋତାରେ ପାଦ ଭର୍ତ୍ତି କରି ନିରଂଜନ ପଚ୍ଚରି ବସିଲା, "କିନ୍ତୁ ମୋ ଗୋଡ଼ର ମାପ କଣ ଅଉ କାହା ଗୋଡର ସମାନ ହବ ?"

ନିରଂଜନକୁ ଉତ୍ତର ନ ଦେଇ ସରସୀ ଦୋକାନୀକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା, "ଯୋଡ଼ାର ଦାମ କେତେ କହିଲେ ?"

ଦୋକାନୀ ସଂକ୍ଷେପରେ କହିଲା, "ପଚିଶ ଟଙ୍କା ।"

ସରସୀ ଆଖି ଟେକି ଦେଖିଲା, ଆଲମାରି ଦେହରେ ଲେଖା ହୋଇଛି— 'ଫିକ୍ସଡ୍ ରେଟ' ମାନେ ଦରରେ ହଲଚଲ ନାହିଁ । ତାପରେ ହସି ହସି ନିରଂଜନକୁ ଅନେଇ ସେ କହିଲା, "ଯୋଡା ଯୋଡ଼ାଟା ଖୁବ୍ ଭଲ ହୋଇଚ....ଆପଣଙ୍କ ଗୋଡ଼କୁ ବିଲ୍‌କୁଲ ଫିଟ କରୁଚି । ଆପଣ ଏ ଯୋଡ଼ାଟା ନିଅନ୍ତୁ ନିରଂଜନବାବୁ । ମୁଁ ଯାହାଙ୍କ ପାଇଁ ନବାକୁ ଭାବିଥିଲି ସେ ହୁଏତ ଏ ଯୋଡାକୁ ପସନ୍ଦ କରିବେନି..."

ଆରପାଖରେ ଏତିକିବେଳେ ଅନ୍ୟ ଖରିଦ୍‌ଦାର ପହଞ୍ଚିଲେ । ତାଙ୍କ କଥା ବୁଝିବାକୁ ଦୋକାନୀ ଆର ପାଖକୁ ଆଗେଇ ଗଲା । ଏହି ଅବସରରେ ନିରଂଜନ ପଚାରି ଉଠିଲା ସରସୀକି, "ଆପଣ କାହା ପାଇଁ ନବାକୁ ଭାବିଥିଲେ ?"

ସରସୀ ଏତେବେଳଯାଏ ଛିଡା ହୋଇଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଚଉକି ଉପରେ ବସି ପଡ଼ି କହିଲା, "ମୁଁ ବିଭା ହୋଇଚି ବୋଲି ଆପଣ କଣ ଜାଣି ନାହାନ୍ତି ?"

ନିରଂଜନ ହଠାତ୍ ସାହସ ସଞ୍ଚୟ କରି ଦ୍ୱିଧାହୀନ ଭାବରେ କହିଗଲା, "ଖାଲି ସେତକ ନୁହେଁ, ଆପଣ ଏକାଧିକ ସନ୍ତାନର ଜନନୀ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଜାଣିଚି——"

"ମୁଁ ? ଜନନୀ ?" ପରମ ବିସ୍ମୟର ସହି ନିରଂଜନ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲା ସରସୀ । ନିରଞ୍ଜନ ବିମୂଢ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ସରସୀର ମୁଖ ଓ ବକ୍ଷମଣ୍ଡଳରେ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାର ଦୃଷ୍ଟି ନିବଦ୍ଧ ହୋଇ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ଓଠରେ ସମାଧିସ୍ଥ ଜଡ଼ତା । ଏ କଣ ସେହି ଉପନ୍ୟାସର ନାୟିକା ସରସୀ ନୁହେଁ । ଜାମା ଭିତରୁ ସରସୀର ଉନ୍ନତ ସ୍ତନାଗ୍ର ଯେମିତି ନିରଂଜନ ଆଖିରେ ବିଦ୍ଧ ହୋଇ ଯାଉଛି । ଏ ସରସୀ ତା'ହେଲେ କଣ ଜନନୀ ନୁହେଁ । ଅବଶେଷରେ ନିରଂଜନ ନିଜର

ଜଡ଼ିତା ଭଙ୍ଗି କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା—"ଗୋଟା ଉପନ୍ୟାସରୁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ବିଷୟରେ ଏ ସବୁ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଥିଲି...ହୁଏତ ସେ ସବୁ ଭୁଲ..."

ସରସୀ ହସି ଉଠିଲା । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ଗୋଟିଏ ଉପନ୍ୟାସର ଲେଖାକୁ ବିଶ୍ୱାସକରି ଜଣେ ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକ ତା'ର ଜୀବନର ଇତିହାସ ସଂଗ୍ରହ କରିଛି । ସେ ସେମିତି ହସି ହସି କହିଲା, "ମୋ ବିଷୟରେ ସେଥିରେ ଆଉ କ'ଣ ଲେଖା ହୋଇଛି ?"

ନିରଞ୍ଜନ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅଥଚ ଠେକ୍ ଠୋକ୍ ଭାବରେ କହିଗଲା, "ଆପଣ ଅଧ୍ୟାପିକା । ଆପଣ ଏକାଧିକ ସନ୍ତାନର ଜନନୀ । ଆଉ ସ୍ୱାମୀଠାରୁ ଆପଣ ଯଥେଷ୍ଟ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ପାଆନ୍ତି । ଆପଣଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ଜଣେ କୁତ୍ସିତ ଦର୍ଶନ ଯୁବକ ଆଉ ଆଇନଜୀବୀ ।"

ଏସବୁ ଶୁଣି ସରସୀ ବିଚଳିତ କମ୍ବା କୌତୂହଳୀ ହେବାର ଦେଖାଗଲାନି । ସେ ପୁଣି ହସି ଉଠି କହିଲା—"ଶୁଣିଥିଲି ଏମିଲି ଜୋଲା ଖାଲି ସମସାମୟିକ ଜୀବନ ସମ୍ପର୍କରେ ନଭେଲ ଲେଖୁଥିଲେ, ଆମ ସାହିତ୍ୟରେ ବି ଏ ଧାରା ପ୍ରବେଶ କରିଗଲାଣି । ମୋର ଜୀବନ କଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ସାହିତ୍ୟର ସାମଗ୍ରୀ ହୋଇଛି ଜାଣି ମତେ ଖୁବ ସୁଖ ଲାଗୁଛି ନିରଞ୍ଜନ ବାବୁ । ...କିନ୍ତୁ ଆପଣ ଗୋଟା ଉପନ୍ୟାସକୁ ଜଣେ ନାରୀର ଜୀବନୀ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛନ୍ତି ଦେଖି ମତେ ବଡ଼ ବିସ୍ମୟ ଲାଗୁଛି..."

ନିରଞ୍ଜନ ମନରେ ଏତେବେଳେ ଅତୁଲ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା । ଅତୁଲହିଁ ତାର ଏ ଭୁଲ ପାଇଁ ଦାୟୀ । ଉପନ୍ୟାସର ନାୟିକା ଭିତରେ ସେ ହିଁ ତା'ର ମାଉସୀ ଝିଅ ଭଉଣୀକି ଆଣି ସାମିଲ କରି ଦେଇଛି । ତା'ହେଲେ...

"ଆପଣ କ'ଣ ଅଂଜଳର ମାଉସୀ ଝିଅ ଭଉଣୀ ନୁହନ୍ତି ?"

ନିରଂଜନର ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣି ସରସୀ ପୁଣି ହସି ଉଠି କହିଲା—"ନିଶ୍ଚୟ, ନିଶ୍ଚୟ । ଏ ନିରାଟ ସତ୍ୟ । ଆଉ ଉପନ୍ୟାସର ବସ୍ତୁ ହବ କେମିତି ? ଆପଣ

ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତୁ ନିରଂଜନ ବାବୁ, ମୁଁ ଅଂଜଳିର ଭଉଣୀ । ଆଉ ଯାହା ଆପଣ ସେ ଉପନ୍ୟାସ ବିଷୟ କହିଲେ ସେଥିରୁ କେତେକ ବିଷୟ ସତ । ସବୁ ସତ ଲେଖିଥିଲେ ଲେଖକ ଆଉ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିଥାନ୍ତା କାହିଁକି ? ....କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଜନନୀ ନୁହେଁ । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଁ ଅସନ୍ତାନା । ମଝିରେ କେତୋଟି ଅରକ୍ଷ ପିଲାଙ୍କୁ ଆଣି ପାଳିଥିଲି । ଏହା ଭିତରେ ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଅନାଥାଶ୍ରମରେ ଛାଡ଼ି ଦେଇଚି ।...ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା, ପ୍ରାୟ ଛ ମାସ ହେଲା ମୁଁ ମୋର ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଡାଇଭର୍ସ କରିଚି । କିନ୍ତୁ ବେଳେବେଳେ ସେ କଥା ମୋର ମନେ ରହେନା । ସେଥିଯୋଗୁ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଯୋତା କିଣିବାକୁ ଭାବିଥିଲି । ତେବେ ଆପଣ ଏ ଯୋତା ଯୋଡ଼ାଟା ପିନ୍ଧନ୍ତୁ....ମୁଁ ଟଙ୍କା ଦେଇ ଦଉଚି ।" କଥା ଶେଷରେ ସରସୀର ମୁହଁ ଅମଅମ ହୋଇ ଈଷତ୍ ଲାଲ ପଡ଼ି ଆସିଲା ।

ନିରଂଜନ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅନେଇ ରହିଲା ସେ ମୁହଁକୁ । 'ଦୁଧରେ ଅଲତାର ଆଭା' କହି ବଙ୍ଗାଳୀ ଲେଖକମାନେ ଉପମା ଦିଅନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସରସୀର ମୁହଁଟା ଠିକ୍ ସେମିତି ଦିଶୁଛି ବୋଲି ନିରଂଜନ ମନେ କଲା ।

କିନ୍ତୁ ଅଂଜଳି ପାଇଁ ଚପଲ କିଣା ଆଉ ହେଲାନି । ଚପଲ କିଣି ତାକୁ ସରସୀକି ଦେଇଦେବା ପାଇଁ ନିରଂଜନ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଭିତରୁ ବିବେକର ସମର୍ଥନ ପାଇ ପାରିଲାନି । ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ସରସୀର ଦାନ ପଚିଶଟଙ୍କିଆ ଯୋତା । ସେ ସ୍ଥଳରେ ଚପଲ ଯୋଡ଼ାକରେ ତାକୁ ସେ କି ପ୍ରତିଦାନ ଦେଇ ପାରିବ । ନା, ପ୍ରତିଦାନର ଏଠି ଦରକାର ନାହିଁ । ସରସୀ ବିଷଣ୍ଣ ହୋଇ ପଡ଼ିଚି । ପ୍ରତିଦାନର ଆଘାତରେ ସେ ହୁଏତ ସବୁ ଦମ୍ଭ ହରେଇ ବସିବ । ଦୁନିଆରେ କାହାକୁ କିଛି ଦେବାପାଇଁ କଣ ତାର ଅଧିକାର ନାହିଁ ? ନିଜର ସ୍ୱାମୀକି ସେ ବହିଷ୍କାର କରି ଦେଇଛି । ତାର ବିବାହ-ବିଚ୍ଛେଦ ଘଟିଚି । କଣ ଭୁଲ କରିଛି ଆଉ ସରସୀ । ଜୀବନର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ ପାଇଁ ଯେଉଁ ବିବାହର ସୃଷ୍ଟି, ତାହାର ପରିଣତି ଯଦି ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଯାଏ, ସେଠି ଆଉ ବିବାହର ଆବଶ୍ୟକତା କ'ଣ ?

କିନ୍ତୁ ବିବାହକୁ ବହିଷ୍କାର କରି ସରସୀ ପୁଣି ତ ଆନନ୍ଦ ପାଇବା ଉଚିତ । ଭାବିବା ଭିତରେ ସରସୀର ମୁହଁକୁ ଅନେଇଦେଲା ନିରଂଜନ । ଧନ୍ୟ ସରସୀର ସାହସ । ନାରୀ ଭିତରେ ଏହିଭଳି ସାହସ ସେ ଆଗେ କାମନା କରୁଥିଲା । ନା, ନା, ଅଂଜଳି ମନ୍ଦ ନୁହେଁ, ବିନା ଦୋଷରେ ଅଂଜଳି କ'ଣ ଆଉ ତାକୁ ଡାଇଭର୍ସ କରନ୍ତା । ତେବେ ସରସୀ ଭଳି ଅଂଜଳିର ଆର୍ଥିକ ସ୍ୱାଧୀନତା କାହିଁ । ନା, ନା, ଅଂଜଳି ମନ୍ଦ ନୁହେଁ, ଆର୍ଥିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ଥିଲେ ବି....। ଅଂଜଳି ବର୍ତ୍ତମାନ ପୁତ୍ରବତୀ, ପୁଣି ଆଗାମୀ ସନ୍ତାନର ସୃଷ୍ଟି ଚାଲିଛି ତାର ଜଠରରେ । ଖାଲି ଅନ୍ଧମାତ୍ରାରେ ସଂସ୍କାରଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ପୂଜା...ନବଗ୍ରହ ସ୍ତୋତ୍ର...ସେ କ'ଣ ତାହା ଭିତରୁ ପାଇଛି··· ନିଜର ଜନନୀରୁ । ଆଉ କିଛି ସ୍ତୋତ୍ର ନାହିଁ ସ୍ୱାମୀ ଲାଭ ପାଇଁ···ଏଇ ସରସୀ ସକାଶେ । ହଁ ...ପୁରାଣ କାଳରେ କୁନ୍ତୀ ଏଇଭଳି ଗୋଟା ସ୍ତୋତ୍ର ପାଇଥିଲେ...କ'ଣ ସେ ସ୍ତୋତ୍ରଟା ବିଲକୁଲ୍ ହଜି ଯାଇଛି ।

"ହଁ....ଆପଣଙ୍କ ପୁଅ ନାଁ କ'ଣ ରଖିଲେ ନିରଂଜନ ବାବୁ ?"

ସରସୀର ପ୍ରଶ୍ନରେ ନିରଞ୍ଜନର ଚିନ୍ତା ଠୋକର ଖାଇଥିଲା । ଭ୍ୟାନିଟି ବ୍ୟାଗ୍‌ଟା ଫିଟେଇ ସରସୀ ଟଙ୍କା ଦେଉଛି ଦୋକାନୀକି । ଦୋକାନୀ ଖୁସି ମନରେ ଦୁଇଟଙ୍କା କାଟି ଦେଲା । ଏମାନେ ହୁଏତ ପୁଣି ନିକଟରେ ଆସିବେ । କିଛି ନୂଆ ପାନର ସୂତ୍ରପାତ ହେଲାପରି ଜଣାଯାଉଛି । ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇଛି ସରସୀ । ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ଶରୀର, ପଶ୍ଚାତ୍‌ଭାଗ ରହିଛି ନିରଞ୍ଜନ ଆଡ଼କୁ । ନିତମ୍ବର ବିପୁଳ ପରିଧି ଭେଦ କରି ଝୁଲି ପଡ଼ିଛି ବେଣୀ, ପଙ୍ଖାର ପବନରେ ଶାଢ଼ୀର ଅଞ୍ଚଳଟା ଝିରିଝିରି ହୋଇ ଉଡ଼ୁଛି ।

ମାଂସର ଶୋଭାଯାତ୍ରା ଭିତରେ ନିରଞ୍ଜନ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ରହି ସରସୀକି ଉତ୍ତର ଦେବା କଥା ଯେମିତି ଭୁଲିଗଲା । କାମ ସାରି ବୁଲିପଡ଼ିଲା ସରସୀ । ବକ୍ଷର ଗୋଟାଏ ପାଖରେ ଶାଢ଼ୀର ଆବରଣ ନାହିଁ, କେବଳ ବ୍ଲାଉଜ ଆଉ ବଡ଼ିସର ସୀମା । ନାଭିବନ୍ଧରେ କଟୀର ପରିଧେୟ ଓ ଉପରର ବ୍ଲାଉଜ ମଧ୍ୟରେ ଚାରି ଆଙ୍ଗୁଳି ଫାଙ୍କ । ମାଂସର ଲାବଣ୍ୟ ସେଠି

ଝଲମଲ ହେଉଛ···ନା, ଅଞ୍ଜଳି ଏଭଳି ପରିପାଟୀରେ ସାଜ ପାରେନା ··
ଆଉ କିଛି ଭାବ ପାରିଲେନ ନିରଞ୍ଜନ । ଅଞ୍ଜଳି ଓ ସରସୀର ସଂସ୍କୃତି ଓ ଶିକ୍ଷା ଭିତରେ କେତେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି ତା ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳେ ସେ ଚିନ୍ତା କରି ପାରିଲେନ ।

"କଣ କହିଲେନ ତ ?"

ହସ ଭିତରେ ପୁଣି କେତୋଟି କଥା ଝରି ପଡ଼ିଲା ସରସୀର ଓଠରୁ ।

ହଁ, ତା ପୂଅର ନାଁ ପଦ୍ମରୁଚ ସରସୀ । ନିରଞ୍ଜନ ଆଖିରେ ନୂତନ ଶିଶୁର ମୁହଁଟି ଜଳ ଜଳ ହୋଇ ଭାସି ଉଠିଲା । ସ୍ୱର୍ଗୀୟ କାନ୍ତି । ସେଥିରେ ଘର ତାର ଆନନ୍ଦ-ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠିଚ । ଆଉ ଭାସି ଉଠିଲା ଅଞ୍ଜଳିର ଜନମୀର ରୂପ । ସେଠି ଅତି ନିଷ୍ପ୍ରଭ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ସରସୀର ମାଂସ ଆଉ ବେଶଭୂଷାର ପରିପାଟ୍ୟ । ନିରଞ୍ଜନର ମନରେ ଗର୍ବ ଭରିଗଲା ଯେମିତି । ଉଠିପଡ଼ି ସେ ଦମ୍ଭର ସହ ଟିକେ ହସି ଦେଇ କହିଲା, "ଆପଣତ ସଂସାର-ଛୁଡ଼ିଚନ୍ତ...ତାର ଖବର ରଖି ଆଉ ଲାଭ କଣ ?"

ଏ ଅବଶ୍ୟ ସରସୀ ପକ୍ଷରେ ଗୋଟାଏ ଆଘାତ, କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ସେ ଅନାହତ ହୋଇ ଚାହିଁଲା ନିରଞ୍ଜନ ମୁହଁକୁ । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଟିକେ ହସି ଦେଲା । ତାହାର ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଧୀର କଣ୍ଠରେ କହିଲା—

"ମୁଁ ସଂସାର ଛାଡ଼ିଚ ନିରଞ୍ଜନ ବାବୁ ? ଆଉ ଆପଣ ଯେଉଁ ଆଜ ଦୁଶ୍ଚରିତ୍ରା ସ୍ତ୍ରୀକ ବହିଷ୍କାର କରିଥାନ୍ତେ ସେଇଟା ହୋଇଥାନ୍ତା ଖୁବ ନ୍ୟାଯ୍ୟ । ଖାଲି ନାରୀର କାର୍ଯ୍ୟଟା ସମର୍ଥନ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ । ଆପଣ ଏଇଥିପାଇଁ ଜଣେଇ ଦବାକୁ ଚାହାନ୍ତି....ନା ?"

ଏତିକ କହିବାପରେ ଦୋକାନରୁ ଓହ୍ଲେଇ ଆସି ସରସୀ ରାସ୍ତାରେ ଛିଡ଼ା ହେଲା । ଯୋତାର ପ୍ୟାକେଟଟା ଧରି ନିରଂଜନ ମଧ୍ୟ ବାହାରି ଆସିଲା ପଦାକୁ । ବାଧ୍ୟ, ବିନମ୍ର, ତାର ଭଙ୍ଗୀ—ଯେମିତି ବୁଦ୍ଧି ବିବେକ ତାର ସବୁ ଦେବାଳିଆ ହୋଇ ଯାଇଚ । ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଏଇ ନାରୀ-ପ୍ରତିନିଧି

ପାଖରେ ସେ ଆଜି ଅପରାଧୀ ପାଲଟି ଯାଇଛି । ପରିସ୍ଥିତି ସଂପର୍କରେ ବିଚାର ନ କରି ସରସୀର ଖୁବ ପାଖକୁ ଲାଗି ଆସି ନିରଂଜନ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରି କହିଲା, "ଭାଇଙ୍କର ପୁଅ ନାଁ ଗୋବିନ୍ଦ । ତା ସହିତ ସାମଂଜସ୍ୟ ରକ୍ଷା କରି ପୁଅର ନାଁ ମୁଁ ଅରବିନ୍ଦ ରଖିଛି ।"

"ଆପଣଙ୍କ ନାମ ନିର୍ବାଚନକୁ ପ୍ରଶଂସା କରିବାର କଥା ।" ଏତିକି କହି ପାଖରେ ଯାଉଥିବା ଗୋଟିଏ ଖାଲି ସାଇକେଲ୍ ରିକ୍ସା ଅଟକେଇ ସରସୀ ଯାଇ ବସି ପଡିଲା । ରିକ୍ସା ଆଗକୁ ମାଡ଼ି ଚାଲିଲା, କିନ୍ତୁ ନିର୍ବାକ ହୋଇ ନିରଂଜନ ସେଇ ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲା । ପ୍ରାୟ ଦଶଗଜ ଚାଲିଯିବା ପରେ ରିକ୍ସାର ପର୍ଦ୍ଦା ଟେକି ପଛକୁ ଚାହିଁଲା ସରସୀ । ହାତ ହଲେଇ ସେ କଣ ପୁଣି ଜଣେଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । କିନ୍ତୁ ନିରଂଜନ ସେଥିରୁ କିଛି ହେଲେ ଜାଣି ପାରିଲାନି ଯେମିତି । କେତେବେଳକେ ସେ ଚାଲିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ।

ତାକୁ ଆଉ ଡାକୁଥିଲା କି ସରସୀ । ମନରେ ଭାବନା ଉଠିଲେ ବି ସେଥି-ଲାଗି ନିରଂଜନ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରିଲାନି । ସରସୀର ସୁଫଳିତ ତନୁ ଲତା ମଧ୍ୟ ତା ଆଖିରେ ବେଳେବେଳେ ଭାସି ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପକେଟରୁ ରୁମାଲ କାଢ଼ି ମୁହଁଟାକୁ ସେ ପୋଛି ଦେଲା । ଆରେ, ରୁମାଲରେ ଅନେକଦିନ ତଳେ ଅଂଜଳି ଅତର ମାରି ଦେଇଥିଲା, ଆଜିବି ତାର ବାସ୍ନା ଲାଗି ରହିଛି । ରୁମାଲଟାକୁ ଆଉ ଥରେ ମୁହଁରେ ବୁଲେଇ ନେଲା ନିରଂଜନ ।

*

* ୧୩ *

*

ଘରେ ପହଞ୍ଚି ନିରଂଜନ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଅଂଜଳି ସହ ମିଶିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା । କିନ୍ତୁ ସରସୀର କଥା ତାକୁ କିଛି କହିଲାନି । କାନ୍ଥରେ ଦେବାଦେବୀଙ୍କ ଛବିର ସଂଖ୍ୟା ସାଙ୍ଗରେ ଅଂଜଳିର ଫଟୋ ସଂଖ୍ୟା ମଧ୍ୟ ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ଯୋଗ ଦେଇଛି । ଅଂଜଳିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଫଟୋକୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଅନେଇଗଲା ନିରଂଜନ । ନୂତନ ଶିଶୁ ଅରବିନ୍ଦର ଫଟୋ ମଧ୍ୟ ଏହା ଭିତରେ ସଂଖ୍ୟାଗରିଷ୍ଠତା ଦାବୀ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । ହେଇ ସେଠି ଅଂଜଳିର କୋଳରେ ବସିଛି ଅରବିନ୍ଦ । ମାତୃତ୍ୱର ଆନନ୍ଦରେ ଅଞ୍ଜଳିର ମୁଖମଣ୍ଡଳ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ରହିଚି । ଆଉ ହେଇ ସେଠି ଟଙ୍ଗା ହୋଇଚି ଅଞ୍ଜଳିର ବଧୂବେଶରେ ଗୋଟିଏ ଫଟୋ । ଜଣେ ବନ୍ଧୁଠାରୁ କ୍ୟାମେରା ଆଣି ନିରଞ୍ଜନ ନିଜ ହାତରେ ସେ ଫଟୋଟି ଉଠେଇ ଥିଲା । ଅଞ୍ଜଳି ପାଖରେ ନ ଥିବାରୁ ଆଉ ମଫସଲ ଗାଁରେ ସୁବିଧା ନ ଥିବାରୁ ବିବାହର ପ୍ରଥମ ଦୁଇ ବର୍ଷ ଭିତରେ ନିରଞ୍ଜନ ପ୍ରିୟାର କୌଣସି ପ୍ରତିଚ୍ଛବି ରଖି ପାରି ନ ଥିଲା । ପରେ ଅଞ୍ଜଳିକୁ ବଧୂବେଶରେ ସଜାଇ ତାହାର ଆଲୋକଚିତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରି ନିରଞ୍ଜନ ନିଜର ସେ କାମନା ଚରିତାର୍ଥ କରି ନେଇଚି । ଛିନ ଛିନ ମୁହଁ, କପୋଳର ଚନ୍ଦନ ବିନ୍ଦୁର ବକ୍ର ପରିଧିମାଳାକୁ ଆଘାତ କରି ଚୂର୍ଣ୍ଣକୁନ୍ତଳ ଝୁଲି ପଡ଼ିଚି । କଜଳ ରେଖାରେ ଚକ୍ଷୁ କୋଣରେ ମୃଗ ନୟନର ଭ୍ରାନ୍ତି ସୃଷ୍ଟି କରାଯାଇଚି । ଚାହାଣିରେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ସରଳତା । ଓଠରେ ଦରହାସ । ଗଣ୍ଡମଣ୍ଡଳରେ କେବଳ ନବ ଯୌବନର ପ୍ରଲେପ ।

ଛବିଟିକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ନିରଞ୍ଜନ ନିସ୍ପନ୍ଦ ଭାବରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲା । ଯେମିତି ଅଞ୍ଜଳିର ଏ ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ଆଜି ମଧ୍ୟ ତାର ଦରକାର । ସରସୀ ଯେମିତି ସଂଗ୍ରାମ ଘୋଷଣା କରିଛି, ସେଥିରେ ଝାସ ଦେବାକୁ ହେଲେ ସେ ଗୁଡ଼ିକ ହେବ ତାର ଆୟୁଧ । ଆଉ ଅଞ୍ଜଳିର ମାତୃତ୍ୱ କଣ ଆୟୁଧ ନୁହେଁ । ନିଜର ଚିନ୍ତା ବିଦ୍ରୋହୀ ହୋଇ ଗର୍ଜି ଉଠିଲା ନିରଞ୍ଜନର ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ । କିଏ ଏଇ ସରସୀ ? ଗୋଟାଏ ବଜାରି ଉପନ୍ୟାସର ନାୟିକା, ସେ ପୁଣି ଆଜି ଜୀବନର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଘୋଷଣା କରି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି । ତାର ସ୍ୱାମୀଟା କଣ ନପୁଂସକ ନା ସୈତାନ...

ଶେଷ କଥାଗୁଡ଼ିକ ନିରଞ୍ଜନ ପାଟି କରି କହି ଉଠିଲା । ପଲଙ୍କ ଉପରେ ମଶାରି ଭିତରେ ଶୋଇ ରହିଥିଲା ଅରବିନ୍ଦ, ଚମକି ପଡ଼ି ଚିର ଚିର ହୋଇ କାନ୍ଦି ଉଠିଲା । ଶେଯରୁ ଟେକି ଆଣି ତାକୁ କାନ୍ଧରେ ପକେଇ ନିରଞ୍ଜନ ବୋଧ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ପୁଅର କାନ୍ଦ ଶୁଣି ତଳ ଖଞ୍ଜାରୁ ଅଇଁଠା ହାତରେ ଦୌଡ଼ି ଆସିଲା ଅଞ୍ଜଳି । ତା ପଛରେ ଗୋବିନ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ସେମାନଙ୍କ ଆସିବାର ପଦ ଶବ୍ଦ ନିରଞ୍ଜନ ଆଗରୁ ଶୁଣି ପାରିଥିଲା । ପୁଅକୁ ଶୁଆଇବା ପାଇଁ ତାହାର ଯେ ଯଥେଷ୍ଟ ଯତ୍ନ ରହିଛି ତାହା ପ୍ରମାଣ କରି ଦେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଗୀତ ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଥିଲା ।

“ଖାଲି ସେଇ ଧୋରେ ବାୟା ଧୋ, ନାଁ ଆଉ କିଛି ଆସେ ? ଦିଅ ଦିଅ, ପୁଅକୁ ଦିଅ, ମୁଁ ଗୁନ କରି ଦେବି...!”

ଅଞ୍ଜଳିର କଥା ଶୁଣି ନିରଞ୍ଜନ ହସି ଉଠିଲା । କିନ୍ତୁ ପୁଅ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାନ୍ଦୁଛି । ସେଥିଯୋଗୁ ତାକୁ କୋଳାନ୍ତର କରି ଦେବାକୁ କୌଣସି ଆପତ୍ତି କଲାନି । ତାର ଇଚ୍ଛା ହେଉଥାଏ ସେ ପଚାରନ୍ତା, ସେ ପୁଣି ଏଥିପାଇଁ ସୁଯୋଗ ପାଇବ କେମିତି, ମାତ୍ର କିଛି ପଚାରି ପାରିଲାନି । ଏତିକବେଳେ ହଠାତ୍ ତାକୁ ଗୋବିନ୍ଦ ପଚାରିଲା, “ଅରୁ କାହିଁକି କାନ୍ଦିଲା ଦାଦା ?”

ସତେତ କାହିଁକି କାନ୍ଦିଲା ଅରୁ ? ଗୋବିନ୍ଦର ମୁହଁକୁ ଅନେଇ ନିରଞ୍ଜନ ନିଜକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା । କିନ୍ତୁ ନିଜକୁ କିମ୍ବା ଗୋବିନ୍ଦକୁ କାହାକୁ ସେ ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରିଲାନି । ନିଜେ ମଧ୍ୟ ସେ ଲଜ୍ଜା ଅନୁଭବ କଲା—ବାପର ଅମିତ ଚିନ୍ତାର ଚକ୍ରକାରରେ ପୁଅର ସୁଖ ସ୍ୱପ୍ନ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି । ଏହି ନିଷ୍ଠୁର ସତ୍ୟକୁ ନିରଞ୍ଜନ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ସାହସ ପାଇ ପାରିଲାନି । କେତେବେଳେକେ ସେ କଥା ଘୂରେଇ କହିଲା, 'ତା ବାପାକୁ କିଏ ମାରୁଥିଲା ବୋଲି ସେ ସପନ ଦେଖିଲା ନା କଣ ।'

ଗୋବିନ୍ଦ କିଛି କିଛି ହୋଇ ହସି କହିଲା, 'କୁହନ ଖୁଡ଼ି, ଦାଦାଙ୍କୁ କିଏ ମାରିବ ।'

ଅନେଇଲା ଅଞ୍ଜଳି । ନିରଞ୍ଜନ ଖାଲି ହସି ଉଠିଲା । ପ୍ରାୟ ତିନି ମିନିଟ ପରେ ତଳ ଖଞ୍ଜାରୁ ଗିଲାସେ ପାଣି ଆଣିବାକୁ ସେ ଗୋବିନ୍ଦକୁ କହିଲା । ଗୋବିନ୍ଦ ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ଚାଲିଗଲା ।

ପୁଅକୁ ନେଇ ଅଂଜଳି ଝୁଲେଇବାରେ ଲାଗିଛି । କାନ୍ଦ ତାର ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲାଣି । ଆଖିରେ ପୁଣି ନିଦ୍ରାର ଆଗମ ହେଉଛି । ଝୁଲି ଝୁଲି ପୁଅକୁ ଝୁଲେଇବା ଭିତରେ ଅଂଜଳିର ହୃଦୟର ପ୍ରୀତି ଆଖିରେ ଲାଗି ଯାଉଛି । ଅଂଜଳିର ରଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ ପୁଣି ପାଲଟି ଯାଇଛି । ନିରଂଜନର ଆଖିରେ ସେ ସବୁ ନେଶି ହୋଇ ଯାଉଛି ଯେମିତି । ପାଖକୁ ପାଖକୁ ଲାଗି ଆସିଲା ନିରଂଜନ । ତାର ଇଚ୍ଛା ହେଲା, ଆଲୋକରେ ଉଦ୍‌ଭାସିତ ଆଉ ଅନ୍ଧକାରରେ ରହିଥିବା ଉଭୟ ସନ୍ତାନସହ ଜନନୀକୁ ଟେକି ଧରି ସେ ଏ ଘରେ ନୃତ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରି ଦିଅନ୍ତା । କିଂତୁ ସେ ଇଚ୍ଛାକୁ ସମ୍ବରଣ କରି ହାତରେ ଅଂଜଳିର କଟୀ ବେଷ୍ଟନ କରି ବିମୁଗ୍ଧ ଆଖିରେ ଅନେଇ ରହିଲା ଜନନୀକି । ଆରକ୍ତ ମୁହଁରେ ହସି ଉଠିଲା ଅଂଜଳି । ହସି ଉଠିଲା ମଧ୍ୟ ନିରଂଜନ । ସେ ହସର କୌଣସି ତୁଳନା ନାହିଁ । ସୃଷ୍ଟିର ଗୌରବ ସେଥିରେ ଭରି ରହିଛି । ଭରି ରହିଛି ପ୍ରଜନନର ଗର୍ବ । ଯେଉଁ ଦୁଇଟି ନର-ନାରୀର ନିବିଡ଼ ସହଯୋଗ ଭିତରେ ସୃଷ୍ଟି

ଆଜ ମୁଖର ହୋଇ ଉଠୁଛୁ, ହର୍ଷ ଚଞ୍ଚଳର ଆଖିରେ ସେହି ଦୁଇଟି ନରନାରୀ ଚାହିଁ ରହିଲେ ଉଭୟଙ୍କୁ । ଯେପରି ଆଦାମ ଆଉ ଇଭ୍ କିମ୍ବା କଶ୍ୟପ ଆଉ ମନୁ, ସର୍ଜନ-ପାଗଳ ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି ପରସ୍ପରକୁ ।

"ନାରୀର ଏଇ ମୂର୍ତ୍ତି ଆରାଧ୍ୟା । ଏଠି ବିଳାସ କି ସମ୍ଭୋଗର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ବିଳାସ ସୃଷ୍ଟିର ଜନକ ତାହା କିନ୍ତୁ ବିଲୀନ ହୋଇଯାଏ ସୃଷ୍ଟିରେ । ସେହି ବିଳାସ ପୁଣି ସାଧନାରେ ହୋଇଯାଏ ରୂପାନ୍ତର ।"

ପୁଅ ଶୋଇ ପଡ଼ିଚି । ଇଙ୍ଗିତରେ କର ବେଷ୍ଟନୀରୁ ମୁକ୍ତ ଲାଭକରି ଅଂଜଳି ପୁଅକୁ ନେଇ ଶେଯରେ ଶୋଇ ଦେଇ ଆସିଲା । ନିରଂଜନର କଥା ତାର କାନରେ ଭେଦ କରିଚି । କିନ୍ତୁ ଯାହାର ସାଧନାର ସିଦ୍ଧି ଘଟିଚି ତା ପକ୍ଷରେ ପ୍ରଶସ୍ତି ଶୁଣିବାର ଆଉ ବିଶେଷ ଦରକାର ନ ଥାଏ । ପୁଅକୁ ଶୋଇଦେଲା ପରେ ଅଂଜଳି ହସି ହସି ସରସ କଣ୍ଠରେ କହିଲା, "ଆମର କିନ୍ତୁ ସାଧନାରୁ ସୃଷ୍ଟି......"

ଗୋବିନ୍ଦ ପାଣି ଗ୍ଲାସେ ଧରି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ତୃଷାର କୌଣସି ତାଡ଼ନା ନ ଥିଲେ ବି ଗୋବିନ୍ଦ ହାତରୁ ଗ୍ଲାସଟା ନେଇ ନିରଂଜନ ସବୁତକ ପାଣି ନିଃଶେଷ କରି ପିଇ ଦେଲା । ଅଂଜଳି କି ହଠାତ୍ ଏକାନ୍ତରେ ପାଇବା ପାଇଁ ସେ ତୃଷାର ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲା । ତାହାର ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର ନ କରି ଆଉ ଉପାୟ ନାହିଁ । ମନେ ମନେ ହସି ଉଠିଲା ନିରଂଜନ । ଏ କେବଳ କ୍ଷଣକର ଠକାମି, ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ ନିବିଡ଼ ସହଯୋଗ ଦରକାର ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେହି ସୃଷ୍ଟିର ଜାଲ ଭିତରେ ଅତୁଲ ଖସି ଯିବ ତା ପାଖରୁ ଖୁବ ଦୂରକୁ । ଆଜ କେବଳ ତାହାର ଉପକ୍ରମ ହେଉଚି ।

ଅତୁଲ ଖାଇବା ପାଙ୍ଗରୁ ଉଠି ଆସିଥିଲା । ତେଣେ ଅପା ତାର ଖାଇ ବସିଚନ୍ତି, ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଖାଉଥିଲା ସେ । ଅପା ହୁଏତ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହାତ ଟେକି ବସିଥିବେ । ଡରତର ହୋଇ ଅତୁଲ ଚାଲିଗଲା ତଳ ଗଣ୍ଡାକୁ ।

କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ନିରଞ୍ଜନ ମନରେ ଅଞ୍ଜଳିର କଥା ଖେଳିଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ହଁ ...ଅଞ୍ଜଳି କହିଗଲା ଅମର ସୃଷ୍ଟି କିନ୍ତୁ ସାଧନା ଭିତରୁ । ନବଗ୍ରହସ୍ତୋତ୍ର, ଠାକୁରପୂଜା ଆଉରି କେତେ କ'ଣ....ହଁ ବିରାଟ ସାଧନା । କିନ୍ତୁ କେହି କଥିବା ଏ ସାଧନା କରି ସନ୍ତାନ ପାଇ ପାରିବ ? ସାଧନାକରି ନୂଆବୋହୂ ପାଇବେ ଗୋବିନ୍ଦର ବାପାକୁ ? ପୁରାଣରେ ସାବିତ୍ରୀ କଥା ରହିଚି – ସାଧନା ବଳରେ ମୃତ ସ୍ୱାମୀଙ୍କି ବଞ୍ଚେଇ ପାରିଥିଲା ସେ । ଆଉ ଜଣ ଗୋଟିଏ ନାରୀ ବାହାରୁନି ସେପରି । ଆଉ ଜଣ ପୁରାଣ ଲେଖି ଲେଖିବନି, ସେଥିରେ ଏଇ ଅଞ୍ଜଳିର କଥା ସ୍ଥାନ ପାଇପାରିବନି, ସ୍ଥାନ ପାଇବ ସରସୀର କଥା । ସ୍ୱାମୀର ଆରାଧନାରେ ଯେଉଁ ନାରୀ ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଦିଏ । ସେ ଆଜି ସ୍ୱାମୀର ବହିଷ୍କାରରେ ହେଇଚି ଉତ୍ଫୁଲ୍ଲ । ନୂତନ ପୁରାଣର ନାୟିକା ହେବ ସରସୀ, ଅଞ୍ଜଳି ନୁହେଁ । ପୁରୁଷର ପ୍ରଭୁତ୍ୱକୁ ସରସୀ ଅସ୍ୱୀକାର କରିଚି । ଆଉ ଅଞ୍ଜଳି ମଣିଷର ଶକ୍ତି ଭିତରେ ବୋଲି ଦେଇଚି ଦେବତାର ଇଙ୍ଗିତ ।

ଏହାପରେ ହଠାତ୍ ଗୋବିନ୍ଦକୁ ତଳୁ ଉଠେଇ ନେଲା ନିରଞ୍ଜନ । କାଖରେ ନୁହେ, ଏକବାରେ ନେଇ କାନ୍ଧରେ ବସେଇଲା । ଦାଦା କେବେ ତାକୁ କାନ୍ଧରେ ବସେଇବାର ସେ ଅନୁଭବ କରିନି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଦାଦାର ଏପରି ବ୍ୟବହାରରେ ସେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଇଗଲା ମନେ ମନେ ।

ଭାଇଥିଲେ ଗୋବିନ୍ଦକୁ ଏମିତି କେତେ ଆଦର କରୁଥାନ୍ତେ...କିନ୍ତୁ ଗୋବିନ୍ଦର ସୌଭାଗ୍ୟ ପଥରେ ଏଇ ଦେବତାମାନେ ଶତ୍ରୁ ହେଇ ଛିଡ଼ା ହେଇଚନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଗୋବିନ୍ଦ ସେଇ ଦେବତାମାନଙ୍କର କିଛି କ୍ଷତି କରିନି । ଏହିପରି ଭାବନା ଭିତରେ ଗୋବିନ୍ଦକୁ କାନ୍ଧରେ ବସେଇ ନାଚି ବୁଲିଲା ନିରଞ୍ଜନ । ଯେମିତି ବାଟ ପାଇଲେ ସେ ଦେବତାର ଦେଶକୁ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କ ସହ ଥରେ ମୁକାବିଲା କରି ନିଅନ୍ତା ।

ଏହିପରି ବୁଲେଇବା ଭିତରେ କାନ୍ଥର ଗୋଟାଏ ଛବି ଦେହରେ ଗୋବିନ୍ଦର ମୁଣ୍ଡ ବାଜିଗଲା ଖୁବ ଜୋରରେ । ଗୋବିନ୍ଦ 'ଉହୁ' ହେଇ

ଯାଟି କରି ଉଠିଲା । ଛବିଟା ମଧ୍ୟ ତଳେ ଖସି ପଡ଼ି ଟଣ୍ ଟଣ୍ ଶବ୍ଦ କଲା ।

ଏ ଘଟଣାରେ ନିରଞ୍ଜନ ଚମକି ପଡ଼ିଲା । ଗୋବିନ୍ଦ ସେମିତି କାନ୍ଧ ଉପରେ ବସିଚି । ସେ ସଶଙ୍କିତ । ମୁଣ୍ଡର ଆଘାତ ସେ ଭୁଲିଯାଇ ଫଟୋ ପଡ଼ିଯିବା ଯୋଗୁ ସେ ମଧ୍ୟ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଚି । ନିରଞ୍ଜନ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଦେଖିଲା, ଦେବ-ଦେବୀର ଛବି ନୁହେଁ, ତଳେ ପଡ଼ି ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଚି ଅଂଜଳିର ସବୁ ଠୁଁ ଭଲ ଫଟୋଟି....ସେହି ବଧୂବେଶର ଫଟୋ ଖଣ୍ଡିକ । ଫଟୋଟିର ଏପରି ଦଶା ଦେଖି ଛାତି ତାର ଯେମିତି ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଗଲା । ତାର ଦ୍ୱାରା ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି ତାହାର ପ୍ରିୟତମାର ଛବି ।

ଗୋବିନ୍ଦକୁ ପଲଙ୍କ ଉପରେ ଓହ୍ଲାଇ ଦେଇ ନିରଂଜନ ଫଟୋଟିକୁ ଯାଇ ଉଠେଇ ନେଲା । ଦେଖିଲା, କାଚ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇ ଫଟୋ ମଧ୍ୟ ଠାଏ ଠାଏ ଆଞ୍ଚୁଡ଼ି ହୋଇ ଯାଇଚି । ବଧୂବେଶରେ ତାର ପ୍ରେୟସୀ ଅଂଜଳି ଚାହିଁଚି ସେହି ଭଙ୍ଗା କାଚ ଭିତରୁ । ବିବ୍ରତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ନିରଂଜନ, କାହିଁକି ଏମିତି ଘଟିଲା । ଗୋବିନ୍ଦର ମୁଣ୍ଡ ବାଜି ଫଟୋ ଖସି ପଡ଼ିବା ଭିତରେ ଯେମିତି ଆଉ କିଛି ଇଙ୍ଗିତ ରହିଚି ବୋଲି ତାର ଧାରଣା ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ସେଥିପାଇଁ ସେହି ସବୁ ଦେବଦେବୀଙ୍କ ଛବି ବିରୁଦ୍ଧରେ ତାର ଆକ୍ରୋଶ ଜାତ ହୋଇଗଲା । ନିରଂଜନର ଯଥେଷ୍ଟ ଆଘାତ ପାଇଲେବି ଦେବ-ଦେବୀବୃନ୍ଦ ଯେପରି ତାଙ୍କର ପୂଜାରିଣୀ ଅଂଜଳିର ଫଟୋ ଖଣ୍ଡିକୁ ରକ୍ଷା କରିଆନ୍ତେ । ଦୁର୍ଘଟଣା ପଛରେ ଯେ କିଛି ବାସ୍ତବବାଦୀ କାରଣ ରହିଛି ସେ କଥା ସେ ଭାବିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଭୁଲିଗଲା ।

ଏହା ଭିତରେ ଖଟ ଉପରୁ ଖସି ତଳ ଟଣ୍ଡାକୁ ପଳେଇ ଯାଇ ଖୁଣ୍ଟୀ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଛି ଗୋବିନ୍ଦ । ଅଂଜଳି ସେତେବେଳକୁ ଖାଇ ସାରିଥିଲା । କେବଳ ନିରଂଜନ ପାଇଁ ନିଜ ହାତରେ ଦୁ'ଖଣ୍ଡ ପାନ ଭାଙ୍ଗି ତାର ଆସିବାର କଥା । ସେତକ କିନ୍ତୁ ହେଲାନି । ଗୋବିନ୍ଦଠାରୁ ଛବି ଭାଙ୍ଗିବା କଥା ଶୁଣି ଛାତିରୁ ତାର ଯେମିତି ଅତଡ଼ା ଖସି ପଡ଼ିଛି । ହୁଏତ ତାର

ଗୋଟିଏ ଠାକୁରଙ୍କ ଛବି ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଭଣ ଏବେ ସୁଦ୍ଧା ଠାକୁରଙ୍କ ଉପରୁ ଆକ୍ରୋଶ ଯାଇନି ! ଏ ଭାବନା ମନରେ ଉଠି ମନରେ ମିଳେଇଗଲା ବେଳକୁ ସେ ଆସି ଦ'ଖେପାରେ ଉପର ଖଂଜାରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା ।

ଦୁଆର ମୁହଁରୁ କହୁ କହୁ ଅଂଜଲି ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଆସିଲା—"ଠାକୁରଙ୍କ କୋଉ ଛବିଟା ତମେ ଭାଙ୍ଗିଦେଲ ?"

ଦୁଃଖରେ ଭାଙ୍ଗି ପଡୁଚି ନିରଞ୍ଜନର ମନ । ତା ଉପରେ ଅଞ୍ଜଳିର ବଙ୍କା କଥା ତାର କାନରେ ମଧ୍ୟ ବାଜିଲା । ହୁଏତ ଗୋଟିଏ ଠାକୁରର ଛବି ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିଲେ ନିରଞ୍ଜନ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହୋଇଆନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଘଟିଚି ତାର ଓଲଟା । ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଚି ପ୍ରେୟସୀର ଛବି । ସେହି ପ୍ରିୟ ଛବିଟି ତାର ହାତରେ, ଭଙ୍ଗା କାଚ ତଳେ ପ୍ରେୟସୀ ଯେମିତି ଅଧୀର ହୋଇ କାନ୍ଦୁଚି, ଏଠିକିବେଳେ ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲା ଅଞ୍ଜଳି । ସ୍ୱାମୀ ହାତରେ ନିଜର ଭଙ୍ଗା ଛବିଟିକୁ ଦେଖି ମନର ଆଶଙ୍କା ତାର ଦୂର ହୋଇ ଆଶ୍ୱସ୍ତି ଭରି ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

"ତା'ହେଲେ ଠାକୁରଙ୍କ ଛବିଟି ଭାଙ୍ଗିନି...।"

ଅଞ୍ଜଳି ମୁହଁରୁ ଏଭଳି ମନ୍ତବ୍ୟ ଶୁଣି ନିରଞ୍ଜନ ଆହୁରି ଦୁଃଖରେ ଘାରି ହୋଇଗଲା । ଯାହାର ଛବିଟି ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଚି ବୋଲି ତାହାର ହୃଦୟ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଯାଉଚି ସେ ନିଜେ ପୁଣି କହୁଚି କଣ । ନିରଞ୍ଜନର ଇଚ୍ଛା ହେଲା, ଅଞ୍ଜଳିର ସବୁ ଠାକୁରଙ୍କ ଛବି ଛିଣ୍ଡି ପଡ଼ି ଭାଙ୍ଗି ଯାଆନ୍ତାକି, ସେ କି ଦୁଃଖ ପାଉଚି ସେ କଥା ଅଞ୍ଜଳି ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାରନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ସେ ବିଷୟରେ ସେ ଅଞ୍ଜଳିକି କିଛି ହେଲେ କହିଲାନି । ଛବି ଉପରୁ ଭଙ୍ଗା କାଚଖଣ୍ଡ ଗୁଡ଼ିକ କାଢ଼ି ଦେଇ ଫଟୋ ଖଣ୍ଡିକ ନେଇ ଟେବୁଲ ଉପରେ ରଖିଦେଲା । ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ଜାଗା ଆଞ୍ଚୁଡ଼ି ହୋଇ ଯାଇଚି, ତାକୁ ଫଟୋ ଦୋକାନକୁ ସଜାଡ଼ି ଆଣି ହେବ, ଫଟୋରେ ପୁଣି ନୂଆ କାଚ ଲଗେଇ ଦେଲେ ସବୁ ଠିକ୍ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ସେ ନିଜକୁ ପ୍ରବୋଧ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । କିଂତୁ କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାର ପ୍ରେୟସୀର ବଧୂବେଶର ଏଇ ବିକୃତ ତା

ପକ୍ଷରେ ଯେମିତି ଅତି ଅସ୍ୱାଦ୍ୟ ଓ ଅସହ୍ୟ ହେଇ ଉଠିଚି । ଛବି ଉପରୁ ମୁହଁ ଫେରେଇ ସେ ନୀରବରେ ଅନେଇଲା ଅଞ୍ଜଳିକୁ । ସେଠୁ ଘୁଞ୍ଚି ଯାଇ ଦରଜାର କବାଟ ବନ୍ଦ କରି ଦେଇ ଆସିଲା ଅଞ୍ଜଳି । ନିରଂଜନ ଉପରେ ଲୋଟି ପଡ଼ି ଗଦ୍‌ଗଦ କଣ୍ଠରେ କହିଲା—

"ମୁଁ ପରା ଅଛି, ଏତେ ଦୁଃଖ କାହିଁକି !"

ନିରଂଜନ ଭଲ କରି ତାନେ ଅନେଇଲା ଅଂଜଳିକୁ । ବାହୁବନ୍ଧନରେ ପ୍ରେୟସୀର ଦେହ ଯଷ୍ଟିକୁ ଆବୃତ କରି ଦେଲା । ଅଂଜଳିର ଗଣ୍ଡ ଉପରେ ନିଜର ଗଣ୍ଡଟି ଥାପି ଦେଇ ଆଖି ଛଳ ଛଳ କରି କହିଲା, "ହଁ, ତମେ ଅଛ ଅଂଜଳି, ମୁଁ ସେ କଥା ମୋଟେ ହେଲେ ଭୁଲି ଯାଇନି....।"

ସେ ଆଉ କିଛି କହି ପାରିଲାନି । ହୁଏତ ସେ କହିବାକୁ ଯାଉଥିଲା, ସେଇ ବଧୂବେଶର ଅଂଜଳି ଆଉ ନାହିଁ ! କିନ୍ତୁ ସେ କଥା ସେ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରିଲାନି । ସେଇ ବଧୂବେଶର ସ୍ମୃତି ବହନ କରିଥିବା ଜନନୀ ଓ ଅନ୍ତଃସତ୍ତ୍ୱା ପ୍ରେୟସୀର ମୁହଁରେ ଅନେକ ଦିନ ପରେ ଗୋଟିଏ ଗଭୀର ଚୁମ୍ବନ ଆଙ୍କି ଦେଲା । ଅଂଜଳି ଯେମିତି ଅସ୍ଥିର ହେଇ ପଡ଼ିଚି । ମୁହଁରେ ତାର କିଛି ହେଲେ କଥା ଫିଟୁନି । ଯେମିତି ସବୁ ଦେବତାର ଆଶୀର୍ବାଦରେ ଜୀବନ ତାର କେବଳ ପୁଣ୍ୟ ପଥରେ ଗତି କରିବାରେ ଲାଗିଚି । ସ୍ୱାମୀ ତାର କି ସୁନ୍ଦର !

*
* ୧୪ *
*

ଏହା ଭିତରେ ଧନଂଜୟଙ୍କୁ ଠାବ କରିବା ପାଇଁ ନିରଂଜନ ଖୁବ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି, କିଂନ୍ତୁ ପାଇନି । ସେଥିରେ ତାର ପ୍ରାୟ ଦଶ ଦିନ ବିତି ଯାଇଛି । ସବୁ ସନ୍ଧାନ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଛି । ଯେମିତି ଜଣା ଯାଉଛି, ଧନଂଜୟ ଆଉ କଟକରେ ନାହିଁ ।

ନିରଂଜନ ମନରେ ଆଶଙ୍କା ଜାଗିଲା, ଜୀବନ ପଥରେ ହତାଶ ହୋଇ ଧନଂଜୟ କିଛି ପାଗଳାମି କରି ବସିନିତ । ନିଜର ବନ୍ଧୁ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଧନଂଜୟ ପ୍ରତି ନିରଂଜନର ସହାନୁଭୂତିରେ ସେତେ ଆନ୍ତରିକତା ପୂର୍ବରୁ ନଥିଲା, ଏହା ମଧ୍ୟରେ ତାହା ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ବଢ଼ି ଯାଇଛି । ଏହା ଘଟିଛି କିଂନ୍ତୁ ଧନଂଜୟ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ତାହାର କବିତାଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ି ପଢ଼ି । ସେ ଦିନ ଦୋକାନରୁ ଧନଂଜୟର ଯେଉଁ ବହିଟି ନିରଂଜନ କିଣି ଆଣିଥିଲା, ସେଥିରୁ କେତୋଟି କବିତା ତାକୁ ଖୁବ ଭଲ ଲାଗିଛି । କବିତା-ଗୁଡ଼ିକର ମର୍ମାନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିରଂଜନ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇନି, ମାତ୍ର ତାର କେମିତି ଗୋଟା ଧାରଣା ହୋଇଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ସାଧାରଣ କବିତା ନୁହେଁ । ସେଥିଲାଗି ସେ ଥର ଥର କରି କବିତାଗୁଡ଼ିକୁ ଅନେକ ଥର ପଢ଼ିଛି । ସେଥିରୁ ତାର ବିଶ୍ୱାସ ହୋଇଛି କବିତାଗୁଡ଼ିକର ଧାରାହିଁ ଧନଂଜୟକୁ ଅସମାଜିକ ଏବଂ ଅନର୍ଥନୈତିକ କରି ଦେଇଛି । ସେଥିଲାଗି ତା'ର ଜାମାରୁ ବୋତାମ ଆଉ ଚଟିରୁ ଫିତା ଛିଡ଼ି ଯାଇଛି । ଆଉ ବାଳ ଗୋଛାକରୁ ହଡ଼ି ଯାଇଛି ତେଲ । ସେଥିରେ ବା' ହବାକୁ ବସିଥିଲା ଜୋଉ ନର୍ମଦାକୁ, ସେ ମଧ୍ୟ ଶେଷକୁ ଖସି ଯାଇଛି । ସେ ସବୁ

ହୁଏ ପଛକେ ଧନଂଜୟ ଭିତରେ ସାଧନା ଅଛି, ଆଉ ସେ ସାଧନା ସୃଷ୍ଟି କରିଛି ଅନନ୍ୟ ସାଧାରଣ କବିତା । ଧନଂଜୟ ଆସିଲେ ସେ ଏଥର ତାକୁ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା କରିବ । କିନ୍ତୁ ସେ ଆଜି କୋଉଠି ? କିଛି ପାଗଳାମି କରି ବସିନି ତ !

ଅନେକ ଦିନ ତଳେ କଟଣି ରେଲ ଷ୍ଟେସନରେ ନିରଂଜନ ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ଘଟଣାର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଥିଲା । ଧନଂଜୟର ପାଗଳାମି ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁ କରୁ ସେଇ ଦୃଶ୍ୟଟା ତା' ଆଖିରେ ଫୁଟି ଉଠିଲା । ରେଲର ଚକା ମାଡ଼ିଯାଇ ଲୋକଟାର ଦେହ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଯାଇଚି । ଲୁହା ଧାରଣା ଆଉ ରେଲ ରାସ୍ତାର ପଥର ଗୋଟିଗୁଡ଼ାକ ରକ୍ତରେ ଜୁଡ଼ୁବୁଡ଼ୁ ହୋଇ ଭିଜି ଯାଇଚି । ଖଣ୍ଡେ ଦୂରରେ ଲୋକଟିର ମୁଣ୍ଡଟା ଅତି ବିକୃତ ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି ରହିଛି । କି ବିଭତ୍ସ ଦୃଶ୍ୟ । ଆଜି ବି ତାହାର ଚମକ ଲାଗିଲା ନିରଂଜନ ଶରୀରରେ । ସେ ଶିହରି ଉଠି ଆଖି ବୁଜି ଦେଲା । ...ତା' ହେଲେ ଧନଂଜୟ କଣ ଏମିତି କିଛି ପାଗଳାମି କରିଥିବ ? ଏହି ସବୁ ଭାବନା ଭିତରେ ନିରଂଜନର ମନେ ପଡ଼ିଲା ଗୋଟିଏ ସତ୍ୟ ଘଟଣା । ହିଁ ... ଏଇ ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ କବି, ଭଜମନ ଝଣ୍ଟୁଆ ତାଙ୍କ ନାଁ... ନିଜ'ଲା ସାହିତ୍ୟ-ସାଧନା କରି ଶେଷକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଛୁଆ ପିଲାଙ୍କୁ ଭସେଇ ଦେଇ ନିଜେ ଜଂଗଲରେ ଫାଶୀ ଦେଇ ପ୍ରାଣ ତ୍ୟାଗ କଲେ । କି ନିର୍ମମ ଜୀବନ, ଏ ପଥରେ ଧନଂଜୟ ପାଦ ଦେଇଚି କାହିଁକି .... କଣ ଲାଭ ମିଳିବ ସାହିତ୍ୟ-ସାଧନା କରି । ଧନଂଜୟର ସାଧନା ଲାଗି ଦିନେ ହୁଏତ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଷ୍ଟୀଠ ଗଣନା କରାଯିବ, କିନ୍ତୁ ସେଦିନ ଧନଂଜୟର ଲାଭ ହେବ କଣ ? ଟିକିଏ ଶୁଷ୍କ ପ୍ରଶଂସା, ଏଇଥିପାଇଁ ସାରା ଜୀବନ ଧରି ସାଧନା ! ହସି ଉଠିଲା ନିରଂଜନ । ତାଚ୍ଛଲ୍ୟର ହସ । ଜୀବନକୁ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଉପଭୋଗ କରିବା ଭିତରେ କି'ଣ ଗୌରବ ନାହିଁ ।

ଆଗରେ ଡ଼ାକ ପିଅନ ପହଞ୍ଚିଲା । ଗୋଟା ବଡ଼ ପ୍ୟାକେଟ୍ ବାହାର କରି ଥୋଇଲା ଟେବୁଲ ଉପରେ । ନିରଂଜନ ଦେଖିଲା ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି ପାର୍ଶଲ୍

··· କମ୍ପାନୀରୁ ଆସିଛି, ସେ ଭଲ କରି ଆଖି ଟେକି ଦେଖିଲା, ପ୍ରେରକ ସ୍ଥାନରେ ଲେଖା ହୋଇଛି ଧନଂଜୟର ନାଁ । ସେ ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇ ଉଠିଲା, ଧନଂଜୟ ବଞ୍ଚିଛି ... ଦୁଇ ଦିନ ତଳେ ସେ ନିଶ୍ଚୟ ବଞ୍ଚିଥିଲା··· ଏହି ପାର୍ଶଲ ତାହାର ପ୍ରମାଣ ... ହୁଏତ ଅଳ୍ପ ମଧ୍ୟ ସେ ବଞ୍ଚିଛି । ଶୀଘ୍ର ରସିଦରେ ଦସ୍ତଖତ କରିଦେଇ ପାର୍ଶଲ୍ ଖୋଲିବାରେ ଲାଗିଲା । କଣ ତା ପାଖକୁ ପଠେଇଛି ଆଉ ଧନଂଜୟ ... ? ପାର୍ଶଲ୍ ଖୋଲି ତା ଭିତରୁ ନିରଂଜନ ଆଗେ ଗୋଟା ଚିଠି ପାଇଲା । ହଁ, ଧନଂଜୟ ହାତର ଅକ୍ଷର; ଉପରେ ଦୁଇ ଦିନ ତଳର ତାରିଖ ଅଛି... ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଦୁଇ ଦିନ ତଳେ ବଞ୍ଚିଥିଲା । ଏଣିକି ଚିଠି ପଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଲା ନିରଂଜନ ।

ଚିଠି ପଢ଼ି ନିରଂଜନ ହସି ଉଠିଲା । ଧନଂଜୟ କେବଳ ବଞ୍ଚିନି ··· ଆଉ ପନ୍ଦର ଦିନ ଭିତରେ ବାହା ହେଉଛି ସେ । ପାଣ୍ଡୁଲିପିଯାକ ପଠେଇ ଦେଇଛି ନିରଂଜନ ପାଖକୁ...କିଛି ଟଙ୍କା ଆଶାରେ, ବାହାଘର ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ ।

ଚିଠି ପଢ଼ି ସାରି ନିରଞ୍ଜନ ଗୁମ୍ ହୋଇ ବସି ରହିଲା । କି ଉଦ୍ଭଟ କଳ୍ପନା ! ପାଣ୍ଡୁଲିପି ବିକି ସାହିତ୍ୟିକ ନିଜର ବାହାଘର କରିବ । ତା ପରେ ଆଉ ପରସ୍ତେ କାଗଜ ଖୋଲି ପାଣ୍ଡୁଲିପିଯାକ ନିରଞ୍ଜନ ବାହାର କଲା । ସଂଖ୍ୟାରେ ପାଞ୍ଚଟି । ଦୁଇଟି ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଖୁବ ବଡ଼ । ହୁଏତ ରାଜ୍ୟର ଅଳିଆଯାକ ସେଥିରେ ପଶିଛି । କି ବାଜେ ଲେଖେ ଧନଂଜୟ, ସେଥିରେ ପୁଣି ପାଞ୍ଚ ଖଣ୍ଡ ପାଣ୍ଡୁଲିପି । ନିଜର ଭାବନା ଭିତରେ ଯୁଦ୍ଧ । ତାକୁ ସେ ଅପମାନିତ କରି ସେ ଦିନ ଫେରେଇ ଦେଲା । ପୁଣି ତାରି ପାଖକୁ ପଠେଇଛି ସେ ପାଣ୍ଡୁଲିପିଗୁଡ଼ାକ । ଲୋକଟା ବଞ୍ଚିଛି...ପୁଣି ବା'ହେବ । ବୟସରେ ମୋର ସାଙ୍ଗ ହେବ...ଏତେ ଡେରିରେ ବା'ହେବ ଖାଲି ପରି ଝିଅକୁ ମାରିବା ସକାଶେ··· । ବଜାରରେ ସେ ଦଶ ଟଙ୍କାରେ ଖଣ୍ଡେ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ବିକିଛି....ପାଞ୍ଚ ଖଣ୍ଡକୁ ପଚାଶ ଟଙ୍କା ହବ··ହଁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଦି ଖଣ୍ଡ ଅଛି...ଧରି ଆଉ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା...ସତୁରି ଟଙ୍କା ହେଲା । ଏଇଥିରେ ହବ ବା'ଘର । ନିରଂଜନ ପୁଣି ହସି ଉଠିଲା ।

ଆଲ୍‌ମାରିର ଆଡ଼କରେ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଯାକ ରଖି ଦେଇ ନିରଞ୍ଜନ ନିଜର ବ୍ୟବସାୟୀ କାମରେ ମନ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ଅଫିସରେ ତାର କେତେ କାମ ବାକି ରହି ଯାଉଛି । ଏଥରକ ସେ ସବୁ କମେ ସାରି ଦେବାକୁ ମନେ ମନେ ସ୍ଥିର କଲା । କିନ୍ତୁ ବେଶି ସମୟ ସେ ସ୍ଥିର ମନରେ କାମ କରି ପାରିଲାନି । ଧନଞ୍ଜୟ ନିଜେ ନଷ୍ଟ ହେଲା, ତା ସାଙ୍ଗରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନଷ୍ଟ କରି ଦବ···ଏଇଠି ଥିଲେ ସେ ଆଜି ଦେଢ଼ଶ ଟଙ୍କା ପାଆନ୍ତାଣି.... ମାତ୍ର ତା କଲାନି....ତା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଗୃଡାଏ ଆବର୍ଜନା ବିକି ତା ପାଖରୁ ଆଜି ଟଙ୍କା ନବାକୁ ବସିଛି । ସେଦିନ ସବୁ ଗୋଲମାଲ ହେଲା ଏଇ ଧନଞ୍ଜୟ ଯୋଗୁ । ଗୋଲମାଲ...ତାକୁ ଗୋଲମାଲ କୁହାଯିବ...ତା ପଥରେ ସରସୀର ଆବିର୍ଭାବ କଣ ସତେ ଏକ ଗୋଲମାଲ ? କଲମ ବନ୍ଦ କରି ନିରଞ୍ଜନ ତାହାର ମୀମାଂସା ଖୋଜିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସରସୀର ରୂପ ଅପେକ୍ଷା ଦେହଟା ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର । ମାଂସଗୁଡାକ ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗରେ ଲୁଣ୍ଠି ହୋଇଛି ଯେମିତି । ନା, ନା, ସରସୀର ଦେହ...ସରସୀର ମାଂସରେ ତାର କି ଦରକାର ? ହଁ...ତା ବାହାରେ ସରସୀର ଦେଖାକୁ ଗୋଲମାଲ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ତାକୁ ସେ ଦାମିକା ଯୋତା ହଲେ ପିନ୍ଧେଇ ଦେଲା ଯେମିତି—ନିଜ ହାତରୁ ପଚଶ ଟଙ୍କା ଦେଇ । କାହିଁକି... ସରସୀର ତା' ପ୍ରତି ଏ ବଦାନ୍ୟତା କାହିଁକି ? କିନ୍ତୁ ସୁନ୍ଦର ଯୋତା ସେ ଏତେ ଟଙ୍କା ଦେଇ ନିଜେ ସେପରି ଯୋତା କେବେହେଲେ କିଣି ନ ଆନ୍ତା । ଅଞ୍ଜଳି ସେସବୁ କଥା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିଛି ଜାଣିନି । ଏ ସବୁ କଥା ଅଞ୍ଜଳି ଜାଣି ଆଉ ଲାଭ କଣ । ବଜାରରେ ସେ କେବେ ଯେମିତି ଏକୁଟିଆ ଅସି ଗୁଲ ଯିବନି । ସରସୀର ପଣତ ଉଡ଼ିଅସି ପିଛି ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ତା ଦେହରେ...ଅଞ୍ଜଳିର ସବୁ ଅଙ୍ଗ ତା ଦେହରେ ଲେଟି ଯାଏ....ତଥାପି ସେଥିରେ ତଫାତ୍...ହଁ...ଧନଞ୍ଜୟ କଣ ଚିଠି ଲେଖିଛି...

ଚିଠିଟା ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଟେବୁଲ ଉପରେ ହୋଇଥିଲା । ତାକୁ ଆଗ୍ରହରେ ସେ ବସି ପଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆଡ଼କରୁ ପାଣ୍ଡୁଲିପିଯାକ ଆଣି . ସେ ପୁଣି ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲା । ନିରଞ୍ଜନର ମନେ ପଡ଼ିଲା ତାର ବସାଘରରେ

ଧନଞ୍ଜୟ ଗୋଟା କବିତା ଲେଖି ତାକୁ ଉପହାର ଦେଇଥିଲା । ବିବାହର ସବୁ ଯାକ ଯୌତୁକ ଭିତରେ ସେଇ କବିତାଟି ତାକୁ ଲାଗିଥିଲା ଖୁବ ଭଲ । ଆଜି ସେହି କବିତାର ଲେଖକ ଧନଂଜୟ ବା' ହଉଚ । ତାକୁ ସେ କି ଉପହାର ଦେବ । ନିଜର ସବୁ ସମ୍ବଳ ପଠେଇ ସେ ପୁଣି ଆଜି ତା ପାଖରେ ଶରଣ ପଶିବ । ହୁଏତ ବିପଦ ତାର ଏତେ ଯେ ସେ ଦାନର ଅପମାନକୁ ମଧ୍ୟ ମନରେ ସ୍ଥାନ ନ ଦେଇ କାମ କରି ବସିଚି । କିନ୍ତୁ ଧନଂଜୟ ବା' ହେଇ କରିବ କଣ...ଚଳିବ କେମିତି···ଜୀବନରେ ଏତେ ପ୍ରଲୋଭନକୁ ଏଡ଼ି ସେ ନିଜର ସାଧନାକୁ ବଡ଼ ବୋଲି ମନେ କରିଥିଲା...ଶେଷକୁ ସେ ପୁଣି ନିର୍ଘାଟ ଅନାଟନର ଜୀବନ ଧରି ବିବାହ ଚକରେ ପଡ଼ିଗଲା ? କୋଉଠି···କାହାକୁ ବା' ହଉଚି ସେ ··କିଏ ତାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ଆଜି ଆଗେଇଆସିଚ...ପୁଣି ସିଏ ବା କାହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରୁଚ···

ଏହିପରି ଚିନ୍ତନା ଭିତରେ ଧନଂଜୟ ପ୍ରତି ନିରଂଜନର ମନ କ୍ରମେ ସଦୟ ହେଇ ଉଠିଲା । ପ୍ରତିଭା ଅଛି ଧନଂଜୟ ଭିତରେ...ତା ପଛରେ ଠିଆହେବାକୁ ହେବ । ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ ବାଦକ ଉପାସ ମରି ଯାଇଚ...ତା' ପୁଅ ନିଧିଆ ପଛରେ ସେ ଆଜି ଠିଆ ହେଇଚ ତାକୁ ଉଠେଇବା ଲାଗି··· ନିଧିଆ ମଧ୍ୟ ଉଠୁଚି···ଆଉ ଏତେ ବଡ଼ ପ୍ରତିଭାଧର ଏହି ଯୁବକ ଧନଂଜୟ ମରିଯିବ ? ଯେଉଁମାନେ ମୁମୂର୍ଷୁ ସେମାନେ ମରନ୍ତୁ । ଶୋକସଭା ବନ୍ଦ ହେଉ, କିନ୍ତୁ ଜୀବନ୍ତମାନଙ୍କର ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବା ଦରକାର । ସେହି ଜୀବନ୍ତମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଧନଂଜୟ ଅନ୍ୟତମ । ସେ ଆଜି ତା ପାଖରେ । ହେଇ ଆଗରେ ପଡ଼ିଚ ତାହାର ସାଧନା ରାଶି । ଏହି ପାଣ୍ଡୁଲିପିଗୁଡ଼ିକ ଛଡ଼ା ଧନଂଜୟର ସମ୍ପତ୍ତି ଆଉ କ'ଣ । ସେ ରକ୍ଷାକରିବ ବିକଶିତ ପ୍ରତିଭାର ଏହି ସ୍ୱାକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକୁ । ସୁନ୍ଦର ସଂସ୍କରଣ କରି ଏ ସବୁ ପ୍ରକାଶ କରିଦେବ । ପ୍ରକାଶକ ହିସାବରେ ସେ ସେଥିରୁ କୌଣସି ସତ୍ତ୍ୱ ନେବନି । ଧନଞ୍ଜୟର ପ୍ରତିଭାର ରକ୍ଷା ପାଇଁ ଏହାହିଁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବ୍ୟବସ୍ଥା । ବହି ବିକ୍ରି ବାବଦ ସମସ୍ତ ଧନ ଧନଂଜୟ ପାଉ । ଧନଞ୍ଜୟର ବିବାହ ସାଙ୍ଗରେ ତାର

କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ .... ବିବାହ ଭିତରେ ଧନଞ୍ଜୟର ବଞ୍ଚିବାର ସେ କିଛି ହେଲେ ସମ୍ଭାବନା ଦେଖୁନି ... ନା...ନା ଧନଞ୍ଜୟର ବିବାହକୁ ସେ କଦାପି ସମର୍ଥନ କରି ପାରିବନି ... ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପରିବର୍ତ୍ତେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାଶାଳୀର ପାଗଳାମୀକି ସେ ବରଦାସ୍ତ କରି ପାରିବନି ।

ସେ ଦିନ ଅଫିସ ଫେରନ୍ତା ନିରଂଜନ ଗୋଟିଏ ପ୍ରେସକୁ ଯାଇ ଧନଂଜୟର ଖଣ୍ଡେ ବହି ଛାପିବା ପାଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚର ହିସାବପତ୍ର ବୁଝି ଆସିଲା । ତିନି ଶ' କି ଚାରି ଶ' ଟଙ୍କା ଲାଗିବ । ନିରଂଜନ ଭାବିଲା, ବହିଟା ଶୀଘ୍ର ଛାପି ଦେଲେ ଧନଂଜୟର ବା' ଘର ବେଳକୁ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ବରିଆ ଉପହାର ଦେଇ ହୁଅନ୍ତା । ପୁଣି ଦୋ' ଦୋ ପାଞ୍ଚ ହେଲା, ଟଙ୍କା ଅଭାବରୁ ବା' ଘର ଯଦି ନ ହୁଏ, ଉପହାରଟା ଶୁଝିଲାରେ ପଡ଼ି ମାରିଯିବ କେବଳ । ହୁଏତ ସେହି ତିନି ଶ' କି ଚାରି ଶ' ଟଙ୍କାରେ ଧନଂଜୟ ବିବାହ ପଥର ବାଧା ବନ୍ଧନ ଅନେକ ଅତିକ୍ରମ କରି ଚାଲିଯିବ । ହିଁ ... ବଡ଼ ମୁସ୍କିଲ କଥା, କଣ କରାଯିବ । ଅଂଜଳି ସାଙ୍ଗରେ ପରାମର୍ଶ କଲେ କେମିତି ହୁଅନ୍ତା ।

"ଆରେ ହୋ, ଶୁଣୁଚ !"

ତଳ ଖଂଜାରେ ରକ୍ତମଣି ପୁଅକୁ ହଳଦି ଲଗେଇ ଦେଉଚି । ପୁଅର ଅସହିଷ୍ଣୁ କାନ୍ଦଣା ଭାସି ଆସୁଚି ପବନରେ । ବଜାରକୁ ଚାକର ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇଚି ଗୋବିନ୍ଦ । ଅଗଣା ପାରି ହୋଇ ଆର ଖଂଜାକୁ ଅଂଜଳି ଚାଲିଯିବା ଉପରେ । ଗର୍ଭର ସ୍ଫୀତିରେ ଚାଲିବା ତାର ମନ୍ଥରୀଭୂତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ନିରଂଜନର ଡ଼ାକ ଶୁଣି ସେ ଅମଙ୍କି ଛିଡ଼ା ହେଲା । ମୁହଁ ଫେରେଇ ଅନେଇଲା । ଠିକ୍ ସାମନାର ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ଖଣ୍ଡେ ଚୌକିରେ ବସିଚି ନିରଂଜନ । ଆଗମୁହାଁ ହୋଇ ଆଗେଇ ଆସିବାକୁ ଅଂଜଳି କୁଣ୍ଠାବୋଧ କଲା । ଛାତିର ଲୁଗା ତଳକୁ ଖସେଇ ଦେଇ ଯେପରି କଣ କୃତ୍ରିମତାର ଆଶ୍ରା ନେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ନିରଂଜନ ସେ ସବୁ ଉପଭୋଗ କରିବାରେ ଲାଗିଚି । ଅଂଜଳିର ଚାଲିବାର ଢ଼ଂଗ ଦେଖି ସେ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି ଉଠିଲା । ଅଂଜଳି କିନ୍ତୁ ହସିଲାନି, ଚାଲି ଚାଲି ଆସି ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି କହିଲା, "ହସୁଚ କାହିଁକି, କ'ଣ ହୋଇଚି କି...ଦୁଷ୍ଟ...."

ନିରଞ୍ଜନ ହସି ହସି କହିଲା—"କିଛି ନା, କିଛି ନା । କିଏ କହୁଚି କି କ'ଣ ହେଇଚି ବୋଲି—କବିଗୁଡ଼ାକ ନାରୀକୁ ତନ୍ୱୀ ରୂପରେ କଳ୍ପନା କରି ବଡ଼ ଭୁଲ କରିଛନ୍ତି । ବରଂ ଏ ରୂପଟା ତମର ଖୁବ ଭଲ ଦିଶୁଚି ..."

ପିଣ୍ଡାରେ ଠିଆ ନହେଇ ଅଞ୍ଜଳି ଏ କଥା ଶୁଣି ଘର ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲା । ନିରଞ୍ଜନ ଘର ଭିତରକୁ ଯାଇ ତାକୁ ଅନେଇ ପୁଣି ହସି ଉଠିଲା ।

"ତା ହେଲେ ମତେ ଡାକିବାରେ କିଛି କାରଣ ନାହିଁ...ଏମିତି ହସୁଚ କାହିଁକି କହିଲ...?" କହି ଅଞ୍ଜଳି ଘରୁ ବାହାରି ଯିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଲା । ତାର ଗତିରୋଧ କରି ଆଗରେ ଠିଆ ହେଲା ନିରଞ୍ଜନ । ଆଖିରେ ତାର ଅଞ୍ଜଳିର ବିପୁଳ ସମ୍ପଦ ପ୍ରତିଭାତ ହେଲା ଯେମିତି । ଲୋଭ ସମ୍ବରଣ କରି ନପାରି ସେ ଅଞ୍ଜଳିର ଦୁଇ କାନ୍ଧକୁ ଧରି ଛିଡ଼ା ହେଲା । ଗର୍ଭବତୀ ନାରୀର ମୂର୍ତ୍ତି ଭିତରେ ଯେମିତି ଗୋଟାଏ ଉତ୍ସବ ରଚନା ଚାଲିଚି । କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ପୁରୁଷର କୌଣସି ଦୈହିକ ଲୋଭ ନାହିଁ । ଭବିଷ୍ୟତର ଜୟଗାନ ଭିତରେ ସୃଷ୍ଟିର କାମନା ଧରି ନିଜର ଉତ୍ସବ ମଧ୍ୟରେ ନାରୀ ଯେମିତି ନିଜେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଇ ରହିଚି । ସେଇ ଉତ୍ସବ ରଚନାରେ ଦିନେ ପୁରୁଷର ହାତ ଥିଲା । ମାତ୍ର ସେ ଆଜି ଦୂରରେ, ସେ ଆଜି ଚାହିଁ ରହୁଚି ବାଟରେ ଆଉ କାହାର ପାଦଚାଲିକି ।

ଯେଉଁ ପରାମର୍ଶ ପାଇଁ ଅଞ୍ଜଳିକି ପାଖକୁ ଡାକି ଥିଲା ତାହା ଆଉ ନିରଂଜନ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ହେଲାନି । କାନ୍ଧରୁ ତାର ହାତ ଉଠେଇ ନେଇ କହିଲା—"ସେମିତି ଡାକିଥିଲି । ଖୁବ ଭଲ ଦିଶୁଚ ତମେ..."

କାନରେ ସ୍ୱାମୀର ପ୍ରଶଂସାର ସ୍ୱର ବାଜିଲେ ମଧ୍ୟ ଅଂଜଳି କିନ୍ତୁ ସେଥିରେ ଉତ୍ସାହିତ ହେଇ ପାରିଲାନି । ଅନେଇଲା ସ୍ୱାମୀର ମୁହଁକୁ, ବିରାଟ ତୃଷ୍ଣାର ଗୋଟାଏ ଘୂର୍ଣ୍ଣିବାତ୍ୟା ଘୂରି ବୁଲୁଚି ସେଠି ଯେମିତି । ନବଗ୍ରହ ସ୍ତୋତ୍ର ଆଉ ଦେବାଦେବୀର ପୂଜାପାଠର ସେଠି କୌଣସି

ଆଶୀର୍ବାଦ ନାହିଁ । ଅନ୍ତରର ନିରୁପାୟତା ମଧ୍ୟ ନିରଂଜନ ଅନୁଭବ କଲା । ହାତରେ ଚୁପି ଧଇଲା ଅଂଜଳିର ମୁହଁଟିକୁ । ସେହି ମୁହଁ । ସେହି ଆଖି । ଯେମିତି ଦିନେ ଡାକ ନେଇ ଯାଉଥିଲା ଖୁବ ଦୂରକୁ ଆଜି ବି ସେମିତି ଡାକ ପାରୁଛି । କିନ୍ତୁ ଯାଇ ହେଉନି । ଆଖି ଫେରେଇ ଆଣିଲା ନିରଂଜନ । ଅଂଜଳି ସେତେବେଳକୁ କାନ୍ଥର ଗୋଟିଏ ଦେବତାର ଛବି ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟି ନିବଦ୍ଧ କରିଛି । ଆଖି କଣରେ ଜମି ଉଠିଛି ବାଷ୍ପ ବିନ୍ଦୁ ।

*

* ୧୫ *

*

କାହାର ପରାମର୍ଶ ନକରି ନିରଂଜନ ଶେଷକୁ ତିନିଶହ ଟଙ୍କା ଧନଂଜୟଙ୍କୁ ଦେବାପାଇଁ ସ୍ଥିରକଲା । ଲେଖାଗୁଡ଼ାକ ଯେମିତି ଥାଉ, କେବେ ଧନଂଜୟ ଆସିଲେ ତାହାର କିଛି ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବ । ଏହିପରି ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ବର୍ଷଘରର ଠିକ ଆଠଦିନ ଆଗରୁ ନିରଂଜନ ଡ଼ାକ ଯୋଗେ ଧନଂଜୟ ପାଖକୁ ଟଙ୍କାତକ ପଠାଇଦେଲା ।

ତାପରେ ନିରଂଜନ ନିଜ କାମରେ ଲାଗି ଯାଇଛି । ଧନଂଜୟ କେଉଁଠାରେ ଅଛି କେଉଁଭଳି ଗୋଟିଏ ଝିଅକୁ ବା' ହେଲା ସେଥିଲାଗି ଅବଶ୍ୟ ତା' ମନରେ ବେଳେବେଳେ ଜିଜ୍ଞାସା ଦେଖା ଦେଉଛି । କିନ୍ତୁ ଦୂରରେ ରହି ସେ ଦିଗରେ ବିଶେଷ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳେଇବାକୁ ସେ ଚେଷ୍ଟା କରିନି । କିଛିଦିନପରେ ବ୍ୟବସାୟ ନେଇ ସେ କଟକଠାରୁ ଦୂରକୁ ଚାଲିଗଲା । ବାହାରେ ତା'ର ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ ଛ'ଦିନ କଟିଲା । ଫେରି ଆସିବା ପରେ ଅଫିସର ଚିଠି ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସେଥିଭିତରୁ ଧନଂଜୟର ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ପାଇଲା । ଚିଠି ଭିତରେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର । ସେତେବେଳକୁ ବା' ଘର ତିନି ଦିନ ଗତ ହୋଇଗଲାଣି । ନିରଂଜନ ଭାବିଲା—ଆଉ ତ ଯାଇ ହବନି ନିଶ୍ଚୟ । ଯିବାର ଆଉ କିଛି କାରଣ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ତେବେ ଧନଂଜୟ ବା' ହେଲା କାହାକୁ ? ଚିଠି ଆଉ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ରକୁ ନିରଂଜନ ଥରି ଥରି କରି ପଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ବିଶୁଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷର ଓ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଲେଖା; କିନ୍ତୁ ତାକୁ ପଢ଼ି ବୁଝିବା ଯେମିତି ନିରଂଜନ ପକ୍ଷରେ ଖୁବ କଷ୍ଟକର ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଧାଡ଼ିର ଅକ୍ଷର ଯେମିତି ଗୋଟା ଗୋଟା ଖସି

ପଡ଼ୁଛି । ଗୋଟା ସିଗାରେଟ୍ ଟାଣିଲା । ଧୂଆଁ ଗୁଡ଼ାକ ବାଁକାଲିଆ ମାରି ଟେବୁଲ ଉପର ଖାଗର ଗ୍ରେଟ ଶୂନ୍ୟମଣ୍ଡଳ ଭିତରେ ଘୂରି ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଚିଠିର ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ାକ ସେଥିରେ ଆହୁରି ନଭି ନଭି ଯାଉଚି । କିନ୍ତୁ ତା’ ଭିତରୁ ଦ’ଟା ମୁହଁ ଖସି ଉଠୁଚି ଧୀରେ ଧୀରେ । ଦରଜଳା ସିଗାରେଟ ଟାକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲା ନିରଞ୍ଜନ । ମୁହଁଟାକୁ ଭଲକରି ପୋଛି ନେଲା ରୁମାଲରେ । କାଚ ଡେଣ୍ଡିଆର ଗୁପା ତଳେ ଚିଠି ଆଉ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର ଟେବୁଲ ଉପରେ ପଡ଼ିରହିଚି । ଓଡ଼ିଆ ଅକ୍ଷର ଛାପିବାରେ ପ୍ରେସ୍‌ରେ କୌଣସି ତ୍ରୁଟି ଘଟିନି...ଅଧ୍ୟାପିକା ସରସୀକୁ ବା’ ହେଇଚି ଧନଞ୍ଜୟ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ରରେ ହୁଏତ ବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ ହେବ ବୋଲି ଲେଖା ହେଇଚି, କିନ୍ତୁ ଉନଦିନ ହେଲା ତାହା ସମ୍ପନ୍ନ ହେଇ ସାରିବଣି । ନିରଞ୍ଜନ ଆଖିରେ ଖେଳିଗଲା ସରସୀର ସେ ଦିନର ଚେହେରା । ସୁଗଠିତ ମାଂସପୁଷ୍ଟ ଦେହଟା ଯେମିତି କେବଳ ସଂଗ୍ରାମର ଡାକରା ଦେଉଚି । ସେହି ସଂଗ୍ରାମ ବରଣ କରି ନେଇଚି ଏବେ ଧନଞ୍ଜୟ । ଛିଃ ସରସୀ କି ନୀଚ...ଗୋଟା ଓକିଲ ସ୍ୱାମୀକୁ ଡ୍ରାଇଭୋର୍ସ କରି ଶେଷରେ ବାରବୁଲା ଧନଞ୍ଜୟଟାକୁ ବା’ ହେଲା । ଆଉ ଲକ୍ଷ୍ମୀର ତେଜ୍ୟପୁତ୍ର ଭଣ୍ଡ ସାହିତ୍ୟ-ସାଧକ ଧନଞ୍ଜୟ ଆଜି ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପିକାର ସ୍ୱାମୀ...ଆଉ କିଛି ଚିନ୍ତା କରି ପାରିଲାନି ନିରଞ୍ଜନ । କିଛି ସମୟ ସ୍ତବ୍ଧ ହେଇ ବସି ଦ’ଉନଟା ସିଗାରେଟ ପୋଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଲା ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ମନେ ପଡ଼ିଲା ତାର ସେ ଦିନର ଘଟଣା । ବହି ଦୋକାନ ଦଶଟଙ୍କାରେ କିଣିଥିଲା ଧନଞ୍ଜୟର ଗୋଟା ଲେଖାକୁ...ଆଉ ସେ କଥା ସରସୀ ତାକୁ ପ୍ରଥମେ ଜଣେଇ ଦେଲା । ତା ପୂର୍ବରୁ ସରସୀ ସହ ଧନଞ୍ଜୟର ଆଳାପ ହେଇଚି ନା ପରେ ? ଧନଞ୍ଜୟର ସେଇ ରୁକ୍ଷ ଛତରା ଚେହେରା ଭିତରେ ଗୋଟା ପୁରୁଷସୁଲଭ ବଳିଷ୍ଠତା ଥିଲା । ହୁଏତ ସେଇଟା ଆକର୍ଷଣ କରିଚି ସରସୀକି । ସେ ଦିନର ଘଟଣା ପରେ ହୁଏତ ଧନଞ୍ଜୟ ଭିତରେ ଆଉ କୌଣସି ଆଦର୍ଶ ନ ଥିଲା । ଟିଉସନ ଖୁଜିବା ଖୁହିଁ ସେଥିରୁ ନିରାଶ ହେଇ ପାଣ୍ଡୁଲିପିକି ଦଶଟା ଟଙ୍କାରେ ବିକିବାପରେ ସାହିତ୍ୟ-ସାଧକର ଆଉ କି ଆଦର୍ଶରେ ବିଶ୍ୱାସ ରହିପାରେ । ତା ପରେ ସେ ଝାସ

ଦେଇଚି ସର୍ବୋଚ୍ଚ କଳଙ୍କ। ମାଂସର ଉତ୍ସବରେ । ଆଉ ସରସୀ, କଣ କରିଥାନ୍ତା ସିଏ ? କୋଉ ଆତ୍ମମର୍ଯ୍ୟାଦା ସମ୍ପନ୍ନ ଆଉ ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟ ଲୋକ ତାକୁ ବରଣ କରିବାକୁ ଆଗେଇ ଆସିଥାନ୍ତା । ଖାଣ୍ଟି ଓଡ଼ିଆରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, ସେ ଗୋଟେ ଗୁଣ୍ଡିର ମାଇକିନା । ହୁଁ...ତାକୁ ପୁଣି ବା' ହେଲା ଧନଞ୍ଜୟ, ଦୀର୍ଘକାଳର କୌମାର୍ଯ୍ୟବ୍ରତ ଉଦ୍‌ଯାପନ କରି । ଭାବି ଭାବି ଗୋଟାଏ ବିକୃତ ହସ ହସିଲା ନିରଞ୍ଜନ ।

ଚପରାସି କଣ ଗୋଟେ ଖାତା ଆଣି ଥୋଇଲା ଆଗରେ । ମୁଣ୍ଡବାଳ ଭିତରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ପୂରେଇ ଚିଡ଼ି ଉଠି କହିଲା ନିରଞ୍ଜନ, "ଯାଃ....ଆଜି ଆଉ ହବନି ।" ଫେରିଗଲା ଚପରାସି । ମନେ ପଡ଼ିଲା ଅଞ୍ଜଳିର ଗର୍ଭାଳସ ରୂପ, ଛୋଟପୁଅ ଅରବିନ୍ଦର ଛନ ଛନ ମୁହଁ, ଆଉ ବାଳକ ଗୋବିନ୍ଦର ଚପଳ ଚେହେରା । ଉଠି ଠିଆ ହେଲା ନିରଞ୍ଜନ । ଘରକୁ ଯିବାକୁ ହେବ । ଘର ତାର ଖୁବ ସୁନ୍ଦର । ନବଗ୍ରହ ସ୍ତୋତ୍ର, ଦେବପୂଜାର ଗୁଞ୍ଜନରେ ଘର ତାର ଭରା, ଆଉ ଶିଶୁର କଳହାସ୍ୟରେ ମୁଖରିତ । ପୁଣି ତା ତଳେ ପୂରି ରହିଚି ନୂଆବୋଉ ରୁକ୍ମଣିଙ୍କ ପବିତ୍ରତା । ଅଞ୍ଜଳିର ସାତ୍ତ୍ୱିକ ସାଧନା । ଅଫିସ ଛାଡ଼ି ସେହି ଘର ଅଭିମୁଖରେ ନିରଞ୍ଜନ ଚାଲିଲା ।

ବାଟରେ ଦୌଡ଼ୁଚି ନିଧିଆ । ନିରଞ୍ଜନକୁ ଦେଖି ଥକା ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଯେମିତି ସେ ଖୁବ ହାଲିଆ ହୋଇଯାଇଚି । କଥା ପରିବର୍ତ୍ତେ ପାଟିରୁ ତାର ଶ୍ୱାସ ବାହାରିବାରେ ଲାଗିଚି । ନିରଂଜନ ମଧ୍ୟ ନିଧିଆକୁ ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲା ।

"ଅରେ କଥା କଣ ? କାହିଁକି ଦୌଡ଼ୁଥିଲୁ ?"

ନିରଂଜନର ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣି ନିଧିଆ କଥା କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । କିନ୍ତୁ ପାରିଲାନି । ପୁଣି ନିଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ନିରଂଜନ ଆହୁରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା । ମା, ଝିଅ, ନାତି ବେଶ୍ ଭଲରେ ତ ଚାଲୁଥିଲେ । ହଠାତ୍ କଣ ଏମିତି ଘଟିଲା ଯେ ନିଧିଆ ଇମିତି ହାଲିଆ ହୋଇପଡ଼ିଚି । କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ତ

ତା ପାଖରେ ଆସି ଚବନ୍ ବଜେଇ ଯାଇଚି । ସେତେବେଳେ କିନ୍ତୁ ତା

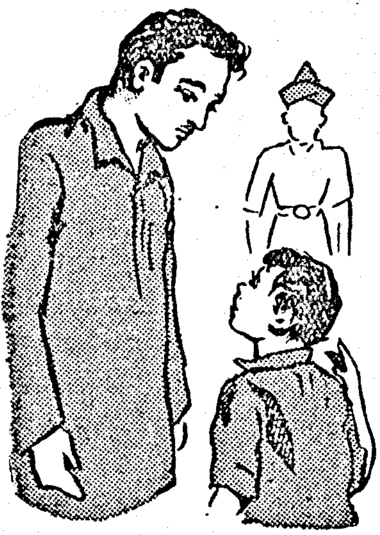

ଜ୍ଞାନ ନ ଥିଲା । କଣ ଘଟିଲା ସତେ ? ନିଜର ଯେତେ ଦୁଃଖ ଥିଲେ ବି ନିଧିଆର ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ନିରଂଜନ ସେ ସବୁ ବିଲକୁଲ୍ ଭୁଲିଗଲେ । ନିଧିଆର ଅହୁରି ପାଖକୁ ଘୁଞ୍ଚି ଆସି ସେ ଛିଡ଼ା ହେଲେ ।

"ଆରେ କଥା କ', ମୁଁ ଅଛି, ଭୟ କଣ !"

ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଅଧା କମିଜ ଟିଣ୍ଡିକର ପୁଳାଏ ଓଦା ହେଲାଣି ଝାଳରେ । ପିନ୍ଧାକାନିରୁ ମେଞ୍ଚାଏ ଧରି ମୁହଁରୁ ଝାଳ ପୋଛିଲା ନିଧିଆ । ଦମ ଟେକି ଛଳ ଛଳ ଆଖିରେ କହିଲା, "ବାବୁ, ପୁଲିଶ..."

"ଆରେ ପୁଲିଶ କ'ଣ ନିଧି, ତୁ କଣ କୋଉଠି କିଛି ଚୋରି କରିଚୁ ?" ନିଧିଆ ମୁହଁକୁ ବଲବଲ କରି ଅନେଇଲା ନିରଂଜନ ।

"ବାବୁ ସେଇ ବୁଢ଼ା...ସେଇ ହଣବୋଲିଆ ବୁଢ଼ା....ପୁଲିଶ ଆମ ଘର ଘେରି ରହିଚନ୍ତି ବାବୁ ! ବେଗି ଚାଲ....ଆମକୁ ରକ୍ଷା କର... ।" ଏତିକି କହି ନିଧିଆ ପୁଣି ଜୋରରେ ନିଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

କିନ୍ତୁ ନିରଞ୍ଜନ ଏ ସବୁରୁ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲେନି । ତେବେ ନିଧିଆ ଚୋରହାରି କିଛି କରିନି । ନିଧିଆ କାନ୍ଧରେ ହାତ ପକେଇ ତାକୁ ସାହସ ଦେବାକୁ ନିରଞ୍ଜନ ଚେଷ୍ଟା କରି କହିଲେ, "କଣ ଘଟିଚି ସବୁ କଥା ଖୋଲି କ' ।"

ନଧିଆ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି କହିଲା, 'ମୁଁ ତମକୁ ସେ କଥା ଲୁଚେଇ ଥିଲି ବାବୁ, ହରିବୋଲିଆ ବୁଢ଼ା କୋଉ ଦିନୁ ଆଇକୁ ସଙ୍ଗ କରି ଆମ ପଡ଼ାରେ ସ୍ମଗ୍ ଗଞ୍ଜେଇ କାରବାର ଚଳେଇ ଥିଲା । ଆଇ ତା ନିଜ ଗାଁକୁ ଯାଇ ବେଳେବେଳେ କାରବାର କରି ଆସୁଥିଲା । କାଲିଠୁଁ ହରିବୋଲିଆ ବୁଢ଼ା ଧରା ହୋଇଗଲାଣି । ତାଠୁଁ ଖବର ପାଇ କାଲି ନା କଣ କେତେ ପୁଲିସ ଆସି ଆମ ଘର ଘେରି ଗଲେଣି । ତମେ ଚଞ୍ଚଳ ପଳ, ନଇଲେ ଆଇକୁ ବାନ୍ଧି ନେଇ ଯିବେ...'

ଏ ସବୁ କଥା ଶୁଣି ନିରଞ୍ଜନ ଅବାକ୍ ହୋଇଗଲା । ଏତେ କଥା ଘଟିଗଲାଣି ସ୍କୁଲ ଭିତରେ । ସ୍ମଗ୍ ଗଞ୍ଜେଇ ଅଫିମ କାରବାର ଯୋଗୁ ବୁଢ଼ୀ ପୁଲିଶ ହାତରେ ପଡ଼ିଚି । ପୁଲିଶ କେଶ । ସେ ଯାଇ ସେଠି କଣ କରିବ ! ନା...ଯିବନି... । 'ଯାଉ, ବୁଢ଼ୀ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ଯାଉ, କିଏ ଆଉ କଣ କରିବ ।' ଏ କଥା କହି ଦେଲା ପରେ ସେ ନଧିଆ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲା । ଖୁବ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠାବାନର ବିକାଶ ଘଟିଚି ଏଇ ନଧିଆ ଭିତରେ । ଆଗର ନଧିଆ ଏବେ ଢେର ବଦଳି ଯାଇଚି । ସେହି ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଚେହେରା ଏହି ଦି'ବର୍ଷ ଭିତରେ ତା ଦେହରୁ ପୁରାପୁରି ନିଭିଯାଇଚି କେବଳ ସେଇ ବୁଢ଼ୀ ଯୋଗୁ । ତିନି ପ୍ରାଣୀ କୁଟୁମ୍ବକୁ କଟକ ସହରରେ ସମ୍ଭାଳିଚୁ ସେଇ ବୁଢ଼ୀ । ନିରଞ୍ଜନ ଉପରୁ ସେ କେତେ ଦାୟିତ୍ୱ ଉଠେଇ ନେଇଚି । ନିରଞ୍ଜନର କଥା ଶୁଣି ନଧିଆର ମୁହଁ ଅନ ଅନ ହୋଇ ଆଖିରେ ହତାଶା ଫୁଟି ଉଠିଚୁ । ସେ ସବୁ ଲକ୍ଷ କଲା ନିରଞ୍ଜନ । ଆଉ କିଛି କଥା ନ କହି ଗୋଟା ରିକ୍ସା ଡାକି ଉଠି ପଡ଼ିଲା । ପାଖରେ ବସିଲା ନଧିଆ ।

ଯୋଗ ଖୁବ ଭଲ । ଦଧିଆ ଘର ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା ପରେ ନିରଞ୍ଜନ ଜଣେ ପୁରୁଣା ବନ୍ଧୁର ଭେଟ ପାଇଲା । ପୁଲିଶ ଅଫିସର ରୂପେ ସେ ତଦନ୍ତ ଦାୟିତ୍ୱରେ ଆସିଚି । ନିରଞ୍ଜନ ତାଙ୍କଠାରୁ ବୁଝିଲା ବୁଢ଼ୀ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେପରି ବିଶେଷ ଅଭିଯୋଗ ନାହିଁ । ସ୍ମଗ୍ କାରବାର ସାବ୍ୟସ୍ତ ହେଲା ପରେ ଯାହା କିଛି ହେବ । ପ୍ରଧାନ କଥା, ସ୍ମଗ୍‌ମାଲ୍ ଘରୁ ମିଳିବା

ଉପରେ ସବୁ ପ୍ରମାଣ ପ୍ରାପ୍ତି ନିର୍ଭର କରୁଛି । ତା ପରେ ସାକ୍ଷୀ ଗୁଡ଼ା କଥା । ପଡ଼ାର ଲୋକେ ସେଥିପାଇଁ କେହି ହୁଏତ ବାହାରି ଆସନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ନିରଞ୍ଜନ ଦୃଢ଼ ହୋଇ ଠିଆ ହେଲା ଆଗରେ । ତାପରେ ଘର ଖାନତଲାସ ହେଲା । ବୁଢ଼ୀ ବହୁତ ଆଗରୁ ହାତ ସଫେଇ କରି ସାରିଛି । ସେଥିଲାଗି ଷ୍ଟେସ୍ ଜିନିଷର କୌଣସି ସନ୍ଧାନ ମଧ୍ୟ ମିଳିଲାନି । କୂଅ ଭିତରେ ପାଣିରେ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫୁଟ୍‌ଫୁଟି ଉଠୁଛି । ଯେଉଁ ଷ୍ଟେଟ ଟିଣ ବାକ୍ସଟି କାନି ତଳେ ଧରି ବୁଢ଼ୀ ପାଣି କାଢ଼ିବା ଲାଗି କୂଅ ମୂଳକୁ ଯାଇଥିଲା, ତା ଆଉ କେଉଁଠି ଥିବାର ଦେଖା ଗଲାନି ।

"କୂଅରୁ କଢ଼େଇବ ନୋଟା..."

ସନ୍ଧ୍ୟାର ଛକ ମୁଣ୍ଡରେ ଡାକ ଡାକ ଯାଉଛି କୂଅ ବୁଢ଼ାଲି । ବୁଢ଼ୀର ଛାତିରୁ ଝଲକାଏ ରକତ ଯେମିତି ଖସି ପଡ଼ିଲା । କୁଆଡ଼େ ଥୋଇ ଯୋଗଣୀ-ଝିଅ...ପୁଲିସ ବାବୁ ସାଙ୍ଗରେ ନିରଞ୍ଜନ ବାବୁ ବେଶ୍ ଗପ ଜମେଇଚନ୍ତି... ମାନେ, ଏ ନ ମ୍ଲ ପଗଡ଼ିଆଗୁଡ଼ା କେହି ତା ଡାକ ଶୁଣିବେନି । ପୁଣି ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ ପରେ କୂଅ ବୁଢ଼ାଲିର ଡାକ ଶୁଭିଲା ଦୂରରେ । ବୁଢ଼ୀ ଗୋଟା ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ିଲା ।

"ତା'ହେଲେ ଏ ଷ୍ଟେଟ ପରିବାରଟି ତୋର ଆଶ୍ରିତ ନା ?" ପୁଲିସ ଅଫିସର ପଚାରିଲେ ନିରଞ୍ଜନକୁ । ସେ ଏହା ଭିତରେ ସବୁ କହି ସାରିଛି । ବନ୍ଧୁ ପୁଲିସର ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣି କେବଳ ହସରେ ସମ୍ମତି ଜଣେଇ ଦେଲା ।

ସିଗାରେଟ କେଶ୍ ଖୋଲି ବନ୍ଧୁକୁ ଗୋଟିଏ ବଢ଼େଇ ଦେଲା ନିରଞ୍ଜନ ।

"ହଁ, କ'ଣ ଧନଞ୍ଜୟ କଥା କହୁଥିଲୁ ?" ମୁହଁରୁ ସିଗାରେଟ୍‌ର ଧୂଆଁ ଛାଡ଼େଇ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ପୁଲିଶ ବନ୍ଧୁ ।

ହଁ, ପଢ଼ିଲାବେଳେ ଧନଞ୍ଜୟର ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁ ଥିଲା ଏଇ ବସନ୍ତ । ନିରଞ୍ଜନ ହସି ହସି କହିଲା—"ଧନଞ୍ଜୟ ଏବେ ଜଣେ ମହିଳା ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କୁ ବିବାହକଲା । ଆଉ ଧନଞ୍ଜୟର ଲେଖା ତୁ ପଢ଼ିଚୁ ? ବଡ଼ ଚମତ୍କାର ଲେଖୁଚି

ଆଜକାଲି । କିନ୍ତୁ ସେମିତି, ସେମନ୍ତ ଛତରା ଭଳି ବୁଲୁଥିଲା । ବା' ହେଇ ତା'ର କ'ଣ ହେଉଛି କେଜାଣି...ଖଣ୍ଡେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର ପଠେଇଥିଲି....ମୁଁ ଆଉ ଯାଇପାରିନି...."

ପୁଲିଶ ବନ୍ଧୁ ବସନ୍ତ ହସି ହସି କହିଲା—"ଦୂର ମଫସଲକୁ ଦୌଡ଼ି ଯିବା ବେକୁବ ହେଇଥାନ୍ତା...ମୁଁ ସବୁ ଖବର ରଖିଛି...ବା'ଘର ତ କଟକରେ ହେଲା···ଆଉ ସେହି.ଦିନଠୁ ଧନଞ୍ଜୟ ଏଇ କଟକରେ ରହୁଛି, ନିଜ ସ୍ତ୍ରୀର ବସାରେ ।"

ଏ ବିଷୟରେ ନିରଞ୍ଜନ ଆଉ କିଛି ଉଠେଇବା ଉଚିତ ମନେ କଲିନି । ଗଲାବେଳେ ପୁଲିଶ ବନ୍ଧୁ କହିଗଲେ, ''ବୁଢ଼ୀକି ଟିକେ ସାବଧାନ ହେଇ ଚଳିବାକୁ କହିବୁରେ··।''

ସମସ୍ତେ ଚାଲିଗଲା ପରେ ଘର ଭିତରକୁ ନିରଞ୍ଜନ ପଶିଗଲା । ଦଧିଆର ଘର ଭିତରକୁ ଯିବା ଏହା ତା ପକ୍ଷରେ ସର୍ବ ପ୍ରଥମ ଘଟଣା । ଅଗଣା ଭିତରେ ନିରଞ୍ଜନର ଗୋଡ଼ ତଳେ ବୁଢ଼ୀ ଲମ୍ବଚାଲି ହେଇ ପଡ଼ିଗଲା । ଘର ଭିତରେ କାନ୍ଦି ଉଠିଲା ଦଧିଆର ସ୍ତ୍ରୀ । ଅଗଣାର ଗୋଟା କଣରେ ଗାଈ ବାଛୁରି କେତୋଟି । ସେମାନେ ଯେମିତି ସଶଙ୍କ ଆଖିରେ ଅନେଇ ରହିଲେ ନିରଞ୍ଜନକୁ । ନିଧିଆ ଲୁହ ପୋଛୁବାରେ ଲାଗିଛି । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ କାହାକୁ ଆଉ କ'ଣ କହିବ ? ନିରଞ୍ଜନ କିଛି ଭାବି ପାରିଲାନି । ଶେଷକୁ କଡ଼ା କଥାରେ ଗାଳିଦେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନାର ବାଣୀ ଶୁଣେଇ ନିରଞ୍ଜନ ଫେରିଲା ।

*
* ୧୭ *
*

ସେହି ଦିନର ଘଟଣା ।

ଅଞ୍ଜଳି ଅନେକ ବେଳଯାଏ ଚେଇଁ ଶେଷରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଚି । ଟିକିଏ ଦୂରକୁ ସ୍ଲେଟ ଶେଯଟି ଉପରେ ଶୋଇଚି ଅରବିନ୍ଦ । ସମସ୍ତେ ଘରର ଚଟାଣରେ ଶୋଇଚନ୍ତି । ମୁଣ୍ଡ ଉପର ଗ୍ରୁଡରର ଜଲ ପଙ୍ଖାଟା ଖୁବ ଦୂରରେ ରହିଗଲାଣି, ସେଥିଲାଗି ଶେଯର ଉପର ପଟରେ ଟେବୁଲ ପଙ୍ଖା ଘୁର୍ ଘୁର୍ ହୋଇ ବୁଲୁଚି । ବସନ୍ତ ସମୟ ଶେଷ ହୋଇ ଟିକେ ଟିକେ ଗରମ ପଡ଼ିଗଲାଣି । ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷ । ମାଧବୀ ନିଶାରେ ଆକାଶଟା ଖଡ଼ି ବୋଳିଲା ଭଳି ଦେଖାଯାଉଚି । ପଡ଼ିଶା ତ୍ରିପାଠୀ ଘର ଫାଟକର ମାଳତୀ ଫୁଲ ଲେଟଣି ଭାଙ୍ଗୁଚି । ପବନରେ ବେଳେବେଳେ ଭାସି ଆସୁଚି ତାର ବାସ୍ନା ।

ନିରଞ୍ଜନ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶୋଇନି । ଅନେକ ବେଳୁ ସେ ଅନେକ ବିଷୟ ଚିନ୍ତା କରିବାରେ ଲାଗିଚି । ଅଞ୍ଜଳି ଚେଇଁଥିଲା ବେଳେ ଦୁହେଁ ମିଶି ଅନେକ ବିଷୟରେ ଗପ କରିଛନ୍ତି । ପୁଣି ନୂତନ ଅତିଥିର ଆଗମନ ହେବ...ହସି ଉଠିବ ସଂସାର...ସଂସାର ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଚି...ତାର ସୀମା ହୁଏତ ଅଜ ଖୁବ ଦୂରରେ···ବୟସରେ ରହିଚି ଯଥେଷ୍ଟ ସତେଜତା.... ଗୋବିନ୍ଦ ଆଉ ଅରବିନ୍ଦ ମଣିଷ ହେବେ··ହୁଁ···ଝିଅ ହବ ନା ପୁଅ ହବ ଏଥର....ଲାଜରେ ମୁହଁ ଢାଙ୍କି ଦେଲା ଅଞ୍ଜଳି ।

ଅଞ୍ଜଳିର ମନେ ପଡ଼ିଲା, ବିବାହ ପରେ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ କଟିଥିଲା କେବଳ ପ୍ରଣୟର ଦୋଳାରେ ଝୁଲି ଝୁଲି । କିନ୍ତୁ ତାର ଭିତରେ ତା ସାଙ୍ଗର ଅନ୍ୟ

ବୋହୁଙ୍କର ସନ୍ତାନ ହୋଇ ସାରିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ପରେ ସେଥିପାଇଁ ଆନ୍ଦୋଳନ ଉଠିଲା ତା ମନରେ । ତାପରେ ଦୀର୍ଘ ଦୁଇବର୍ଷ କଟିଗଲା । ତାପରେ ଗର୍ଭକୁ ତାର ପବିତ୍ର ଓ ସାର୍ଥକ କରି ଆସିଲା ଅରବିନ୍ଦ । ସେତେବେଳକୁ ଅରବିନ୍ଦ ଶୋଇ ପଡ଼ିଛି, ଆନନ୍ଦରେ ଗୋଟିଏ ଚୁମା ଆଙ୍କିଦେଲା ଅଞ୍ଜଳି ତା ମୁହଁରେ । ଖୁବ ପାଖକୁ ଲାଗି ଆସିଲା ନିରଞ୍ଜନ । ଯେମିତି ଅଞ୍ଜଳି ଦେହରେ ଲୁଚି ହୋଇ ସେ ବିଲୀନ କରି ଦିଅନ୍ତା ନିଜକୁ । କିନ୍ତୁ ସେ ଦିଗରେ ସେ ଆଉ ଆଗେଇ ପାରିଲାନି । କେବଳ ଚାହିଁ ରହିଲା ଅଞ୍ଜଳିର ଜନନୀ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ···ପ୍ରଜନନର ଆରାଧନାରେ ସେ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ଜାଗି ଉଠିଛି ଏକ ଅପୂର୍ବ ପୂର୍ଣ୍ଣତା । ଥରେ ହାତ ବୁଲେଇ ଆଣିଲା ତା ଦେହରେ । ତାପରେ ପୁଣି ଚାଲିଲା କଳ୍ପନା ମୁଖର ଆଲୋଚନା । ନିଜର ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଭିତରେ ସନ୍ତୋଷ ଲଭ କରୁ କରୁ ଅଞ୍ଜଳି ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା ନିଦରେ ।

କିନ୍ତୁ ନିରଞ୍ଜନ ଚେଇଁଛି । ଆଖିରେ ଟିକେ ହେଲେ ନିଦ ନାହିଁ । ଟିକ୍ ଟିକ୍, ହୋଇ କାନ୍ଥ ଘଡ଼ିରେ ସମୟର ପଦକ୍ଷେପ ଆଗେଇ ଯାଉଛି । ସେହି ଭଳି ଆଗେଇ ଚାଲିଛି ନିରଞ୍ଜନର ଭାବନା । କେତେ କଥା ସେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କହିନି ଅଞ୍ଜଳିକୁ । ଆଜି ପୁଣି ଘଟିଯାଇଛି ଅନେକ କଥା । କିନ୍ତୁ ସେସବୁ ଅଞ୍ଜଳିକୁ କହିବାକୁ ଆଉ ଦରକାର ପଡ଼ୁନି । ଅଞ୍ଜଳି ଚାଲି ଯାଉଛି ଯେମିତି ଖୁବ ଦୂରକୁ । ସନ୍ତାନବତୀ ହେବା ଭିତରେ ନାରୀର ଯେଉଁ ସାର୍ଥକତା ସେ ଲଭ କରୁଛି ତା ଭିତରେ ସେ ଭୁଲିଯାଉଛି ସ୍ୱାମୀର ସନ୍ତୋଷ ବିଧାନ କଥା । ଏକ ଅଭୁକ୍ତ ଆଉ ପିଆସୀ ଆତ୍ମା ଯେ ଘୂରିବୁଲୁଛି ତାର ନିଜର ସ୍ୱାମୀ ଭିତରେ ସେ କଥା ଅଞ୍ଜଳି ହୁଏତ ଆଉ ଭାବୁନି । ପ୍ରେମନ୍ଥନର ପୌନଃପୁନିକତା ସୃଷ୍ଟିର ଅଭିନବ ପ୍ରକାଶ ଘଟିବା ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ହେଉନି । ବିରାଟ ପାଶବିକତା ଭିତରେ କେବଳ ଆବଦ୍ଧ ରହୁଛି ସର୍ଜନର ସ୍ୱପ୍ନ—ତଥାପି ତୃଷିତ ଆତ୍ମାର ଚିତ୍କାର । ସେସବୁ କିନ୍ତୁ ପହଞ୍ଚୁନି ଅଞ୍ଜଳି ପାଖରେ । ପୁଣି ହୁଏତ ବର୍ଷକ ପରେ ଫେରିବ ତାର ଚେତନା । ଆଉ ସେହି ଦୀର୍ଘ ସମୟ ଧରି ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟ ଗତି କରିବ କେବଳ ନିର୍ବିକାର ସାଧନା ଭିତରେ । ହୁଁ....ଏ ପୁରୁଷଟା ତାହେଲେ ଗୋଟା

କଣ ଯନ୍ତ୍ର...ସବୁ କାମ, ସବୁ ଚିନ୍ତା କରି ମଧ୍ୟ ଶେଷକୁ ବିରାଟ ନିଷ୍କ୍ରିୟତା ଭିତରେ ପଡ଼ି ରହିବ । ଅତି ଅସହ୍ୟ ଏଇ ବନ୍ଧନ । ବିନା ଦାୟିତ୍ୱରେ ଯେପରି ଏ ଗୋଟାଏ ସାଧନା । ଅଞ୍ଜଳିଠାରୁ ଦୂରକୁ ଯାଇ ପୁଣି କଣ ଆସି ନିଶି ହେବନି । ସନ୍ତାନ ଲାଭର ଉପାଦାନ ତାର ଦରକାର...ସେଥିପାଇଁ ହରିକାଠର ବ୍ୟବସ୍ଥା କାହିଁକି...କିନ୍ତୁ କେଉଁ ଦୂରକୁ ସେ ଯିବ...ସରସୀ ...ଗୋଟା ଉପନ୍ୟାସର ନାୟିକା, ଶେଷକୁ ବାସ୍ତବ ରକ୍ତ ମାଂସର ନାରୀ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଆଉ କଣ୍ଟକ ଭରା ରାସ୍ତାର ଯାତ୍ରୀ ଶେଷକୁ ତାର ଅଧିକାରୀ ହୋଇ ବସିଲା । ଓଃ...ପବନରେ ଆଉ ବାସ୍ନା ଭାସି ଆସୁଚି କାହିଁକି....କଣ ଏଇ କାଗଜର ଦେବ-ଦେବୀ ଗୁଡ଼ାଙ୍କୁ ରୁଷ୍ଟ କରିବାକୁ...ସେ ସବୁ ପୁଣି ହୋଇଚି ଅଞ୍ଜଳିର ଆଶ୍ରୟ ଆଉ ମୁଁ ହୋଇଚି ବନ୍ଧ···।

ଉତ୍ତେଜନାରେ ଭୁଲିପଡ଼ିଲା ନିରଞ୍ଜନ । ଦେହ ତାର ଛୁଁ ଖାଇଗଲା ଅଞ୍ଜଳିର ଦେହରେ । ସେଥିରେ ଅଞ୍ଜଳିର ନିଦ ପାତଳ ହୋଇ ଆସିଲା··· ପୁଅ କାନ୍ଦିଲାକି ଆଉ, ସେଥିପାଇଁ ତାକୁ ଡାକୁଚନ୍ତି ସ୍ୱାମୀ । ଜାଣି ପାରିଲା ଅଞ୍ଜଳି । ନିରଞ୍ଜନ ଗୋଟା ଦୀର୍ଘ ଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ିଲା । ଅଞ୍ଜଳି ଅନେଇଲା, ଉଠି ଠିଆ ହେଲା ଶେଷକୁ । କାନ୍ଥ କଡ଼କୁ ଯାଇ ସ୍ୱିଚ ଟିପି ଆଲୁଅ ଜଳେଇ ଦେଲା । ତକିଆରେ ମୁହଁ ମାଡ଼ି ଦେଲା ନିରଞ୍ଜନ । ନା, ପୁଅ ମଧ୍ୟ ଉଠିନି । ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଥଣ୍ଡା ପଡି ଆସିଲାଣି । ପବନରେ ଶୀତଳ ପରଶ । ସ୍ୱିଚ ଟିପି ଅଞ୍ଜଳି ପଙ୍ଖା ବନ୍ଦ କରି ଦେଲା । ଆଲୁଅ ସେମିତି ଜଳୁଚି । ନିରଞ୍ଜନ ତକିଆରେ ମୁହଁମାଡ଼ି ରହିବା ଭିତରେ ଅନୁଭବ କଲା, ମୁଣ୍ଡ ପାଖରେ ଅଞ୍ଜଳିର ପରଶ ଲାଗି ଲାଗି ଆସୁଚି ।

"ନିଦ ହେଉନି···?"

ଅଞ୍ଜଳି ଜାଣେ, ତାଙ୍କୁ ରାତିରେ ଏମିତି ବେଳେବେଳେ ନିଦ ହୁଏନା... ପୁଣି ହୁଏ...ନଘୋର ନିଦରେ ଶୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି, ରାତି ପାହି ଖରା ପଡ଼ିଗଲେବି ଦିନେ ଦିନେ ଉଠନ୍ତିନି ।

ନିରଞ୍ଜନ କିଛି କହିଲାନି । ପୁଣି କଡ଼ ଲେଉଟେଇଲା । ହୁଏତ ଭାଷା ଏଠି ଦରକାର ନାହିଁ, ସେଥିଲାଗି ନିରଞ୍ଜନର ଏ ନୀରବତା । ହୁଏତ

ଅଞ୍ଜଳି ସେ ସବୁ ସଙ୍କେତର ଅର୍ଥ ବୁଝୁଛି । କିନ୍ତୁ ସେ ମଧ୍ୟ ନୀରବ । ନିରଞ୍ଜନର ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଭିତରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ପୂରେଇ ଅଞ୍ଜଳି ସାଉଁଟିଲେଇବାକୁ ଲାଗିଲା ।

କେତେବେଳେକେ ନିରଞ୍ଜନ ଅନୁଭବ କଲା ଦୁଇଟୋପା ଜଳବିନ୍ଦୁ ପଡ଼ିଲା ତାର ଗାଲ ଉପରେ । ନିରଞ୍ଜନ ଚମକି ପଡ଼ି ହାତ ଉଠେଇ ଅଞ୍ଜଳିର ମୁହଁ ଅଣ୍ଡାଳିଲା । ଅଶ୍ରୁ । ଅଞ୍ଜଳି ଆଖିର ଅଶ୍ରୁପଥ ସବୁଦିନେ ନିରଞ୍ଜନ ଭିତରେ ପ୍ରବଳ ଅସ୍ୱସ୍ତିତା ରହିଛି । ଯେମିତି ଅଞ୍ଜଳି ତା'ଘରକୁ ଅଶ୍ରୁ ଢାଳିବାକୁ ଆସିନି, ଆଉ ତାର ନିରୋଧ ପାଇଁ ସବୁ ଚେଷ୍ଟା ସେ କରିବ । ଉଠିପଡ଼ି ନିଜର ପାପୁଲିରେ ନିରଞ୍ଜନ ଅଞ୍ଜଳି ମୁହଁରୁ ଅଶ୍ରୁ ପୋଛିବାକୁ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ଅଞ୍ଜଳିର ଅଶ୍ରୁ ଯେମିତି ବାଧା ମାନିବାକୁ ଚାହେଁନା । ନିରଞ୍ଜନ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି କଥା କହିନି—କିନ୍ତୁ ଏବେ ସେ କଣ କହିବ ତା ମଧ୍ୟ ଖୋଜି ପାଉନି । ଆଗରେ ଅଞ୍ଜଳି, ଘର ଭିତରେ ଆଲୁଅ ବିଛି ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ପାଖରେ ମଶାରି ତଳେ ଶୋଇଛି ନବଜାତ ପୁତ୍ର ଅରବିନ୍ଦ । ଅଞ୍ଜଳିର ଜଠର ଭିତରେ ଆଉ ଜଣେ ଆଗନ୍ତୁକର ପ୍ରସ୍ତୁତି । ଏ ସବୁ ଅଞ୍ଜଳିର କୀର୍ତ୍ତି, ଆଉ ତ୍ୟାଗର ଫଳ । ଜଗତକୁ ଜନ ସଂଖ୍ୟାରେ ଭରି ଦେଇ ଗର୍ବମୁଖର କରୁଛି ଏଇ ନାରୀ । ନିରଞ୍ଜନର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଘରଟିକୁ ଅପୂର୍ବ ମହିମାରେ ମଣ୍ଡିତ କରିଛି ସେହି ନାରୀ । ସେହି ନାରୀ ପୁଣି ସୌହୃଦ୍ୟମାନା ହୋଇ ବସିଛି ତାର ଆଗରେ । ସତେ ସେ କଣ ଏତେ ନିଷ୍ଠୁର, ଏ ସବୁର ଗୁରୁତ୍ୱ ସେ କିଛି ଉପଲବ୍ଧି କରୁନି ? ଧିକ୍କାର ଆସିଲା ନିରଞ୍ଜନର ମନରେ ।

ସେ ପାଖକୁ ଘୁଞ୍ଚିଯାଇ ଅଞ୍ଜଳିକୁ ଟେକି ଆଣିଲା ନିଜର କୋଳକୁ । ସେଥିପାଇଁ ଟିକେ ଆୟାସ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ଆଉ ଅଞ୍ଜଳି ମଧ୍ୟ ସେଥିରେ ସହଯୋଗ ପ୍ରକାଶ କଲା । ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଛି ଅଞ୍ଜଳି । ଏମିତି ସେ ପୂର୍ବେ ତାକୁ କେତେ କେତେ ଥର କୋଳରେ ବସେଇଛି । ସେତେବେଳେ ଦୁନିଆର ଆଉ ସବୁ କଥା ଭୁଲିଯାଏ ନିରଞ୍ଜନ । କିନ୍ତୁ ଆଜି ଯେମିତି ତା'

ଆଉ ହେବନି । ଯେମିତି ଅଞ୍ଜଳିର ଦେହଟା ଆଜି ଗୋଟିଏ ପୂଜାର୍ଚ୍ଚନାର ପୁଷ୍ପଥାଳି । ତାକୁ ଧରି ହେବ, ମାତ୍ର ଆଘାତ କରି ହେବନି । ଯେମିତି ଏକ ନୈସର୍ଗିକ ନିଷେଧ-ଆଦେଶର ଘୋଷଣା ।

ଲୁଗା କାନିରେ ଅଞ୍ଜଳିର ମୁହଁକୁ ଭଲକରି ପୋଛି ଦେଲା ନିରଞ୍ଜନ । ଅଶ୍ରୁଧାରା କ୍ରମେ କ୍ଷୀଣତର ହୋଇଆସିଛି ।

"ଅନେକ ଦିନ ତଳେ ଗୋଟିଏ ରାତିରେ ତମେ ଏମିତି ଅଶ୍ରୁ ଢାଳିଥିଲି.... ଆଉ ମୁଁ ଗୋଟିଏ ଉପନ୍ୟାସ ପଢ଼ି ସମୟ କାଟୁଥିଲି ସେଦିନ ରାତିରେ... ତମର ମନେ ଅଛି ଅଞ୍ଜଳି ?"

ଅନ୍ୟ କିଛି ଉପାୟ ନ ପାଇ କଥା ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ନିରଞ୍ଜନ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ଅଞ୍ଜଳି କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ସମ୍ମତି ଦେଲା...ହଁ ତାର ମନେ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ପାଟି ଖୋଲି ସେ କିଛି କଥା କହି ପାରିଲାନି । ଯେମିତି ନିବିଡ଼ ସହଯୋଗ ଭିତରେ ବାନ୍ଧି ହୋଇ ଦୁହେଁ ଦୂରକୁ ଦୂରକୁ ଚାଲି ଯାଉଛନ୍ତି । ଆଉ ଏ କଥାର ଆଶ୍ରୟ ଗୋଟା ଛଳନା । ସବୁ ବୁଝି-ଥିଲେବି ଅଞ୍ଜଳି ନିରୁପାୟ ହୋଇ ସ୍ୱାମୀର କଥା ଶୁଣିବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଲା । ହଁ, ସେ ପଢ଼ୁଥିଲେ ଗୋଟିଏ ଉପନ୍ୟାସ ... ସେଥିରେ ଥିଲା ସରସୀ ଅପାର କଥା ... ତାର ସ୍ୱାମୀ ତାକୁ ମାଡ଼ ମାରେ... କିନ୍ତୁ ସେଭଳି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟରୁ ସେ ଆଜି ମଧ୍ୟ ଖୁବ ଦୂରରେ ରହିଛି... ହଁ ସେଦିନ ସେଇ ସରସୀ ଅପାର କଥା ଦୁହିଁଙ୍କର ଅପଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଥିଲା ·· ଆଉ ଆଜି .... ଆଜି ତ ଅପଡ ନାହିଁ ... କିନ୍ତୁ ଗୋଟା ଅବ୍ୟକ୍ତ ବିଷାଦ... ସେଥିରେ ସରସୀ ଅପାର କଥା ଆଉ କି ଉପଶମ ଆଣିବ ...

ମୁହଁ ଖୋଲି କଥା କହିଲି ଅଞ୍ଜଳି, "ତମକୁ କାଟୁଥିବ.... ମୁଁ ବିଛଣାରେ ବସୁଚି ।"

ଏତିକି କହିଦେଲା ପରେ ଅଞ୍ଜଳିର ମନେ ହେଲା, ଯେମିତି ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ସେ କୋଳରେ ଧରି ବସନ୍ତା... ଗେଲି କରି ଆଜି ରାତିଟା ସେ ପୁହାଇ ଦିଅନ୍ତା... କିନ୍ତୁ ସେ କଥା ସେ କହି ପାରିଲାନି ...,ଦେହର ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ

ସେଥିପାଇଁ ଅନୁକୂଳ ନୁହେଁ । ନଜେ ଦେହ ଖସେଇ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ କୋଳରୁ ଖସି ପଡ଼ିଲା ବିଛଣା ଉପରକୁ । ନିରଞ୍ଜନ ହସି ଉଠିଲା କିଛି କିଛି ହେଇ— ଯେମିତି ଅଶ୍ୱସ୍ତିର ଅନୁଭୂତିକ ସେଥିରେ ସେ ଯୋଡ଼େଇ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ସତେ... କେତେ ଖର ହେଇଚ ଅଞ୍ଜଳିର ଦେହ ... ।

ଅଞ୍ଜଳି ମଧ୍ୟ ନିରଞ୍ଜନର ଅସୁବିଧା ଅନୁଭବ କରି ପାରିଥିଲା । ହସ ଭିତରୁ ତାର ଅଶ୍ୱସ୍ତି ମଧ୍ୟ ସେ ବୁଝିଛି । ନିରଞ୍ଜନର ହସକୁ ଦୃଢ଼ ସମର୍ଥନ କରି ସେ ମଧ୍ୟ ହସି ଉଠିଲା ।

ନିରଞ୍ଜନ ପୁଣି ତାର ବକ୍ତବ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କଲା ।

"ସେହି ଉପନ୍ୟାସର ଦୁଃଖିନୀ .... ପ୍ରକୃତରେ ତମରି ସରସୀ ଅପା । କିନ୍ତୁ ସେ ଆଉ ଦୁଃଖିନୀ ନୁହେ ।"

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟତା ଭିତରେ ଆନନ୍ଦିତ ହେଇ ଅଞ୍ଜଳି ପଚାରି ବସିଲା, "ତା' ହେଲେ ତା ସ୍ୱାମୀ ଆଉ ତାକୁ ମାରୁନ । ଦ'ଜଣଙ୍କ ଭିତରେ ଭଲ ପଡ଼ିଲାଣି ତା ହେଲେ ?"

ନିରଞ୍ଜନ ହସିଉଠି କହିଲା, "ଏଥର ତମର ସରସୀ ଅପା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମାଡ଼ ଦେଇଚ । ସେଥିରେ ସବୁ ଠିକ୍ ହେଇ ଯାଇଚ ।"

ଅଞ୍ଜଳି ଆଉ କିଛି ପଚାରି ପାରିଲାନ । ସ୍ତ୍ରୀ ମାରିଚ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ··· ନିଜର କଳ୍ପନା ଭିତରେ ଅଞ୍ଜଳି ଏ କଥାର ଅବଧାରଣା କରି ପାରିଲାନ । ହଁ, କଣ ଆଉ କରିବ··· ଅତି ଦୁଃଖରେ ପଡ଼ି ସରସୀ ଅପା ଏ କଥା କରିଥିବ ସିନା.... । କିନ୍ତୁ ମୁହଁରେ ଏ କଥା ପ୍ରକାଶ କଲାନ ଅଞ୍ଜଳି । ଯେମିତି ସମସ୍ତ ନାରୀ ସମାଜ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପୁରୁଷର ଅଭିଯୋଗ ଆଗତ ହେଇଚ, ଆଉ ନାରୀମାନଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ଅଞ୍ଜଳି ସେଥିରେ ମ୍ରିୟମାଣ ହେଇ ପଡ଼ିଚ । ପୁଣି ସେ ଅଭିଯୋଗ ଆଗତ କରିଚ ତାର ସ୍ୱାମୀ ।

କେତେବେଳେ ନିରଞ୍ଜନ ପୁଣି କହିଲା, "ସରସୀ ତମ ଭଳି ଜଣେ ଅବଳା ନୁହେଁ ଅଞ୍ଜଳି ! ଶିକ୍ଷା ସାଙ୍ଗକୁ ତାହାର ସାହସ ଆଉ ଦେହର

ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ରହିଚି । ସେଇ ଓକିଲ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଛାଡ଼ପତ୍ର ଦେଇ ସେ ଏଥି ଭିତରେ ଆଉ ଜଣଙ୍କୁ ବା’ ହେଇଚି ।”

ଅଞ୍ଜଳି ଚମକି ଉଠିଲା । ଯେମିତି ଗୋଟା ବିଛୁଆ କି ସାପ ଚଢ଼ିଗଲା ତା ଦେହରେ । ବଲ ବଲ କରି ଅନେଇଲା ନିରଞ୍ଜନର ମୁହଁକୁ । ଯେମିତି ତାର ଅପା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏ କୁଳଟା ଅଭିଯୋଗ ସେ ବରଦାସ୍ତ କରି ପାରୁନି ।

ନିରଞ୍ଜନ ପ୍ରଥମେ ହସି ଦେଇ ପରେ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲା, “ଏଥିରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେବାର କିଛି କଥା ନାହିଁ ଅଞ୍ଜଳି । ଏ କଥା ପ୍ରକୃତରେ ଘଟିଛି, ଆଉ ସେ କଥା ତମ ଅବଳା ସମାଜ ପକ୍ଷରେ ଅତି ଗର୍ବର ବିଷୟ । ଆଉ ନିଜର ଦୁଃଖକୁ ଲିଭେଇ ଦେଇ ସରସୀ ଜୀବନର ଯୋଉ ଜୟ ଘୋଷଣା କରିଚି ତାକୁ ଗୌରବର ବିଷୟ ମଧ୍ୟ କହିବାକୁ ହବ । ଏଥିପାଇଁ ସରକାର ଆଇନ କରିଚି । କିନ୍ତୁ ତାକୁ ତମର ସରସୀ ଅପାହିଁ ପ୍ରଥମେ ଆମ ଭିତରୁ ନିଜ ଜୀବନରେ ଗ୍ରହଣ କରି ନେଇଚି । ସରସୀକି ଏଥିପାଇଁ ଖୁବ ଧନ୍ୟବାଦ ଦବାର କଥା । ଆମ ଘରକୁ ତାଙ୍କୁ ଡାକି ଦିନେ ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା ଦେଲେ ହୁଅନ୍ତାନି ଅଞ୍ଜଳି ?”

କାନ୍ଥର ଦେବ ଦେବୀ ଛବି ଆଲୁଅରେ ଜଳ ଜଳ ହେଇ ଦିଶୁଚି । ସବୁ ଛବି ଉପରେ ଥରେ ଅଞ୍ଜଳି ଆଖି ବୁଲେଇ ନେଲା । ଯେମିତି କାନରେ ସେ ଯେଉଁ ପାପ କଥା ଶୁଣୁଚି ଆଖିର ଦିବ୍ୟ ଦର୍ଶନରେ ସେ ସବୁ ଧୋଇ-ଧାଇ ସଫା ହେଇଯିବ । ଏ ଘରେ ପୁଣି ତାର ସମ୍ବର୍ଦ୍ଧନା ହେବ ... ହଉ ସେ ତାର ଭଉଣୀ... ହଉ ସେ କଲେଜର ମାଷ୍ଟ୍ରାଣୀ··· ଛିଃ, ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଛାଡ଼ି ଆଉ ଗୋଟା ଲୋକକୁ ଧରି ସେ ଶୋଉଚି । ଘୃଣାରେ ଦେହମୁଣ୍ଡ ତାର ଝିମ୍ ଝିମ୍ ହେଇ ଉଠିଲା ।

“କିଏ ତାକୁ ବା’ହେଲା ପୁଣି ?” ହଠାତ୍ ଏ କଥା ଅଞ୍ଜଳି ପାଟିରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା ।

ନିରଞ୍ଜନ କହିଲା, “ସେ ମଧ୍ୟ ସେମିତି ଜଣେ ଉଦାର ଲୋକ ତାକୁ ଆମ ଧନଞ୍ଜୟ ବା’ ହେଇଚି । ଧନଞ୍ଜୟକୁ ତମେ ଜାଣିଥିବ ?”

"ସେଇ ଡମରୁ ସାଙ୍ଗ ନା...ଆମ ଗୋବନ୍ଦ ପାଇଁ ଥରେ ଯାହାଙ୍କୁ ଟିଉସନ ମାଷ୍ଟର କରି ଆଣିଥିଲି । ବାଲଗୁଡ଼ାକ ଛତରାଙ୍କ ଭଳି ··ଦେହରେ ଛିଣ୍ଡା ମଇଲା ଜାମା··· ସେଇ ବା' ହେଲା ?"

ପ୍ରତିବାଦର ସ୍ୱର ଫୁଟି ଉଠିଲା ନିରଞ୍ଜନର ଭାଷାରେ । ସେ କହି ଉଠିଲା, "ତମେ ଧନଞ୍ଜୟଙ୍କୁ ଯେମିତି ବାଜେ ଲୋକ ବୋଲି ଭାବନା ଅଞ୍ଜଳି । ସେ ଜଣେ ଉଚ୍ଚ ଧରଣର ଲେଖକ । ହୁଏତ ଆମ ତମ ଭଳି ସାଧାରଣ ଖିଆପିଆରେ ସେ ବିଶ୍ୱାସ କରେନା । କିନ୍ତୁ ତା ଭିତରେ ବିରାଟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରହିଛି, ଆଉ ସେ ଲକ୍ଷ ଭିତରେ ପୁଣି ରହିଛି ସବୁ ମଣିଷଙ୍କ ପାଇଁ ସମାନ ସ୍ନେହ ମମତା । ସେଇ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭିତରେ ସେ ହୁଏତ ସରସୀର ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ତାକୁ ନିଜର ପତ୍ନୀରୂପେ ବରଣ କରିଛି ।"

"ଆଉ ସରସୀ ଅପାର ପୁଅ ଝିଅ କା' ପାଖରେ ରହିଲେ ?"

ହସି ଉଠି ନିରଂଜନ କହିଲା, "କ'ଣ ତମେ ସେ ଉପନ୍ୟାସ ପଢ଼ି ଏକଥା କହୁଛ ନା, ସତ କଥା କିଛି ଜାଣିଛ ? ବାସ୍ତବିକ ସରସୀର ଅଦୌ ପୁଅ ଝିଅ ନାହାନ୍ତି । ନ ହେଲେ ଆଜି ସେ ନାରୀତ୍ୱର ବିଜୟ ଘୋଷଣା କରି ପାରି ନଥାନ୍ତା ..."

ଏ କଥାରେ ଅଂଜଳି ଆହତ ହେଲା ଯେମିତି । କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାମୀକି ସେ ବିଷୟରେ କିଛି କହିଲାନି । ମଶାରି ଟେକି ଅରବିନ୍ଦକୁ କୋଳରେ ଧରି ତାକୁ ନିର୍ନିମେଷ ଆଖିରେ ଅନେଇ ରହିଲା । ଅରବିନ୍ଦ କଣ ତା ଜୀବନରେ ପରାଜୟ ଘୋଷଣା କରିଛି ? ଗୋଟିଏ ଚୁମା ଦେଲା ପୁଅର ଗଣ୍ଡରେ । ଆଖି ତାର ଛଳ ଛଳ ହୋଇ ଆସିଲା । ତା କୋଳରେ ଏ ସନ୍ତାନକୁ ଦେଇ ତାର ସ୍ୱାମୀ ଆଜି ଭଳେ କଥା କହୁଚନ୍ତି କାହିଁକି । ଶେଷରେ ଅରବିନ୍ଦକୁ ନେଇ ନିରଂଜନର କୋଳରେ ଟେକିଦେଲା । ଗଭୀର ନିଦରେ ଶିଶୁ ପୁତ୍ରର ଆଖି ମୁଦି ହୋଇ ରହିଛି ।

ଅଞ୍ଜଳି ଓଦା ଓଦା କଣ୍ଠରେ କହିଲା, "କିନ୍ତୁ ଅରବିନ୍ଦ ଭିତରେ ଯେ ତମର ବିଜୟ ଘୋଷଣା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠିଛି ସେ କଥା ତମେ ମନା କରି

ପାରିବନି... ତୁମର ବିଜୟରେ ମଧ୍ୟ ମୋର ବିଜୟ, ମୁଁ ତାକୁ ପରାଜୟ ବୋଲି କଦାପି କହି ପାରିବନି ।"

ନିଜ ଭୁଲର ଏପରି ସଂଶୋଧନ ଘଟିବ ବୋଲି ନିରଂଜନ କଳ୍ପନା କରି ନଥିଲା । ତାର ମନେ ହେଲା, ଅଂଜଳିର ପାଦ ଯୋଡ଼ିକ ଧରି ସେ କ୍ଷମା ମାଗି ବସନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ କିଛି କରି ପାରିଲାନି । ଏହି ସମୟରେ ଅଂଜଳିର କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେ ଆହୁରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଅଂଜଳି ସ୍ୱାମୀର ପାଦ ଯୋଡ଼ିକ ନିଜ କୋଳକୁ ଟାଣି ନେଇ ମଞ୍ଜାଳି ଦେବାକୁ ଆରଂଭ କଲା । ମୁହଁରେ ତାର କଥା, "ଆଗେ ଅନେକ ସମୟରେ ମୁଁ ତୁମର ଗୋଡ଼ ଘଷି ଦେଉଥିଲି.... ଏବେ କିଂତୁ ସୁବିଧା ହୁଏନା ... ହେଲେ ବରାବର ସେ କଥା ମନରେ ଆଏ ..."

ନିରଂଜନ ଅବାକ୍ ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିଲା । କୋଳରେ ଅରବିନ୍ଦ ଶୋଇ ରହିଛି । ଏ ଏକ ଅପୂର୍ବ ଚିତ୍ର । ଯେମିତି ସୃଷ୍ଟିର ବିଜୟ ଘୋଷଣାର ଛବି । ନିରଂଜନ ମର୍ମେ ମର୍ମେ ସେ କଥା ଅନୁଭବ କଲା । ପ୍ରାଣ ତାର ଗର୍ବରେ ଭରି ଯିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ମନେକଲା ଅଂଜଳିର ପ୍ରାଣ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଭିତରେ ସରସୀର ସ୍ମୃତିର ଶୋଭଯାତ୍ରା ଯେମିତି ହଜି ହଜି ଯାଉଛି ।

* ୧୭ *
*

ଏହା ଭିତରେ ନିରଂଜନ ମନରେ ସରସୀ ଓ ଧନଂଜୟର କଥା ବିଶେଷ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରିଛି । ସେ ଦୁହିଁଙ୍କ ସେ କ୍ରମେ ଯେପରି ଭଲ ପାଇବାରେ ଲାଗିଛି । ଯେମିତି ସରସୀ ଆଉ ଅଂଜଳି ଦୁଇଟି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆଦର୍ଶର ପ୍ରତୀକ···ଏ କଥା ସେ ଭଲ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିପାରିଛି । ସମାଜ ପାଇଁ ଏ ଦୁଇଟି ଯାକ ଆଦର୍ଶର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ସରସୀ ଭିତରେ ଜୀବନର ଓ ଅଂଜଳି ଭିତରେ ପ୍ରାଣର ବିକାଶ ଘଟିଛି । ଜୀବନଟା ଶରୀର ଧର୍ମୀ ଆଉ ପ୍ରାଣଟା ଆତ୍ମିକ । କିଂତୁ ପ୍ରାଣରେ ବିକାଶ ଆତ୍ମିକ ହେବା ହେତୁ ତାହା ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଆଉ ଜୀବନରେ ବିକାଶ ବାହ୍ୟିକ ହେବା ଫଳରେ ତାହା ପ୍ରକାଶ ପାଇ ସହଜରେ ଆକର୍ଷଣ କରି ପାରିଥାଏ । ଏ ସବୁର ଅନୁଶୀଳନ ଭିତରେ ନିରଂଜନ ନିଜକୁ ମଧ୍ୟ ଆସାମୀ କରି ଠିଆ କଲା । ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇଛି ଯେମିତି ଧନଂଜୟ, ତାର ପ୍ରତିଯୋଗୀରୂପେ । ନିରଂଜନ ମନେ ମନେ ଭାବିଲା, ହଁ··· ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ଭିତରେ ବି ଯଥେଷ୍ଟ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ରହିଛି । ଜଣେ ପାଇଛି ଜୀବନ ଉପଭୋଗର ବଶୀକରଣ ମନ୍ତ୍ର, ଆଉ ଜଣେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସାଧନର ଯାଯାବରୀ ଖିଆଲ । ସେଇ ଯାଯାବରୀ ଖିଆଲ ଭିତରେ ଧନଂଜୟ ଆଜି ଜଣେ ଅଧ୍ୟାପିକାକୁ ପତ୍ନୀରୂପେ ଲାଭ କରିଛି । ସରସୀକି ପତ୍ନୀରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଭିତରେ ଗୌରବ ଅପେକ୍ଷା ଅଗୌରବର ମାତ୍ରା ଯେ ଅଧିକ, ଏ କଥା ନିରଂଜନ ଭଲରୂପେ ଜାଣେ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଧନଂଜୟକୁ ବାହାଦୁରୀ ଦେଲା ବେଶୀ ।

ଆଉ ସରସୀ ! ଏବେ ମଧ୍ୟ ତା' ଅଂଗର ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ଗଠନ ଭଂଗୀ ନିରଂଜନ ଆଖିରୁ ପୁରାପୁରି ନିଭିନି । ଆଖିରେ ସେହି ଦିନର ସେଇ ଛବି,

ବେଣୀଟା ମଝିରେ ଖସିପଡ଼ି ନିତମ୍ବର ପରିସରକୁ ଆହୁରି ସୁସ୍ପଷ୍ଟ କରି ଦେଇଛି । ବକ୍ଷର ଗୋଟିଏ ପାଖରୁ ଖସି ଯାଇଛି ବସ୍ତ୍ର । ବ୍ଲାଉସ୍ ଭିତରେ ଉନ୍ନତ ମାଂସପିଣ୍ଡ ଯେମିତି ସଂଗ୍ରାମୀ ହୋଇ ଯୁଝୁଁ ରହିଛି ।

ହୁଁ...ଏ ସବୁ ଜୀବନର ବିକାଶ । ଏହାପରେ ନିରଞ୍ଜନର ଆଖିରେ ଭାସି ଉଠେ ଅଞ୍ଜଳି । ସବୁ ଅଛି, ଅଥଚ କ'ଣ ଅଛି ଅଞ୍ଜଳି ଭିତରେ ସେ ସହଜରେ କିଛି ସ୍ଥିର କରି ପାରେନା । ଯେମିତି ଅଞ୍ଜଳିର ଦେହଟା ପ୍ରାଣ-ରସର ଗୋଟାଏ ସ୍ପନ୍ଦନ । ଶରୀର ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ କରି ସେଠି ରସର ସନ୍ଧାନ ମିଳିବନି । ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶରୀରର କେଉଁ ଅଙ୍ଗଟି ଅସୁନ୍ଦର ତାହା ମଧ୍ୟ କହି ହେବନି । ଅଞ୍ଜଳିର କେବଳ ଭୁଲ୍ ଯେ, ସେ ତନୁ-ସମ୍ପଦର ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ଉଦ୍‌ଘାଟନ କରି ପାରିନି । ଏହି ଦେଶର ଓ ମାଟିର ସେ ଏକ ଚିରନ୍ତନୀ ନାରୀ । ପରିସ୍ଥିତିର ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ସେ ବିକ୍ଷୁବ୍ଧ ନୁହେଁ । ତରଙ୍ଗ ଅଛି କିନ୍ତୁ ସଂଘାତ ନାହିଁ । କେବଳ କଲ୍ଲୋଳ ପିଟି ଦେଇ କୂଳକୁ କଳନାଦରେ ମୁଖରିତ କରି ରଖିଛି । କିନ୍ତୁ ସବୁଯାକ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ । ସେଥିଯୋଗୁ ତାହାର ଶୋଭାଯାତ୍ରା ପ୍ରାଣ-ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଆଡ଼ମ୍ବରଶୂନ୍ୟ । ଏ ସବୁ ବିଷୟ ନିରଞ୍ଜନ ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଉପଲବ୍ଧି କଲା । ଅଞ୍ଜଳିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟ ଗୋଟି ଗୋଟି ଉଦ୍ଭାସିତ ହୋଇ ତା ଆଗରେ ଏକ ମହିମାମଣ୍ଡିତ ନାରୀ ମୂର୍ତ୍ତିର ଆବିର୍ଭାବ ହେଲା ।

ବିଛଣାରେ ଶୋଇ ଶୋଇ ନିରଞ୍ଜନ ଏ ସବୁ ଚିନ୍ତାକରୁଥିଲା । ହଠାତ୍ ଉଠି ସେ ବସି ପଡ଼ିଲା । ଅଞ୍ଜଳିର ଗର୍ଭ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ଆଜି ଏ ଘରେ ନୂତନ ଅତିଥିର ଆବିର୍ଭାବ ହେବ । ତଳ ଘରରେ ତାରି ଆୟୋଜନ ଚାଲିଛି । ନର୍ସ, ଧାଈ ସମସ୍ତେ ଆସି ଠୁଳ ହୋଇଛନ୍ତି । ଶିଶୁର ଜନ୍ମ ଓ ମାତାର ପୁନର୍ଜନ୍ମ । ଏକଥା ନିରଞ୍ଜନ ଅନୁଭବ କରି କାତର ହୋଇ ରହିଛି । ଉଠି ପଡ଼ି ସେ କାନ ଡେରିଲା । ପବନରେ କରୁଣ ଚିତ୍କାର ଭାସି ଆସୁଛି । କିଏ ବନ୍ଦ କରି ଦିଅନ୍ତାନି ଏ ବିପଦକୁ । ସବୁ ଦେବ ଦେବୀଙ୍କର ଛବିକୁ ଅନାଇ ଗଲା ନିରଞ୍ଜନ । ଏତେ ଠାକୁରଙ୍କ ଭିତରୁ

କାହାକୁ ସେ ଡାକିବ । ସେମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ତାର ସେଇ ପୁରାତନ ଅଭିଯୋଗ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଆଖି ଫେରେଇ ଆଣିଲା ସେ । ଆଖି ପଡ଼ିଲା ଗୋବିନ୍ଦ ଆଉ ଅରବିନ୍ଦର ଫଟୋ ଉପରେ । ଏମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଶିଶୁ ଆସି ଆଜି ଯୋଗ ଦେବ । ଏତିକି । ଆଉ ଦରକାର ନାହିଁ । ପୁଣି ଭାସି ଆସିଲା ଅଞ୍ଜଳିର ଚିତ୍କାର । ନିରଂଜନ ଶିହରି ଉଠିଲା । ଦୌଡ଼ି ବୁଲିଗଲା ତଳ ଖଂଜାର ଦରଜା ପାଖେ । ପୁଣି ଫେରି ଆସିଲା । ଛାତି ଭିତରେ ତାର କିଏ ଯେମିତି କଣ ପିଟୁଛି । ସେ ଅଥୟ ହୋଇ ଘର ଭିତରେ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଏତିକିବେଳେ ଅରବିନ୍ଦକୁ କାଖରେ ଧରି ସେ ଘରେ ଧଁ ଅଁ ସଁ ହୋଇ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ରତ୍ନମଣି । ନୀଳରଙ୍ଗର ଚକ୍ରଧାରୀ ଦେବତା ସେଇ ବସ୍ତୁ ମୂର୍ତ୍ତିକି ହାତ ବଢ଼େଇ ତାକୁ ଖୋଲି ଦେବାକୁ ଇଙ୍ଗିତ ଦେଲା । ଅଂଜଳିର କାମନା ତାର ସଙ୍କଟ ସମୟରେ ନିଜର ଆରାଧ୍ୟ ଦେବତାକୁ ଦେଖି ଦୁଃଖ ମୋଚନ କରିବ । ରତ୍ନମଣି କିଛି ନ କହିଲେ ବି ଘଟଣାରୁ ନିରଂଜନ ସବୁ ବୁଝି ପାରିଲା, ଆଉ ହଠାତ୍ ଛବିଟାକୁ ଖୋଲି ନିଜେ ନେଇ ତଳ ଖଂଜାରେ ଦେଇ ଆସିଲା । କିନ୍ତୁ ସେଠି ରହି ପାରିଲାନି, ଅଂଜଳିର ଆର୍ତ୍ତସ୍ୱରରେ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ।

ଫେରି ଆସି ଉପର ଖଂଜାର ଦକ୍ଷିଣ ପାଖ ପିଣ୍ଡାରେ ନିରଂଜନ ବସି ପଡ଼ିଲା । ଗୋଟା ଦାରୁଣ ନିର୍ବେଦ ଅବସ୍ଥା ଯେମିତି ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି । ସକାଳ ସମୟ ପ୍ରାୟ ଦଶଟାବେଳ ହେବ । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୋକ ଭିତରେ ନିରଂଜନ ଯେମିତି ପଥ ହରେଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ଆଉ କିଛି ବିପଦ ପଡ଼ିବନିତ । କିନ୍ତୁ ସେ ବିପଦ କଣ ତାହା ସେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ସାହସ କରି ପାରିଲାନି । ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ବସି ରହିଲା କେବଳ ।

ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ ପରେ ଗୋଟିଏ ସଦ୍ୟ ଜାତ ଶିଶୁର କ୍ରନ୍ଦନ ଧ୍ୱନିରେ ତଳ ଖଂଜାର ପବନ ଚହଲି ଉଠିଲା । ଉପର ଖଂଜାରେ ତାହାର ଧକ୍କା ହଠାତ୍ ଲାଗିଲା ନିରଂଜନ କାନରେ । ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର

ହୋଇ ସେ ଠିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଦୁଃଖ-ଦଶାର ଅବସାନ ହୋଇଚ । ଅଜଂଳର ସାଧନା ଅଛୁ, ଭକ୍ତି ଅଛୁ । ଐକାନ୍ତିକତା ଅଛୁ । ସେଥିଲାଗି ତାର ଆରାଧ୍ୟ ଦେବତା ତାର ଆକୁଳ କାକୁତି ଶୁଣିଛନ୍ତି । ଏକଥା ନିରଂଜନର କ୍ରମେ ବିଶ୍ୱାସ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଶିଶୁର ଚିତ୍କାର ପୁଣି ଶୁଣାଗଲା । ନିରଂଜନ କାନ ଡେରି ଶୁଣିଲା । ବଡ଼ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଶବ୍ଦ । କିନ୍ତୁ କେହି ଆସୁନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ? ପୁଅ ନା ଝିଅ, କଣ ହେଲା ? ହୃଦୟର ବ୍ୟଗ୍ରତା ଭିତରେ ସେ ଆଗକୁ ଆଗକୁ ଚାଲିଲା ।

କିଛି ସମୟ ଭିତରେ ନର୍ସ ତାହାର କାମ ସାରି ପଦାକୁ ବାହାରି ଆସି ପାଟି କରି ଉଠିଲା—

"ପୁଅ ହୋଇଚ ପୁଅ, ମିଠେଇ ଆଣ, ବାବୁ କୁଆଡ଼େ ଗଲେ !"

ନିରଞ୍ଜନ ଆଉ ଆଗେଇ ପାରିଲାନି । ଆନନ୍ଦରେ ଦିଗ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଛିଡ଼ାହୋଇ ରହିଲା । ନାଚି ଉଠିଲା ରତ୍ନମଣି । ଗୋବିନ୍ଦ ଦୌଡ଼ିଗଲା ଦାଦା ପାଖକୁ । ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଥିବା ପଡ଼ୋଶୀ ନାରୀମାନେ ଆନନ୍ଦର ଗୁଞ୍ଜନ ତୋଳିଦେଲେ । ନିଧିଆର ଆଈ ଆସି ମିଶିଚି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ । ତା କାଖରେ ଅରବିନ୍ଦକୁ ଟେକି ଦେଇ ରତ୍ନମଣି ପ୍ରସୂତି ଘରକୁ ଧାଇଁଗଲା । କେମିତି ଅଛି ଅଞ୍ଜୁ ! ଅଞ୍ଜଳିକୁ ଦେଖି ବିସ୍ମିତ ହୋଇଗଲା ରତ୍ନମଣି । ସେ ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାହିଁ ରହିଚି ସେଇ ଠାକୁରଙ୍କ ଛବିକୁ । ରତ୍ନମଣି ମନେ ମନେ ଭାବିଲା; ଧନ୍ୟ ଅଞ୍ଜଳିର ନିଷ୍ଠା ! ଆଜେ ବଳି ବୟସ ଅଛି, ଛୁଆପିଲା ଆଉ କଣ ବୁଝନ୍ତା ନାହିଁ....ଅଥଚ ଏତେ ନିଷ୍ଠା ଭକ୍ତି କାହିଁକି, ସେଥିରେ ତାହାର ଯେମିତି ଈର୍ଷାହେଲା । ଗୁଡ଼ି ଭିତରେ ତାର କିଏ ଚାବୁକ୍ ପିଟିଲା ଯେମିତି । ମନ ତାର ପୁଣି ବଦଳି ଗଲା । ଭଲ...ଭଲ....ଅଞ୍ଜଳିଯୋଗୁଁ ଏ ଘର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଚ...ନ୍ୟାୟ ଆଉ ଆସ୍ଥାର ଧର୍ମରେ ସ୍ଥିର ରହିଚି...ଏଠି ଅଧର୍ମ କି ପାପ ପଶି ପାରିବନି···ଏସବୁ ଅଞ୍ଜଳିର କୀର୍ତ୍ତି··ନିରଂଜନର ଉନ୍ନତି ସବୁ ଅଂଜଳି ଯୋଗୁ... !ଅଂଜଳିପ୍ରତି ରତ୍ନମଣିର ମନରେ ଯେମିତି କୃତଜ୍ଞତା ଉଚ୍ଛୁସିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଫେରିଆସି ନଧିଆ ଅଇଠଉଁ ରୁକ୍ମଣି ପୁଅକୁ ନିଜ କୋଳକୁ ନେଲା । ଉଠିଆସି ଉଠିବାଯାଏ ତାକୁ କେମିତି ସେ ସମ୍ଭାଳି ରଖିବ ତାହାର ଏହି ଚିନ୍ତା । ତେବେ ପିଲାଟା ଏହା ଭିତରେ ତାକୁ ଟିକେ ଆଦରି ଯାଇଚି । ସେତିକି ତା ପକ୍ଷରେ ଆଶ୍ୱାସନା ବିଷୟ ।...ସେ ପାଖରେ ନିରଂଜନ କା' ସାଙ୍ଗରେ ଗପିଲେଣି । କଏ ? ଅଂଜଳି କଥା ତାଙ୍କୁ ଟିକେ କହିଦେଇ ଆସନ୍ତା । ଭଲ ଅଛି ଅଂଜଳି । ଧୀର ଧୀର ଆଗକୁ ଗଲା ରୁକ୍ମଣି । ଓ...ଗୋବିନ୍ଦର ମାଷ୍ଟର ପ୍ରଣବ ବାବୁ ! ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଲୁଗା ସଜାଡ଼ି ଦେଲା ରୁକ୍ମଣି···ନାକ ତଳେ ଧାରେ କଳାଦାଣ । ସବୁବେଳେ ଧୋବ ପଂଜାବୀ ପିନ୍ଧନ୍ତି...ରଙ୍ଗଟା ଆଉ ଟିକେ ସଫା ହୋଇଥିଲେ...ଯେମିତି...ଅରେ ଗୋବିନ୍ଦ···

ଆଉ ଆଗକୁ ଗଲାନି ରୁକ୍ମଣି । ଫେରି ଆସି ପୁଣି ଗୋବିନ୍ଦକୁ ଡାକିଲା । ବୋଉ ଡ଼ାକ ଶୁଣି ଗୋବିନ୍ଦ କୁଆଡ଼େ ଥିଲା ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା ।

ବୋଉ କଥା ଶୁଣିବା ଆଗରୁ ଗୋବିନ୍ଦ ଆଗେ ପାଟିକରି କହିଲା, "ଆରେ ଅରବିନ୍ଦ, ଆମର ଅଜା ଗୋଟିଏ ଭାଇ ହେଲା । ଆମେ ତିନି ଭାଇ ହେଲେ । ବୋଉ, ଗାଁରେ ଆଉ କେତେଭାଇ ଅଛନ୍ତି..."

ରୁକ୍ମଣି ଆକଟ କରି କହିଲା, "ଛି, ଭାଇଙ୍କି ଗଣନ୍ତିନି । ଯା, ଦାଦାଙ୍କୁ କହିଦେବୁ ଯା, ଖୁଡ଼ି ଦିହ ଖୁବ ଭଲ ଅଛି ।"

ଗୋବିନ୍ଦ ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ଖବର ଦେବାକୁ ଚାଲିଗଲା । ଅରବିନ୍ଦ କହିବାରେ ଲାଗିଲା, "ଭାଇ···ଭାଇ···ଭାଇ···"

*

* ୧୮ *

*

ନିରଂଜନର ମନ ଏହା ଭିତରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବଦଳି ଯାଇଛି । ଆନନ୍ଦର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତାକୁ ସେ ଯେମିତି ଏବେ ଖାଲି ଅନୁଭବ କରିବାରେ ଲାଗିଛି । ଆଉ ସେହି ଆନନ୍ଦର କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳ ହୋଇଛି ଅଂଜଳି । ବେଳେବେଳେ ତାର ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ଯେମିତି ସେ ଖୁବ ବଡ଼ ପାଟି କରି 'ଅଂଜଳି ଅଂଜଳି' ଡାକି ଡାକି ବୁଲନ୍ତା । ଆଉ ଉଦଣ୍ଡ ନୃତ୍ୟ ରଚି ଦିଅନ୍ତା ଅଂଜଳିର ଛୁଆ ଦୁଇଟିକୁ ଧରି । କିନ୍ତୁ ମନ କଥା ତାର ମନରେ ରହେ, ସେ ସବୁ କରିବା ପାଇଁ ଯେମିତି ବୟସ କିମ୍ବା ପରିସ୍ଥିତି ଆଉ ଅନୁକୂଳ ନୁହେଁ । ଗୋବିନ୍ଦ ବଡ଼ ହେଲାଣି, ନୂଆବୋଉ ଅଛନ୍ତି, ଚାକର କୁରୁପାଣ୍ଠା ମଧ୍ୟ ଯୁବା ହୋଇ ଉଠିଲାଣି, ଏ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆଉ ଅସ୍ୱୀକାର କରି ହେବନି । ତେବେ ମନ ତାର ସମ୍ଭାଳି ହୁଏନା, ନଟେଲା ସମସ୍ତ ଦେଖିଦେଖି ତଳଖଣ୍ଡାକୁ କାମଥିବା ବାହାନାରେ ଯାଇ ପ୍ରସୂତିଘରକୁ ଉଙ୍କି ମାରି ଛୁଆ ଆଉ ତା'ର ମାଆକୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଖିରେ ଅନେଇ ରହେ । ନିରଞ୍ଜନର ଏ ଢଙ୍ଗ ଆଉ ଚପଳତା ଦେଖି ଅଞ୍ଜଳି ହସି ଉଠେ । ଛୁଆକୁ ଆଙ୍ଗୁଠି ଦେଖେଇ ଆଖିରେ ଇସାରା ଦିଏ । ମନେ ମନେ ଭାବେ, ସାନ ପୁଅଟି ବଡ଼ ବୃଦ୍ଧ ଆହୁରି ସୁନ୍ଦର ହବ....ଏଥର ସିଏ ମତେ ଆହୁରି ଭଲ ପାଇବେ । ପୁଣି ଆଖି ପିଛୁଳାକେ ପଛ କଥା ସବୁ ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ...ଆଉ କିଛି ଭାବିପାରେ ନା । ପୁଣି ଇସାରା ଦେଇ ହସି ଦିଏ ।

"ଯିବ ? ଛୁଇଁଦେବ ଏକା !"

ଏତିକ ଧୀରେ ଧୀରେ କହି ପଛକୁ ଅନେଇ ଦିଏ ନିରଞ୍ଜନ । ନୂଆବୋଉ ଦୂରରେ, ଗୋବିନ୍ଦ ଆଉ ଅରବିନ୍ଦକୁ କଥା କହି ଖେଳଉଛନ୍ତି । ଆଉ ଟିକେ ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଯାଏ ।

ଅଞ୍ଜଳିର ଆଶଙ୍କା ହୁଏ ସତେ ଆସି ଛୁଇଁ ଦେବେ କି ? ଉଠିଆରି ଉଠିବାକୁ ଆତୁର ଉନ୍ମାଦନ । ସେତିକି କଣ ସେ ଜାଣି ନଥିବେ । କିନ୍ତୁ ବାରଣ କରିପାରେନା । ଛୁଇଁଲେ ଛୁଇଁବେ ପଛକେ, କଣ କରିବ ଆଉ, ତାଙ୍କର ଠେଇଁ ତ ସବୁ... । ଅନେଇ ରହେ ନିରଞ୍ଜନ ଅପଲକ ।

ନିରଞ୍ଜନ ଆଉ କିଛି ଆଗାଏନା । ପିଲାଟାକୁ ଅନେଇ ସବୁ କଥା ଭୁଲି ଯାଏ । ଖୁବ ଗୋରାଟା ହବ । ନାକଟା ବି ଉଞ୍ଚ ଅଛି । ମୁଣ୍ଡରେ କେତେ ବାଳ ମ ? "ଅଞ୍ଜଳି, ତମେ କ'ଣ ଖାଇଥିଲ ମ...ପୁଅ ମୁଣ୍ଡରେ ଏତେ ବାଳହେଲା । କିନ୍ତୁ ଆ ପାଇଁ ତମେ ଏଥର ଖୁବ କଷ୍ଟପାଇଲ ଏକା...ମୋର ମନ ହଉଥାଏ..."

"କଣ ?"

"ନା କିଛି ନାହିଁ, ଦେହ ତମର ଖୁବ ଶୁଖିଯାଇଛି..."

ଅଞ୍ଜଳି ହସିଦେଇ ଅନାଏ ପୁଅକୁ । ହଁ, ଦେହର ମାଂସ ସବୁ ଏଇ ପୁଅ ଘିଚି ଆଣିଛି...ଖୁବ ଖୁବ ନିରଞ୍ଜନ ମଧ୍ୟ ପୁଅକୁ ଅନାଏ । ନିକଟରେ କାହାର ପାଦଶବ୍ଦ ଶୁଭିଲା । ନିରଞ୍ଜନ ଦୁଆରମୁହଁକୁ ଆସି ବଡ଼ ପାଟିରେ କହିଲା, "ସେଇ ମୋ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବାକ୍ସର ବ୍ୟବସ୍ଥା କୋଉଠି ରଖିଛ ମୁଁ ତ ପାଉନି ?"

କେବଳ ଖଣ୍ଡେ ହସ ହସି ଦେଲା ଅଞ୍ଜଳି । ନିରଞ୍ଜନ ଚାଲିଗଲା ଦୂରକୁ । ନିକଟରେ ନୂଆବୋହୂଙ୍କ ପାଦଶବ୍ଦ । ଗୋବିନ୍ଦ ମଧ୍ୟ କ'ଣ କହୁ କହୁ ଆସୁଛି । ଆହୁରି ଦୂରକୁ ଚାଲିଗଲା ନିରଞ୍ଜନ । ଆଖି ତାର ପଡ଼ି ରହିଲା ସେମିତି ଅଞ୍ଜଳି ଆଉ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶିଶୁଟି ପାଖରେ ।

ଖରାବେଳେ ଗୋବିନ୍ଦ ଆଉ ଅରବିନ୍ଦକୁ ଧରି ଧରି ବନେ ବନେ ନିରଞ୍ଜନ ହସ ଖୁସି ଓ ଖେଳରେ ମାତିଯାଏ । ସେମିତି ନିଜର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଘରର ପରିସ୍ଥିତି ଭିତରେ ସେ ଖଣ୍ଡେ ସ୍ୱର୍ଗ ଭୂମି ରଚନା କରିଦେବ ବୋଲି ଚିନ୍ତା କରେଚ, ନିରଞ୍ଜନର କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିଲେ ସେଇ କଥା ମନେ ହୁଏ । ଉଠିଆରି ଉଠିଲା ପରେ ଅଞ୍ଜଳି ମଧ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶିଶୁଟିକୁ ଧରି ପାଖକୁ ଚାଲି

ଆସିଚି । ସେଥିରେ ଆନନ୍ଦର ପରିବେଶ ଯେପରି ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ହୋଇ ପଡ଼ିଚି । ନିଜର ପାଖର ଛୋଟିଆ ଶିଶୁକୁ ଅନେଇ ନିରଞ୍ଜନ ଭାବେ, ବାସ୍ତବିକ ଏଇ ଶିଶୁମାନଙ୍କଠାରେହିଁ ସ୍ୱର୍ଗ ରହିଚି, ସେଥିଲାଗି ଯୀଶୁ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏତେ ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ଆଉ ସେଇ ସ୍ୱର୍ଗ ସୃଷ୍ଟି କରିଚି ଏଇ ଶିଶୁମାନଙ୍କର ମା—ଅଞ୍ଜଳି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅନ୍ୟତମ ।

ସୁବିଧା ଦେଖି ଅଞ୍ଜଳି ବେଳେବେଳେ ଆସି ସ୍ୱାମୀର ଖୁବ ପାଖକୁ ଲାଗି ବସିଯାଏ । ଦୁଇଟି ପିଲାର ମା ହେଲାଣି । କୋଉ କଥାକୁ ନିଜ ଭିତରେ ଆଉ ଭୟ ନାହିଁ ଯେମିତି । ତେବେ ଚନ୍ଦ୍ରମଣିକ ତାର ଏବେ ବି ଡର ରହିଚି । ତା ଆଗରେ ସେ ସ୍ୱାମୀର ଘନିଷ୍ଠ ସାନ୍ନିଧ୍ୟ ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ସାହସ ପାଇ ପାରେନା । କିନ୍ତୁ ଘରର କବାଟ ଦେଲେ ସେ ଭୟ ଦୂର ହୋଇଯାଏ । ଅନେକ ସମୟରେ ଗୋବିନ୍ଦ ଆଉ ଅରବିନ୍ଦ ଖରାବେଳେ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ପାଖରେ ରହନ୍ତି । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଶିଶୁଟିକୁ ଧରି ଅଞ୍ଜଳି ରହେ ସ୍ୱାମୀ ପାଖରେ । ଶିଶୁଟିକୁ ନିରଞ୍ଜନ ନେଇ ନିଜର ଛାତି ଉପରେ ପକାଏ । ଅରବିନ୍ଦକୁ ଧରିଲା ବେଳର ସେଇ ଅନାଡ଼ି ଭାବ ଏବେ ତାର ତେର କଟି ଯାଇଛି । ଗତ ଦୁଇଟି ବର୍ଷ ଭିତରେ ସେ ଯେମିତି ଖୁବ ଅଭିଜ୍ଞ ଆଉ ବୟସ୍କ ହୋଇ ପଡ଼ିଚି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ମସ୍ତବଡ଼ ଗୃହସ୍ଥ । ଏ ଧାରଣା କ୍ରମେ ତା ମନରେ ଦୃଢ଼ ହୋଇଯାଇଚି । ଦାମ୍ପତ୍ୟ ସୁଖ ଏବେ ବାତ୍ସଲ୍ୟ ସୁଖରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଇଚି । ଦୁଇଟି ସନ୍ତାନର ଜନନୀକ ଧରି କେତେବେଳେ କେମିତି ସେଇ ଆଦିମ ତାଡ଼ନାର ମୂଳାବିଲା କରି ନିଆ ଯାଇପାରେ; କିନ୍ତୁ ନିଧୁବନ ରଚନା ଆଉ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ବେଳେବେଳେ ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଶିଶୁର ଜନ୍ମବେଳର ଅଞ୍ଜଳିର ଯନ୍ତ୍ରଣା, ସେତେବେଳେ ଚମକି ଉଠି ନିରଞ୍ଜନ ମନେ ମନେ ଆତୁର ହୁଏଇ ଯାଏ । ହୁଏତ ଦେହଟା ତାର ଢିଲାଯାଇଥିଲା ସେଥିରେ । କାନ୍ଦି ଉଠେ ଶିଶୁଟି ଛାତି ଉପରେ । ତାକୁ ଟିକେ ଚପି ଧରେ ନିରଞ୍ଜନ, ଟିକେ ଆପୁଚେଇ ଦିଏ । କିନ୍ତୁ ସେ ହଠାତୁ ଚୁପ ହୁଏନା । ଅଞ୍ଜଳି ଉଠି ତାକୁ ନିଜର କୋଳକୁ ନିଏ । ନିରଞ୍ଜନ କାନ ପାରି ଶୁଣେ, ପୁଅର କାନ୍ଦିବା ସ୍ୱରଟା ସୁଖକର ନୁହେଁ । ଏକଥା ସେ

ଶିଶୁର ଜନ୍ମଦିନରୁହିଁ ଅନୁମାନ କରେ । ହୁଏତ ପିଲାଟା ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରକୃତିର ହେବ । ଅଣ୍ଡିରା ପିଲା । ସ୍ୱର ସାଙ୍ଗରେ କିଛି ଯାଏ ଆସେନା । ଏ କଥାରେ ଅଞ୍ଜଳିଙ୍କ ମଧ୍ୟ କିଛି କହେନା ।

କାହିଁକି କେଜାଣି ଅଞ୍ଜଳି କୋଳରେ ମଧ୍ୟ କୁଆଁଟା ଗୁନ ହେଲାନ । ଘୁଣ୍ଡରୁ ଲୁଗା ଆଡ଼େଇ ଅଞ୍ଜଳି ତାକୁ ଅମୋଘ ଔଷଧ ଦେଇ ଶୋଇପକାଇଲା । ତା ପରେ ତାକୁ ନେଇ ସେ ଝୁଲାରେ ଶୋଇ ଦେଲା । ଖଟର ଧାରକୁ ଲାଗି ଝୁଲା । ନରଞ୍ଜନ ଅପ୍ରେ ଅପ୍ରେ ଝୁଲା ହଲାଇବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏମିତି ବେଳ କଟି ଯାଏ ଅନେକ ସମୟରେ । ନରଞ୍ଜନ କାନ୍ଥରି ଦେବଦେବୀ ଛବିଗୁଡ଼ାକୁ ଅନେଇ ଅନେଇ ଭାବେ, ଏମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଅଞ୍ଜଳିର ପୂଜା ଅର୍ଚ୍ଚନା ସାର୍ଥକ ହେଉଚି ।

ଦିନେ ଖିରାବେଳେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଚି ନରଞ୍ଜନ । ଅଞ୍ଜଳି ତାକୁ ହଲେଇ ହଲେଇ ଉଠେଇ ଦେଇ କହିଲା, "କିଏ ତମକୁ ଡ଼ାକୁଚି ।"

ନରଞ୍ଜନ ନିଦ ବାଉଳା ଅବସ୍ଥାରେ ବାହାରର ଡ଼ାକ ଶୁଣିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା, ହଁ, ତାର ନାଁ ଧରି କିଏ ଡାକୁଚି । ଉଠି ପଡ଼ିଲା ସେ । କେବଳ "ନରଞ୍ଜନ ! ନରଞ୍ଜନ" ବୋଲି ତାକୁ କିଏ ଡାକୁଚି କଟକ ସହରରେ ? ନିଜ ଘରର କବାଟ ଫିଟେଇ ସେ ବାହାରକୁ ଆସି ଦରଜା କବାଟ ଖୋଲି ଦେଲା । ଏକ ସୌମ୍ୟକାନ୍ତ ଯୁବକ । ବୟସରେ ନରଞ୍ଜନ-ଠାରୁ ଯେମିତି ଢ଼େର ସାନ ହେବ । ପୋଷାକ ପରିଧାନର ପରିପାଟୀ, ପରିଧେୟ ପୁଣି ଦାମିକା । ହଠାତ୍ ଚିହ୍ନି ପାରିଲାନ ନରଞ୍ଜନ । ଯେମିତି ପରିଚିତ ଖଣ୍ଡେ ଧୂଳିଆ ମେଘ ଦେହରେ ଇନ୍ଦ୍ର ଧନୁ ଝଟକ ଉଠିଚି । କିନ୍ତୁ ସେଥିପାଇଁ ବେଶୀ ଡେରି ହେଲାନ । ଉଦ୍‌ବେଳିତ ଅପମାନିତ ମନେ କରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ ଆଗରୁ "ଆରେ ଧନଞ୍ଜୟ" ବୋଲି ପାଟି କରି ଯୁବକଟିକୁ ନରଞ୍ଜନ କୁଣ୍ଢେଇ ଧରିଲା ।

ଏହି ସେଦିନର ସାହିତ୍ୟ-ସାଧକ ଧନଞ୍ଜୟ । ତାହାର ପୁରାତନ ବନ୍ଧୁ । ଆଜି ଅଧ୍ୟାପିକା ସରସୀ ଦେବୀଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ । ନରଞ୍ଜନ ଏକାବେଳକେ ଧନଞ୍ଜୟର ସବୁଗୁଡ଼ିକ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରିନେଲା ଯେପରି ।

ଏହାପରେ ନିରଞ୍ଜନର ଆଖି ପଡ଼ିଲା ରାସ୍ତା ଉପରେ । ଖଣ୍ଡେ ସାଇକେଲ ରିକ୍ସା ରହିଛି । ସେଥିରୁ ପଦାକୁ ଡୋହଲି ଉଡ଼ୁଛି ଆକାଶୀ ରଙ୍ଗର ରେଶମ ଶାଢ଼ୀର କେତେକ ଅଂଶ । ନିରଞ୍ଜନ ଆଗକୁ ବାହାରିଗଲା । ଦେଖିଲା, ରିକ୍ସାରେ ସରସୀ । ଆସନ୍ତୁ, ଆସନ୍ତୁ, କହି ନିରଞ୍ଜନ ହାତ ବଢ଼ାଇ ଦେଲା; ଯେମିତି ଶେକ୍‌ହ୍ୟାଣ୍ଡ ଆଶାରେ, କିନ୍ତୁ ତାହାର ହାତକୁ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଭିଡ଼ି ଧରି ଉଠି ଆସିଲା ସରସୀ । ଦେହରେ ସେହିଭଳି ଯୌବନ ଓ ମାଂସର ଉତ୍ସବ । ତାହାର ଆକର୍ଷଣରେ ଟିକେ ଡୋହଲି ପଡ଼ିଲା ଯେମିତି ନିରଞ୍ଜନ । ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ରୂପ ଯୌବନସମ୍ପନ୍ନା ସରସୀ ମାଟିର ଧରଣୀରେ ପାଦ ରଖି ନିରଞ୍ଜନ ସାଙ୍ଗରେ ତାହାର ଘରକୁ ଆସିଲା ।

ସମସ୍ତେ ବୈଠକ ଖାନାରେ ଆସି ବସିଲେ । ସେତେବେଳକୁ ଅଞ୍ଜଳି ଉଠି ଆସି କୌଶଳରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖି ସାରିଛି । ଧନଞ୍ଜୟଙ୍କୁ ସେ କେତେ ଥର ଦେଖିଥିଲା ଆଗରୁ । ତାର ଏ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ସେ ତାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିବାରେ ଢଲେ ହେଲେ ଭୁଲ କରିନ । ତାହାର ବିବାହର କାହାଣୀ ସେ ନିରଞ୍ଜନଠାରୁ ଶୁଣିଛି । ସେଥିଲାଗି ନାରୀ ମୂର୍ତ୍ତିଟିକୁ ଚିହ୍ନିବାରେ ତାର ମଧ୍ୟ ଭୁଲ ହେଲାନି । ଆନନ୍ଦ ଓ ବିସ୍ମୟରେ ତା କଣ୍ଠରେ ନୀରବରେ ଫୁଟି ଉଠିଲା— 'ସରସୀ ଅପା !' ସରସୀର ରୂପ ଓ ପରିପାଟୀ ତା ଆଖିରେ ନାଚିଗଲା । ସତେମ ସରସୀ ଅପା କେତେ ସୁନ୍ଦର । ଆଉ ଭଲ ଦରଷି ଏତେ, ଧନଞ୍ଜୟ ବାବୁ ସେତେବେଳେ ଏମିତି କାହିଁ ଦିଶୁଥିଲେ । ଆଲେ, ସରସୀ ଅପାଙ୍କୁ ସେ ଛୁଇଁଲେ । ମୋର ବଡ଼ ଭଉଣୀ, ତାଙ୍କର ଦେଢ଼ ଶାଶୁ ହବ... । ଏ ଭାବନା ଭିତରେ ଅଞ୍ଜଳିର ପାଟି କରି ଉଠିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଆଖି ତାର ଆହୁରି ଚମକି ପଡ଼ିଲା । ସରସୀ ଅପା ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ହାତକୁ ଧରି ଧରି ଆସୁଛି । ଘଇତା ଛୁଉରି...ଆଲୋ, ରୁ ପୁଣି ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ଘରକୁ କାହିଁକି ଆଣିଛୁ... ।

ଅଞ୍ଜଳି ଆଉ କିଛି ଭାବିବାକୁ ସହ୍ୟ କରି ପାରିଲାନି । ପୁଅକୁ ଝୁଲରେ-ଅରେ ଅକେଲା ଦେଇ ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି ଭିତର ଖଣ୍ଡାକୁ ଚାଲିଗଲା । ସମସ୍ତଙ୍କୁ

ଜଣେଇ ଦେଲା ସେମାନଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତି । ରତ୍ନମଣି ଭିତରେ ଆଗ୍ରହ ଜାଗି ଉଠିଲା । ବାବୁଙ୍କ ଫରମାସି ଆଣାକରି ଉପର ଖଞ୍ଜାକୁ ଚାଲିଗଲା କୁରୁପା । କେତେଖଣ୍ଡ ପାନ ଓ ସିଗାରେଟ ଥୋଇ ଗୋଟିଏ ଥାଳିଆ ଗୋବିନ୍ଦର ହାତରେ ଧରେଇ ଦେଇ ରତ୍ନମଣି ବାହାରି ପଡ଼ିଲା । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ବେଶିଦୂର ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲାନି । ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରେ ଆସି ହସି ହସି ଛିଡ଼ା ହେଇଗଲା ସରସୀ । ଚେହେରାରୁ ଅନୁମାନକରି ରତ୍ନମଣିଙ୍କୁ ଭୂମିଷ୍ଠ ପ୍ରଣାମ କଲା । ଆଉ ଅଂଜଳିକୁ କୋଳକୁ ଉଠେଇନେଲା ପରେ ତଳୁ ଉଠେଇ ନେଲା ଅରବିନ୍ଦକୁ ।

ପ୍ରାୟ ପଇଁତାଳିଶ ମିନିଟ ଯାଏ ସରସୀ ରହିଲା ନିରଂଜନ ଘରେ । ସେତିକି ସମୟ ଭିତରେ ବହୁ ଆଦର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଓ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ହେଇଗଲା । ଗୋବିନ୍ଦକୁ, ଅରବିନ୍ଦକୁ ଆଉ ଗ୍ଲେଟ ପୁଅଟିକୁ କୋଡ଼ିଏ କୋଡ଼ିଏ ଟଙ୍କା ଦେଇଗଲା ସରସୀ । କୁରୁପା ସ୍ବାମୀକୁ ଦେଲା ପାଞ୍ଚଟଙ୍କା । ଅଞ୍ଜଳିକୁ ପିନ୍ଧେଇ ଦେଲା ଦାମିକା ପଥରବସା ଗୋଟିଏ ମୁଦି । ଅଞ୍ଜଳିର ଭାଗ୍ୟଟିକି ଅନେକ ବେଳଯାଏ ଅନେଇ ରହିଲା ଗୋବିନ୍ଦ । ଯେମିତି ସେଥିରେ ଆହୁରି କେତେ କଣ ଭର୍ତ୍ତି ହେଇଚି । ଶେଷରେ ଗୋବିନ୍ଦର ଆକାଂକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୁଝି ସରସୀ ବ୍ୟାଗ ଫିଟେଇ ଖଣ୍ଡେ ଗ୍ଲେଟ ରୁମାଲ କାଢ଼ି ଗୋବିନ୍ଦକୁ ଦେଲା । ବାସ୍ନାରେ ଭୁରୁ ଭୁରୁ ହେଉଚି ରୁମାଲ ଖଣ୍ଡିକ । ଟଙ୍କାରେ ତାର କାମନା ମେଣ୍ଟି ନ ଥିଲା, ରୁମାଲ ଖଣ୍ଡିକ ପାଇଲାକ୍ଷଣି ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହେଇ ଚଲଭଳି ଛୁଟି ପଳେଇଲା ଗୋବିନ୍ଦ ।

ସରସୀ ଓ ଧନଞ୍ଜୟ ଚାଲିଯିବା ପରେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଞ୍ଜଳିର ଧାରଣା ପ୍ରାୟ ବଦଳିଗଲା । ତାର ମାଉସୀ ଝିଅ ଭଉଣୀ—ସରସୀ ଅପା—ଏମ୍: ଏ: ପାଶ କରି କଲେଜରେ ପ୍ରଫେସର ହେଇଚି—କଣ ହେଲା, ତା ଭଳି ଜଣେ ଲୋକ ସ୍ୱାମୀଠିଁ ମାଡ଼ ଖାଇ ଆଉ ପଡ଼ି ରହିଥାନ୍ତା, ଭଲ କରିଚି—ଭଲ କରିଚି । ଶିକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ, ସିଏ ଯା କରିପାରିବ, ତା କଣ ସମସ୍ତେ କରି ପାରିବେ...ଧନଞ୍ଜୟ ବାବୁ ବି ଖୁବ ସୁନ୍ଦର ଲୋକ....

ଅଞ୍ଜଳିର ଏହିପରି ଅନେକ କଥା ଶୁଣିଲା ରତ୍ନମଣି । କିନ୍ତୁ କିଛି କହିଲାନି । କୋଉ କାଳରୁ ସେ ବିଧବା ହୋଇଛି ସେକଥା ସେ ଭୁଲିଯିବାକୁ ବସିଲାଣି···ପୁଣି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଛାଡ଼ି ମାଇପେ ଆଉରି ସ୍ୱାମୀ କରୁଛନ୍ତି, ସେ ଆଜି ଦେଖିଲା । ଅଞ୍ଜଳି ମୁହଁରୁ ତାହାର ଅନେକ ପ୍ରଶଂସା ମଧ୍ୟ ଶୁଣିଲା । ଯେମିତି ଶିକ୍ଷିତା ଆଉ ଅଶିକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକର ପ୍ରାଣ ଭିନ୍ନ । ଏତିକିବେଳେ ସେଇ ବାସ୍ନା ରୁମାଲଟା ଆଣି ତା ନାକରେ ଶୁଙ୍ଘେଇଦେଲା ଗୋବିନ୍ଦ । ସତେ ମ, ରୁମାଲର ବାସନା କେଡ଼େ ମଧୁର । ଆଉ କେଡ଼େ ମଧୁର ହୋଇ ନଥିବ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ।"ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ରୁମାଲ ଆଉ ତାର ବାସ୍ନାକୁ ଭୁଲିଗଲା ରତ୍ନମଣି । କେବଳ ଗୋବିନ୍ଦକୁ ସେ ପାଇଲା ଖୁବ ପାଖରେ । ତା ଭାଗ୍ୟରେ ଆଉ କିଛି ନାହିଁ । ଏଇ ଗୋବିନ୍ଦହିଁ ତାହାର ପରମ ସମ୍ପଦ—ତାହାର ସାନିଧ୍ୟ, ତାର ସବୁ । ଗୋବିନ୍ଦକୁ କାଖ କରି ଦୁଆରେ ଘେରାଏ ବୁଲି ଆସିଲା ରତ୍ନମଣି ।

ଅନେକ ଦିନ ପରେ ସେ ଦିନ ନିରଞ୍ଜନର ମନଭାବ କେମିତିଟିକେ ବେବାଗିଆ ଧରିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ସେଥିରେ ସନ୍ଦାମିତ ହେଲାନି । ମନକୁ ପୂରା ବାଗ ଭିତରେ ରଖିବାକୁ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ସଙ୍ଗୀତର ଆୟୋଜନ ଲାଗି ଡ଼କେଇ ପଠେଇଲା ନିଧିଆକୁ । ନିଧିଆ ଏବେ ବଜାବଜାରେ ଖୁବ ପାରି ଗଲାଣି । ତବଲା ଟକା ତା ଆଙ୍ଗୁଠିରେ ଏବେ ଖୁବ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠୁଛି ।

ସଙ୍ଗୀତ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ବୈଠକ ଘରେ । ସେ ଦିନ ଆଉ ଗୋବିନ୍ଦର ପାଠ ପଢ଼ା ସେଠି ହେଲାନି । ହେଲା ତଳ ଖଣ୍ଡାର ଗୋଟିଏ କୋଠରୀରେ । ବେଳେବେଳେ ଏହିପରି ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଘଟିଥାଏ । ପ୍ରଣବ ତଳଖଣ୍ଡାରେ ଯାଇ ଗୋବିନ୍ଦକୁ ପାଠ ପଢ଼େଇବାରେ ପ୍ରାୟ- ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଗଲାଣି । ବେଳେବେଳେ ତଳଖଣ୍ଡାରେ ପ୍ରଣବ ପାଇଁ ଚର୍ବ୍ୟ ଚୋଷ୍ୟ ପେୟର ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଯାଏ । ସେ ଗୋବିନ୍ଦର ମାଷ୍ଟର । ଗୋବିନ୍ଦ ଏ ଘରେ ସବୁଠାରୁ ସ୍ନେହ ଓ ଆଦରର ପାତ୍ର । ସୁତରାଂ ପ୍ରଣବର ଆଦର ଆପ୍ୟାୟନ ପାଇଁ କାହାରି ଆପତ୍ତି ନ ଥାଏ ।

କିନ୍ତୁ ନିରଞ୍ଜନର ମନ ଭଳି ସଙ୍ଗୀତ ସାଧନା ବେଶି ଦୂର ଆଗେଇ ପାରିଲାନି । ଅଞ୍ଜଳି ଓ ରୁକ୍ମଣିର ଆକୁଳ ଚିତ୍କାରରେ ସବୁ ସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ ଗଲା । ଚିତ୍କାର ପରେ ପରେ ଅଞ୍ଜଳି କାନ୍ଦିବା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଛି । ଅରବିନ୍ଦକୁ ଜ୍ୱରର ହାତରେ ଚଳଶକ୍ତିକୁ ବନ୍ଦୀ କରି ଦେଲା । ଛୋଟ ପୁଅର କଣ ହୋଇ ଯାଉଛି, ଗୋଡ଼ ଛନ୍ଦିର ହାତ ମୁଠା ମୁଠା କରି ଦେଉଛି । ଆଖିର ଡୋଳା ରହି ରହି ଓଲଟାଇ ପକାଉଛି । ଅଞ୍ଜଳିର କାନ୍ଦଣାରେ ପଡ଼ାର ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ଛୁଟି ଆସିଲେ ।

ବୈଠକ ଘରୁ ଧାଇଁ ଆସି ନିରଞ୍ଜନ ଅବାକ୍ ହୋଇ ଅନେଇ ରହିଲା ପୁଅକୁ । ମାତ୍ର ପନ୍ଦର ଦିନର ଛୁଆ, ଦିନବେଳେ ଖୁବ ଭଲ ଥିଲା, କଣ ହେଲା ହଠାତ୍ । ପାଖରେ ନଇଁ ପଡ଼ି ନିରଞ୍ଜନ ଛୁଆଟିର ହୃଦର ସ୍ପନ୍ଦନ ଦେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ତାର ଆଖିରେ ପଡ଼ିଲା ପୁଅ ଦେହର ଠାଏ ଠାଏ ମନ୍ଦା ମନ୍ଦା ନେଳିଆ ଦାଗ ଫୁଟି ଉଠିଛି । କେତୋଟି ସ୍ଥାନ ନାଲିଆ ନାଲିଆ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ଯାଇଛି । ପୁଅର ଏପରି ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ସେ ମଧ୍ୟ ଭିତରେ ଭିତରେ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲା । କିନ୍ତୁ ବାହାରେ ଦୃଢ଼ତା ପ୍ରକାଶ କରି ଅଞ୍ଜଳି ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା । ଅଞ୍ଜଳି ସେତେବେଳକୁ ତାର୍ ଆରାଧ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କ ପାଖରେ ଆରାଧନା ଆରମ୍ଭ କରି ଦେଇଛି; ଯେମିତି ଯା' କିଛି ହେବ ସେଇଠି, ଏ ମଣିଷଙ୍କ ହାତରେ କିଛି ନାହିଁ ।

ଆଉ କାହା ହାତରେ କାମ ନ କରାଇ ନିଜେ ସାଇକେଲ୍‌ଟା ଧରି ନିରଞ୍ଜନ ଡାକ୍ତର ଡାକିବାକୁ ଚାଲିଗଲା । ପ୍ରାୟ ଦଶ ମିନିଟ ପରେ ସେ ଡାକ୍ତର ଧରି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । କିନ୍ତୁ ସେତିକି ସମୟ ଭିତରେ ପିଲାଟିର ଅବସ୍ଥା ଆହୁରି ଖରାପ ହୋଇ ଯାଇଛି । ରୋଗ ନିରୂପଣ କରି ନ ପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ଡାକ୍ତର ଅଗତ୍ୟା ଚିକିତ୍ସା କରିବାରେ ଲାଗିଗଲେ । କେତୋଟି ଅମୋଘ ଔଷଧ ଓ ଇଞ୍ଜେକ୍‌ସନ ଦୈବ କୃପାରୁ ଆବିଷ୍କୃତ ହୋଇଛି । ତାହାରି ଉପରେ ଭରସା ରଖି ଡାକ୍ତର ନିଜର ଦକ୍ଷତା ଓ ଅଭିଜ୍ଞତା ଛୋଟ ପିଲାଟିର ଦେହ ଖଣ୍ଡକରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାରେ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରାୟ ଅଧ ଘଣ୍ଟାଏ ଖଣ୍ଡେ ତାଙ୍କର ଏ ଭଳି ଚିକିତ୍ସାର ନାନା ପ୍ରକ୍ରିୟା ଚାଲିଲା । କିନ୍ତୁ

ଶିଶୁଟି ଦେହରେ କୌଣସି ଅନୁକୂଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖା ଗଲାନାହିଁ । ସକାଳ ଯାଏ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ କହି ଅବଶେଷରେ ଡାକ୍ତର ବିଦାୟ ନେଇଗଲେ । ଡାକ୍ତରଟି ବୟସ୍କ; ଆଉ ଖୁବ ଉତ୍ତମ ଲୋକ । ନିଜର ଅଭିଜ୍ଞତା ଓ ଚିକିତ୍ସା ପ୍ରଣାଳୀ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଖୁବ ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲେବି ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଯେମିତି ସନ୍ଦେହରେ ପଡି ଯାଇଚନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଗଲାବେଳେ ସେ କୌଣସି ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ ନ କରି ଔଷଧପତ୍ରର ଦାମ ପରେ ନେବେ ବୋଲି କହି ଚାଲିଗଲେ । ନିରଞ୍ଜନର ଇଚ୍ଛା ହେଉଥାଏ, ଯେତେ ଟଙ୍କା ପଡୁ ପଛକେ, ତାଙ୍କୁ ଯେମିତି ଆଜ ରାତି ଯାକ ଏଠି ଅଟକେଇ ରଖନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ମନୋଭାବ ଦେଖି ସେ ଆଉ କିଛି କହିବାକୁ ସାହସ କରି ପାରିଲାନି । ତା ପରେ ଅନ୍ତହୀନ ଆରାଧନା ରହିଚି...ସେଥିରେ କଣ ସଙ୍କଟର ଅବସାନ ହେବନି । ସବୁ ଭାବି ଶେଷକୁ ନୀରବ ରହିଲା ନିରଞ୍ଜନ ।

ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟାଏ ଭିତରେ ଶିଶୁର ଅବସ୍ଥାରେ ସାମାନ୍ୟ ଉନ୍ନତି ଦେଖାଗଲା । କିନ୍ତୁ ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ ପରେ ପୁଣି ବ୍ୟତିକ୍ରମ । ଏହି ସମୟରେ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଡାକ୍ତର ହଠାତ୍ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଆଉ ଜଣେ ବଡ଼ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ସେ ଆଣିଛନ୍ତି । ଉଭୟେ ମିଶି ଶିଶୁଟିକୁ ଖୁବ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମାତ୍ର ଆଶାର କୌଣସି ସନ୍ଧାନ ପାଇଲେନି ସେମାନଙ୍କ ଭାବ ଭଙ୍ଗିରୁ ଜଣାଗଲାନି । ବଡ଼ ଡାକ୍ତର ଜଣକ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଡାକ୍ତରଙ୍କ ଔଷଧ ପ୍ରୟୋଗର ସବୁ ବିବରଣୀ ସଂଗ୍ରହ କଲେ । ତାଙ୍କର ଯେମିତି ବିଶ୍ୱାସ ହେଲା, ଚିକିତ୍ସା ଠିକ୍ ଧାରାରେ ଚାଲିଚି । ଯାହା ଔଷଧ ଦିଆ ହେଇଚି ସେଥିରେ ସକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ । ପରେ ହୁଏତ ଅନ୍ୟ ଚିକିତ୍ସା ଚାଲିବ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଇ ସେମାନେ ଶେଷରେ ଚାଲିଗଲେ । ନିରଞ୍ଜନ ବଡ଼ ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ପଚିଶଟି ଟଙ୍କା ବିଦାକୀ ଦେଲା । ସେତକ ଟିଟ୍‌କିରି ପକେଟରେ ପକେଇ ଗମ୍ଭୀର ମୁହଁରେ ସେ ମଟରରେ ଚଢ଼ି ବାହାରି ଗଲେ । ତାଙ୍କ ଭାବଭଙ୍ଗିରୁ ଜଣାଗଲା, ଯେମିତି ଅବସ୍ଥା ଖୁବ ସାଙ୍ଘାତିକ ଆଉ ଏ ବିଦାକୀ ଅତି ସାମାନ୍ୟ । ନିରଞ୍ଜନ କିନ୍ତୁ ନିରୁପାୟ ହେଇ କେବଳ ଅନେଇ ରହିଲା ପଛରେ ।

ଏହା ଭିତରେ ଗୋବିନ୍ଦ ଆଉ ଅରବିନ୍ଦକୁ ଖୋଇ ଦେଇ ଶୁଆଇ ଦିଆ ହୋଇଛି । ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତେ ଉଦ୍ବିଗ୍ନ ଆଉ ଅନିଦ୍ରା । ରାତି ପ୍ରାୟ ଗୋଟାଏ ବାଜି ଗଲାଣି । ରାତିଟା କୌଣସି ମତେ କଟିଯାଉ, ସକାଳେ ନୂତନ ଚିକିତ୍ସା ଚାଲିବ—ନିରଞ୍ଜନ ମନେ ମନେ ଏହି ଆଶା ଧରି ବସିଛି । ଶିଶୁଟିର ପାଖରେ ବସି ରହିଛି ଅଞ୍ଜଳି । ତା ପାଖକୁ ରତ୍ନମଣି । ନିରଞ୍ଜନ ବସି ରହିଛି ଟିକିଏ ଦୂରକୁ । ଟିକିଏ ଦୂର ହୁଡ଼ାରେ ବସି ଶଙ୍କର ହୁକୁପା ଢୋଳାଉଛି । ଖବର ପାଇ ନିରଞ୍ଜନ ଅଫିସର ଦୁଇ ଜଣଯାକ କିରାଣୀ ମଧ୍ୟ ଆସିଛନ୍ତି । ପ୍ରଣବ ମଧ୍ୟ ରହି ଯାଇଛି । ସମସ୍ତେ ବୈଠକଖାନାରେ ବସି ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ପ୍ରତୀକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଆଉ ଆସିଲାନି । ଠିକ୍ ରାତି ସାଢ଼େ ଗୋଟାବେଳେ ନିରଞ୍ଜନର ଘରଟି ହୃଦୟଫଟା କରୁଣ ଚିତ୍କାର ଓ ଆକୁଳ କ୍ରନ୍ଦନର କେନ୍ଦ୍ର ଭୂମିରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଯେଉଁ ଶିଶୁଟି ଠିକ୍ ପନ୍ଦର ଦିନ ତଳେ ଏ ଘରେ ଅଭିନବ ଆନନ୍ଦର ପ୍ରଦୀପ ଜାଳି ଦେଇଥିଲା, ତାହା ଆଜି ହଠାତ ନିର୍ବାପିତ ହୋଇଗଲା ।

ଚଟାଣରେ ମୁଣ୍ଡ ପିଟିଦେଲା ଅଞ୍ଜଳି । ନିରଞ୍ଜନ ମଧ୍ୟ ସାହସ ହରେଇ ଭେଁ ଭେଁ ହୋଇ କାନ୍ଦିଉଠିଲା । ରତ୍ନମଣିର କାନ୍ଦଣାର ସ୍ୱର ଗଗନ ପବନ ମଥିତ କରି ଏକ ଅନନୁଭୂତ ଆର୍ତ୍ତ-କାତର ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି କରିଦେଲା ।

କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ନିରଞ୍ଜନ ଆଖି ପତାକୁ ମେଲି କରି ଶିଶୁଟିକୁ ଚାହିଁ ରହିଲା ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ । ତା'ପରେ ତାକୁ ଅତି ଧୀରେ ଟେକି ଆଣିଲା କୋଳକୁ । ଘରସାରା ବୁଲି ବୁଲି କାନ୍ଥରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇଥିବା ସବୁ ଦେବ ଦେବୀଙ୍କ ଛବିକୁ କରୁଣ ଆଖିରେ ଚାହିଁଲା । ବୋଧହୁଏ ପୁଅ ଯେମିତି ଡାକ ଶୋଇ ରହିଛି, ଏହି ଦେବତାମାନଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରେ ସେ ପୁଣି ଜାଗି ଉଠିବ । କ୍ଷଣକ ପରେ ଗୋଟାଏ ବିରାଟ ଚିତ୍କାର କରି ସେ ହସିଉଠିଲା । ତାପରେ ମୃତ ଶିଶୁଟିକି ଆଣି ଶୁଆଇ ଦେଲା ଟେବୁଲରେ । ପାଗଳ ପରି ଟେବୁଲଟାକୁ ବସି ଦୋହଲାଇବାରେ ଲାଗିଲା । ନାଷ୍ଟ କଣ୍ଠର କରୁଣ କ୍ରନ୍ଦନ ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବିରାମ ଗତିରେ ଚାଲିଛି । ରତ୍ନମଣି ଦେଖିଲାଣି, ଅଞ୍ଜଳିର ମୁଣ୍ଡ ଫାଟି ରକ୍ତ ବୋହିବାରେ ଲାଗିଛି, କିନ୍ତୁ ସେ ନିରୁପାୟ ହୋଇ ଅନେଇ ରହିଛି କେବଳ ।

*
* ୧୯ *
*

ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପୁଅଟି ମରିଯିବା ଦିନଠାରୁ ଅନ୍ତତଃ ପ୍ରାୟ ବୋକା ପାଲଟିଗଲା । ପିଲାଟିର ମୃତ୍ୟୁ ତା ପକ୍ଷରେ ଯେପରି ବିରାଟ ଏକ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ସୃଷ୍ଟି କରି ଦେଇଗଲା । ପୂର୍ବର ନୀତି, ନିଷ୍ଠା, କର୍ତ୍ତବ୍ୟପରାୟଣତା ପାଳନ କରି ଚାଲିବା ତା ପକ୍ଷରେ ଆଉ ପ୍ରାୟ ସଂଭବ ହେଲାନି । ଝଲକା ପରି ଅନେକ ସମୟରେ ଚାହିଁ ରହେ ଅରବିନ୍ଦକୁ । । ଯେମିତି ସବୁ ମାୟା, ଗୋଟାଏ ବୁଦ୍‌ବୁଦ ଭଳି ଏହି ଶିଶୁର ବିକାଶ, କିଛି ସ୍ଥାୟୀ ନୁହେଁ । ଚମକି ପଡ଼େ ପରି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ । ଅରବିନ୍ଦକୁ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଯାକି ଧରେ ନିଜର ବକ୍ଷରେ ନା ନା... ମାୟା ନୁହେଁ.... ସେ ଏଇ ଦେହର ଅଂଶ.... । ପୁଣି ଭାବେ, ନା ନା... ତା ଦେହର ଅଂଶ ସେଇ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଛୁଆଟି... ସେ ଗୋଟିଏ ପାଣି ଫୁଟୁକା ଭଳି କୁଆଡ଼େ ନିଭି ଯାଇଛି । ଏ ତାର ବାପାର ଅଂଶ··· ପରମ ପବିତ୍ର ଲୋକ ତାର ବାପା ... ତାରି ଅଂଶ । ବାପାର ମନ ତାର ବଜ୍ର ଭଳି କଠିନ ... ସେଇ ବାପର ପୁଅ ଅରବିନ୍ଦ ... ସେ ବଜ୍ର ହୋଇ ରହିବ .... । ଭାବି ଭାବି ଅରବିନ୍ଦକୁ ଧରି ଜୋର୍‌ରେ ଚୁମା ଖାଏ । ଅରବିନ୍ଦକୁ କୋଳରେ ଧରି ଘରଆଡ଼େ ଚାଲି ଚାଲି କରି ବୁଲେ । କୋଉଠି ଯେମିତି ଶୋଇପଡ଼ିଛି ତ ର ସାନ ପୁଅଟି । ହଜି ଯାଇଛି । ତାକୁ ଖୋଜି ଆଉ ବାହାର କରି ହେବନି ? ଚାଲିଗଲା ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆର ମୁହଁକୁ । ଏଇବାଟେ ସେଦିନ ତାକୁ ନେଇ ଚାଲି-ଗଲେ । କୁଆଡ଼େ ନେଲେ ? କୋଉଠି ରଖିଲେ ତାଙ୍କୁ ? କୋଉଠି ରହିଲା ସେ ଏକାଏ ? ଖରା କାକରରେ କୋଉଠି ରହିଛି ? କ'ଣ ଖାଉଛି ?

ଆଖିରେ ତାର' ପୁଅର ଗୋଲ ଦେହର ମାଂସ ପିଣ୍ଡୁଳାଟି ନାଚି ଉଠିଲା । ତାର ଆଖି, ନାକ, କାନ, ବାଳକେଶକ ସବୁ ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଖେଳିଗଲା । ଆଉ ଚୁହିଁ ପାରିଲାନି ସେ ଆଗକୁ, ଯେମିତି କପଟ ଶଠତା ଧରି ତା ମୁହଁକୁ ଚୁହିଁଛି ଏଇ ପୃଥିବୀ । ମୁହଁ ବୁଲେଇ ଫେରି ଠିଆ ହେଲା ଖଞ୍ଜା ଆଡ଼କୁ । ହଠାତ୍ ଆଖି ପଡ଼ିଲା ତାର ଦ୍ୱାର ବନ୍ଧ ଉପରେ । ନବ-ଗ୍ରହର ଚିତ୍ର । ଅନେଇ ରହିଲା ଜନ୍ମେଜୟ ଆଖିରେ । ଝର ଝର କରି ଲୁହ ବୋହିଗଲା ତାର ଆଖିରୁ ।...

ନିରଞ୍ଜନ କେତେକ ଭାବରେ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପୁତ୍ର ଶୋକ ଭୁଲିନି । ସେଥିରେ ଅନ୍ତରର କାତରତା ତାକୁ ଅଧିକ ବିଭ୍ରାନ୍ତ କରିଦେଇଛି । ତାର ଆଶ୍ରୟ ହୋଇଛି ଗୋବିନ୍ଦ । ଯେମିତି ଅରବିନ୍ଦ ଉପରେ ତାର ଭରସା ନାହିଁ । ଦେବତାର ଆଶୀର୍ବାଦ ବକ୍ଷରେ ଅଭିଯାନ କରି ଯେମିତି ଗୋବିନ୍ଦ ଛୁଡ଼ା ହୋଇଛି । ଭିକ୍ଷା ଅଶ୍ରେୟ । ସେହି ଅଶ୍ରେୟତାକୁ ପଦାଘାତ କରିଚି ଗୋବିନ୍ଦର ବିକାଶ । ଗୋବିନ୍ଦର ଜନ୍ମ ପାଇଁ ଯଜ୍ଞ ହୋଇନି, ସାଧନା ହୋଇନି, କାହାଠାରେ ଭିକ୍ଷା କରାଯାଇନି । ସେ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ଆସିଚି ପୃଥିବୀକୁ । ବାସ୍ତବ ମନୁଷ୍ୟପରି । ଗୋବିନ୍ଦର କଥା ଭାବି ସେ ଖୁବ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରେ । ଅରବିନ୍ଦକୁ ଅନେଇ ଅନେଇ ତା ଭିତରେ ଦୟା ଆସେ । ସହସ୍ର ଭିକ୍ଷାରେ ରହିଛି ଏଇ ଆଳି । ତଥାପି ଗୋବିନ୍ଦ ଭାଇଙ୍କର ଦାୟାଦ, ଆଉ ଅରବିନ୍ଦ ତାହାର...। ଅରବିନ୍ଦ ଭିତରୁ କେମିତି ଭିକ୍ଷାର ସେଇ ଲଜ୍ଜାକରୁଡ଼ାକୁ କାଢ଼ି ଦେବାକୁ ହେବ, ଅନେକ ସମୟରେ ସେ ତାହାର ଚିନ୍ତା କରେ ।

ଉର୍ମିମଣି ଏ ଘଟଣାରେ କମ ମର୍ମାହତ ହୋଇନି । ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ ଶିଶୁଙ୍କର ଆବିର୍ଭାବରେ ସେ ଯେମିତି କ୍ରମେ ଆତ୍ମହରା ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । ସେହି ଆନନ୍ଦର ସଂସାର ତାର ବିନଷ୍ଟ ହୋଇଛି ତା' ଭିତରେ ତାହାର ସନ୍ଧାନର ଉଦଗ୍ର ବ୍ୟାକୁଳତା ଭରି ରହିଥିଲା । ଜନ୍ମଲୀଳାର ବିକାଶ ଭିତରେ ସେ ଦେଖୁଥିଲା ତାହାର ସ୍ୱପ୍ନ । ତାହା ଏବେ ଆଂଶିକ ନଷ୍ଟ

ହୋଇଗଲା । କିନ୍ତୁ ଅଞ୍ଜଳିର ମତ ବିଶ୍ୱର ଧର୍ମରେ ରହିଛି...ତାର ପୁଣି ଜନ୍ମ ହେବ - 'ଅଞ୍ଜଳିର ପୁଣି ପିଲା ହେବ....' । ଏ ବିଶ୍ୱାସ ରତ୍ନମଣିର ବଦ୍ଧମୂଳ ହୋଇ ରହିଛି । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଚାହେଁ, ଅଞ୍ଜଳି ସବୁ ଦୁଃଖ ଭୁଲି ଯାଇ ପୁଣି ସ୍ୱାମୀ ସୋହାଗିନୀ ହେଉ...ଦିନ ପୁଣି ଫେରି ଆସିବ । ଝିଅ ଜଣ ଅଉ ମରିବେନି...କିନ୍ତୁ ସେ କେତେ ସୁନ୍ଦର ପୁଅଟିଏ ହୋଇଥିଲା, ଯେମିତି ମଲା ପୁଅ ମଧୁସୂଦନ । ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି ନିଏ ରତ୍ନମଣି ।

ଦିନେ ଦିନେ ଅଞ୍ଜଳିକୁ ଧରି ବାସ୍ନା ତେଲ ବୋଳିଦେଇ ତାର ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧିଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ରତ୍ନମଣି । ସେତେବେଳେ ଅଞ୍ଜଳି କୌଣସି ଆପତ୍ତି କରେନା । ପ୍ରସାଧନ ପରେ ଖୁବ ଲୋଭନୀୟ ଦିଶେ ଅଞ୍ଜଳିର ମୁହଁ । ଆଗରେ ତାର ଦର୍ପଣ ଦେଖାଏ ରତ୍ନମଣି । ପିଠିରେ ତାର ନାଗ ହୋଇ ଖେଳୁଥାଏ ଅରବିନ୍ଦ । ଅଞ୍ଜଳି ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଶୁଖିଲା ହସଟିଏ ହସି ଦିଏ । କିନ୍ତୁ ଅଞ୍ଜଳିର ସେ ପ୍ରସାଧନ ପରିପାଟୀ ବେଶି ସମୟ ରହେନା । ରତ୍ନମଣି ଦେଖେ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ ପରେ ବାଳସବୁ ତାର ମୁକୁଳା ହୋଇ ଝୁଲୁଚି । ଅଳ୍ପ ସମୟ ଭିତରେ ସଫା ବସ୍ତ୍ର ଲୁଗାଟା ମଇଳା ହୋଇ ଗଲାଣି । ଅଞ୍ଜଳିର ମନ ଫେରେଇବା ପାଇଁ ରତ୍ନମଣି ପୁଣି ନାନା ଉପାୟ ଚିନ୍ତାକରେ । କିନ୍ତୁ ସହଜରେ କିଛି କୂଳ କିନାରା ପାଏନା ।

ଏହିପରି ଅବସ୍ଥା ଭିତରେ ତିନି ମାସ ଗତ ହୋଇଗଲା । କିନ୍ତୁ ଅଂଜଳିର ସେହି ଏକ ଭାବ, ମନ ତାର କେଉଁଥିରେ ହେଲେ ବସିଲାନି । ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟବ୍ୟସ୍ତ ରହି ଏହା ଭିତରେ ନିରଞ୍ଜନ ଅତୀତର ସବୁ ଘଟଣାକୁ ଗୋଟା ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ଭଳି ଭୁଲିଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରି କେତେକାଂଶରେ ସଫଳ ହୋଇଛି । ମାତ୍ର ସେ ବିବ୍ରତ ହୋଇପଡ଼ୁଛି ଅଂଜଳି ଲାଗି । ଯେମିତି ବୃନ୍ତରୁ ଛିଡି ପବନରେ ଉଡି ଉଡି ଗୋଟିଏ ଚମ୍ପାଫୁଲର ଯାହା ଦଶା ହୁଏ ଅଂଜଳିର ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାୟ ସେହିଭଳି ହୋଇଛି । ଅଂଜଳିକୁ ଦେଖି ନିରଂଜନର ଖୁବ ଦୟା ହୁଏ । ବିଧାତାଙ୍କୁ ପାଇଲେ ସେ ଯେମିତି ତାର କାନ ମୋଡ଼ି

ହୁଅନ୍ତା, ଆଉ ତାକୁ ଆଦେଶ ଦେଇ ଅଂଜଳି କୋଳରେ ଶୋଇଛି ପୁତ୍ର ଜନ୍ମବିଧାନ କରି ଦିଅନ୍ତା । ପାଖକୁ ଲାଗି ଆସି ବେଳେବେଳେ ଅଂଜଳିକୁ କଣ କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରେ, ପାରେନା । ଅଂଜଳିକୁ ଭିଡ଼ିଧରି ପୂର୍ବର ସେଇ ନୀଡ଼ ଭିତରକୁ ଫେରି ଯାଇ ସଂସାରକୁ ଲୁଲଠିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଇଚ୍ଛାକରେ । କିନ୍ତୁ ସାହସ ପାଏନା । ଧରା ଛୁଆଁର ଖୁବ ଦୂରକୁ ଚାଲି ଯାଉଛି ଯେମିତି ଅଂଜଳି । ପଛରୁ ନିରଂଜନ କେବଳ ହତାଶ ହୋଇ ଅନେଇ ରହେ । ତାର ସ୍ତ୍ରୀ, ତାର ପୁତ୍ର, ସମସ୍ତେ ତାଂରୁ ଦୂରକୁ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଇଛନ୍ତି । ଧରି ହୁଏନା କାହାକୁ । ଭାଙ୍ଗିପଡେ ନିରଂଜନ ।

ଜୀବନର ଗତି ତା'ହେଲେ କ'ଣ । କର୍ମ ! କେତେ କାମ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସିଏ କରିବ । କାମ କରି କରି ଫେରିଆସେ ଘରକୁ—ଯେଉଁ ଘର ଦିନେ କେବଳ ଆନନ୍ଦର ନୀଡ଼ ଥିଲା, ସେଠିକି ସେ ଆଜି ଆଉ କାହିଁକି ଫେରିବ ! ତାଂରୁ ସ୍ୱୟଂଚାଳିତ ହୋଇ ଗୋଡ଼ ଦି'ଟା ତାର ଚାଲି ଚାଲି ଆସି ଘର ଦୁଆର ଆଗରେ ଲାଗିଯାଏ । କାନ୍ଥକୁ ଧରି ପିଣ୍ଡା ଉପରେ ଅରବିନ୍ଦ "ବା ବା" କହି ଚାଲିଆସେ । ତାହାର ଦାୟାଦ ଏହି ଶିଶୁଟି । ପୃଥିବୀରେ ଏହି ଶିଶୁଟି ତାହାର ସ୍ମୃତି ରକ୍ଷା କରିବ । ଅରବିନ୍ଦକୁ କୋଳ କରିନିଏ ନିରଂଜନ । ନିତି ନିତି ନୂଆ ନୂଆ ଖେଳନା ଆଣି ଘର ଭର୍ତ୍ତି କରିଦିଏ । ସେଥିରୁ କେତୋଟି ଖେଳନା ମଧ୍ୟ ଅରବିନ୍ଦ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ସାରିଲାଣି । ଭଙ୍ଗା ଖେଳନା ଗୁଡ଼ାକ ନିରଂଜନ ଆଖିରେ ବିଚିତ୍ର ଭାବନା ଧରି ଫୁଟି ଉଠେ । ତା ହେଲେ ତାର ସେଇ ଛୋଟ ଛୁଆଟିକି ଏଇ ଖେଳନା ସବୁ କିଏ କଣ ଭାଙ୍ଗି ଦେଲା ? ତା ପରେ ଖେଳନା ଗୁଡ଼ାକୁ ନ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ସେ ଅରବିନ୍ଦକୁ ବୁଝାଇବାରେ ଲାଗେ । ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଅରବିନ୍ଦ ହୁଏତ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଖେଳନା ଭାଙ୍ଗିଦିଏ । ନିରଂଜନ ନିରୁପାୟ ହୋଇ ଅନେଇ ରହେ ନିଜର ପୁଅକୁ । ସ୍ରଷ୍ଟା ବୋଲି ଯଦି କେହି ଅଛି ତା ହେଲେ ସେ ଏଇ ଅରବିନ୍ଦ ଭଳି ଗୋଟିଏ ଶିଶୁ । ସେ ଗଢେ ଆଉ ଭାଙ୍ଗେ । ତାର ଭାଙ୍ଗିବାରେ ଅନ୍ୟର ଯେ କେତେ ଦୁଃଖ ହୁଏ, ସେ ଆଦୌ ସେ କଥା ଜାଣେ ନା ।

ଏ ସବୁ ଯେତେ ଚିନ୍ତା କଲେବି ନିରଞ୍ଜନ କିନ୍ତୁ ଅଞ୍ଜଳିକୁ କିଛି କହି ପାରେ ନା । ରାତିରେ ଏକାଠି ଶୋଇ ଶୋଇ ଅଞ୍ଜଳିର ମୁହଁ ଉପରେ ମୁହଁ ରଖି ତାକୁ କେତେ କଥା କହି ଦେବାକୁ ନିରଞ୍ଜନର ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । କିନ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ କିଛି କରି ହୁଏ ନା । ଅଞ୍ଜଳି ବିଲକୁଲ୍ ବଦଳି ଯାଇଛି । ଯେମିତି ଜୀବନ ଉପରେ ତାର ଆଉ ଆସ୍ଥା ନାହିଁ । ଠାକୁର ଦେବ ଦେବୀ ଚିତ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ବହୁତ ଧୂଳି ଜମି ଗଲାଣି, ତେଣିକି ମଧ୍ୟ ଅଞ୍ଜଳିର ଆଉ ନଜର ନାହିଁ । ଯେମିତି ଅନାସକ୍ତ ଆଉ ନିର୍ବିକାର ଭାବ । ନିରଞ୍ଜନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ନିରାଶ ହୋଇ ପଡ଼େ ।

ଶେଷକୁ ନିରଞ୍ଜନ ସ୍ଥିର କଲା, ଅଞ୍ଜଳିର ସ୍ଥାନ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦରକାର । କିଛି ଦିନ ସେ ଯାଇ ରହୁ ତାର ବାପ ଘରେ । କିମ୍ବା ତାର ଭାଇ ପାଖରେ ପୁରୀରେ । ସେଠି ଅବକାରୀ ବିଭାଗର ଅଫିସରେ ଅଛି ତାର ଭାଇ । ହଁ, ପୁରୀକି ଯାଉ । ରୁକ୍ମଣି ମଧ୍ୟ ସେ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ସମର୍ଥନ କଲା । ଅବଶେଷରେ ତାହାହିଁ ହେଲା । ଅଞ୍ଜଳିର ଭାଇ ନିରଞ୍ଜନର ଅନୁରୋଧ ରଖି ତାକୁ ଆସି ପୁରୀକି ନେଇଗଲା ।

ଘରେ ରହିଲେ ରୁକ୍ମଣି ଆଉ ଗୋବିନ୍ଦ । ନିଜେ ନିରଞ୍ଜନ । ଆଉ ଚାକର କୃରୁପା । ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଆସନ୍ତି ଗୋବିନ୍ଦର ମାଷ୍ଟର ପ୍ରଣବ ବାବୁ ।

ଏଣିକି ଦିନର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ନିରଞ୍ଜନ ପଦାରେ ରହେ । ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଫେରି ଗାଉଣା ବାଜଣାରେ କଟେଇଦିଏ ଅନେକ ବେଳ । ନିଧିଆ ଦିନେ ଦିନେ ତବଲା ପିଟି ପିଟି ହାଲିଆ ହୋଇ ଯାଏ । ତଥାପି ନିରଂଜନର ସଙ୍ଗୀତ ଚର୍ଚ୍ଚା ସରେନା । ଶେଷକୁ ରୁକ୍ମଣିର ଆବଦାର୍‌ରେ ସଙ୍ଗୀତ ଆସର ବନ୍ଦ ହୁଏ ।

କିଛିଦିନପରେ ବ୍ୟବସାୟ କାମରେ ନିରଂଜନ ବାହାରିଗଲା କଟକରୁ ଦିଲ୍ଲୀକୁ । ବିଭିନ୍ନ ଜାଗାରେ ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରି ଆସିବାକୁ ହେବ ।

ପନ୍ଦର ଦିନ ଲାଗିଯିବ । ସେହି ଅନୁସାରେ ସେ ନୂଆବୋଉକୁ ସବୁ ଜଣେଇ ଦେଲେ ନିରଞ୍ଜନ ଜନତା ଗାଡ଼ି ଧରି ବାହାରିଗଲେ ପଦାକୁ ।

କିନ୍ତୁ ନିରଞ୍ଜନ ବେଶିଦିନ ବାହାରେ ରହି ପାରିଲେନି । ତାର ଖାଲି ନହେଲେ, ଗୋବିନ୍ଦ ଯେମିତି ସ୍ୱର ତାକୁ ଖୋଜୁଛି । ସାତଟି ଦିନ ପରେ କଟକ ଅଭିମୁଖରେ ଫେରିଲେ । ଓଃ, କଟକ ଷ୍ଟେସନ ! ଯେମିତି ଅଛି ଚିତ୍ତ ନଜର କ୍ୟାନଭାସ୍ ଇଜିଚେୟାର ଖଣ୍ଡିକ । ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲେଇ ଇଚ୍ଛା ଥରେ ଷ୍ଟେସନ ସାରା ବୁଲିଗଲେ ନିରଞ୍ଜନ । ଆଗରେ ଦୁଇ ନାଟି ଦକ୍ଷିଣୀ ଯୁବତୀ । ବେଣୀରେ ଚମ୍ପା ଫୁଲର ଗୁଚ୍ଛ । ସନ୍ଧ୍ୟାର ଜୁଳି ଆଲୁଅ ଭିତରେ ସେମାନଙ୍କର ବେଶ ପରିପାଟୀ ଖୁବ ସୁନ୍ଦର ଶୁଚ । ରୁମାଲ କାଢ଼ି ମୁହଁ ପୋଛିଲେ ନିରଞ୍ଜନ । କେଉଁ ଦୀର୍ଘ କାଳ ତଳେ ମାଲରେ ବାସନା ଅତର ମାରି ଦେଇଥିଲେ ଅଞ୍ଜଳି । ସବୁ ଛଡ଼ି ଗଲେଣି । ଣି ଥରେ ରୁମାଲ ବୁଲେଇ ଆଣିଲେ ମୁହଁରେ ।

ବୁଲି ବୁଲି ନିରଞ୍ଜନ ଷ୍ଟେସନ ବାହାରକୁ ଆସିଲେ । ଖଣ୍ଡେ ରିକ୍ସା ଦଶ୍ୟରେ ଅନେଇଲେ ଆଗକୁ ।

"ଆରେ ନିରଞ୍ଜନ ବାବୁ ! ନମସ୍କାର, ନମସ୍କାର ।"

ପରିଚିତ ସ୍ୱର । ନିରଞ୍ଜନ ଦେଖିଲେ । ଆଗରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛି ସରସୀ । ଓଠରେ ହସ । ଦେହରେ ମଧ୍ୟ ମାଂସଳ-ସ୍ନେହ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ । ହାତ ଉଠେଇ ନିରଞ୍ଜନ ପ୍ରତି ନମସ୍କାର କଲେ ।

"ମୁଁ ଆପଣଙ୍କର ସବୁ ଘଟଣା ଜାଣିଛି । ମୁଁ ଯେଉଁଦିନ ଆପଣଙ୍କ ପାଖକୁ ଗଲି ସେଇଦିନ ଆପଣଙ୍କର ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଘଟିଲା । ସେଥିଲାଗି ଆଜି ଯାଏ ମୁହଁ ଲୁଚେଇ ରହିଛି । ଆଜି ପୁଣି ଦେଖା । ମୁଁ ଆଉ ଯିବିନି । ଏଥର ଆପଣ ଆମ ଘରକୁ ଆସନ୍ତୁ । ମୋ କ୍ୱାର୍ଟରଟା ହେଲା ଅଳ୍ପ ଦୂରରେ ।"

ସବୁଯାକ ସରସୀର କଥା । କଥା କହିବାର ଭଙ୍ଗୀ ମଧ୍ୟ ଅପୂର୍ବ । ଯାହାଏ ମାଦକତା ଅଛି । କିନ୍ତୁ ନିରଞ୍ଜନ ନୀରବ । ସେ ଅନୁଭବ କଲେ

ତା ହାତକୁ ଭିଡ଼ି ନେଇ ଯାଉଚ ସରସୀ ଗୋଟା ସାଇକେଲ ଉପରକୁ । କିନ୍ତୁ ହେଲେ ସେ ବାଧା ଦେଇ ପାରିଲାନି । ନୀରବରେ ବସିଲା । ବଡ ଚମତ୍କାର ବ୍ୟାଗ ଟେଣ୍ଡର ରଖିଲା ଆଗରେ । ଉଡ଼ୁଁଙ୍କର ... ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଲାଗି ଯାଇଚ ।

ପୁଣି ସରସୀର କଥା । "ଅନ୍ତଲ ପୁଣ ଯାଇଚ ମୁଁ ଜାଣେ, ବାବାଇଙ୍କ ପାଖରେ ଅଛୁ । ଆପଣ ଆଉକିଛୁ ଖବର ପାଇଚନ୍ତି ?"

ନିରଞ୍ଜନ ମୁହଁ ଟେକିଲା । ସରସୀ ଲିପଷ୍ଟିକ୍ ଘଷିଚ ଓଠରେ ।

"ନା, ମୁଁ କିଛୁ ଖବର ପାଇନି । ସାତଦିନ ହେଲା ମୁଁ କଟକରେ ନଥିଲି । ହୁଏତ ଏହା ଭିତରେ ଚିଠିପତ୍ର କିଛୁ ଆସିଥିବ..."

"ମୁଁ କାଲି ବଡ଼ବାଇଙ୍କଠୁ ଚିଠି ପାଇଚ, ଗୋଟା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଖବର ...!" ଲକ୍ଷା ଗ୍ଲାସଚ, ସରସୀ ଉତ୍ଫୁଲ୍ଲ ହୋଇ କହି ଉଠିଲା, "ଅନ୍ତଳେ ଏହା ଭିତରେ ପାଗଳ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା..."

ସରସୀର ହାତଟାକୁ ମୁଠେଇ ଧରିଲା ନିରଞ୍ଜନ, ଆଖିରେ କେବଳ ପ୍ରଶ୍ନ । କିଛୁ ବିପଦର ଆଶଙ୍କା କରି ସରସୀ ହଠାତ୍ ଶେଷ ଧାଡ଼ିଟା କହି ବସିଲା, "କିନ୍ତୁ ସେ ହଠାତ୍ ଭଲ ହୋଇ ଯାଇଚ । ଦିନେ ସମୁଦ୍ରକୂଳରେ ବୁଲୁ ବୁଲୁ ସେ ସମୁଦ୍ରକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲା । ତାପରେ ତାକୁ ବନ୍ଧୁକଷ୍ଟରେ ପାଣିରୁ ଉଦ୍ଧାର କରାଗଲା । କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟକଥା, ତା ପରଠୁଁ ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭଲ ହୋଇଯାଇଚ ବୋଲି ବଡ଼ବାଇ ଲେଖିଚନ୍ତି ।"

ନିରଞ୍ଜନ ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ହୋଇ ପଚାରିଲା, "ଏସବୁ ସତ, ଅଛି ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ସେ ଚିଠି ?"

"ଆରେ, ମୁଁ ଆଉ କଣ ମିଛରେ କହୁଚ !"

ଉଭୟେ ଅସି ସରସୀର ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଚିଠି ଦେଖିଲା ନିରଞ୍ଜନ ସବୁକଥା ସତ ।

ମୁହଁକୁ ଝାଳ ପୋଛୁ ପୋଛୁ ଗୋଟାଏ ସୋଫାରେ ବସିପଡ଼ି ... ନିରଞ୍ଜନ । ତାର କିଛୁ ପିଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହେଉଥିଲା, କିନ୍ତୁ ତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ... ହେବ ।

ାଟା ସିଗାରେଟ ବସି ଟାଣିଲା । ତେବେ ଭଲ ହେଇ ଯାଇଚ ଅନ୍ତର । ପ୍ତିର ନିଶ୍ୱାସ ଗୋଟିଏ ବହିଗଲା ।

ଏହି ସମୟରେ ଗ୍ଲାସ୍‌ରେ ସରବତ ଧରି ପହଞ୍ଚିଲା ସରସୀ । ନିରଞ୍ଜନ ତା ହାତରୁ ଗ୍ଲାସଟା ଛଡେଇ ନେଇ ଢକ୍ ଢକ୍ କରି ପିଇଗଲା । ତା ପରେ ସୋଫା ଉପରକୁ ଗୋଡ଼ ଟେକି ସେ ଲମ୍ବ ହେଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲା । ମିନିଟିକ ଭିତରେ ନିଦ ଘୋଟିଗଲା ଆଖିରେ ।

ପ୍ରାୟ ଦଶଟାବେଳେ ସରସୀ ଡାକରେ ନିରଞ୍ଜନ ଉଠି ବସିଲା । ଆଗର ଟେବୁଲରେ ରାତ୍ର ଭୋଜନର ଆୟୋଜନ ହେଇଚ । ଆଗରେ ନିଷ୍ଠୁର ବସିଚ । କର ମର୍ଦ୍ଦନ କରି ହାତଟାକୁ ତାର ଖୁବ ଜୋରରେ ଦୋହଲେଇ ଦେଲା ନିରଞ୍ଜନ । ଖାଇ ସାରି ସେ ଏଗାରଟା ବେଳେ ଫେରିଲା ଘରକୁ ।

ସରସୀର କ୍ୱାଟରଠାରୁ ନିରଞ୍ଜନର ଘର ପ୍ରାୟ ଦୁଇମାଇଲ ବାଟ । ପ୍ରଧାନ ରାସ୍ତା ଲାଗି ଗୋଟିଏ ଗଳି ଭିତରେ ଘର । ଗଳି ମୁଣ୍ଡରେ ସାଇକେଲ ରିକ୍ସାର ବଡ଼ି ନିଭିଗଲା । ତେଲଙ୍ଗା ରିକ୍ସାବାଲା । କୋଉଦିନ ପୁଲିସର ଯୁବକ ବାଜିଚ ପିଠିରେ, ସେଥିଲାଗି ପୁଲିସର ନାମଗନ୍ଧ ନଥିବା ଗଳିରେ ମଧ୍ୟ ସେ ବିନା ଆଲୁଅରେ ରିକ୍ସା ଚଳେଇବାକୁ ମଙ୍ଗିଲାନି । ବ୍ୟାଗଖଣ୍ଡିକୁ କାନ୍ଧରେ ବସେଇ ନିରଂଜନ ଘରଯାଏ ଚାଲି ଚାଲି ଆସିଲା ।

ଦ୍ୱାର ମୁହଁରେ ପହଞ୍ଚି ନିରଞ୍ଜନ ଅଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା । ସ୍ୱରଆଡ଼ ଶୁନଶାନ । ଗୋବିନ୍ଦ ପଢ଼ୁନି, ତା ମାଷ୍ଟରର ପାଟି ଶୁଣା ଯାଉନି । ନୂଆବୋଉ ଅଉ ଲୁରୁପା କଣ କରୁଛନ୍ତି । କାହାରି ହେଲେ ପାଟି ଶୁଭୁନି ! କଣ ହେଲା ? ବିପଦ ଅଶଙ୍କାରେ ନିରଞ୍ଜନର ଗୋଟିକ ଯାକ ଛାତି ଥରିଗଲା ।

କବାଟ ଭିତରୁ ବନ୍ଧ ହେଇଚ । ମନର ବ୍ୟସ୍ତତା ଭିତରେ ନିରଞ୍ଜନ ବାଟରେ ଜୋର୍‌ରେ ଧକ୍କା ମାରିଲା । ଦୁଇ ତିନି ଧକ୍କା ପରେ କବାଟ

ଖୋଲିଲା । ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ଗୋବିନ୍ଦର ମାଷ୍ଟର ପ୍ରଣବ ବାବୁ କିନ୍ତୁ ତା ଆଗରେ ନିରଞ୍ଜନକୁ ଦେଖି ସେ ଭୟରେ କାଠ ପାଲଟି ଗଲେ ନିରଞ୍ଜନ ଏହାର ରହସ୍ୟ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲା ନି । କେବଳ ସନ୍ଦେହରେ ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

"ଗୋବିନ୍ଦ" "ଗୋବିନ୍ଦ" ଡାକ ପଶିଗଲା ଭିତରକୁ ।

ଅଗଣା ଭିତରକୁ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ହଠାତ୍ ନିଜ ଘର ଭିତରେ ତାର ଆଖି ପଡ଼ିଲା । ଘରଟା ଖୋଲା, ପୁଣି ବିଜୁଳି ଆଲୁଅ ବନ୍ଦ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ଘର ସାରା । ପଙ୍ଖା ବୁଲିବାର ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଶୁଭୁଛି । ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଗଲା ନିରଞ୍ଜନ । କବାଟ କଣରେ କାଠ ପିତୁଳା ପରି ଛିଡ଼ାହୋଇଛି ତାର ନୂଆବୋଉ ରତ୍ନମଣି । ଘରଟା ଅତର ଗନ୍ଧରେ ମହକ ଉଠୁଛି । ପଲଙ୍କ ଉପରେ ଅଣ୍ଡାଳିର ବିଛଣା ସବୁ ବିଶୃଙ୍ଖଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । କାନ୍ଥରେ ତାର ଆରାଧ୍ୟ ଦେବତାର ଛବି । ନିରଞ୍ଜନର ଆଖିରୁ ନିଆଁ ଖସି ପଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଘରୁ ବାହାରି ଆସି ନିରଞ୍ଜନ ବାହାର ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ପଡ଼ିଲା । ସେଇ ପକ୍‌କା ତଳାଣରେ ମୁଣ୍ଡଟାକୁ ଖୁବ ଜୋରରେ ପିଟି ଦେଲେ ସେ ଯେମିତି ରକ୍ଷା ପାଇ ପାରନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ପରମୂହୂର୍ତ୍ତରେ ନିଜକୁ ସେ ଖୁବ ଅଦ୍ଭୁତ ଭାବରେ ରକ୍ଷା କଲା । ଘର ଭିତରକୁ ଫେରିଯାଇ ରତ୍ନମଣିର ଗୋଡ଼ ତଳେ ଲମ୍ବ ହୋଇ ପଡ଼ିଯାଇ କହିଲା, "ମୋର ଗୋବିନ୍ଦ କୋଉଠି ଅଛି କୁହ ନୂଆବୋଉ ! ତାକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ ମୁଁ ସବୁକାମ ଛାଡ଼ିକରି ପଳେଇ ଆସିଛି । କୁହ ନୂଆବୋଉ !"

ରତ୍ନମଣି ନୀରବ ।

କିନ୍ତୁ ରତ୍ନମଣିର ସେ ନୀରବତା ନିରଞ୍ଜନ ପକ୍ଷରେ ଅତି ଅସହ୍ୟ ହେଲା । ତେଣୁ ଉଠି ସେ ଠିଆ ହୋଇପଡ଼ି ଚିତ୍‌କାର କରି କହିଲା—

"ଗୋବିନ୍ଦ କାହିଁ ନୂଆବୋଉ ?"

ରତ୍ନମଣି ଲଜ୍ଜା, ଅପମାନ, ଆତ୍ମଗ୍ଲାନି ଓ ଭୟରେ ଥରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଥରି ଥରି ସେ ଦୁଲ୍‌କରି ତଳେ କଲୁଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଏହି ସମୟରେ ଦ୍ୱାର ମୁହଁରେ ଗୋବିନ୍ଦ ଆଉ କୁରୂପାର ସ୍ୱର ଶୁଣା ଗଲା । ନିରଞ୍ଜନ ଦୌଡ଼ି ଯାଇ ଗୋବିନ୍ଦକୁ କୋଳରେ ପୂରେଇ ଅଗଣାରେ ଅଥୟ ହୋଇ ବୁଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ପ୍ରଣବ ଏହା ଭିତରେ ନରକର ଏକ କୃମି ପରି ନିଜର ସତ୍ତା ଅନ୍ତର୍ହିତ କରି ନେଇଛି ।

ଗୋବିନ୍ଦଠାରୁ ନିରଞ୍ଜନ ଜାଣିଲା, କୁରୂପା ସାଙ୍ଗରେ ସିଏ ଥିଏଟର ଦେଖି ଯାଇଥିଲା । କୁରୂପା ପାଖରେ ଗୋବିନ୍ଦକୁ ଦାଣ୍ଡଘରେ ବସେଇ ଦେଇ ନିରଞ୍ଜନ ରତ୍ନମଣି ପାଖରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲା । ସେତେବେଳକୁ ରତ୍ନମଣି ଉଠି ବସିଛି । ତାର ଗୋଡ଼କୁ ଧରି ନିରଞ୍ଜନ ପୁଣି ଲମ୍ବହୋଇ ପଡ଼ି କରୁଣ ସ୍ୱରରେ କହିଲା, "ମୁଁ ଗୋବିନ୍ଦକୁ ପାଇ ଆଉ ସବୁ କଥା ଭୁଲି ଯାଇଛି ନିଆଁବୋଉ ! ତମେ ମଧ୍ୟ ଭୁଲିଯାଅ ।"

ରଚନାକାଳ :
ମଇ ୫ ତାରିଖ ୧୯୫୬

Edited. Printed & Published by B. Bhuyan for Jana-Sahitya-Prakashan
at Krushak Press, Cuttack—1